

KKK

SZEGEDI TANKERÜLET

1911—1912. ISK. ÉV.

A KEGYES-TANITÓRENDIEK VEZETÉSE
ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGIMNÁZIUM

ÉRTESITŐJE.

KÖZZÉTESZI:

SZINGER KORNÉL,
IGAZGATÓ.

SZEGED
1912.

ENDRÉNYI LAJOS
KÖNYVSAJTÓJA.

SZEGEDI TANKERÜLET

1911—1912. ISK. ÉV.

A KEGYES-TANITÓRENDIEK VEZETÉSE
ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGIMNÁZIUM

ÉRTESITŐJE.

KÖZZÉTESZI:

SZINGER KORNÉL,
IGAZGATÓ.

SZEGED
1912.

ENDRÉNYI LAJOS
KÖNYVSZAJTÓJA

ÚJABB PEDAGOGIAI TÖREKVÉSEK A TÖRTÉNETTANÍTÁS TERÉN.

BALANYI GYÖRGY dr.

Aki csak némi érdeklődéssel kíséri a jelen mozgalmait, annak figyelmét okvetlenül magára vonja a szellemi életünk minden ágában tapasztalható élénk forrongás. Az irodalomban és a művészetben máról-holnapra új eszmék vetődnek fel, új irányzatok kerülnek napirendre, a tudományok differenciálódása új ágakat teremt, melyek sokszor a legélesebb ellentétben állnak egymással, de abban valamennyien megegyeznek, hogy a régi eszmék és irányzatok leszorításával feltétlen érvényesülésre, kizárólagos uralomra törnek. Az emberiség legnemesebb értékei: a vallás, az erkölcs és a jog époly kevéssé kerülhetik el a túlzó, legtöbb esetben egyoldalú, mert az embernek csak materiális oldalával számoló támadásokat, mint a társadalmi és egyéni élet egyéb vonatkozásai. Minél újszerűbb valamely eszme, minél merevebb ellentétben áll a hagyományossal, annál nagyobb hatásra és számosabb követőre számíthat. A szenvedélyes újírtási vágy talán egyetlen történelmi korszakban sem volt annyira túlfeszült, mint napjainkban. De mert vele egyenlő mértékben egy ellentétes hatóerő működik: a multhoz való ragaszkodás, az egyenes vonalban történő előrehaladás helyett a radikálizmus és konzervativizmus, a nyugati világ gyökeres átalakítását és a jelen állapot megmerevítését célzó törekvések összeütközése adja meg a történelmi fejlődés irányát.

E harc, e minden téren megnyilatkozó forrongás hatását erősen érzi az iskola is, első sorban a középiskola. Sőt azt lehet mondani, sok tekintetben éppen a középiskola áll tűzpontjában. Természetes. Értelmi osztályunk gerince, vezető köreink zöme a középiskola padjaiból kerül ki. Akié a középiskola, azé a jövő. Másrészt a középiskola mindig egy előbb élt vagy leg-

jobb esetben a most élő nemzedék eszményeihez igazodik s így természetesen nem elégítheti ki azokat, akik a múlttól és a jelentől homlokegyenest különböző jövő eszményeinek valóra váltásáért küzdenek. Ez a két tény: a középiskola végtelen fontossága a jövő irányításában és szellemének konzervatív jellege több-kevesebb világossággal ott lappang a társadalom öntudatában és minduntalan támadásra vagy védelemre készíti a jövő törekvéseinek és a múltból táplálkozó jelen rendjének harcosait. Özönével jelennek meg könyvek, cikkek, elmefuttatások, melyek mind a középiskolával foglalkoznak. Boldogboldogtalan hivatottnak érzi magát, hogy ítélkezzék oly dolgokban, melyekhez nem ért, radikális javaslatokkal álljon elő oly kérdésekben, melyek lényegével és horderejével nincs tisztában. A gombamódra szaporodó reformeszmék legtöbbjét azonban nem az iskola életének igazi ismerete, hiányainak, bajainak érzése, hanem bizonyos, a pedagógiával nagyon laza összefüggésben levő célok megvalósítására irányuló törekvés sugallja. Az ellenkező álláspont védői viszont nem kevésbé túloznak, midőn a *ma* iskolarendszerét minden részletében, erényeivel és bűneivel, változatlanul akarják átörökíteni a *holnapra* és a fennálló társadalmi rend megbontását látják minden változtatásban. még a *javításban* is.

A középiskola körül végbemenő küzdelem tehát épúgy a radikálizmus és a konzervativizmus jegyében folyik, mint szellemi életünk egyéb ágaiban. Világnézet küzd világnézet ellen, hogy hatalmába kerítse, illetve megtartsa a lelkes harcosok nevelésének lehetőségét és eszközét. A XIX. század nagyszerű természettudományi felfedezései és gazdasági átalakulása következtében nagyra nőtt materialista és utilitarisztikus áramlat mindent elkövet, hogy a konzervatív irányzat ideálijusát kiszorítsa az iskolából. És mivel az ideális elemek a vallástantól eltekintve legerősebben a gimnázium u. n. humanisztikus tárgyaiban, a klasszikus nyelvekben és a történelemben domborodnak ki, természetes, hogy azok körül dúl leghevesebben és legszenvedélyesebben a harc. Ismeretes az az évtizedek óta tartó elkeseredett küzdelem, mely hol leplezett, hol meg nyíltan bevallott utilitarisztikus okokból a túlterhelés megszüntetése,

hasznosabb ismeretekkel való helyettesítés és más hangzatos címek alatt a két klasszikus nyelv tanításának korlátozása, sőt teljes megszüntetése érdekében folyik.¹ Köztudomású az is, hogy a történettanítás körül, ha más alakban és kevesebb nyíltsággal is, de nem kisebb elszántsággal dúl a harc. A radikális tábor legjobban szeretné teljesen kiszorítani az iskolából, hogy vele megsemmisítse a multhoz tapadás leghathatósabb eszközét s elhárítsa útjából a jövő elképzelt utópiái felé rohanás legfőbb akadályát; de mivel ezt nem teheti, azon van, hogy a maga képére formálja és a maga eszméi szerint értelmeztesse vele a századokkal előbb élt nemzedékek gondolkodását és tetteit. A másik tábor viszont jelentősége tudatában szívósan ragaszkodik a történeti oktatáshoz és a benne szunynyadó nevelő energiák minél teljesebb kiaknázását sürgeti. A világnézetek összetűzése manapság a történelemben leghevesebb.² A következő sorokban a főbb ütköző pontokat mutatjuk be történeti alapjaikkal. De egyúttal rámutatunk azokra a vonatkozásokra is, melyekről az elvi harcok emberei nagyon könnyen megfelelkeznek: a pedagógiai vonatkozásokra, mert egyedül ezek lehetnek hivatva az elvi ellentétektől sugallmazott reformjavaslatok jogosultsága vagy jogosulatlansága felett dönteni.

¹ Jellemző, hogy a Társadalomtud. Társaság által 1905. rendezett középiskolai vita alkalmából a megkérdezett 64 egyén közül — igaz, összeválogatásuk és a kérdések fogalmazása nem történt minden célzatosság nélkül — mindössze 10 nyilatkozott több-kevesebb határozottsággal a klasszikus oktatás mellett. L. A Középiskola reformja (A Huszadik Század Könyvtára 12. k.) Budapest, 1906. 203 skk. ll.

² Szentirmai J.: Történettanítás a középiskolában. A Fogarasi m. kir. állami főgimn. Értesítője 1910—11. 6 l.

I. A történettanítás pedagógiai értéke és jelentősége.

Mint mindennek, úgy a történettanításnak is megvannak a maga fejlődési fokozatai, melyek nyilvánvalóan bizonyítják, hogy minél világosabbá és öntudatosabbá válik fontossága valamely nemzet vagy korszak közmeggyőződésében, annál előkelőbb helyet foglal el nevelési rendszerében. Az ókor klasszikus népei: a görögök és rómaiak még nem ismerik a benne rejlő nevelő erőt, azért nem is vetnek reá ügyet. A görög nevelés ideálja a *καλοκαγαθία* a test és lélek harmonikus fejlesztése, eszközei a testi erő és ügyesség elsajátítását célzó gimnáziumi és a lélek magasabb igényeit kielégítő irodalmi és zenei nevelés. A görög ifjúnak az Iliás és az Odysseia, a történelmi érzék felébresztésének és ápolásának eme két utólérhetetlen hatású eszköze ugyan a főolvasmánya, melyből bőven meríthet történelmi okulást is, de nem szabad szem elől téveszteni, hogy az eposz még nem valóságos történelem.¹ A római nevelés pedig a római jellemnek megfelelően kizárólag gyakorlati célokat szolgál és a görög nevelésben megnyilvánuló kulturális törekvések mellőzésével a jó állampolgárban, a »civis Romanus«-ban megkívántató ismereteinek elsajátíthatóságában látja egyetlen feladatát. Szoros értelemben vett történettanításról a rómaiaknál épp oly kevésbé lehet szó, mint a görögöknél. De ez egyfelől nem is volt lehetséges, másfelől nem is volt szükséges. Nem volt lehetséges, mert az ókor híjával volt a történelmi élet egységes, az író törzsén, nemzetén túlterjedő áttekinthetőségének,² de nem is volt szükséges, mert a görög államok és a római imperium polgárai sokkal inkább benne éltek a közéletben, a léptenyomon szembeötlő történelmi milieuban, hogysem hiányát érezték volna a külön történelmi oktatásnak.

¹ Barcsa I: A történettanítás módszere az új tanterv alapján. Magy. Paed. 1902. évf. 210. l.

² Bernheim E: Lehrbuch der hist. Methode. 5—6 A. Leipzig 1908. 70 s. k. l. Giesswein S: Történetbölcselet és szociológia. Budapest, 1904. 41 l.

A középkor pedagógiája, mivel a görög-római műveltség roncsaiból szövődik össze, szintén kevés érzékkel viseltetik a történelem iránt. Az alsófokú iskolák majdnem kizárólag a latin nyelv tanítására összpontosítják minden igyekezetüket, míg a felsőbbek és az egyetemek a theológián kívül csak a filozófiával, a jog- és orvostudománnyal és a természettudományok egyes ágaival foglalkoznak. Változás csak a korszak vége felé, a XIV. századtól kezdődőleg áll be. Az egyre nagyobb számban keletkező *városi iskolákban* az egyetemes keresztény szempont mellett a nemzeti is kezd jelentkezni és e körülmény a nemzeti történelemnek bizonyos mértékig a nevelés körébe vonását eredményezi.¹ Még szembetűnőbb a haladás a XIV. és XV. sz. fordulópontján a német birodalom egyes részeiben és Németalföldön működő »közös élet testvérei«-nél (fratres de communitate), kiknek tanterve az egyháztörténelem tanulmányozásán kívül felöleli az összes nevesebb klasszikus történetírók olvasztatását és a nemzeti nevelés gondolatának első nyomatékosabb megnyilvánulásaként különös súlyt helyez a német nemzeti történelemre.² E magában véve is jelentős tény fontosságát csak emeli, hogy az első német humanisták mind az ő iskoláikból kerülnek ki és az ott magokba szívott szellem hatása alatt egytől-egyig lelkes szószólói lesznek a történeti oktatásnak. Wimpheling Jakab (1450—1528.) például, kit kortársai a »Németország nevelője« szép címmel tiszteltek meg, már nemcsak az értelmi ismeretek gyarapítása, hanem az erkölcsi tökéletesítés és a hazafias érzület növelése szempontjából is sürgeti, előmozdítására társulatot alapít és megírja a német történelem legelső tankönyvét.³

A »közös élet testvérei«-vel meginduló pedagógiai áramlat tehát szakít az ó- és középkor a hisztorikus irányával, igazságot szolgáltat a történelemnek, midőn tanítását szerves részévé teszi az iskola munkájának. Az újkort bevezető nagy szellemi mozgalmak: a humanizmus és a reformáció még tudatosabban és nagyobb eréllyel szolgálják az enémű törekvéseket. Hiszen a humanizmusnak minden gyökérszála, mint megannyi történelmi reminiscencia az ókor talajából fakad, a reformáció jogosultságát csak a történelemmel, az eredeti krisztusi kereszténység idők folytán állítólag beállott elfajulása tényének bebizonyításával tudja igazolni: mindkettőnek a legbensőbb lényegéhez, léte biztosításához tartozik tehát a történeti kutatás és eredményeinek minél szélesebb körökkel való megismertetése. A történetírás értéke egyszerre óriásit emelkedik, mert a kor legfontosabb,

¹ Barcsa i. h. 211. l.

² Heinrich A. Methodik des Geschichtsunterrichtes Wien, 1909. 11 l.

³ Acsay A: A humanisták és scholasztikusok küzdelme a XVI. sz. elején. Budapest, 1895. 11 l. Heinrich i. m. 11—12 l.

valóban életbevágó érdekei fűződnek hozzá. A középkori szerzetes krónikaírók egyszerű mestersége hamarosan művészetté finomul a vele foglalkozó kitűnő tudósok kezén. A történeti kritika egy század alatt nagyobb haladást tesz, mint korábban egy ezredév alatt. A kutatásainak közkinccsé tételére hivatott történettanítás párhuzamosan halad vele és nemcsak hogy állandóan megtartja a XIV. sz. végén nyert helyét, hanem szívós kitartással századról-századra mind jobban kitágítja és egyre szervezettebben kapcsolódik bele a pedagógia rendszerébe. Eleinte ugyan meglehetősen lassú tempóban történik átfoglalása, elérendő céljai zavarosak és a tudomány érdekeitől távolállók, de azért a haladás mégis félreismerhetetlen. A történettudomány és tanítás ezen kölcsönbe járó, egymást kiegészítő fejlődésében nagyjából négy korszakot különböztethetünk meg.¹

Az első, a XVI. századot és a XVII. század első felét felölelő korszakot a *tendenciák korának* nevezhetjük. A történetírás föllendülése mélyen átértzett életszükségletből fakad és szorosan körülhatárolt célokat szolgál: történeti alapot kell szolgáltatnia a humanizmusnak az ókori irodalommal való beható foglalkozáshoz, más oldalról igazolnia vagy cáfolnia kell a reformáció szükségességét és jogosultságát. Ez a kettős tendencia határozza meg a történettanítás anyagát és célját is. Nem mint önálló tantárgy szerepel, hanem a klasszikus nyelvekkel és az erkölcstannal kapcsolatban, hogy amazoknak az írók megértéséhez szükséges történeti megvilágításokkal, emennek pedig oktató, szívnemesítő példákkal szolgáljon. Luther leghasznosabb embereinek és legjobb tanítóknak mondja a történetírókat, mert műveikből ismerhetjük meg, miként tartja fenn és kormányozza Isten a világot, hogyan jutalmazza és bünteti az embereket. Melanchthon szintén úgy gondolkodik, hogy a történelem nem más, mint egy nagy példatár, mely mutatja, mily keményen bünteti Isten a bűnösöket és mily kegyesen oltalmazza a jámborokat.²

A XVII. sz. második felében azonban fokozatosan elszíntelenednek, letompulnak a humanista és vallásos tendenciák. A humanizmus hova-tovább szobatudományá lesz, elveszíti az étellel való eleven kapcsolatát s a vallásos kérdések sem játszanak többé oly nagy, mondhatni kizárólagos szerepét az európai emberiség gondolatvilágában, mint egy századdal előbb. Helyüket, legalább részben, az egyre fokozódó *politikai érdeklődés* tölti be, melyet elsősorban az államhatalom eredete, fejlődése és egyes jogi vonatkozások tisztázása izgat. A történeti érdeklődés és kutatás céljának eltolódása

¹ Paulsen F. felosztása. Pädagogik. 4—5 A. Stuttgart und Berlin, 1912. 355 s. kk. II.

² Heinrich i. m. 12—13 l.

módosítja a tanítás ideálját is. A történelem lassanként felszabadul a klasszikus irodalom és theologia kizárólagos uralma alól, helyettök, kivált az egyetemeken a jogtudománnyal lép közelebbi viszonyba és az államok multjának megismertetésén kívül főleg a jó állampolgárban szükséges gyakorlati politikai ismeretek közlésével foglalkozik. Locke, a korszak legbefolyásosabb pedagógusa, azt tanítja, hogy az ember feladata hazája szolgálatának élni. Hogy ezt tehesse, erkölcsi és politikai ismeretekre van szüksége. Ezen ismeretek közül azok a legcélravezetőbbek, melyek az erényekről és bűnökről, a polgári társadalomról és a kormányzás mesterségéről szólnak. Ilyenek egyebek közt a történelem és a jogtudomány.¹

A XVIII. sz. a »saeculum philosophicum« racionalista irányú bölcsészete újabb változást idéz elő a történettudományban és tanításban egyaránt. A felvilágosodás nevesebb képviselői: Montesquieu² Rousseau,³ Turgot⁴ és Voltaire⁵ új történelmi felfogásnak egyengetik útját, mely a részletek kutatása helyett egészében mint logikailag összefüggő folyamatot tekinti az emberiség multját és minden igyekezetét a világtörténelmen végighúzódó egységes fejlődésmenet feltüntetésére fordítja.⁶ Az egyes államok története helyébe az egyetemes történelem lép, mely azonban nem tudja megtagadni születését. Legtöbbször szellemes fejtegetéseket nyújt, az írók szubjektív felfogásának vetületét adja a valóság helyett. Ahelyett, hogy a biztosan megállapítható, pozitív események láncolatán tüntetné fel az emberiség fejlődését, egy képzeleti képet fest, melyhez az anyagot az író fantáziájából és nem a valóságból meríti. Nem az elméletet szabja a történelmi eseményekhez, hanem a történelmi eseményeket kényszeríti az elmélet Procrustes-ágyába. A történetírás e bölcselő iránya, mely inkább az előre meghatározott fejlődésmenet történelmi igazolásának szükségességéből, mint a mult iránt érzett élénk érdeklődésből fakadt, a pedagogiában azt eredményezi, hogy a világtörténelmet és a megállapíthatni vélt törvényszerűségek szemléltetésére alkalmasabb művelődéstörténetet nagyobb mértékben viszik be az iskolába, mint eddig történt. Különösen a filantropista iskola fejt ki e tekintetben jelentős munkát. Basedow, az iskola feje ellensége minden politikai történelemnek, mert csak véres hadjá-

¹ Paulsen i. m. 356. l. Heinrich i. m. 14. l. Barcsa i. h. 212.

² De l'esprit des lois c. 1749. megjelent művében.

³ Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes (1753) és Du contrat social c. műveiben.

⁴ Discours sur les progrès successifs de l'esprit humain. 1750.

⁵ La philosophie de l'histoire c. 1765. kiadott értekezésében, mely először használja a történetbölcsélet szót. 1769. újra megjelent, mint az Essai sur les meurs est l'esprit des nations bevezetése.

⁶ Bernheim i. m. 230. és 692. l.

ratokról, csatákról, hódításokról és nagyravágyó fejedelmekről beszél; azért a tanítás súlypontját nem rá, hanem a közhasznú ismereteket nyújtó művelődéstörténetre helyezi. Ugyanúgy gondolkodik legkiválóbb követője, Salzmann.¹ Még nagyobb ellensége a politikai történelemnek és azt egészen a művelődéstörténettel, közelebbről a felfedezések és a mechanika történetével szeretné helyettesíteni a XVIII. század egyik jeles történetírója és pedagógusa: Schlözer.²

Vége a XIX. századdal beköszönt a történettudomány és történettanítás fejlődésének negyedik korszaka. A XVIII. sz. felvilágosodott bölcséletét, mely csak annyiban érdeklődik a múlt iránt, amennyiben anyagot ad az értelmi haladás mesterségesen és előre megkonstruált folyamatának bizonyítására, Európaszerte a romantika váltja fel, mely önmagáért becsüli a történelmet. A természetével ellenkező célok szolgálata alól felszabadult történeti kutatás rövidesen óriási lendületnek indul és alig néhány évtized alatt nem sejtett méretekben kitágítja az emberiség szellemi látkörét. A bölcselő és szónokló előadás, mely mindenben az általánost keresi, hitelét veszti s helyébe szigorú kritikai eljárás lép, mely mindig konkrét tényekre irányul és elsősorban a részletkérdések tisztázására törekszik. Mint-hogy pedig a romantika mindenütt az ébredő és erősödő nemzeti eszmével szövetkezik, az egyre tisztuló, biztosabban haladó történeti kritika is a nemzeti célok szolgálatába áll, hogy a múlt dicsőségének feltárásával önbizalomra tanítsa, szenvedéseinek, megpróbáltatásainak emlékével szebb jövő lehetővé tételére felkészítse a népeket. A nemzeti múlt lehető tisztázása: ez a cél, melynek elérésén a legjobb erők, a legkiválóbb kutatók fáradoznak. Semmi áldozatot nem tartanak nagynak, ami e célhoz közelebb viszi őket. Sorra át- meg átbuvarolják a levéltárak századok óta porban heverő aktáit, régen feledésbe ment emlékeket hoznak napfényre. Amellett nem feledkeznek meg az egyetemes történelem érdekeiről sem. Feltúrják Egyiptom és Nyugatásia földjét, átkutatják Görögország klasszikus talaját, új világokat támasztanak fel sírjaikból és több ezer esztendővel megtoldják az emberiség történeti életét. Ez a múlt iránt való önzetlen érdeklődésből és nemzeti öntudatból táplálkozó történetkedvelő irány uralgó jegye marad az egész XIX. századnak s azt a felvilágosodás, »saeculum philosophicum«-jával szemben »saeculum historicum«-má avatja.

A történettudomány körének kitágulását, értékelő szempontjainak nemesedését természetesen megérzi a történettanítás is. Ami-

¹ Bengel I: Geschichte der Methodik des kulturgeschichtl. Unterrichts. (Pädagog. Zeit- und Streitfragen 49—50 H.) Wiesbaden, 1896. 6 s kk. II. Heinrich i. m. 19 skk. II.

² Bengel i. m. 10. I.

lyen mértékben nő amaz tekintélyben, amilyen mértékben vívja ki magának a tudományok sorában és a nemzetek szellemi életének irányításában az első helyek egyikét, ugyanoly fokban hódít emez az iskolában. Megszűnik erkölcsi, politikai, avagy bölceleti példatár lenni, önálló tantárggyá lesz, mely annál nagyobb fontosságra emelkedik, minél érezhetőbbé válik a nemzeti eszme hatása. Mint a humanizmus és a reformáció idejében, újra közelebbi vonatkozásba kerül az élettél, de nem többé, hogy csupán egyes tudományos vagy vallásos tendenciákat szolgáljon, hanem hogy kiapadhatatlan forrása, élesztője legyen a nemzeti öntudatnak és hogy a maga nagy tanúságaival hozzájáruljon az erkölcsi nevelés megalapozásához.

A történettanítás tehát, mint e rövid áttekintésből látható, a XIV. századtól kezdődőleg úgy terjedelemben, mint benső értékben és szempontjainak tisztulása tekintetében folytonos emelkedésben van. Emelkedése a XIX. sz. éri el tetőpontját, mikor megszabadul a különböző mellékcélok ballasztjaitól, melyekkel az egyes korok megterhelték s melyek lehetetlenné tették tulajdon céljainak elérését. A XIX. sz. felismeri igazi jelentőségét, megbecsülhetetlen fontosságát az erkölcsi és a nemzeti irányú nevelésben és e felismeréshez képest kijelöli méltó helyét az iskolában. Egy futó pillantás a különböző államok tanterveire nyilvánvalóvá teszi, hogy épen a legműveltebb nemzetek helyeznek rá legnagyobb súlyt, szentelnek neki legtöbb időt. Szinte azt lehet mondani, hogy valamely nép műveltségi fokát a történelem tanítására szánt heti órák száma és a tanítás elé tűzött cél mutatja.¹

A kultúra emelkedése és a történelem, főleg a nemzeti történelem tanításának fokozatos előrenyomulása közt fennálló szoros kapcsolat mindennél meggyőzőbben bizonyítja, hogy a történettanításhoz olyan érdekek és értékek fűződnek, melyekről a pedagogia le nem mondhat, ha végső célját kockáztatni nem akarja. A történettanítás nem egyszerű függvénye az iskola által nyújtandó ismeretkörnek, melyet mellőzni, esetleg más ismeretággal helyettesíteni le-

¹ Állításunkat megerősíti az alábbi statisztika, mely mutatja hetenkint hány órát szánnak a történettanításnak az egyes európai államok: *Ausztria*: gimn. 19¹/₂; reál 16; reálgimn. 18. *Poroszország*: gimn. és reálgimn. 19; reál 20. *Bajorország*: 16. *Szászország*: gimn. 21; reálgimn. 17; reál 19. *Baden*: gimn. 18; reálgimn. 14. *Württemberg*: gimn. reál 20. *Hessen*: 20. *Franciaország*: 20¹/₂. *Svédország*: 20. *Norvégia*: 19. *Dánia*: 15. *Németalföld*: 18. *Belgium*: 14. *Olaszország*: 15. *Portugália*: 7¹/₂. *Spanyolország*: 6. *Románia*: 18. *Göörország*: 18. V. ö. Barcsa i. h. 213. Kende O.: *Geschichte im Lehrplan d. österreichischen höheren Schulen. Vergangenheit u. Gegenwart* 1912. évf. 99. I. Erdős T.: *Az athéni középiskolák. Magy. középisk.* 1911. évf. 320. Papp Dezső: *Az olasz középiskolai reform.* U. o. 650 I. Putnoky M. *Az új középiskolai törvény Romániában. Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny* 36 évf. 238. I.

het, hanem szervesen beleilleszkedő, sőt középponti része s azzá nem valami önkényes rendelkezés, hanem a százados fejlődés meg a nemzetek életében végbemenő nagy átalakulás tette. Megtartása, vagy nagymérvű átalakítása sem lehet tehát az önkény, vagy holmi elvont, az iskola céljaitól távoleső feltevésekből kiinduló pedagógiai elmélkedés kérdése, hanem csak azon fordulhat, hogy tényleg nyújtja azokat a *pedagógiai értékeket*, melyek az *erkölcsi nevelés* és a *nemzeti öntudat* fejlesztésének hordozójává tették. Vagyis nem az az irányadó, hogy egyes, csak a jövőt tekintő társadalombölcselek miként vélekednek szükségességéről, hanem hogy tényleg vannak-e benne az iskola oktató és nevelő céljának eléréséhez okvetetlenül megkivántató elemek, melyeket máshonnét nem meríthetünk. A kérdés vizsgálatánál azonban eleve vissza kell utasítanunk a korunkban annyira divatos utilitarisztikus felfogást, mely a kézzel fogható hasznot tekinti egyetlen értékmérőnek. A történettannulásnak fillérekre, vagy koronákra váltható haszna nincs, de nem is jutottunk még annyira, hogy másnemű, erkölcsi nemesedést, lelki gazdagodást jelentő hasznot ne ismernénk. *Ilyen* haszna pedig bőségesen van a jól kezelt történettanításnak, oly bőségesen, hogy mellözésével önmagát, céljának elérését tenné lehetetlenné az iskola. Feláldozásával a legemberibb értelmi ismeretek és a legközvetlenebb erkölcsi okulás gazdag forrásától fosztaná meg magát és be kellene érnie félemberek nevelésével. E két dolog: a sajátos ismeretanyag és a benne rejlő nevelő, jellemképző erő egyúttal jelzik a legfőbb szempontokat, melyek a) történettanítást semmi mással nem helyettesíthető pedagógiai értéké teszik.

Szükséges a történettanítás elsősorban magáért a történelmi ismeretért. Mert a történelem annyira emberi, hogy ismerete bizonyos fokig nélkülözhetetlen mindenkire nézve. Hiszen mindnyájan a történelmi folytonosság vonalában állunk: minden lépésünket, tetteinket és elhatározásunkat a korábban szerzett, tehát már történetté vált tapasztalások öntudatlanul, lappangó energia módjára működő tömege irányítja. A legegyszerűbb ítélet, melyet kimondunk, a legkezdetlegesebb szerszám, mellyel kezünk munkáját hatékonyabbá tesszük, a saját vagy az előttünk élt nemzedékek által szerzett és apáról fiúra átörökített tapasztalásra, tehát alapjában véve történeti ismeretre támaszkodik.¹ Ilyen értelemben történészek vagyunk mindnyájan. De természetes, hogy az ilyen önkéntelen, az ember természetéhez mintegy hozzátartozó és legtöbb esetben öntudatlan tör-

¹ Hornyánszky Gy.: A történet eszméje és a szabadoktatás. A magy. társad. tud. egyesület által 1907. szeptember 26 és 27-én rendezett szabadoktatási szakértekezleten és a szabad tanítás magy. országos kongresszusán 1907. október 4. Pécsen tartott előadás. A Magy. Társadalom tud. Egyesület Közleményei II. 62. l.

téneti ismeret csak legtágabb értelemben sorozható a történelem fogalma alá. Az igazi történelem ott kezdődik, midőn öntudatosan reflektálunk a multa, az események beláthatatlan, minden letűnt pillanatot betöltő halmazából, tudatosan, előre megállapított értékelő szempontok alapján kiválasztunk és logikai kapcsolatba fűzünk egyeseket abból a célból, hogy főbb, jellemzőbb vonásaiban megvilágítsuk velők az emberiség, vagy egyes nemzetek, intézmények, vagy egyének fejlődését. Mikor általánosságban a történelem szükségességéről beszélünk, magától értetődőleg nem a tudat küszöbe alatt maradó, az emberfogalom velejárójaként tekinthető elemi történeti tudásra, hanem öntudatos reflektálásra gondolunk, arra a szerzett képességre, hogy a jelent, mint a mult produktumát, a mult eseményeiből szükségszerűen következő fejleményt tudjuk felfogni és hogy meg tudjuk állapítani a jövő fejlődés irányait jelölő főbb összetevőket. Ezt a képességet kell az iskolának növendékeiben kifejlesztenie, mert ezzel neveli őket egész emberekké, akik bele tudnak helyezkedni a körülöttük zajló életbe és felismerik helyzetükből folyó szociális kötelességeiket.

Az ember — tudjuk — nem önmagában álló, elszigetelt lény, hanem tagja több kisebb-nagyobb közösségnek: tagja a családnak, egy bizonyos társadalmi osztálynak, vallásfelekezetnek, nemzetnek és legtágabb körben az emberiségnek. Mindeme közösség hosszú, legtöbbször évezredekre visszanyúló fejlődés eredménye, egy vége-hosszát nem érő láncolat, melyből mi, a jelen pillanat urai, csak egy-két szemtel láthatunk, a többit eltakarja előlünk a multon borongó homály és a jövőt elfödő saisi fátyol. Az egyszerű, reflexszerű életet elő embert nem izgatja ez a bizonytalanság, megelégszik a térben és időben legközelebbi tájékozódással s azontúl halad a legkövetlenebb utánzás nyomdokain anélkül, hogy keresné, miként jutott sajátos életviszonyai közé.¹ A patak vízében játszadozó gyermek sem kutatja, honnét, minő irányból jó a víz, egyedül a jelenvalóval, saját »kisedet játékaival« foglalataskodik. De a gondolkodó ember már nem éri be a tény pusztá megállapításával, tudásvágya mohón kutatja, mi volt a jelen előtt, mi lesz utána, miből és minő viszonyok behatása folytán alakult ki közelebbi és távolabbi környezete. Ismerni kívánja a multat, mert úgy érzi, hogy ez az ismeret valamiképpen hozzátartozik emberi mivoltához. Érzi, — és az iskolai történettanítás minden részecskéjéből is ennek az igazságnak kell előcsillannia vezérgondolat gyanánt — hogy a törvénytiszta nagykorúságon kívül van egy más nagykorúság is, melyet törvény meg nem adhat, melyet mindenkinek önmunkásság árán, veritékkel kell megszereznie: a szellem nagykorúsága és hogy e nagykorúságnak igen lényeges része bizo-

¹ Hornyánszky i. h. 63 l.

nyos foku történeti orientáció. »Homo sum, humani nihil a me alienum puto.« Terentius szép mondásának itt van igazán értelme. Emberek vagyunk mindnyájan, kell, hogy mindnyájunkat érdekeljen fajunk viszontagságos multja. Aki nem érzi ennek szükségességét, aki nem törekszik műveltsége színvonalának megfelelő történeti jártasságot szerezni, az kiskorú marad egész életére, az nem lehet igazán művelt ember, mert műveltségéből hiányoznak a legemberibb, az emberrel legközvetlenebb kapcsolatban álló elemek és mindenekfölött hiányoznak az igazi műveltségnek élvezredes múltba beágyazott szilárd alapjai Goethe szerint is:

Wer nicht von dreitausend Jahren
Sich weisz Rechenschaft zu geben,
Bleibt im Dunkel unerfahren,
Mag von Tag zu Tage leben.

A középiskola nem máról-holnapra tengődő, vegetatív életet élő embereket akar nevelni, hanem művelt ifjakat, akik bele tudják magukat élni a letűnt korok hangulatába, megértéssel, lelkes örömmel és fájó részvétellel tudják kísérni egyesek és nemzetek küzdelmeit, nem azért, hogy soha vissza nem hozható állapotokról álmodozzanak, hanem hogy élvezzék a kínálkozó fönséges perspektivákat, gyönyörködjenek a legnagyobb divína comedia jeleneteiben és okuljanak rajtok. Ifjakat akar nevelni a középiskola, kik a jelent és annak feladatait a mult ismeretéből forrászó öntudatossággal tudják átélni, és a történeti élet nagy tanúságaival felvértezve tudnak és akarnak a jövő munkájában résztvenni.

Ez utolsó pontban a történelmi ismeret tisztán emberi és művelődési oldala már az etikával érintkezik. Az igazi műveltség két legszembeütőbb összetevője a kötelességteljesítés és a felelősségérzet. Mindkét alapvető erény fejlesztésére elsősorban a történettanítás hivatott. *A történelemből tanulja meg az ifjú, hogy az iskola által közvetített kulturjavak mindegyike, minden, ami körülötte van, ami életét kellemessé és széppé teszi, az előtte élt nemzedékek mérhetetlen küzdelmeinek, szenvedéseinek eredménye, s neki szent kötelessége a kapott és élvezett javakat csorbitatlanul, sőt önzetlen, becsületes munkájával még meghatványozva átörökíteni a következő nemzedékre. A történelem érezteti vele, hogy nem magában álló atom a mindenségben, hanem molekula, melyet minden kémiai rokonságnál erősebb és finomabb szálak fűznek egy mérhetetlen nagy közösség, az emberiség eddig élt és még ezután élő kisebb-nagyobb csoportjaihoz. De érezteti vele azt is, hogy e közösségből nem szakíthatja ki magát, ha ember voltát megtagadni nem akarja, részt kell vennie munkájában, végeznie kell, amit a*

közösség érdeke kíván. Így kezd lelkében derengni a történelem közvetítésével az a felismerés, hogy az egyéni érdek nem lehet egyedüli értékelő szempont, kezd jelentkezni a társadalom fennállását lehetővé tevő és biztosító erény: az altruizmus, a másokért, a köz boldogulásáért való fáradozás szükséges voltának belátása. Egyetemes emberi és műveltségi jelentősége mellett ezen sarkallik a történettanítás nagy pedagógiai értéke, ez teszi nélkülözhetetlenné az iskolában. Ebből a nézőpontból megismételhetjük egy XIX. századbeli német pedagógus szavait: »A gimnáziumi tanítás összes ágai között nincsen egyetlenegy sem, amelynek nagy jelentőségét az ifjúság képzése és nevelése, az egyén és a köz boldogsága szempontjából az egész világ oly egyhangúlag elismerné, mint a történelmét.«¹

Mikor azonban a történelem erkölcsi, nevelő hatásáról beszélünk, nem akarjuk azt állítani, hogy direkt, esetleg előre megállapítható irányban befolyásolja magatartásunkat olyképen, hogy pl. Aristeides életéből önzetlenséget, Sokrateséből igazságérzetet fogunk tanulni. Nem, ez a régi pedagógiára jellemző naiv idealizmus már régen lejárt a magát.² A történettanításnak nem hivatása erkölcsöt tanítani, erényeket fakasztani és megerősíteni, de igenis kötelessége a tárgyában rejlő oktató és nevelő energiákat erkölcsi diszpozíciók megteremtésére értékesíteni, hogy azok később melegágyai lehessenek főleg a szociális erényeknek. Azzal ugyanis, hogy az erkölcsi alapfogalmakat s a társadalmi erényeket egyes személyek és korok történetében élethűen, megkapó, plasztikus alakban állítja elénk, *nemcsak értelmi ismereteinket gyarapítja, hanem azonfelül élesíti ítéletünket a viszonyok megítélésében, gazdagítja kedélyvilágunkat, észrevétlenül növeli a jog és igazság iránt való érzékünket, erősíti a kötelességérzetünket és ezzel szilárd alapot szolgáltat az erkölcsi jellem kialakulásához.* Du-Bois—Reymond ismeretes mondása, hogy a történelemből csak azt tanuljuk, hogy semmit sem tanulhatunk belőle, lehet igen szellemes ötlet, de semmiesetre sem igazság.³ Csak egy Spencer Herbert egyoldalú utilitarizmusa állíthatja, hogy a történelem csak a megszokás folytán bír valami értékkel, de cselekvéseinkre egy körömfeketényi befolyással nincs.⁴ Ezen és egyes modern pedagógusok hasonló lekicsinylő ítéletei a dolog teljes félreismerésén alapulnak. A történettanításnak tisztán materiális

¹ I. F. C. Campe. Heinrich i. m. 3. l.

² Hornyánszky i. h. 65. l.

³ Id. Péterfy J.: Történet és természettudomány. Budapesti Szemle 48. k. (1886) 326. l.

⁴ Spencer H.: Értelmi, erkölcsi s testi nevelés. Ford. Öreg S. és Losonczy L. Nagykőrös 1875. 13. l.

oldalával számolnak; mivel az adatok legnagyobb része hosszabb rövidebb idő múlva tényleg kiesik az emlékezetből, azt gondolják, hogy ezzel végleg megszűnik hatásuk is. Nem veszik figyelembe, hogy a materiális mellett minden tanításnak van formális oldala is: az a pszichikai hatás, melyet a tanítás anyaga a fejlődő lélekre gyakorol; számításon kívül hagyják, hogy az anyag réges-régen feladásba kerülhetett, mikor pszichikai hatása még mindig ott lappang valahol a lelkünkben, a vérünkben és minduntalan megnyilvánul egy-egy cselekvésünkben, ítéletünkben anélkül, hogy tudatosan gondolnánk rá. A formális oldal ezen szándékos mellőzése teszi érthetővé a történettanítás értékének lebecsülését. Pedig amit Juba Adolf egy előadásában a gimnázium tananyagáról általában mond, kétszeresen áll a történelemről: az a sok ismeret, amit a középiskolában magunkba szívunk, az vérünkbe válik, lappang bennünk, énünket képezi, megalkotja gondolkozó, ítélő és cselekvő képességünket és csak akkor látjuk értékét, ha olyanokkal kerülünk össze, akik ilyen reortákon nem mentek keresztül.¹ A képzettartalom felejtés folytán elveszhet ugyan számunkra, de mégsem nyomtalanul, mert annak hatása, hogy valamikor megvolt bennünk, a gondolkodás és cselekvés módjaiban megnyilatkozik. A matematikus is elfelejtheti formuláit, de nem is ezen múlik, hogy jó matematikusnak kell-e őt tartanunk, hanem a számviszonyok megítélésére vonatkozó jártaságán. A történettel való beható foglalkozás is bizonyos gondolkodási és erkölcsi készségeket teremt meg bennünk, melyek azután függetlenek attól, hogy a történeti tények emlékezetünkben vannak-e vagy elfelejtettük őket.²

Azok erkölcsi diszpozíciók sorában, amelyek megteremtésére a történelemtanítás hivatott, egyet kell különösen kiemelnünk. Említettük, hogy az ember többféle közösségnek tagja és hogy épen a történelemből tanulja meg, hogy ezen közösségek iránt kötelességei vannak. Hamarosan rájön arra is, hogy a különféle közösségek közül a családtól eltekintve, főképp kettő van rá nézve nagy jelentőséggel: a nemzet és a haza. Egy adott nemzet fiai vagyunk mindnyájan és egy adott állami közösségbe születünk bele. Azon sokszoros és széttephetetlen lelki, kulturális és anyagi kapcsolatnál fogva, amely a nemzet minden egyes tagját egymáshoz fűzi, egyéni boldogulásunk szempontjából nem lehet közömbös nemzetünk boldogsága. Éreznünk kell, hogy midőn nemzetünk jólétének emelésén, haladásának lehetővé tételén fáradozunk, akkor voltaké-

¹ A középiskola reformja. (A Huszadik Század könyvtára XII.) Budapest, 1906. 89. l.

² Hornyánszky i. h. 80. l. U. a. Az antik műveltség a középiskolában. OKTK. XXXIX. (1905/906.) évf. 550—1. l.

pen saját boldogságunkat mozdítjuk elő. De a nemzetnek története van, mely a lassú és fokozatos fejlődés törvényeinek alapján a jelenen felül a jövő kialakulás feltételeit is magában foglalja. Aki tehát munkálni akarja nemzete s általa és benne saját boldogulását, annak ismernie kell nemzete történetét. Vagyis a történettudás nem kevesebbet jelent az egyénre nézve, mint a saját helyzetével, a haladásnak előtte megnyíló útjaival való tisztába jövetelt.¹

Ugyanígy vagyunk a hazával, az ethnografiai, illetve politikai nemzetfogalom térbeli együtthatójával. A haza egy nemzetre nézve, tehát egyes tagjaira, az egyénekre nézve is sokkal többet jelent, mint egyszerű földet, mely kenyeret ad, anyagi megélhetést biztosít; jelenti az édes-bús emlékeknek, érzelmi benyomásoknak olyan páratlanul gazdag komplexumát, aminőt semmiféle más föld, még a világ legszebb tartománya sem tud kiváltani. A hazai föld minden röge az ősök vérével megszentelt és azok porladó csontjait takarja, akikhez a nemzet minden tagját a testi és lelki rokonság ezernyi ezer finom szála fűzi. De a hazához nemcsak a múlt emléke kötnek; a jelen nem kevésbé ráutal bennünket. Mert a haza prózaibb szóval államot jelent. Az állam pedig a társadalmi együttélés legmagasabb, minden öntudatos nemzetre nézve nélkülözhetetlen formája, amelyben a számos egyéni érdek eredője egy magasabb érdekebe, az állam érdekébe olvad össze, hogy meghatározva szolgálja a köz és a közben az egyének javát. Természetes, hogy *az állam csak úgy állhat fenn, ha polgárai ismerik és teljesítik vele szemben kötelességeiket. Ez ismerést közvetíteni és a megismert kötelesség teljesítésére ösztönzést adni a történelem van hivatva.* Hiszen a mai történettudás nagyobb részében úgy sem egyéb, mint az államok fejlődésének és hanyatlásának ismertetése, és egyes kiváló hősök részéről az állam, az államban egyesült nemzet szolgálatában véghezvitt nagy tettek előadása. *A hazafias érzés és az állampolgári kötelességérzet nevelésére mi sem lehet ennél alkalmasabb anyag.* Mert midőn a gyermek őseinek nagy tetteiről, századok kódén átragyogó fényes példáiról tanul, fogékony lelkébe szinte ösztönszerűen belopja magát az elhatározás, hogy ő is hasonlóan fog tenni. És ez az elhatározás valamilyen formában él a férfi énjében is; irányítja elhatározásait akkor is, mikor a tettet, melyen mint gyermek lelkesedett, már régen elfelejtette.²

¹ Hornyánszky i. h. 65. l. A nemzeti történelem nagy jelentőségét kiemeli Friedrich F. is. *Geschichtswissenschaft und Geschichtsunterricht. Vergangenheit und Gegenwart* 1912. évf. 5. s. k. l.

² A történettudás fontosságát az állami élet szempontjából legerőteljesebben — talán némileg túlozva is — Lorenz O. hangsúlyozza. *Die Geschichtswissenschaft*

Művelődési és erkölcsi jelentősége mellett még egy oldaláról lehet beszélni a történeti ismeretnek: gyakorlati hasznáról, bár ez a két előbbi szempont mellett meglehetősen alárendelt szerepet játszik. De azért nincs igazuk az utilitarista bölcseleknek, akik teljes im- produktivitással vádolják és épen ezen a címen szeretnék a szerintük csak közhasznú ismeretek közlésére hivatott iskolából eltávolítani. A történelemnél igenis lehet szó gyakorlati hasznáról. Például, hogy csak egyet említsünk, hány technikai találmány köszönheti eredetét annak, hogy a felfedező ismerte elődje kísérleteit, azaz problémája történetét.¹ Még jelentősebb, hogy legalább általánosságban támaszpontot nyújt a közel jövő feladataival szemben való tájékozódásra. Igaz, hogy Cicero díszítő jelzői közül »historia est testis temporum, lux veritatis, nuntia vetustatis et magistra vitae« egyiket sem támadták annyiszor és annyira, mint az utóbbit; akadtak akárhányan, kik Du-Bois-Reymond s Spencer Herbert példájára kétségbe vonták, hogy a jövőt illetőleg egyáltalában lehetne valamit tanulni a történelemből. De másfelől tagadhatatlan az is, hogy a jövő mint rezultáns, mégis csak a mult események összetevőinek közös irányába esik. »Le passé est gros de l'avenir« — mint Leibniz mondja. A mult és jövő okozati összefüggésben állanak egymással, de összefüggésüket nem láthatjuk tisztán, mert nem ismerjük az összes fejleményeket titkos rúgóikkal. A történelemből való okulást nem is arra kell érteni, hogy a mult eseményeinek ismerete alapján esetleg receptet lehet írni a jövő számára, hanem egyszerűen arra, hogy *a nagyjából változatlan emberi természet törvényeinek segítségével úgy, amiként azok a történelemben megnyilatkoznak, körülbelül meg lehet sejteni, hogy bizonyos előzménynek mi lesz a következménye!* Nem annyira jóslásról van itt szó, mint inkább a történelemből meríthető gyakorlati pszichológiai ismeretről. És e pszichológiai ismeret is a legtöbb esetben nem mint tényleges tudás, hanem mint formális készség ítéleteinket, tetteinket öntudatlanul befolyásoló, lappangó képzet működik.

Az általános műveltséghez feltétlenül szükséges ismeret anyaga,

in Hauptrichtungen und Aufgaben. II. Teil. Berlin 1891. 368. skk. II. A német pedagógiai irodalomnak napjainkban legtöbbször hánytorgatott kérdése: a „Staatsbürgerliche Erziehung“ szintén ezen sarkallik. A „Vergangenheit und Gegenwart“ címen 1911-ben megindult pedagógiai folyóirat s a gyors egymásutánban megjelenő könyvek, hosszabb-rövidebb terjedelmű füzetek óriásira nőtt halmaza hasonlóan azt fejtegeti, miként lehet a történettantás segítségével jó állampolgárokat nevelni. Gyöngye oldala azonban az egész mozgalomnak — mint Fr. W. Foerster találóan kiemeli (Staatsbürgerliche Erziehung der Jugend, Hochland 1911—12. évf. 238. skk. II.) — hogy tisztán intellektuális oldalát látja a dolognak és sok tekintetben szükségtelenül megterheli az iskolát.

¹ Hornyánszky i. h. 64. l.

gyakorlati haszna, óriási jelentősége az erkölcsi nevelésben és a nemzeti öntudat fejlesztésében: ime ezekben ismertük meg a főbb szempontokat, melyek a történettanítás fokozatos előrenyomulását és jelenlegi helyzetét megindokoltta teszik. Látni való, hogy mindegyik szempont, de különösen az erkölcsi és nemzeti nagy, semmiért fel nem áldozható, semmivel sem helyettesíthető pedagógiai értéket jelent. Általános emberi és nemzeti érdekek szólnak a történettanítás mellett és ez érdekek sokkal elevenebben élnek és mélyebben gyökereznek a művelt emberiség köztudatában, hogysesem hajlandó volna lemondani róluk egy-pár társadalomboldogító bizonytalan utopiájáért. *A történelemből ismeri meg az ifjú az örök embert gyarlóságaival és erényeivel és ez ismeret mint valami sugárkéve vetődik lelkébe: fényénél tisztábban látja önmagát, rendeltetését és kielégítőbb feleletet tud adni az élet nagy problémáira. A történeti tájékozódás avatja férfiuvá és kapcsolja be a nemzetnek, vagy emberiségnek nevezett közösségbe.*

II. A történettanítás anyaga.

A történettanítással kapcsolatos kérdések közül manapság nálunk és a külföldön egyaránt a tanítandó anyag minősége és terjedelme foglalkoztatja legélénkebben a pedagógusokat. Míg a történeti ismeretekben rejlő nevelő erő oly elevenen él a művelt emberiség köztudatában, hogy tanításuk szükségességét legfeljebb a társadalombölcselek radikális balszárnya veszi tagadásba és az sem valami magasabb pedagógiai elvből kiindulólág, hanem hogy egyszerűen hatályon kívül helyezhesse a történi folytonosság és a multtól való függés tudatának konzerváló erejét, míg módszertani tekintetben, legalább elvben, szintén meglehetősen egyöntetűség, harmonia uralkodik, addig az anyag megválasztásánál a legellentéteesebb nézetekkel találkozunk. A legkülönbözőbb oldalról felhangzó és legkülönbözőbb szempontokból kiinduló bírálatok eredményei olyannyira szerteágazók, hogy egyelőre lehetetlennek látszik összeegyeztetésük. A szünetlen, kiegyenlítést nem ismerő forrongás, mely szellemi életünk minden terén tapasztalható, kicsinyben jellemzi a történettanítás anyaga körül folyó küzdelmet is. Nagyjából ugyanazok a vezető motívumok is. Igazi jelentőségében és elvi vonatkozásaiban csak úgy értethjük és méltányolhatjuk tehát, ha szellemi életünk egy darabját, mondjuk jellemző tünetét látjuk benne. Az összefüggés világos. A történettanítás, mint fejlődésmenete világosan mutatja, visszfényre, refleksze a mindenkori történeti felfogásnak, amely viszont egyik oldala valamely kor szellemi életének: amint változnak a történettudomány értékmérői, aszerint módosulnak a történettanítás ideáljai is. A ma pedagógiai irodalmában kifejezésre jutott eltérő vélemények nem mesterségesen kiélezett ellentétek, hanem a XIX. századbeli történettudomány különböző irányainak pedagógiai megnyilvánulásai. Ha tehát el akarunk közöttük igazodni és meg akarjuk állapítani az egyedül helyes középutat, először mélyebb alapjaikkal, a XIX. század történettudomány fejlődésének főbb fázisaival kell

megismerkednünk, mert csak velük való összefüggésében kísérlethető meg az anyag kiválasztás problémájának megoldása.

A XIX. századot, a »saeculum historicum«-ot kiválóan jellemzi a történeti kutatások nagymérvű, minden előző korszakhoz viszonyítva példátlan fellendülése. A század elején jelentkező romantikus áramlat a nemzeti eszme szövetségében mindenütt élénk érdeklődést ébreszt a múlt iránt s ez érdeklődés kielégítésére egyre számosabb és képzetesebb tudóst bír a történelemmel való intenzív foglalkozásra.¹ Kezükön csakhamar meghatványozódik az addig ismert anyag, szerencsés felfedezéseik merőben ismeretlen világokat tárnak fel, a kevésbé ismerteket új világításba helyezik. Az anyag bővülésével, a tudás kereteinek térbeli és időbeli tágulásával párhuzamosan halad a felfogás nézőpontjainak emelkedése s az előadás tartalmi és formai tökéletesedése. Csak egy tekintetben nem történik változás: mivel az érdeklődés középpontja állandóan a társas élet legmagasabb formája, az állam marad, a történetírás kiválóan politikai irányú az egész századon át. Az emberrel nem mint egyénnel, hanem első sorban mint állampolgárral foglalkozik. Ez egyetemes jellegű, az egész európai történetirodalomra jellemző tünet két dologban bírja magyarázatát: a politikai viszonyokban és a XVIII. század történetbölcseleti törekvéseinek Kantra visszamenő hagyományában. A politikai viszonyokban annyiban, amennyiben a Napoleon leverésére következő események Európaszerte az államot állítják a megújulásra vágyó népek figyelmének előterébe. A múlt dicsőség emléke, az ébredő nemzeti eszme egységesítő, tömörítő ereje, a forradalom értékes eredményei valóra váltásának vágya, mind közreműködnek abban, hogy a népek az önálló, egységes és nemzeti alapon álló állam megteremtésében látják szabad fejlődésük első feltételét, *conditio sine qua non*-ját. Az 1825-ik országgyűlésre következő magyar reformkorszak, az *unita Italia* és az egységes német birodalom megvalósítására irányuló törekvések csak legszembetűnőbb megnyilatkozásai ennek az egyetemes államalkotó és reformáló történeti irányzatnak, de távolról sem merítik ki.

A másik forrás, melyből az állam mindenek felett való fontosságának felismerése és köztudattá válása források, a XIX. század első felének mondhatni kizárólagos történetbölcseleti rendszere: a német idealizmus. A rendszer kialakulásához az első lökést Kant adja meg egy 1794-ben kiadott kis munkájában,² melyben azzal

¹ A történeti érdeklődés emelkedését és hódítását a különböző tudományágakban igen behatóan ismerteti Willmann O.: *Geschichte des Idealismus*. Braunschweig, 1897. III. k. 679. skk. II.

² *Idee zu einer allgemeinen Geschichte in weltbürgerlicher Absicht.*

a kérdéssel foglalkozik: Miként lehetséges az egyének látszólag szabad akaratú elhatározásai és cselekvései mellett a világtörténelem egészben véve szabályos menete? Mindjárt megadja a feleletet is: Ezt egyedül az állam teszi lehetségessé, amennyiben az egyének, hogy a korlátokat nem ismerő érdekek féktelen harcában tönkre ne menjenek, alávetik magokat az állami rendnek és törvényeinek és ezáltal lehetővé válik az egyes lehető legnagyobb szabadsága mellett a közösségnek, az egésznek szükséges törvényszerűsége. A történelem lényeges, sőt egyedül számbavehető tartalma tehát az állam keletkezése és fokozatos fejlődése.¹ Kant ezen gondolatát átveszik és tovább fejlesztik Fichte és Schelling, de különösen Hegel, aki egész történetbölcseleti rendszerét az államra alapítja, így tekintvén azt, mint az abszolút szellem legtokéletesebb megvalósulását. Szerinte a történelem tartalmát egyedül az állam fejlődése teszi; ami azon kívül esik, az nem történelem. Az oly népek, amelyek nem vettek, vagy nem vesznek tényleges részt az állam kifejlésében, nem is tartoznak a történeti tárgyalás keretébe.²

A mélyen átértett szükségéből fakadt és minden áldozat árán megvalósulásra törő nemzeti aspirációk találkozása a kor bölcseleti felfogásával könnyen megmagyarázhatóvá teszi, hogy a neki lendült történetírás is az általános érdeklődés tárgya, az állam körül csoportosítja kutatásait. Minden, ami az állammal kapcsolatban áll, rendkívül fontossá válik a történelemben is. Az egyén fogalma kimerül az állampolgárában, a társadalom, a gazdaság, a művelődés különböző ágai csak annyiban jönnek számításba, amennyiben az állammal vonatkozásban állanak. Így hatnak a gyakorlati élet törekvései és a velök rokonságban álló bölcseleti eszmék a tudomány fejlődésére. És mivel a század legkiválóbb történetírója, kinek közvetlen, vagy közvetett hatását a legtöbb európai nemzet történetírása érzi: Ranke, ennek a kornak gyermeke, az ő és nagyszámú tanítványainak működése a század elejének köztudatából táplálkozó irányt az egész században uralkodóvá teszi. A XIX. század történetírása egészében politikai marad mindvégig.³

Ezzel a kiválóan politikai történetírással kezdettől fogva egy másik irányzatot látunk egyenközűen haladni, mely homlokegyenest különböző elvekből indul ki és természetszerűen lényegesen más eredményekre is jut: a szocialista természettudományi vagy, mint újabban az individuális jellegű politikai történettel ellentétben ne-

¹ Bernheim i. m. 694—5. l.

² Willmann i. m. III. 572. skk. II. Bernheim i. m. 696. skk. II.

³ Dékány I.: A tört. materializmus mint történetbölcseleti kérdés. Magyar Társ. Tud. Szemle 1908. évf. 538. skk. II. U. a. A Ranke-féle történelmi felfogás és történelmi irodalmunk. Magyar Pedagogia 1909. évf. 478. skk. II.

vezni szokták, kollektív irányzatot. Eredetét épúgy a kor hangulatában, törekvéseiben és egyes bölcséleti gondolatmeneteiben kell keresnünk, ennek is, mint amannak. A XVIII. század végén végbement óriási átalakulás, a francia forradalom megrázó, véres tömegjeleneivel, minden eddigi eseménynél világosabban tüntette ki az eddig figyelmen kívül hagyott népi, a tömeg történetalakító hatalmát. Másfelől a természettudományok nagyszerű haladása, a természet világában uralkodó törvényszerűségek fokozatos feltárulása sokakban azt a reményt ébresztette, hogy a természettudományi módszer alkalmazása a történeti és társadalmi élet megfigyelésében is hasonló eredményekre fog vezetni. Nem véletlen jelenség tehát, hogy az új történetbölcséleti felfogás kiindulópontjában egy forradalmár áll, aki amellet kora egyik legkiválóbb matematikusa és természettudósa: Condorcet, a girondista képviselő. Condorcet »Az emberi elme haladásának történeti vázlata« (Esquisse d'un tableau historique du progrès, de l'esprit humain) címen 1795. napvilágot látott munkájában rámutat arra, hogy eddig a történetírók kizárólag a vezetőkre, a társadalom köréből legpregnansabban kiemelkedő egyéniségekre irányították minden figyelmüket, holott az igazi történetet alakító erők nem ezek, hanem a mellőzött tömegek működésében keresendők. A történetírásnak, ha tudomány akar lenni, szakítania kell az individualizáló iránnyal s egyének tettei helyett a nagy tömegek életmegnyilvánulásait és állapotait kell az érdeklődés és kutatás középpontjába állítani. Ezáltal megszűnnek a történeti élet nagy ingadozásai, kilengései, átlag szabályossá és állandóvá lesz, természeti folyamat benyomását kelti, melyre a természet világában uralkodóhoz hasonló, állandó, mechanikus törvényeket lehet felállítani.¹

Condorcet alapgondolatát tovább fejlesztik a francia bölcselek, kivált Saint-Simon és az iskolájából kikerült Comte Ágost, a pozitív bölcsélet atyja. Az utóbbinál különösen szembeűnő a hagyományos történetírás iránti ellenszenv és a természettudományos gondolkodás előnyomulása. Szerinte a történelemnek mindenűtt általános, egyetemes törvényektől szabályozott kapcsolatokat kell keresni, az államban és társadalomban végbemenő jelenségeket, mintegy összefűggő láncolat tagjait kell bemutatnia; mert csak ez teszi méltóvá a tudomány elnevezésre; így lesz l'histoire rationelle et positive s így lesz egyűttal úttörője egy magasabb tudománynak: *a szociológiának*. A most dívó történetírás túlságos részletezésével akadályozza a társadalmi fejlődés tanulmányozását, tisztán leíró

¹ Bernheim E.: Geschichtsunterricht und Geschichtswissenschaft im Verhältnis zur kultur- und sozialgeschichtl. Bewegung (Pädag. Zeit- und Streitfragen 56. 1.) Wiesbaden, 1899. 12. skl. — U. a. Lehrbuch der hist. Meth. 699. skk. II.

jellege pedig inkább krónikává vagy annaleszé, semmint történet-tudománnyá teszi.¹

Comte-tal majdnem egyidejűleg, de már a pozitivizmus hatása alatt, hasonlóan vélekedik a történelem felől az angol Buckle. Reá azonban a kornak természettudományi gondolkodása mellett igen nagy hatással van egy új tudományág: a statisztika is; ennek meglepő eredményei, a nagy számok törvényei arra a hamis feltevésre vezetik, hogy az egyén cselekvései nem szabad elhatározásból fakadnak, hanem, mint bármily más természeti folyamat, az emberi szervezettel adott mechanikus törvényekhez igazodnak. Az egyes történeti személyek tettei, alkotásai, ha még oly nagyszerűek, zseniálisak is, legfeljebb pillanatnyilag befolyásolják az értelem által irányított fejlődést. A történetírónak csak a tömegjelenségekkel kell számolnia, az individualizálás helyett a statisztikához és a segítségével megállapítható mechanikus törvényekhez kell fordulnia. A történeti tudományok önállóságát meg kell szüntetni, be kell őket kapcsolni a természettudományokba, mert a köztük fennálló válaszfal úgyis csak mesterséges és hozzá természetellenes.²

És ha már a történetírók ekként vélekednek tárgyuk felől, nem csodálhatjuk, hogy a természettudósok még jobban kiélezkednek módszerük egyedüli jogosultságát, egyedül célt érő és eredményeket felmutató voltát. Egyre sűrűbben hallatszanak hangok, melyek sürgetik, hogy a történelem is kövesse a természettudományok példáját s részletezés helyett törvényszerűségek megállapítására, történelmi törvények felismerésére összpontosítsa minden igyekezetét. A darwinizmus és a vele kezdetben szinte szükségképen összekapcsolódó materialista világnézet még általánosabbá teszi a hitet, hogy a történelem valójában csak a természettudomány egy része és mint ilyen teljesen figyelmen kívül hagyhatja az egyéni impulzusokat, melyek tudományos szempontból úgy sem jelentenek semmit. Du Bois—Reymond szerint csak egy történelem van: a természettudományok történelme és ez egyúttal az emberiség története is.³ —

¹ Bernheim E.: Lehrbuch d. hist. Meth. 701. skk. II. — Dékány I.: A természettud. módszer hatása a modern történetfilozófiára. Szekszárd, 1910. 9. skk. II. Balbino G.: Il concetto psicologico della storia. — Torino 1907. 3. skk. II.

² Bernheim E.: Geschichtsunterricht und Geschichtswissenschaft 13—14. I. Dékány i. m. 15. I.

³ Kulturgeschichte und Naturgeschichte c. tartott előadását ismerteti Péterfy J. a Budapesti Szemle 48. k. (1866) 321—338. II. Behatóan foglalkozik vele Lorenz O. is. i. m. I. r. 133—170. II. Különös, hogy még ma is, amikor pedig egyre jobban hódít a belátás, hogy a természet és történet két külön világ, melyet csak a túlzott egyszerűsíteni akarás próbálhat közös törvények alá hozni, akad historikus, aki Du Bois—Reymond fonák álláspontjára helyezkedik. Pl. Makkai E.: Történet-tudomány és történettanítás c. cikkében. Kolozsvári ref. koll. 1910—11. Ért. 11—36. I.

Szociológusok és történelembölcselek nem a történelem tényleges menetének megmagyarázásán, hanem azon fáradoznak, hogy az egyéni kezdeményezés jelentőségének minimumra szorításával előre megállapított mechanikus törvények Procrustes-ágyába kényszerítik a történeti élet végtelen változatosságú "színes világát. Elméletek keletkeznek, amelyek majd a földrajzi, majd az ethnologiai viszonyokból, majd a környezet hatásából, sőt a mindenkori gazdasági viszonyokból akarják kimagyarázni az emberiség sok százados multját, anyagi és szellemi műveltségét.¹

A XIX. század történetírása tehát két irányban halad: van egy politikai történetírás, mely kiválóan az államok külső és belső történetével foglalkozik, keveset törődik az elmélet kérdéseivel, s a tömegek szerepének méltánylása mellett az egyéni impulzusokban látja a fejlődés hordozóját, és van egy bölcselelő történetírás, mely az egyén teljes mellőzésével az emberiség életét a természetiekhez hasonló módon szabályozó mechanikus törvényeket nyomozza, majd a gazdasági, majd a társadalmi viszonyokban, majd a tágabb értelemben vett művelődéstörténet egyéb ágaiban. A két ellentétes irányzatot röviden a politikai és művelődéstörténet, vagy az individuális és kollektív történet névvel szokták jelölni. Természetes, hogy a gyakorlatban az ellentétek legalább a történetírók zöménél távolról sem oly merevek, mint elméletben. Hiszen manapság már nem képzelhetünk valamire való politikai történetet, mely koronkint számot ne vetne a vizsgált társadalom állapotával, anyagi és szellemi kultúrájával és viszont a művelődéstörténetírók előtt is világosan áll az a soknemű befolyás, melyet a politika a művelődés legkülönfélébb ágaira gyakorol. Más szempontból a politikai történetírók ma már jóval nagyobb figyelmet szentelnek a kollektív erőnek, mint régebben tettek, aminthogy a művelődéstörténetírók sem maradnak meg többé az egyéni cselekvések hagyományos lebecsülésénél.

E kettős irányban történő fejlődés, mely a sok egyoldalúság, túlzás és félreértés dacára végelemzésben a történettudomány haladását, tartalmasabbá és mélyebbé válását eredményezi, sokszorosán érezteti hatását a történettanáttal is. Az ellentétes irányzatok képviselői minden eszközt megragadnak, hogy a magok felfogását tegyék uralkodóvá az iskolában. A tudomány terén folyó harc változó esélyei híven visszatükröződnek az egymást felváltó tantervek anyag megválasztásaiban és célkitűzésében. Sőt itt még hevesebb a küzdelem, mint a tudományban. Mert az iskola természeténél fogva konzervatív,

² A különböző irányzatoknak jó áttekintését nyújtja Bernheim E. Lehrbuch d. hist. Meth. 707. skk. II. és Giesswein S.: i. m. 13. skk. II.

jobban ellenáll az új eszmék áramlatának, mint a közélet egyéb szervei. az előző generáció ideáljainak hódol, mikor a jelen türelmetlenül siet eléje a jövőnek s ezáltal az ellentéteket jobban kiélezi. Még bonyolultabbá teszi a küzdelmet az, hogy tisztán tudományos tekintetek mellett számos másnemű érdek vegyül belé. Az iskola nemcsak bizonyos adag ismeretet van hivatva adni, hanem elvárunk tőle valamelyes világnézetet is. Azért a legkülönbözőbb világnézetek harcosai igyekeznek a saját szellemük bélyegét nyomni munkájukra. Mivel pedig a világnézetek kialakulásában a történettanításnak elsőrendű szerepe van, könnyen érthető, hogy anyagának kiválasztása és elérendő céljának kitűzése közelről érdekel mindenkit, aki a jövő irányításában részt akar venni. Ez magyarázza meg a jelenleg folyó harc sokoldalúságát és hevességét. Tudatosan felismert vagy ösztönszerűen megsejtett tudományos érdekek és világnézeti árnyalatok kaleidoszkopszerűen változatos világa rejlik mögötte. E változatosság felette megnehezíti a harc valamennyi mozzanatának megkülönböztetését. De ha megelégszünk a legjellegzetesebb irányok kiemelésével, a legszembevetőbb ellentétek kidomborításával, akkor a fentebb nyújtott történeti áttekintés folytonos szemmel tartása mellett nem kerül felette nagy fáradságba a tájékozódás. Nagyjából két irányzatot különböztethetünk meg. Az egyik arra való hivatkozással, hogy a ma tanított politikai tartalmú és jobbára individuális jellegű történelem sem a tudomány állásának meg nem felel, sem a történettanítástól általában elvárt pedagógiai hatásokat nem eredményezi, a művelődéstörténetet akarja bevinni az iskolába; események helyett eredményeket és állapotokat, egyének helyett tömegeket akar tanítani. A másik azt tartja, hogy a történettanítás jelenlegi formájában csonka, mert csak egyes, ismeretmozaikokat nyújt anélkül, hogy gondoskodnék magasabb és egységes rendszerbe foglalásukról. Tehát kiegészítésre szorul. A kiegészítés pedig napjaink legdivatosabb tudománya, a társadalomtudomány, a szociológia által történék, melyhez a történelem a pozitív tapasztalati anyagot van hivatva szolgáltatni.

A következőkben behatóbban méltatjuk e törekvéseket, hogy megállapíthassuk, mennyi bennük a jogosult és mennyi a túlzó követelés, mennyit kíván a tudomány érdeke és mindenekfelett, mennyit enged meg a pedagógia érdeke. A vizsgálat eredménye azután önként megadja a választ arra a kérdésre, hogy szükséges-e és mennyiben a mai történettanítás anyagának reformja.

A) Politikai történet és művelődéstörténet.

Mint láttuk, a XIX. század eleje óta a történettudomány legnagyobb és legtöbb vitára alkalmat adó kérdése annak eldöntése, hogy melyiknek van nagyobb része az állami és társadalmi közösségek sorának irányításában: a kiváló »hősök« öntudatos működésének-e, vagy a névtelen milliók zajtalan munkájának. Más szóval, melyik a jogosultabb felfogás: az individuális-e, vagy a kollektív? az egyének köré csoportosított politikai események, háborúk, diplomáciai alkudozások, alkotmányváltozások és államcsínyek teszik-e az igazi, a tudományos történelem tartalmát, vagy a tömegek tipikus és kollektív cselekvései s az általuk létrehozott állandóbb életformák, intézmények? A politikai történetnek kell-e helyet juttatnunk a tudományok díszes sorában, vagy a művelődéstörténetnek? Mert az új érvényesülésre törekvő tudományokkal együtt járó túlzások áthidalhatatlan, elvi ellentéteket tüntetnek fel a két irány között. A politikai történetíróknak az a meggyőződésük, hogy a történeti kutatás egyetlen méltó tárgya az állam multja, még a művelődéstörténet adatai is ennek keretében és ehhez való viszonyukban tárgyalandók, sőt hogy a történelem nem más, mint a mult politikája s a politika a jelen történelme.¹ — A művelődéstörténet-írók viszont nem kevesebb meggyőződéssel hirdetik, hogy az ő szakmájuk a valódi tudomány, melynek a politikai történet csak alárendelt fejezete.² De a szenvedélyek lecsillapultával józanabb felismerés kezd hódítani. A higgyadtabb vizsgálatok nyilvánvalóvá teszik, hogy mindkét történetírás ugyanegy valóságnak, az emberiség életének különböző, de nem kevésbé jogosult szempontjából való tekintése, egyik a másiknak nem ellentéte, hanem kiegészítése.³

A történettudomány dualizmusa hiven visszatükrözik reflekszében: a történettanításban. Az addig majdnem kizárólag politikai és individuális jellegű történeti anyagnak művelődéstörténettel való helyettesítését kezdik sürgetni. Szórványosan ugyan már a humanizmus korától fogva,⁴ majd a XVII. század óta egyre sűrűbben

¹ Freeman A. E.: A történelem tanulmányozásának módszerei. Ford. Hegedüs P. (O. K.) Budapest, 1895. 45. l. Lorenz i. m. I. 188. 190. ll.

² Az egyoldalú politikai és művelődéstörténeti felfogás harcának érdekes példája Gothein E. és Schäfer D. közt a kilencvenes évek elején lezajlott polemia. Schäfer *Das eigentliche Arbeitsgebiet der Geschichte* (1888) és *Geschichte und Kulturgeschichte* (1891) c. műveiben a politikai, viszont Gothein *Die Aufgaben der Kulturgeschichte* c. füzetében a művelődéstörténeti felfogás egyedüli jogos és tudományos voltát akarja bebizonyítani.

³ Bernheim E. *Lehrbuch* 64. skk. ll.

⁴ Pl. Wimpfeling Jakob id. történelmi tankönyvében már az irodalom- és művelődéstörténetet is tárgyalja. Acsay i. m. 11. l.

találkozunk pedagógiai törekvésekkel, melyek a tényleges történet-tanítás kereteit a művelődéstörténet adataival, esetleg ágaival akar-nák kibővíteni, de e törekvések egyfelől nem elég öntudatosak, másfelől nem annyira elméleti vagy pedagógiai megfontolásokból, mint inkább ethikai, még gyakrabban utilitarisztikus szempontokból indulnak; ki s azért lényeges változást nem tudnak előidézni. A szocialista-természettudományos felfogás terjedésével egy csapás-ra megváltozik a helyzet. A korábban tapasztalható, jobbára ötlet-szerű törekvések hatalmas, a közvélemény erejével ható áramlattá egyesülnek, hogy a politikai mellett, sőt helyett helyet szorítsanak az iskolában a művelődéstörténetnek. A tudomány dualizmusa érez-hetővé válik a tanításban is. De még a tudományban a korábbi nagy harcokat kísérő disszonáns hangok egyre gyérülnek, a teljes harmónia lehetőségének reménye egyre erősödik, addig a tanítás-ban az elvi ellentétek, éppen mert tudományos meggyőződéseken felül világnézetekért küzdő érdekek is fűződnek hozzá, nem hogy enyhülnének, hanem ellenkezőleg napról-napra jobban kiélesednek. Ma sokkal merevebben állanak egymással szemben, mint a harc megindulásakor. Hiszen alig pár éve, hogy a radikális tábor har-cosai a szabadtanítás Pécsen tartott országos kongresszusán a leg-kiméletlenebb vádakkal léptek fel a történettanítás mai formája ellen; nemcsak meddőnek, hanem egyenesen károsnak mondták, mi-vel »osztályérdekeket« szolgál, a kevés hatalmasok, a kizsákmányo-lók történetét, családi viszonyait és kalandjait ismerteti, az összes eseményeket ezeknek tulajdonítja, holott minden eredmény a munkás-milliók munkájának, a társadalmi munkásszervezetek eredménye; a mai történettanárok csak »dicső« alakokra és »fennkölt« eszmények-re szeretik tanítani növendékeiket s annyira »tapintatosak«, hogy bizonyos köröknek kellemetlen konzekvenciákat nem mernek nyíltan levonni, mert felejtik, hogy a historikusoknak nemcsak hazudni nem szabad, hanem az igazságokat elhallgatni sem. A történettanítás óriási »fogyatkozásain« szerintök csak két orvosszer segíthet: a kollektívizmus és a vele nem ugyan szükségképen összefüggő, de a táma-dók szemében tőle elválaszthatatlan történelmi materializmus, vagyis a történelem tartalmának a tömegek életének, főmozgató erejének az anyagi viszonyokban való keresése.² Ugyancsak pár évvel ezelőtt állapította meg a szocialista-természettudományos világnézet egyik

² E törekvéseket Comeniustól kezdődőleg behatóan ismerteti Bengel J.: Geschichte d. Methodik des kulturgeschichtlichen Unterrichts c. már idézett művében.

¹ L. Ágoston Péter, Farkas István, Fényes Samu, Szende Pál, Rónai Zoltán, Incze Henrik, Kunfi Zsigmond, Nyisztor György, Jócsák Kalmán és Tarczai Lajos felszólalásait A szabadtanítás Pécsen 1907. tartott magy. országos kongresszusának naplója. Budapest, 1908. 168. skk. II.

ekszponált képviselője, hogy az a történelem, amit ma tanítanak, merő képtelenség, mert csak a királyok és hadvezérek tetteiről szól, ahelyett, hogy arról adna számot, mit csináltak a népek, mit csináltak az eszmék, az ember, az egyén és az egyének összege, a nép milyen érdekekért és ideálokért hevült, hogyan élt. A használatban levő tankönyvek legfeljebb a függelékben tesznek említést egy-két költőről, már a művészetről alig két lap van bennük, de hogy a renaissance művészete az ember fejlődésére nagyobb hatással volt, mint a szabadon kiválasztható 50 király, azt elhallgatják. A mai történettánítás hamis ideálistmust nevel, mely a múlt idők nagyságán borong, és nem akarja látni a jelen viszonyait és a jövő feladatait.¹

Ezen idézetek világosan mutatják, milyen óriási, szinte betölthetetlen köz választja el a radikális újítók reformeszméit a tényleges történettánítástól. A politikai és individuális elemeket teljesen ki akarják belőle kapcsolni és helyökbe a mechanikus törvények nyomozására hivatott művelődéstörténetet/ iktatni. Túlzó és az iskola céljától nagyon távoleső forrásokból táplálkozó törekvésük alapján elhibázott, mert 1. hamis feltevésekből indul ki, 2. nem számol a történeti megismerés természetével, s 3. nem vet számot a gyermeki lélekkel és sajátos ismeretkörével. Tudományos, lélektani és pedagógiai okok szólnak a történettánításnak egészében művelődéstörténetté változtatása ellen. Külön-külön is elég nyomós ok arra, hogy a szóban forgó törekvést soha meg nem valósuló — a tudomány és pedagógia érdekében egyaránt kívánatos, hogy az legyen! — utópiának bélyegezzék, együttesen meg egyenesen kizárják a megvalósítási akarásnak még gondolatát is.

Többszörösen téves a mozgalomnak mindjárt a kiinduló pontja. Bebizonyított igazságnak veszik, hogy csak az az ismeretág, tudomány, mely az egyedekben található közös vonásokon elindulva, mindig az általánosabb és általánosabb tételekhez, végre egyetemes érvényű törvényekhez jut, holott egy épen napjainkban erősen hódító ismerettani irány mind bizonyosabbá tesz, hogy a generálizálás ellentéte, az individualizálás, mely a közös vonások helyett épen azt kutatja, amiben minden dolog egyéni sajátos volta rejlik, nem kevésbé jogosult tudományos felfogás.² Ép így felteszik, hogy a történelmi életet természeti szükségszerűséggel működő mechanikus törvények szabályozzák és hogy a történettudománynak e törvények nyomozása a feladata, holott valóságban úgy áll a dolog, hogy a történetírónak a mechanikus törvények gondolatát eleve ki-

¹ Vészi József felszólalása a társadalomtud. társaság 1905. május 3. tartott ülésén. A középiskola reformja (A Huszadik Század Könyvtára 12.) 124—125. l.

² Rickert H.: Kulturwissenschaft. II. A. Tübingen 1910. 53. skk. II. Dékány I.: A természettud. módszer hatása 35. skk. II.

rekesztő tényezőkkel: szabad akaratú egyénekkel kell számolnia.¹ Historiai törvény *contradictio in adiecto*.² Hogy egyes társadalmi osztályok cselekvéseit illetőleg a tömeglélektan segítségével sok esetben feltűnő hasonlatosságokat lehet megállapítani, szívesen megengedjük, de amellet nem szabad felejtenuk a kollektiv módszer jelenleg elismert legnagyobb mesterének, Lamprecht Károlynak valomását: Tudom, hogy a történelem nem tudomány, nem is lesz soha³ Az meg már nemcsak téves, hanem egyenesen rosszhiszemű eljárás, szándékos fallacia, — az osztályérdekek szolgálásának vádját nem is említjük, mert nyilvánvalóan hangulatkeltés volt a célja, — hogy a mai történetírást, illetve a történettantást így állítják oda, mintha tudatosan mellőzne minden kollektiv megnyilvánulást és kizárólag csak egyes emberek, királyok, hadvezérek és diplomaták életével és tetteivel foglalkoznék. Aki csak egy kissé ismerős a történettudomány újabb fejlődésével, az előtt nem maradhat rejtve az az óriási haladás, amely épen a tömegek szerepének s a korszellem összetevő erőinek méltánylása és értékesítése terén tapasztalható.⁴ Ma már nincs komoly történetíró, aki bármennyire szélső individualista felfogásnak hódol elméletben, a gyakorlatban nem számolna a kollektiv erők jelentőségével. Igaz, hogy a felismerés és méltánylás a tanításról talán kevésbé állítható, mint a tudományról, az előbbi mintha túlságosan individualizáló irányban mozogna még most is. De ha meggondoljuk, mily széles látókör szükséges a történeti életnek a maga egészében való áttekintéséhez, főleg az ösztönszerű, bizonytalanul hullámzó tömegmozgalmak méltatásához, mennyire ki van fejlődve mindenkiben, de különösen a kevés tapasztalású, élményű gyermekben az individualizáló hajlam és végül, hogy az iskolának a tudomány közlésén felül saját külön céljairól sem szabad megfeledkeznie, nem fogunk e jelenségen megütközni.

2. Az önkényes, semmiképen nem igazolható feltevésekből való kiindulás mellett másik nagy hibája a kollektiv művelődéstörténetet sürgető mozgalomnak, hogy nem méltatja eléggé figyelemre a történeti megismerés mibenlétét. Mivel a természettudományi módszert tekinti egyedül célravezetőnek, annak analógiái lebegnek szeme előtt minduntalan s azt gondolja, hogy csupán az általános fogalmak és törvények nyújthatnak okulást, hogy tehát az individualizáló

¹ Giesswein A.: *Metaphysische Geschichtsauffassung (Vorträge und Abhandlungen)* hrsgb. v. d. Leo-Gesellschaft 29.) Wien, 1907. 3. skk. II.

² Rickert.

³ Id. Giesswein i. m. 4. I.

⁴ Szentpétery I.: *Individuális és kollektiv történetírás. Századok* 1908. évf. 198. skk. II. Madzsar I.: *Egyének és tömegek a történelemben. U. o.* 1909. évf. 7. skk. II.

történelem egyes eseteiből, példáiból nem tanulunk semmit, aminek maradandó értéke volna. Pedig ez nagy tévedés. Mert amikor történeti eseményekről, egyes emberek tetteiről, a közszellem megnyilvánulásairól hallunk vagy olvasunk, nemcsak tudomásul vesszük őket, mint a természeti jelenségeket, hanem azonfelül iparkodunk meg is érteni, vagyis ösztönszerűen, öntudatlanul összehasonlítjuk egymással, valamennyit önmagunkkal, a magunk élményeivel s a lelki életnek végelemzésben mindnyájunkban azonos vonásai alapján az egyes esetből kiérezzük az általánost, az örök emberit, anélkül, hogy módunkban állna vagy szükségét éreznők, hogy járulékaitól megtisztítva, elvont tételben, mondjuk: törvényben fejezzük ki. A megértés által az egyes esetet egy általános szempontnak rendeljük alá. Így alakul ki bennünk az individuális tények megfigyelése, vagy tanulmányozása alapján az az elvont, paragrafusokba nem foglalható ismeret, amit a közéletben emberismeretnek, történelmi, vagy társadalmi belátásnak szokás nevezni, épen úgy, mint a direkt nyelvtanításban az egyes nyelvtények megfigyelése alapul szolgál a *nyelvtani szabályok* felismeréséhez és alkalmazásához. A történeti megismerés és megértés sajátos természetéből következik, hogy az individualizáló történettanítás magában is nyújt annyi általános okulást, hogy az állítólag törvények, általános érvényű szabályok nyomozására hivatott kollektív történettel való kiegészítésre nem szorul; különösen nem, ha ügyelünk, hogy előadásunkban oly vonásokat domborítsunk ki, úgy csoportosítsuk a tényeket, oly analogiákat válasszunk ki a tanuló történeti ismereteinek köréből, amelyek segítségével a tárgyalat eseményeket a tanulók lelkében is fejlettségükhöz mért megértés fokára emelhetjük. Az általános érvényű, a sub specie aeternitatis mozzanata szorosán összeolvad, összeszövődik az egyes esettel, attól el nem különíthető, elvont tételbe nem foglalható.¹

3. Harmadik és talán valamennyi között legsúlyosabb hibája a kollektív művelődéstörténet híveinek, hogy épen azzal nem számolnak, ami kell, hogy alfája és ómegája legyen minden pedagógiai elmélkedésnek, t. i. a gyermeklélekkel. Ők egyedül a tudomány érdekére vannak tekintettel, de azzal már nem gondolnak, hogy ez az érdek mennyiben egyeztethető össze a pedagógiai érdekekkel. Pedig az iskola munkáját a két érdek közül mégis csak az utóbbinak kell irányítania. Mert egy pillanatra sem szabad felejtenuk, hogy az iskolának a tudomány puszta közlésén, a tanításon felül nevelő hivatása is van. Azért az ismereteket nem nyújthatja azon nyers állapotban, mint a tudomány kezére adja, hanem előbb külön

¹ A történeti megértés problémáját igen behatóan tárgyalja Madzsar I.: Történet, történettanítás és szociológia c. tanulmányában. Magy. Paedagogia 1910. évf. 257. s. kk. II.

a gyermeki lélek ismeretéből merített értékelő szempontok alapján ki kell szemelnie és csoportosítania az óriási anyaghalmazból az oktató és nevelő céljának leginkább megfelelő elemeket. Tudomány és a tudomány közlése nem azonos dolgok. A kollektivisták alaptévedése abban rejlik, hogy a kettőt egynek veszik. Mivel a történettudománynak szerintök az általános, a törvényszerű felé törekvés a feladata, természetesnek tartják, hogy a történettanítás is ebben merüljön ki. Pedig a legegyszerűbb, legkezdetlegesebb lélektani megfigyelések meggyőzhetnék őket e követelés túlzó és pedagógiaellenes voltáról. Hiszen lépten-nyomon tapasztalhatjuk önmagunkon és másokon, láthatjuk a tudományok történetéből, hogy mily nehéz és széles látókört igénylő a határozatlanul elmosódó, egymásba olvadó állapotok és tömegmozgalmak világos felismerése, szemben az egyéni cselekvések tudatosabb s mintegy szembeszökőbb jellegével. A gyermekben nem szabad ilyen széles látókört feltételeznünk. Őt nem az állapotok, hanem az egyéni cselekvések érdeklik; az ő szemében a történelem még nem a nemzetek vagy az emberiség egységes fejlődésének képe, hanem egyes kiváló »hősök« tetteinek sorozata. Minél kalandosabb, viszontagságosabb e hősök élete, annál nagyobb gyönyörűséggel és lelki beleéléssel hall vagy tanul róluk. Különösen a háborús események, harci kalandok, veszélyes helyzetek és meglepő, váratlan fordulatok érdeklik, de mindig egy mélyen átértzett rokonszenvvel kísért egyénhez vagy egyéncsoporthoz fűzve.¹ Amit Goethe általánosságban mond: »*Höchstes Glück der Erdenkinder ist nur die Persönlichkeit*«, a kezdő történettanításra kétszeresen alkalmazható. Itt a történeti élet egész tartalma az egyén fogalmában merül ki. Csak jóval később, érdeklődése mélyülésével, látóköre fokozatos tágulásával kezd derengeni a tanuló lelkében az események összefüggésének tudata s az a képesség, hogy az egyes történeti hősök tetteiről tanult részeket mint nemzete, vagy az emberiség hosszú és viszontagságos fejlődésének láncszemeit, magokat a hősöket pedig, mint a mögöttük és velük küzdő, szenvedő tömegek képviselőit, törekvései legkiemelkedőbb megtestesüléseit tudja felfogni. Az egyén iránt való érzéket s ahol nem talál egyénit, az általánost egyéníti, individualizálja. Ez olyan egyetemes lélektani jelenség, hogy okvetlenül számolnunk kell vele. Különösen nem tekinthetünk el tőle a történettanításban. Az egyéni cselekvéseket kidomborító politikai történet felcserélése a fűlnyomólag tömegjelenségekkel dolgozó művelődéstörténettel nem jelentene kevesebbet, mint a gyermekekben öserővel felbuzgó tudásvágynak, ismerni akarásnak erőszakos lefoj-

¹ Lukas G.: Was fesselt den Schüler an der Geschichte Vergangenheit und Gegenwart 1911. évf. 176. skk. II. Bernheim E.: Geschichtsunterricht und Geschichtswissenschaft 33—34. I.

tását. Jelentené továbbá a hősök élete és a politikai történet tanulmányozása folytán lelkében támadt színes és gazdag világnak lerombolását és helyette egy ingadozó, csak nagyjából megértett tudás adását; jelentené a fokozódó erkölcsi belátás, érzelmi nemesedés és az egész életre kiható istápolójának felváltását a tudomány hideg közömbös igazságaival. Pedig az iskola nem az igazságokkal nevel, hanem az étellel, amit beléjük visz, a tanulságokkal és eszmékkal, amelyeket belőlük levon.¹ De hogy az igazságokba életet tudjon vinni, erkölcsfejlesztő, jellemképző tanulságokat tudjon belőlük levonni, alkalmazkodnia kell a gyermek érdeklődési köréhez és felfogó képességéhez. A tudomány kedvéért sohasem szabad feláldozni azt, amit igazságaival fejleszteni és boldogítani akarunk: a gyermeki lelket.

A középiskolai történettanítás anyagának egészében művelődéstörténetivé változtatása ellen tehát igen nyomós okok szólnak. Nyomosságukat csak fokozza az, hogy a feláldozásra szánt politikai történettanításhoz olyan speciális pedagógiai értékek is fűződnek, melyeket a művelődéstörténeti alig, vagy csak részben tud pótolni. E speciális értékek nagyjából három szempont alá sorozhatók: 1. az erkölcsi, 2. a nemzeti és 3. — ha szabad így beszélünk — a hasznossági szempont alá.

1. Említettük, hogy a történettanítás egyik leglényegesebb feladata bizonyos erkölcsi diszpozíciók megteremtése. Most hozzátehetjük, hogy e diszpozíciók kifejlesztésére első sorban az individuális politikai történelem alkalmas. Mert e politikai történelemben a legkülönbözőbb erkölcsi felfogásokat megtestesítő egyénnel ismerkedik meg a tanuló, akiknek pályáját a rokon- vagy ellenszenv érzelmével kíséri aszerint, hogy a célok, amelyekért síkra szállottak, mennyiben egyeznek vagy ellenkeznek eszményeivel. És amidőn látja, hogy a jók, a közért önzetlenül áldozni, sőt szenvedni tudók előbb, vagy utóbb megkapják jutalmukat, ha másként nem, az utódok hálás emlékezetében és a történelem elismerő magasztalásában, hogy a gonoszokat, az önzőket, ha életükben talán el is kerülték, holtuk után minden bizonnyal utóléri a büntetés a történelem lesújtó, megbélyegző ítéletében, akkor lelkében külön tudatos ráhatás nélkül is kisarjadzanak a legtágabb értelemben vett altruizmus és más szociális erények forrásául szolgáló felbuzdulások és elhatározások.

2. Nem kevésbé jelentős a nemzeti szempont. Mert tudnunk kell, hogy az öntudatos nemzeti létnek szükségképeni velejárója az önálló államiság és hogy egy nemzet egyénisége jó és rossz tulajdonságaival sehonnét oly híven meg nem ismerhető, mint a politikai történelemben feltároló állami életéből. Az állam története

¹ Szentirmai I.: Tudomány és nevelés. Magyar Középiskola 1911. évf. 28. l.

jóformán a nemzet története. Ezt különösen nekünk, magyaroknak kell éreznünk, mint akiknél a politikai érzék, az állam jó és balsorsában való osztozás — vagy nevezzük igazi nevén — a hazaszeretet szent érzelme — mindig a lehető legmagasabb fokon állott. Ami egész történelmünk par excellence politikai történet. Műveltségünk, kivált a régiebb korszakban, merő reflexze, halavány árnyéka a nyugateurópai társadalmakat izgató nagy mozgalmaknak, nemzeti egyéniségünk az egy irodalom kivételével csak a legújabb időben kezd benne hatékonyabban érvényesülni. Politikai fejlődésünk ellenben, bár szintén vannak benne nyugati hatások, egészen a mi sajátunk, a mi turáni fajunk megnyilatkozása, a mi turáni vérünk lüktetése. A művelődéstörténet csak mint az európai népközösség egyik tagjáról emlékezik meg rólunk, azon különböző erősségű rezonanciákkal kapcsolatban, melyeket a nagy kulturközpontokból kiinduló hullámok nálunk keltettek, míg a politikai történet mint külön fejlődésű, nagy történeti feladatokat vállaló és híven, vérével teljesítő nemzetről ad rólunk számot. Nekünk tehát még több okunk van politikai történetünk tanításához ragaszkodni, mint más népeknek: faji sajátosságaink megismerésének, hazafias lelkesedésünknek és nemzeti büszkeségünknek leggazdagabb forrásait bírjuk benne.

3. Végül nem szabad felejtetni, hogy a politikai történet tanításának a gyakorlati életre is jelentékeny kihatása van. A politikai történet ismerteti meg velünk a letűnt századok fejlődésének utolsó, reánk nézve legfontosabb láncszemét: a jelent s a jelennel a jövő feladatait. Belőle ismerjük meg az erőket, melyek hazánk ezeréves fennállását lehetővé tették, az erényeket, amelyek legkétségbeesőbb napjaiban is megmentették nemzetünket a pusztulástól. Bennök és általuk egyúttal megismerjük az irányt, melyben haladnunk és dolgoznunk kell, ha hazánk nagygyá, nemzetünk boldoggá tételéhez tehetségünk szerint hozzá akarunk járulni. Különösen napjainkban van nagy jelentősége ennek a szempontnak, amikor a közügyekben való részvétel a nemzet egyre szélesbülő gyűrűire terjed ki, amikor az általános választói jog tervbe vett megvalósítása folyton növekedő tömegeket hatalmaz fel a törvényhozásban való indirekt közreműködésre. Ily viszonyok között kétszeresen szükséges, hogy a szolid, hazafias és nemzeti szellemű történettudás minél világosabb bepillantást nyújtson a haza jövő sorsának irányítására hivatott tanulóknak a népek életét szabályozó erők műhelyébe, minél mélyebben lelkünkbe vesse a jelen és múlt összefüggésének tudatát és felelősségük érzetét a múlttal és jövővel szemben. Ugyancsak ide tartozik és hasonló elbírálás alá esik a politikai történetben sűrűn szereplő véres események, háborúk ismertetése, ami ellen újabban a legkülönbözőbb oldalról történtek felszólalások. Főleg a ter-

jedő békemozgalom hívei hoznak fel ellene súlyos érveket. De két dologról megfeledkeznek: nem veszik észre, hogy az ilyen események iránti érdeklődés természetes fejlődési folyamat a gyermeknél, mely az altruisztikus érzelmek erősödésével önként megszűnik, illetve átalakul ;¹ másrésztől nem látják be, hogy amíg az államok csak fegyveres hatalommal és a háború folytonos veszedelme között képesek önállóságukat fentartani, a nevelésnek nem lehet utolsó feladata az említett érzelmi szükségletet a kellő ápolásban részesíteni és olyan polgárokról gondoskodni, akiket semmiféle kritika és reflexió nem tud visszatartani attól, hogy alkalomadtán fegyverrel védelmezzék meg hazájuk igazságos érdekeit. Amíg a militarizmus maga is szükség, a neki szolgáló érzelmi előkészítés sem lehet egyéb hazafias szükségnél.² Annál szükségesebb ez az előkészítés, mert bizonyos körökben, melyeknek pedig távolról sem a talán realizálható világbéke, hanem ellenkezőleg a társadalmi háború, a teljes felforgatás az eszménye, erősen hódít az antimilitarista eszme. Ellensúlyozása csak a helyesen kezelt, a hadi eseményekre is kellő súlyt helyező történettanítástól remélhető. Annál kevésbbé kell idegenkednünk a történelemtanítás illetően kezelésétől, mert a sokat ócsárolt hadi epizódokban általános erkölcsi szempontból is nagy nevelő erő rejlik. Mert amikor a gyermek egy Losonczi, egy Szondi vagy egy Zrinyi Miklós önfeláldozásáról hall vagy tanul, az érdekesítő elbeszélés által felidézett esztétikai gyönyörködés mögül előcsillan annak tudata, hogy vannak nagy és szent érdekek, amelyekért magát az életet is kötelesség áldozatul hozni. Az altruizmusnak, a közért áldozni tudásnak legmagasabb formáját, a hősiesség önfeláldozást elsősorban a harcok történetéből tanulja meg.

A politikai történet tanításából remélhető előnyök előszámlálásával, másfelől a művelődéstörténetet sürgető mozgalom nagy fogatkozásainak a feltárásával a világért sem akarjuk azt mondani, hogy csak a politikai történetben van nevelő erő, vagy hogy a politikai történet minden része egyenlően nevelő hatású. Még kevésbbé állítjuk, hogy az iskolában egyedül neki van létjogosultsága. Hiszen az emberben a homo politicus és a homo socialis is él, és az iskolának, mely az egész ember nevelésére, összes lelki tehetségei harmonikus kifejlesztésére vani hivatva, nem szabad az egyik irányban megnyilatkozó igény kielégítése kedvéért megfeledkeznie a többitől. A főntebbi sorokban csupán az új irányokkal együtt járó szertelen túlzásokra és a jogosulatlan túlterjeszkedni akarásra akarunk rámutatni s egyben visszautasítani a politikai tartalmú történetírás ellen forgalomba hozott divatos vádakat. Nem általánosság-

¹ Lukás i. h. 179—180. l.

² Hornyánszky h. i. 75—76. l.

ban kárhozzatjuk a művelődéstörténet bevitelét az iskolába, hanem egyedül azt a túlzó áramlatot, mely szem elől tévesztve a legegységpedagógiai követelményeket, a művelődéstörténettől remél mindent. Az iskolának szüksége van a művelődéstörténetre, mert a politikai történelem egymagában hamis világításba helyezi a multat s azt a hitet ébreszti a kritikátlan gyermeki lélekben, hogy az emberek régebben mást sem csináltak, csak csatáztak, politizáltak, meg diplommatizáltak. De az iskolai művelődéstörténet sohasem lehet kizárólagos, a súlypontnak, kivált alsóbb osztályokban, állandóan a politikai történeten kell maradnia. A politikai történetnek kell kijelölnie a kereteket, amelyekbe a művelődéstörténet adatait beleillesztjük, megadnia az emberiség életéről festett kép alaptónusát, melyet azután a művelődéstörténet van hivatva elevenebbé és élethűbbé tenni. Tudományos, lélektani és pedagógiai okok tiltakoznak a tanítás anyagának egészében művelődéstörténetivé és kollektatívvá változtatása ellen, de másfelől ugyanezen okok sürgetik a művelődéstörténetben rejlő oktató és nevelő energiák felhasználását. Vigyük tehát be a tanításba is a tudomány egyre erősödő harmóniáját és együttesen értékesítsük a politikai meg a művelődéstörténetet a történettánítás nagy céljainak megvalósítására. Értessük meg, hogy politika és művelődés legtöbb esetben kölcsönbe járnak és hogy az egyes korszakok története nem egyéb, mint két tényezőnek: az illető korban uralkodó állapotoknak és élő vezéregyeniségeknek alkotása. Az állapotok sokszorosán befolyásolják az egyéneket, de viszont minden nagy ember új értékeket ad és sokszor századokra megszabja a haladás irányát.¹ Kössük össze a kettő ismertetését és akkor igaz mivoltában tárjuk fel a homo politicus és a homo culturalis, szóval az egész ember multját. (Pedagógiai tekintetből azonban csak felsőbb osztályokban lehet szó összekötésről. Újabb időben szokásba jött, hogy a III. és IV. osztály tananyagát alkotó magyar történelemben is nyujtanak egyes korszakok végén művelődéstörténeti összefoglalást. De ez teljesen elhibázott törekvés, mert a tanulóknak e fokon még semmi érzéke nincs az elvont adatok iránt, a művelődés különböző ágainak egymásra hatását nem látja, anélkül pedig — mint az Utasítás is kiemeli — a tanítás történeti okulást nem nyujthat. A kezdő történettánításnak, melyben úgylis az erkölcsi célnak kell dominálnia, elsősorban politikainak kell lennie s a művelődés egyes ágait csak annyiban kell figyelembe vennie, amennyiben a nemzeti élet alakulására lényesegebb befolyást gyakoroltak. A művelődéstörténet igazi szerepe a tanításban az V. osztállyal kezdődik. A tanítás váza, mintegy

¹ Gaede U.: Zur Behandlung gesellschaftlicher und wissenschaftlicher Fragen im Geschichtsunterricht. Lehrproben und Lehrgänge 1901. évf. 69. 52. l.

gerince továbbra is az állami élet fejlődésének ismertetése marad ugyan, de mellette mind nagyobb figyelmet kell szentelnünk a különböző művelődési tényezőknek. Utaljunk összefüggésükre a politikai és társadalmi viszonyokkal különösen oly koroknál, melyekben az összefogható, pl. Perikles, Nagy Károly vagy a felvilágosodás koránál. Egyes nagyobb korszakok végén adjuk összefüggő áttekintését az illető kor művelődésének. Hogy milyen terjedelemben vihető ez ki és a jelenlegi történeti anyagoknak milyen módosulását vonja maga után, olyan részletkérdések, melyek megvitatása kívül esik a vezető szempontok kijelölésén. Csak általánosságban jegyezzük meg, hogy az összefoglalások semmi esetre ne legyenek a mai tankönyvek legtöbbször lekszikális névfelsoroláshoz hasonlók, hanem eleven, vonzó képek. Inkább kevesebbet adjunk, de jellemzőt; irányadó szempontunk az egész kor művelődési életének benső összefüggése legyen s ahol alkalom kínálkozik, sohse mulasszuk el a tanuló érdeklődési köréhez közelebb álló individuális elemek felhasználását. Így megszűnik a politikai és művelődéstörténet harca, a kettő egy magasabb egységbe olvad s a legnemesebb cél: az ember erkölcsi és értelmi fejlesztése szolgálatába szegődik.

B) Történettanítás és szociológia.

Néhány év óta a történettanítás és szociológia viszonyainak helyes megjelölése egyik leggyakrabban vitatott kérdése történetpedagógiai irodalmunknak. Az élénkebb eszmecsere megindulására Császár Mihálynak egy 1909. márc. 13. tartott felolvasása adott alkalmat, amelyben arra az eredményre jut, hogy a történettanítás mai formájában elmaradt a kor világnézetétől, el a tudomány álláspontjától és napjaink normális követelményeitől, sőt pedagógiai tekintetben sem áll a kor színvonalán; elmaradottságát megszüntetni csak egy módon lehetséges: ha az általa nyújtott ismeretanyag rendszerezésüül és betetőzésüül a szociológiát, a társadalmi jelenségek tudományát mint önálló tárgyat illesztjük bele a középiskola tantervébe.¹ Császár radikális fejtegetései élénk visszhangra találtak a történettanárok és pedagógusok körében; beható vita indult meg nyomukon, mely iparkodott a legkülönbözőbb oldalakról megvilágítani a kérdést. Voltak, akik feltétlenül lelkesedtek az eszméért, mások fölösleges újítást láttak benne s mint ilyent kárhoztatták, ismét mások hajlandók voltak elfogadni, de csak annyiban, amennyiben a taní-

¹ Felolvasását kivonatossan közli az Országos Középisk. Tanáregyesületi Közöny XLII. évf. 625—27 ll.

tás mai kereteibe beilleszthető.¹ A vita pozitív eredményre nem vezetett ugyan, de mégis több tekintetben hozzájárult az eszmék tisztázódásához és — ami még fontosabb — pedagógiai irodalmunk érdeklődésének előterébe állított egy olyan kérdést, mely körülbelül egy századja legkedvesebb — hogy úgy mondjuk — legdivatosabb témája tudósoknak és nem tudósoknak, céhbeli bölcselőknek és gyakorlati embereknek egyaránt.

Maga a szociológia és a középiskolába való bevitelét sürgető mozgalom alapján véve közös töből fakad az előbbi fejezetben ismertetett áramlattal; a kettő között mindössze annyi a különbség, hogy míg amaz a művelődés minden ágára kiterjeszti figyelmét, ez csak a társadalmi és gazdasági életre összpontosítja minden érdeklődését s ezek megfigyeléséből igyekszik megállapítani azokat a törvényeket, amelyek az emberiség életét a múltban szabályozták és így remélhetőleg a jövőben is irányítják. Nagyjában közösek a források is, melyekből táplálkoznak. A szociológia hatalmas fellendülésében azonban a tömegjelenségek tudatossá válásán s a természettudományokban észlelhető törvényszerűségek körének a történelmi és társadalmi életre való kiterjesztésén kívül harmadik tényezőként közreműködik a gazdasági élet, főleg a nagyipar és kereskedelem nem sejtett méretekben való fejlődése és vele kapcsolatban a társadalom kebelében tapasztalható mozgolódás, hullámozás. A gépek rohamos szaporodása és bámulatosan tökéletesedő technikája néhány évtized alatt új alapokra fekteti a művelt nemzetek gazdasági életét, vagyonosodás nyomába a kényelem és fényűzés szinte kiapadhatatlannak tetsző forrásait nyitja meg egyesek és kisebb-nagyobb érdekcsoportok számára. Másfelől egy egészen új, számban és súlyban egyre növekedő szociális osztályt teremt: a proletáriátust, mely a társadalom kitagadottjának érzi magát és épen ezért telve izzó harci kedvvel, minden percben kilobbanható forradalmi tüzzel egy új rend alakítására tör, melyben a kevesekből álló »kizsákmányoló« osztály helyett őt illesse a hatalom. Az idők egy legmegkapóbb és legjelentősebb jele az a látvány, melyet a *démos* nyújt, amint az új, csatakiáltások fülébe harsogván, a társadalmi és politikai jobbagyosor hosszas hallgatásából kiemelkedik. Most nem az eleve kudarcra kárhoztatott forradalmi erőszakkal jő, hanem azzal a lassú és fenséges nyugalommal, mely a természetes evolúciót jelzi. Már nem mosdatlan az írástudásban, mert egyetemes népoktatásban részesül. Már

¹ Botár J. : Történettanítás és szociológia. O. K. T. K. XLIII. évf. 221 s. kk. II. Barczán E. : Történettanítás és szociológia. U. o. 182—3 l. Vida S. : Középiskola és szociológia. U. o. XLI. évf. 37. skk. II. Szentpétery J. : A történettanítás anyaga. Magy. Középiskola 1910. évf. 154 skk. II. Makkai E. Történettudomány és történettanítás. Kolozsvári ref. koll. 1910—11. Ért. 11 skk. II. Biró I. : A középiskola és a modern élet. Magy. Paed. 1912. évf. 18—19 II.

neni hord szájkosarat és nincs megfosztva a politikai jogoktól.¹ Az egész művelt világon egyenlő hévvel dúló szociális küzdelem s az alsóbb néprétegek erőteljes felemelkedése és folytonos előrehaladása ellenállhatatlan, szinte hipnotikus erővel a társadalmi jelenségekre irányítja a figyelmet és a kor természettudományos gondolkozásával egyesülve, létrehozta a legifjabb tudományt, a természettudományi alapon álló szociológiát, mely nem kisebb feladat megoldására törekszik, mint az emberi társadalom életét szabályozó törvényszerűségek kinyomozására.² Célja elérésére rengeteg anyagot hord össze a legkülönbözőbb tudományok mezejéről, de az anyagalmazba nem tud egységes vezető szempontot vinni: iskolák, rendszerek keletkeznek, melyek majd ennek, majd annak a jelenségnek tulajdonítják a vezérszerepet a társadalom kifejedésében. E különböző és legtöbb esetben ellentétes rendszerek közül könnyen érthető okokból az hat legmélyebben és a jelenben is az irányítja legelhatározóbban a milliók gondolkozását és cselekvését, mely legközelebb áll a szociológia bölcsőjéhez, a szociálizmus, v. i. a történelmi materializmus. Köztudomású, hogy a történelmi materializmus a modern, határozott társadalmi és politikai célok után induló szocialista mozgalom megindítóit: Marx Károly és Engels Frigyes nevéhez fűződik. Marxnak idevonatkozó, sokszor idézett klasszikus helye egy 1859. megjelent műve előszavában így hangzik: *Az emberek életük társadalmi termelésében határozott, szükségyszerű, akaratuktól független viszonyokba kerülnek, termelési viszonyokba, amelyek anyagi termelési erőik bizonyos fokának jelelnek meg. A termelési viszonyok összesége a társadalom gazdasági strukturáját alkotja, a reális alapot, amelyen egy jogi és politikai felépítmény (Überbau) emelkedik és amelynek határozott társadalmi tudatformák jelelnek meg. Az anyagi élet termelési módja határozza meg általánosságban a társadalmi politikai és szellemi életfolyamatot.*³ Más szóval a történelmi materializmus úgy fogja fel az egész társadalmi életet, mint kizárólag a gazdasági fejlődés eredményét, úgy hogy minden társadalmi intézmény: vallás, jog, szokások, kultúra, államkormányzat egyes-egyedül a gazdasági rendtől függ, ez az egyedüli mozgató erő, az eszmék, az úgynevezett ideológiák csak külső burkolatai annak a folyamatnak, mely a létfenntartás és fajfenntartás nevében és érdekében végbemegy.⁴

A történelmi materializmus nem egyszerű szociológiai vagy tör-

¹ Kidd B.: Társadalmi evolúció. Ford. Geöcze S. Budapest 1905. 9—10 l.

² Hegedüs L.: A szociológia sarktétele. (Ért. a társad. tud. köréből. Kiadja a magy. tud. akad. XII. k. 7. sz.) Budapest 1901. 7—8 l.

³ Hornyánszky Gy. fordítása. A tört. materializmus. Magy. Társ. Tud. Szemle 1908. évf. 198 l.

⁴ Giesswein S.: Társadalmi problémák és keresztény világnézet. Budapest, 1907. 27 l.

ténetbölcséleti vezérelv, mely az emberiség életének egységes áttekintését akarja lehetővé tenni, hanem azonfelül világnézetet, vallást és etikát is jelent¹ és így könnyen megérthető, hogy a többi vérszegény, doctrinaire megfontolásokból kiinduló szociológiai rendszerekkel szemben diadalmasan hódít főleg azok körében, akiket a szociális kérdés megoldása, a jelenlegi rendszer részéről szenvedett valódi vagy képzelt igazságtalanságok miatt legközelebről érint: a proletárok körében. A történelmi materializmus nem annyira tudomány, mint inkább meggyőződés, melyre milliók esküsznek, melynek valóra váltásán milliók dolgoznak elszánt akarattal, ha kell, kemény ököllel. A tudomány rég visszautasította brutális túlzásait, erőszakos egyszerűsíteni akarását, melynél fogva a történelmi és társadalmi élet sokszerű jelenségei közül egyetlen egy mozzanatot, a gazdaságit ragadja ki s ennek tud be minden változást, haladást; rég kimutatta, hogy az ember életfentartási ösztöneire támaszkodó gazdasági élet *conditio sine qua non*-ja ugyan az ideologikus világ létrejöttének, de azért az ideologia nem tekinthető pusztán felépítménynek, mert egyrészt keletkezésében és fejlődésében a gazdaságiakon kívül más tényezők is közreműködtek, másrészt maga is módosítólag, átalakítólag hat a gazdasági viszonyokra: mindazonáltal a történelmi materializmus ma is él, mint a nagy, elkeseredett és elnyomott tömegek harci kiáltása és mint történet- s társadalombölcséleti rendszer, mely a radikális szociológusok szemében egyedül képes a társadalmi élet rejtélyeinek megoldására és megkínzott társadalmunk vidámabb és fényesebb jövőjének előkészítésére.² Ezt lehetetlen észre nem venni; lehetetlen egyszerűen napirendre térni felette. Az élet nem kevésbé élet marad akkor is, ha struccmódra nem akarunk rója tudomást szerezni. A történelmi materializmus, igaz, nem eredeti nyersségében, benne van a köztudatban, elhatározásokat, tetteket sugall, tehát számolnunk kell vele. Annál inkább számolnunk kell, mivel lényegében helyes alap gondolatból indul ki, csakhogy szertelenül túloz. A gazdasági viszonyok tényleg mindig nagy hatással voltak a történelmi fejleményekre és amióta a történetírás épen a történelmi materializmus figyelmeztetésére nagyobb súlyt helyez rájuk, sok eseményt, sőt egész fejlődésmeneteket világosabban látunk. A rendszer túlzása abban áll, hogy egyszerű módszertani figyelmeztetés, történetbölcséleti kérdés helyett világmegváltó idea akar lenni. Hatását így is megtette, célját elérte. Ma már nemcsak azok látják és ismerik el a mindenkori gazdasági

¹ Jehlicska F.: A szocializmus mint vallás. Kath. Szemle 1910. évf. 473 skk. II.

² Vida S.: Középiskola és szociológia. i. h. 41. Giesswein S.: Történetbölcsélet és szociológia 34 skk. II. Loria A.: A szociológia feladata és iskolái. Ford. Pór Ö. (Társadalomtud. Könyvtár VI. k.) Budapest, 1904. 93 l.

viszonyok szoros összefüggését a történelem alakulásával, akik mint hitvallásukra, esküsznek; tisztában van velük mindenki, aki elfogulatlanul vizsgálja a tényeket. Ma már világosan áll minden gondolkodó ember előtt, hogy sok eseménynek, mely egészen más jelszó alatt indult meg, igazi oka a gazdasági viszonyokban rejlik. Ma már nem szorul bizonyításra, hogy a gazdasági érdekek ápolása, fejlettebb gazdasági rendszer felé való törekvés a világszerte könyörtelenül dúló gazdasági harc közepett életszükséglete minden nemzetnek.¹

Ezen a ponton kapcsolódik a szociológia a pedagógiai törekvésekbe. Minthogy a történelmi események indító okai nemcsak politikai vagy kulturális jellegűek, hanem gazdaságiak is, a tanítás csak úgy nyújthat hű képet a múltról, ha az utóbbiakra is jelentőségüknek megfelelő súlyt helyez.² Annál inkább kötelessége ezt tenni, mivel végelemzésben még a legideálisabb célokért küzdő iskolának is az életre való előkészítés a célja. Már pedig a *ma* életére való előkészítéshez okvetlenül hozzátartozik a szociológikus képzés, a gazdasági és szociális törekvések lényegének megismertetése. Részt kell ebben vennie a tanítás minden tárgyának, de elsősorban mégis a történettanítás kötelessége, amit legcélszerűbben úgy teljesíthet, ha a múlt eseményeinek tárgyalásánál a politikai rúgók helyett mindenütt a gazdaságiakat helyezi előtérbe és utóljára az elszórtan, mintegy nyérs állapotban nyújtott gazdasági és szociális ismeretek összefoglalásául rendszeres szociológiai tájékoztatást nyújt. A történettanításnak csak ilyen irányú kezelése segíti a középiskolát a jelenben tőle elvárt feladatok kielégítő megoldására. Ezzel azonkívül, hogy kulturális szükségletet elégít ki, a mai általános műveltségnek igen lényeges elemét adja meg; fontos szolgálatot tesz a társadalomnak is, mert joggal remélhető, hogy a kellő higgadsággal felvilágosított ifjú, a középiskolákból kikerülve, nem dobja majd magát mindjárt az első eléje kerülő szélső áramlat karjaiba. Így gondolkodnak a történettanítás szociális irányáról a mérsékeltek. A túlzók viszont rendíthetetlen meggyőződéssel vallják, hogy csak egy tudomány van: a történelmi materializmus alapján álló szociológia;³ a történelmi eseményeket is csak a materialista felfogás megvilágításában lehet helyesen látni és megmagyarázni. Csak a gazdasági viszonyok ismerete teszi lehetővé, hogy egy-egy kor embereinek értelmi, erkölcsi, ideológiai életét megérthessük. Csak a materialista felfogás enged betekintést az események és tények megismerésébe, azért a történelmet csak az ő megvilágításában szabad tanítani;⁴

¹ Vida S. i. h. 41. l.

² Laurentzi V.: A történelem modern tanítása. O. K. T. E. K. XLIV. évf. 126. l.

³ Hajdú Gyula felszólalása a szabadoktatás pécsi kongresszusán. Napló 196. l.

⁴ Farkas István felszólalása a szabadoktatás pécsi kongresszusán. Napló 169. l.

vagyis el kell belőle távolítani mindent, ami nem a »Kampf um den Futterplatz«, nem a gyomorkérdés jegyében folyt le; az ideális vonatkozások, az eszmék küzdelme és diadala nyomozása helyébe természettudományi igazságokat, »az élet reális, örök igazságait« kell iktatni,¹ az embert ki kell kapcsolni abból a magasabb igényű világból, melybe csak a mindenkori elnyomó osztályuralom ideológiája emelte s vissza kell helyezni megillető helyére, az állati fejlődés legmagasabb fokára, ahol élete épúgy a gyomráért való tülekedésben és a fajának fentartásáról való gondoskodásban merül ki, mint az utolsó féregé. Ez az igazi történelem, a többi már csak ennek a visszaverődése!

Látnivaló, hogy mindakét felfogás, mérsékelt és túlzó, egyaránt hasznossági szempontokra való hivatkozással sürgeti a szociológia tanítását. A túlzó áramlat azonfelül elvi megokolással is támogatja álláspontját: mivel a történelmi és társadalmi élet nem egyéb, mint az időnként változó gazdasági érdekeknek és epifenomenjainak, kísérő jelenségeiknek harca, az iskolai történettánnítás mint a társadalmi életre való előkészítés hathatós eszköze, szintén nem foglalkozhat mással. Ugyanaz a megokolás ez, mellyel más alakban már a művelődéstörténet tanítását sürgető mozgalomnál találkoztunk. Ábban is egyeznek a történelmi materializmus apostolai a kollektív művelődéstörténet híveivel, hogy hozzájuk hasonlóan nem vetnek ügyet a pedagógiai szempontokra. Ez a vád különben, ha talán nem is olyan mértékben, többé kevésbé illik a szociológikus oktatás mérsékelt szorgalmazóra is. Pedig — mint már több alkalommal hangsúlyoztuk — iskolai vonatkozású kérdés eldöntésénél elsősorban mégis csak a pedagógiai érdekek kellene irányadónak lennie. Nemcsak azt kell nézni, mit kíván ennek vagy annak a világnézetnek a terjesztése, ennek vagy annak a gyakorlati célnak az elérése, hanem ügyelni kell arra is, mennyit és minő formában enged meg a fejlődő gyermeki lélekkel foglalkozó oktató nevelés érdeke.

A pedagógiai szempontot véve kiindulásnak, nem tartjuk kívánatosnak a szociológiának mint külön, rendszeresen előadott tantárgynak bevezetését a középiskolába, amint nem óhajtjuk a történettánnításnak gazdasági alapokra való helyezését sem. Az első megoldást ellenzik a politikai és művelődéstörténet viszonyainak tárgyalásánál említett tudományos, lélektani és pedagógiai okok. Ellenzi továbbá az a gyakorlati meggondolás, hogy egy újabb tantárgy bevezetése a tantervnek olyan nagyarányú változtatását vonná maga után, aminőre a jelen viszonyok között számítani nem lehet. Azt sem szabad felejtenuk, hogy az iskola csak megállapodott, lehetőleg minden kontroverzián felülálló tudományos igazságokat van hivatva nyúj-

¹ Vészi József felszólalása. I. h. 175. l.

tani. Már pedig a szociológia tanításait a legjobb akarattal sem lehet ilyen igazságnak mondani. A szociológia még nem kiforrott tudomány. Ez ideig még csak szociológiai elméleteket ismerünk, szociológiai iskolákat, sőt szociológiai pártokat, de nem szociológiai tudományt.¹ E vallomást még kiegészíthetjük a *Huszádik Század* egyik oszlopos munkatársának beismerésével: A legújabbkori társadalomtudomány kétségbeeséssel tekint a saját maga multjára és nem minden ok nélkül. Míg más tudományok művelői századok során dómokat alkottak generációk következetes együttműködésének eredményeképpen, addig a társadalomtudományok nagyjai csaknem kivétel nélkül egymaguk alkották meg vakmerő koncepcióval mesterműveiket... Olykor bámulatos alkotások ezek, — de inkább egy groteszk művészet érdekessége, semmint a szolid tudomány szilárdsága a jellemző vonásuk. S így a társadalomtudományok története Platótól egészen a legújabb korig a többé-kevésbé nagyszerű aberrációk történelme és csak igen csekély részben az igazságok történelme.² A szociológusokról valóban el lehet mondani: Quot capita, tot sensus. És ezt a vádat nagyon kevéssé enyhíti a más tudományokban is fenforgó véleményeltérésekre való utalás.³ Mit kezdjen az iskola ilyen tudománnyal? Máról-holnapra változó, egymást kizáró tételeket adjon elő kellő kritikai érzék nélkül szűkölködő ifjaknak? Hogyan igazodjanak ezek el a legkülönbözőbb tanok útvesztőjében? Nem, az ilyen tanítás, az ilyen heterogén elemekből álló és szünetlen forrongásba levő tudomány tanítása ellentmondana minden pedagógiai elvnek. Különben is — figyelmen kívül hagyva a szociológia tudomány jellegét — alapjában elhibázott törekvés a *szociológiát mint tudományt* bevinni akarni az iskolába, mikor valójában *szociológiai érdeklődés felkeltéséről és fejlesztéséről van szó*. A tévedés abban gyökerezik, hogy az egyéni elhatározásokat és cselekvéseket illetőleg nagyobb kiható erőt tulajdonítanak az elvont, tudományos rendszerbe foglalt ismereteknek, mint az egyes konkrét események megértő átélése útján szerzett belátásnak. Pedig amint az emberismeretet nem lélektani munkák tanulmányozásából, hanem minél számosabb konkrét eset megfigyeléséből merítjük, úgy az emberismeret szélesebb mezejét felölelő történelmi érzék is, amelynek a szociális érdeklődés csupán egyik eleme, nem elvont tudományos rendszeren, hanem minél több individuális mozzanat megfigyeléséből leszűrődött tanulságokon alapszik. *Ha a szociális érzéket fejleszteni akarjuk, nem rendszeres szociológiára, hanem minél több*

¹ Bartók Gy.: Természet és társadalom. Magy. Társadalomtud. Szemle 1909. évf. 421. l.

² Somló Bódog után id. Madzsar J. Történet, történettanítás és szociológia c. cikkében. J. h. 334. l.

³ Loria A. próbálja ezzel menteni a szociológiát. I. m. 13—14. l.

és jellemzőbb társadalmi alakulat és fejlődés bemutatására és összehasonlítására van szükség.¹

Nem tartjuk célravezetőnek a másik megoldási módot sem, mely a rendszeres szociológiai tanítás hiányát azzal akarja pótolni, hogy a történelmi materializmus eszmeköreinek megfelelően, mindenütt a gazdasági viszonyokat állítja előtérbe és minden történeti mozzanatot gazdasági okokra akar visszavezetni. Az ilyen eljárás, nem szólva a borzasztó egyoldalúságról, melyet a történelem kimeríthetetlen változatosságú eseményeinek egyetlenegy, mindenesetre jelentős, de mindent meg nem magyarázó okra való visszavezetése rejt magában, veszélyezteti, sőt lehetetlenné teszi a történettantítás erkölcsi céljának elérését. *Hogyan tanuljon az ifjú eszmékért való lelkesedést, hogyan merítsen erkölcsi nemesedést és lelki tartalmasodást az olyan történelemből, melynek minden lapja azt hirdeti, hogy az embert minden időben csak egy kérdés, a gyomorkérés izgatta. Hol marad a hősök, a nagy emberek lelkesítő példájából táplálkozó elhatározások, fellendülések egész életre kiható ereje, ha a hősi önfeláldozások mögött is anyagi okok után kutatunk. Az ilyen történettantítás szükségképen azt a hitet ébreszti, hogy az anyagi érdek a legfőbb s e hit velejárójaként önző és materialisztikus világnézetet fejleszt.*² A történettantítás ilyen berendezése mellett elapad az erkölcsi okulás egyik leggazdagabb forrása, az ismét erőre kapott, hódítani kezdő idealizmus elveszíti legerősebb támaszát és a mechanikus törvényszerűségekre alapított materialisztikus világnézet veszedelme közelebbről fenyeget, mint bármikor.

Mint látjuk, a pedagogia érdeke nem kívánja a szociológiának külön tárgyként való tanítását, a történettantítás egészének szociológikus, kizárólag gazdasági alapokra való helyezése ellen pedig egyenesen tiltakozik, mint célja elérését veszélyeztető újítás ellen. De ennek megállapításával csupán két túlzó irányzat jogosulatlanságára kívánunk rámutatni, s nem akarjuk egyuttal azt állítani, hogy maga a mozgalom is, melynek e két irányzat szélső szárnyait képviseli, jogosulatlan. Kétségtelen, hogy az életnek meg vannak a maga jogos követelései, melyekkel az iskolának számolnia kell. A gazdasági érdekek ma annyira elsőrendű szerepet játszanak, a gazdasági megerősödés és haladás annyira életkérdése minden nemzetnek, a történelmi fejlődés irányára annyira jellemző a nemzetgazdasági és szociálpolitikai tevékenység uralkodó szerepe, hogy az iskola az étellel való kapcsolát tagadná meg, ha lemondana a társadalmi és gazdasági feladatok iránt való érzék kifejtéséről. Okvetetlenül szükséges tehát,

¹ Madzsar I. i. h. 335. skk. II.

² Gaede U. i. h. 51—52. I.

hogy a pedagógia érdekeit valamiképen összeegyeztessük a reális élet követeléseivel s olyan módját keressük a történettanításnak, amely a tőle egyébként elvárt erkölcsi hatások veszélyeztetése nélkül tájékoztat a jelen és jövő társadalmi és gazdasági feladataira nézve s megadja azon alapvető szociológiai ismereteket, melyek a különböző irányok között eligazodásra képesítenek. Az összeegyeztetésnek azonban nem lehet módja sem a fentebb ismertetett két radikális megoldás, sem a csökönös maradiság, minden újítani akarásnak a a limine visszaútásítása. Mint mindenütt, itt is középutt lesz az igazság. Azaz meg kell tartani a mai politikai történetet, ha némi megszorításokkal is, és az általa kijelölt keretben kell értékesíteni a szociális érzék fejlesztésére alkalmas mozzanatokot, még pedig olyképen, hogy lehetőleg világos képet adjanak a gazdasági élet tipikus jelenségeinek összefüggéséről és fejlődéséről s a történelem más természetű eseményeivel való kapcsolatokról.¹ Természetes, a fősúly itt is a világtörténelmen van. Mindjárt »az ó-kor kitünő példáját nyújtja a görögök és rómaiak történetében egyfelől a kereskedő és gyarmatosító, másfelől a földművelő és hódító állam fejlődésének e fejlődés összes műveltségi és társadalmi következményeivel. A középkor történetében a népvándorlással kapcsolatban először is a nomád törzsszervezetnek, a zárt gazdasági élet kifejlődésének s a kereszténység átalakító hatásának méltatására kell nagyobb súlyt vetnünk. Majd a városi élet keletkezése, a keresztes háborúk gazdasági jelentősége, a renaissance összefüggése a városok meggazdagodásával, a felfedezések és találmányok átalakító hatása és a rendi társadalom bomladozása teszik Nyugat-Európa népeinek gazdasági életét egységessé. Az újkor nevezetesen a XVII. század óta, a gazdasági életnek is újkorra, mert akkor kezdődnek a törekvések az államok gazdasági viszonyainak egységes szempontok szerint való rendezésére s az ezen törekvések nyomán járó ipari, kereskedelmi és általában gazdasági fellendülés válik a nagyhatalmi törekvéseknek, másrészt meg a szellemi mozgalmaknak okává. A merkantil rendszer, a tengerek uralmára való törekvés, a felvilágosodás, a fiziokratizmus, a nagy ipari átalakulás és az ipari forradalom Angliában: mind ennek a gazdasági fejlődésnek tényezői, illetőleg következményei.«²

Az egységes fejlődés ezen vázlatosan felsorolt fokozatait kell a történettanításnak kidomborítania folytonos utalással a megelőzött fokozatokra, a politikai és művelődéstörténeti eseményekkel való benső kapcsolataikra. Ha így jár el, nemcsak hogy összefüggő képet nyújt a gazdasági élet fejlődéséről, hanem azonfelül megfelelő vilá-

¹ Szentpétery I.: A történettanítás anyaga. Magy. Középisk. 1910. évf. 155. l.

² Szentpétery összeállítása. I. h. 156—7. l.

gításba helyezi az emberiség élete folyásában s a történelem alakításában betöltött szerepét anélkül, hogy egyoldalúvá válnék és mindent anyagi okokra vezetne vissza. Az anyag némi módosításával még biztosabb alapot lehetne vetni az ekként közlendő szociológiai és nemzetgazdasági ismereteknek. Köztudomású, hogy jelenleg az ókor történetében a görögökön és rómaiakon kívül a keleti ókori népek történetével is foglalkozunk. De ismeretes az is, hogy e foglalkozás oly szűk keretekben történik, hogy a néhány lapra tömörített politikai és művelődéstörténeti események halmazából már év végére is alig marad egyéb a tanuló fejében, mint néhány, máshonét is ismert kuriózum halvány emléke. Ezért az eredményért kár egy hónapot elvesztegetni! Nem sokkal helyesebb volna-e az ókori történetnek ezt a részét teljesen mellőzni s ami keleti hatás a görög történetben érezhető, az illető pontoknál bővebben kifejteni? Az ezáltal nyert 20—25 lapon lehetne azután az egész világtörténet bevezetéseül s a később közlendő szociális ismeretek alapvetéseül egy kis ízelítőt adni a szociológia legegységesebb tanaiból. Nevezetesen megismertetni az ősember életét, az első primitív közösségek (család, törzs), majd az államok kialakulásának feltételeit és módjait, kiterjeszkedve az intézményekre, melyekben az új alakulások kifejeződtek. Mindezek megértetése nem kerülhet nehézségekbe, mert a gyakoribb fogalmak, terminus technicusok jórésztben már úgy is ismerősek, főleg a földrajzból, a nem ismerteket pedig okkal-móddal szintén meg lehet értetni, ha nem akadémiában tudósok közt, hanem iskolában, gyermekek közt képzeljük magunkat. Az így nyert alapon azután sokkal könnyebben és biztosabban építhetnénk, mint ha a történelmi fejlődés folyamán, alkalmilag vagyunk kénytelenek a szükséges szociális és gazdasági fogalmakat megmagyarázni. A legszükségesebb szociológiai ismeretek előrebocsátása esetén a történelmi anyagnak rákövetkező közlése már csak az ismert fejlődési processzusok illusztrálására, az általánosságban megismert tények konkretizálására szolgálna, ami mindenestre a tudás kimélyedését s a fejlődés látszólag elszórt részleteinek egységes szempontok alá foglalását mozdítaná elő. A reform keresztülvitele annál kevésbé ütközhetik akadályba, mivel csak a legtöbb világtörténelmi tankönyv bevezetésében úgy is meglevő vázlatos áttekintés kibővítéséről és rendszeresebbé tételéről van szó. Ami pedig a keleti történet elhagyását illeti, azt egészen fölösleges sajnálni, mert jelen formájában úgyis csak teherként nehezedik a tanításra, melynek sem intellektuális, sem morális haszna nincs arányban a ráfordított energiával, sem azzal a haszonnal, melyet szociális és gazdasági ismeretekkel való helyettesítésüktől remélhetünk.

A másik fontos változás, amit a szociális érzék intenzivebb ápo-

lása megkíván, a történeti anyagnak a jelenig, napjainkig való kiterjesztése. Mégis csak fonák dolog, hogy lépten-nyomon hangoztatjuk a jelen összefüggését a múlttal, múltból való tájékozódás lehetőségét a jelen és jövő feladatait illetőleg s a tanításban mégis teljesen figyelmen kívül hagyjuk az utolsó évtizedek történetét, mintha 1867., vagy a berlini kongresszus óta megszűnt volna minden élet. Így nem csodálhatjuk, ha sokan kétségbevonják a történelem »magistra vitae« jelzőjének jogosultságát és Spenczer Herberttel azt állítják, hogy a múlt ismeretének abszolúte semmi jelentősége nincs elhatározásainkra és tetteinkre nézve. Így a tanuló csak egy csomo holt ismeretet hoz magával az iskolából, melyet sehogyan sem tud bekapcsolni a körülte zajló életbe, mert éppen az a szem — az utolsó évtizedek története — hiányzik tudásából, mely a megismert fejlődésláncolatot a jelenrel összefüzné. Nagy, áthidalhatatlan szakadást lát múlt és jelen között: emez idegen, érthetetlen előtte, amarra vonatkozó tanulmányait hiábavaló idővesztésnek tartja s így elvész reá nézve a történeti tájékozódás irányító ereje. A jelent nem tudja a múlt produktumaként felfogni és teljesen tájékozatlanul áll a rávonatkozó feladatokkal s a féléje hangzó jelszavakkal szemben. Ez nincs rendén! Ezen valahogyan változtatni kell! Nem szabad hitelt adni annak a divatos frázisnak, hogy a jelen történetét tárgyilagosan megírni lehetetlen, mert egy bizonyos irányban mindenki érdekelve van benne. Tények, jeles történeti művek bizonyítják, hogy igenis lehet, amit különben elméletileg se nehéz beigazolni.¹ Nos és ha napjainkig kiterjesztjük a történettantás anyagát, mi sem akadályozhat bennünket, hogy ennek keretében behatóan megvilágítsuk a jelen szociális áramlatait, a gazdasági fejlődés irányait, szóval hogy megadjuk tanítványainknak azt a tájékozódást, mely eligazodásra képesíti őket a jelenben. Így kevesebb igazságtalansággal lehet majd megvádolni az iskolát, hogy kellő tudományos vértzet nélkül bocsájtja ki növendékeit az életbe, azért csakhamar a nemzetközi, történelmi hagyományt lábbal tipró áramlatok hatalmába kerülnek.²

Harmadik eszköze volna a társadalmi és gazdasági mozzanatok nagyobb mértékben történő kiemelésének a politikai történet valamelyes korlátozása. Mert igaz ugyan, hogy a történettantás hordozójának minden fokon a politikai történetnek kell lennie, de ebből még nem következik, hogy minden jelentéktelen háborúnak, diplomáciai alkudozásnak helyet kell benne szorítani. A mai tankönyvek még mindig per longum et latum tárgyalnak sok olyan háborút, mely-

¹ A kérdést igen tanulságosan fejtegeti Dékány I.: Objektivitás és a jelen történelme c. cikkében. OKTEK. XLIII. évf. 329. skk. II.

² Bíró I.: A középiskola és a modern élet. Magy. Paedagogia. 1912. évf. 19. 1.

nek az egyetemes emberiség, vagy egyes nemzetek története szempontjából meglehetősen alárendelt jelentősége van. Az ilyeneknél untig elég volna az eredmény közlése. Az ekként megtakarított helyet azután szintén a szociális és művelődéstörténeti vonatkozások behatódott ismeretetésének lehetne szentelni. Csak nem szabad túlzásba menni.¹ Pauler mondásában, hogy egy nemzetet épp úgy, vagy még jobban jellemez, hogy miképp ontja vérét a csatatéren, mint ha tudjuk, — bár annak is meg van a jelentősége, — hogy minő lábasból evett, vagy miféle gombbal kapcsolta össze a ruháját,² — sok igazság rejlik. Különösen a tanításban nem szabad erről az igazságról megfélekedezni, ahol a politikai történethez és a háborúk történetéhez pedagógiai, ethikai értékek is fűződnek.

Végül még egy módjáról lehetne szó az intenzivebb szociológus képzésnek, de erről csak mint jövőben megvalósítható lehetőségéről beszélhetünk. Kívánatos volna ugyanis, ha a hosszabb idő óta készülő földrajztanítási reform alkalmával a politikai földrajzot teljesen különválasztanák az újkori történelemtől és ismét mint önálló tárgyat illesztenék be a tantervbe. Ennek a módosításnak — a földrajzi ismeretek alaposabb felújításának lehetőségéről nem is szólva — kettős haszna volna: az újkori történet anyagának napjainkig való kiterjesztése minden külön megterhelés nélkül volna eszközölhető; magában, a politikai földrajzban is több tér nyílnék az egyes államok gazdasági viszonyainak s a jövő fejlődés várható irányainak ismertetésére.

Ha a mondottak után összegezni akarjuk a történettanítás anyagának kiválasztása körül észlelhető kontroverziákra tett megjegyzéseinket, végeredményképen megállapíthatjuk, hogy mind a művelődéstörténet, mind pedig a szociológia nagyobb mérvű értékesítését célzó mozgalom alapján véve sok igazságot rejt magában. Mind a kettő a való életből indul ki és mélyen átértett szükségletet akar kielégíteni. Tulzások ennek megfelelően jogosulatlanságuk ott kezdődik, midőn a helyesen meglátott alapgondolatot egyedül tekintik üdvözítőnek s megvalósítása kedvéért hajlandók minden megfontolás nélkül feláldozni a tényleges és századok tapasztalása szerint bevált történettanítást. Ahelyett, hogy a művelődéstörténeti, szociális és gazdasági ismeretekkel kibővíteni igyekeznének a tanított

¹ Mint Szentpétery is teszi. J. h. 158. skk. II.

² Pauler Gy.: A magy. nemzet tört. az Árpád-házi királyok alatt. Budapest, 1899. I. k. Előszó.

politikai történelmet, a legradikálisabb reformjavaslatokkal állanak elő s a kollektív művelődéstörténet, illetve a materialisztikus alapon nyugvó szociológikus történet kizárólagos tanítását követelik az iskolától. De azért minden túlzásuk dacára sem szabad a *non possumus* merev álláspontjára helyezkedni velük szemben, mert ez egyet jelentene az iskola és az élet kapcsolatának megszakításával. Ellenkezőleg rajta kell lennünk, hogy kiválasszunk és minél teljesebb mértékben értékesítsünk mindent, ami mind a két mozgalomban valódi értéket jelent s aminek az iskolába való bevitele lehetővé teszi a történettanítás elé tűzött ideálok nagyobb mértékben való megközelítését. A politikai történet egymagában tényleg egyoldalú, tökéletlen képet nyújt az emberiség életéről, mert csak egy irányban kifejtett tevékenységéről számol be. De a művelődéstörténet és a szociológia magában véve nem kevésbé egyoldalú, mert az egész ember helyett csak a homo culturalis és a homo socialis tetteit beszéli el. Ebből az következik, hogy a három közül nem az egyik vagy másik külön-külön, hanem a három együttesen adja az emberiség igazi múltját. Az iskolának is össze kell tehát valamiképen egyeztetnie a három irányzatot. Mivel azonban neki a tudomány érdekein kívül a saját külön pedagógiai értékeivel is számolnia kell, feltétlenül szükséges, hogy az összeegyeztetésnél a politikai történet legyen az irányadó, az adja meg a multtról festett kép alaptónusát, melyet a művelődéstörténet és szociológia adataival a tanulók értelmi fejlettségének megfelelően kisebb vagy nagyobb mértékben változatosabbá, életteljesebbé tenni iparkodunk. Különösen nekünk, magyaroknak kell erre ügyelnünk. Nálunk még nagy nemzeti feladatok várnak megoldásra s a megoldás sikerének biztosításában igen jelentékeny szerep jut a politikai történet tanításától várható erkölcsi hatásoknak és nemzeti érzelmeknek.¹ De az megint túlzás volna, ha az előttünk álló közjogi küzdelmekre való nevelés címén egyedül a politikai érzék kifejlesztésére akarnók felhasználni a történettanítást. A társadalmi és gazdasági érdekek ma már oly hatalmas történetalakító erőkké nőttek ki magukat, hogy korlátoltság volna az irántuk való érzék fejlesztéséről lemondani. Okkal-móddal, minden egyoldalú túlzást kerülve lehet és kell tágitani a mai történettanítás kereteit, többoldalúvá s így a valóságnak megfelelőbbé tenni anyagát, de sohasem pártérdekek, hangzatos jelszavak cégére alatt, hanem az eredményesebb emberre nevelés céljából. Ha nem tévesztjük szem elől a horatiusi mondásban kifejezett igazságot: *Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos ultra citraque nequit consistere rectum*, nem lesz nehéz eltalálni a közéletet s akkor tárgytalanná válik a mai történettanítás ellen hangoztatott vádak túlnyomó része.

¹ Márki S.: Történelem és hazaszeretet c. tartott előadása nyomán id. Vida S. Id. h. 48. l.

III.

Adatok az intézet történetéhez.

A) Az intézet állapota.

1. *Tanári testület.* Az 1911—1912. iskolai évben a tanári testület tagjai voltak: az igazgató, 20 rendes, 3 rendkívüli, 1 óraadó tanár és 2 rendes tornatanár. A nem róm. kath. vallású hittanárok száma: 5. Összesen: 32.

A tanári testületben ez iskolai évre változás nem történt. A katonai gyakorlatok és céllövés vezetésével a ker. parancsnokság Homor Lászlót, az 5. honvédegyalozezred főhadnagyát bízta meg.

A tanári testület az 1911—1912. tanévre aug. hó 29-én alakult meg. Ezen alakuló gyűlésen az igazgató bemutatta a tantárgyak felosztásának tervezetét, kijelölte az osztályfőnököket, megállapította a tanárok egyéb munkakörét. Tüzetes megbeszélés tárgyát képezték az ifjúság szellemi és erkölcsi érdekeit illető első teendők.

A tanárok egészségi állapota az egész iskolai éven át elég kedvező volt. Hosszabb ideig volt azonban beteg Schindlberger József államilag alkalmazott rendes tornatanár, aki súlyos betegségének idejére 6 havi szabadságot kapott a nm. vkm.-tól, amely idő alatt Timina Ödön városilag alkalmazott rendes tornatanár látta el óráit helyettesítéssel.

2. *Az iskolai év megnyitása.* Aug. hó 30-án és 31-én tartottuk meg a javító-, pótló-, felvételi- és magánvizsgálatokat.

A beíratások szept. 1., 2., 3., és 4. napjain folytak le. A két első napon csak helybeli tanulókat írtunk be, a két utolsón vidékieket.

Az iskolai évet szept. 5-én ünnepélyes »Veni Sancte«-vel nyitottuk meg s 6-án megkezdettük a rendes tanítást, mely zavartalanul folyt az egész iskolai éven át.

Mivel a múlt tanévi osztályozásból előre látható volt, hogy az 1911—12. tanévben két II. osztály nem lesz elegendő az I. osztályokból fellépő tanulók befogadására, viszont a két IV-ik osztályból föllépő tanulók el fognak férni egy V. osztályban, az iskolafentartó város engedelmével három II. és csak egy V. osztályt nyitottunk.

Beíratott az egész iskolai év folyamán 806 tanuló. A múlt tanévhez képest 11 főnyi növekedés mutatkozik. Így a jelen tanévben is 14 osztályt nyitottunk meg: 3 első, 3 második, 2 harmadik, 2 negyedik, 1 ötödik, 1 hatodik, 1 hetedik és 1 nyolcadik osztályt.

A három I. osztályra most is oly számosan jelentkeztek, hogy a megengedett 60 maximális szám beteltele után kiszorult 16 tanuló, akik közül a vkm. 110980—1911. sz. engedélyével még 7 tanulót vettünk fel a 3 első osztályra szám felett. Kiszorult továbbá: a két III. osztályból 5, az V-ből 9, a VI-ből 2 tanuló, akiket a nm. vkm. kivétel nélküli mind fölvelt 110980—1911. sz. rendeletével.

Osztálytermeink nagysága és az ülőhelyek száma lehetővé teszi ugyan az ily számfölötti fölvételt, a tanulmányi előmenetelnek azonban csak kárára válhatik; mivel pedig, mint látható, a jelen tanév elején már a három I. osztály sem volt képes az összes jelentkezőket befogadni s mivel mind az áll. főgimn., mind a főreál 2—2 első osztálya és a polgári iskolák összes I. osztályai beteltek, a harmadik főgimnázium felállításának szükségessége nyilvánvalóvá lett.

3. *Az intézeti épület.* Az épület minden oldalról szabad, a helyiségek világosak, könnyen szellőztethetők s az egészségügyi követelményeknek megfelelők. Az intézet folytonos fejlődése miatt azonban már nem rendelkezik elégséges termékkel. Ezért a tankerületi kir. főigazgató hivatalos látogatása alkalmával ismételten sürgősen megkövetelte az épület kibővítését. Követeli egy, a modern igényeknek mindenben megfelelő tornacsarnok építését, mert a mostani tornaterem 154 és fél négyszögméter alapterületével semmiképp sem felel meg ezen intézetnek, melynek csaknem minden osztályában megvan a maximális 60 tanuló. Ennyi tanulóval, ily szűk helyen, melynek jórészt a tornaszerek foglalják le, mivel nincs megfelelő tornaszertár, nem lehet rendes tornagyakorlatokat rendezni. Különben is elavult és alig fűthető be. Nincs az intézetben görögpótló tanterem, nincs hely a filológiai múzeum számára, nincs természetrajzi előadó-terem és ifjúsági könyvtárhelyiség; e két utóbbi ugyanis osztálytermekké alakítottatott át a párhuzamosítások folytán. A díszterem annyira szűk, hogy az intézet ünnepélyein, melyeken a város közönsége is megjelenik, a nagyszámú ifjúságnak nincs helye. Ezeken a hiányokon úgy lehetne segíteni, ha az iskola-fenntartó város a tornacsarnok helyén egészen új, kétemeletes épületet emelne, amelynek földszinti részén a tornacsarnok kapna helyet, amely egyszersmind iskolaünnepnek tartására is alkalmas lenne, az első és második emelet pedig az iskola többi céljaira szolgálna.

A szükséges szárnyépület emelését a tanügyi kormány is elrendelte 81621—1909. sz. leírataiban, mire a városi tanács megbízta a

mérnöki hivatalt a tervezetek elkészítésével, a kedvezőtlen pénzügyi viszonyok miatt az építkezés kérdése azonban eddig megoldatlanul maradt. Megsürgette a kibővítést a jelen tanévben a vkm. kiküldötte, Boncz Ödön min. tanácsos, amidőn dr. Németh Arthur min. titkár kíséretében meglátogatta intézetünket.

4. *Egészségügy.* A tanulók egészségi állapota a lefolyt tanévben megnyugtató volt. Kanyaró, fültőmirigylob mutatkozott, de csak szórványosan.

A tanulók egészségügye az iskolaorvos ellenőrzése alatt áll, aki a tanév elején, hivatalos megvizsgálás után véleményezi az igazgatónak a tornázás alól való felmentését azon tanulóknak, akiknél ez valamely testi fogycatkozás miatt szükséges, továbbá azon tanulók elhelyezését a tantermekben, akiknek szemhibája, vagy nagyot-hallása kivételes intézkedést igényel. Az iskolaorvos háromszor tartott az iskolai év folyamán szemvizsgálatot, amelynek alapján, mint örvendetes jelenséget konstatálhatjuk, hogy trachoma egyáltalán nem fordult elő. A himlőoltást a kerületi orvos úr megtartotta.

A tanulók az iskolaorvos úrtól állandóan orvosi tanácsban részesülnek, ha erre szükségük van.

A vkm.-nek az ifjúság testet fejlesztő és erkölcsi nevelése érdekében kiadott rendelete kapcsán az ifjúság az iskolán kívüli viszonylataiban is ellenőriztetett — lehetőség szerint. A konviktusokban való elhelyezés, étkezés ellen panasz nem merült föl. Egészségtelen lakás miatt átköltözködés vagy célszerűtlen táplálkozás miatt a kosztadótól való elvétel az iskolai év folyamán nem vált szükségessé.

Az iskolaorvos az »egészségtant« heti 2 órában tanította a VII. és VIII. osztályban. A tanításnál főcél az érdeklődés felkeltése a közegészségügy iránt és az egészség megóvására szükséges feltételeknek: a testápolás, testedzés fontosságának megismertetése. A tanítás és tanulás egyidejűleg történik, megbeszélve a lényeges és fontos egészségügyi tudnivalókat. Egyes egészségügyi intézményeket az egészséggtantanár és osztályfőnök vezetése alatt a helyszínen tekintettek meg a tanulók.

Az iskolaépület nagy, minden oldalról szabad; helyiségei tágasak, szellőztető-készülékkel ellátottak és világosak. A helyiségek így megfelelnek az egészségügyi követelményeknek, a tornatermet kivéve, amelynek sorsa a közel jövőben fog eldőlni.

Intézetünk egészségügyének tanulmányozására a vkm. dr. Ottó Józsefet küldötte ki miniszteri biztosi minőségben. A biztos úr nagy elfoglaltsága miatt látogatását őszre halasztotta.

A vkm. 1903. évi 1125. és 1905. évi 171. eln. sz. rendelete ismételtén sürgeti, hogy a tanári testület minél több oldalról ismeresse az ifjúsággal az alkoholizmus romboló hatását a testre és lélekre

egyaránt. Ezen rendelet követelményeinek megfelelően hittanáraink vázolták az alkoholizmus romboló hatását az erkölcsi életre, természetrajz tanáraink az állati sejtre, a filozófia tanára rámutatott a pszichikai elváltozásokra, ismertette a lelki betegségeket, melyeknek szülőoka az alkoholizmus. A filológia tanára is belevonta előadásába az alkoholizmust, midőn a római élet képét vázolta és a történelem tanára, mikor a népek erkölcsi emelkedéséről és hanyatlásáról szólt. Legtágabb tere azonban az intézet egészség-tanárának van az alkohol romboló hatásának ismertetésére, aki az egyes betegségek okainak fejtegetésénél rendszeresen kiterjeszkedik az alkoholizmusra is.

Az ifjúság testi nevelése érdekében felhasználtuk a rendelkezésünkre álló eszközöket. A kötelező játékokat az újszegedi Erzsébetligetnek e célra igen alkalmas, gyepes és fákkal szegélyezett területén gyakorolták tanulóink, a vívást Armentani Ede okl. vívómester vezetése alatt többen szép eredménnyel tanulták. Az idén a tél is elég kedvező volt a korcsolyázásra. Az úszás sportját állandóan gyakorolják, nyáron a Tiszában, a zordabb időben a közfürdők elég tágas uszodáiban. A városi tanács a szegény tanulóknak ingyen fürdést engedélyezett. A tanórák közti 10 percre a tornaudvar áll az ifjúság rendelkezésére. Nyári tornahelyül az épület 1480 négyszög méter nagyságú és tornaszerekkel ellátott udvara szolgál, melyet az utca felől két sor fa szegélyez.

A halál két ízben látogatta meg intézetünket a lefolyt tanévben, elragadva növendékeink közül a jókból a legjobbakat.

A tanév kezdetét és végét egyaránt katasztrófa jelzi. A beiratások második napján írtuk be kitünő tanítványunkat, *Blancz Miklóst* a IV. osztályba s a következő napon már jött az özvegy édesanya gyászos sürgönye, hogy egyetlen fiának, a kis Miklósnak szép lelke elhagyta a törekeny porhüvelyt; a tanév bezárására pedig jött a másik csapás, meghalt *Halasi Ferenc*, a VI. osztály első tanulója, szegény sorsú szüleinek büszkesége, reménye.

Nektek nem adatott meg, kedves halottaink, a jó szülők szeretetét, sok gondját, meghálálni; munkátok gyümölcsseit élvezni, de már rövid éltetek alatt is elértétek legideálisabb végcélunkat, erkölcsi értékünkkel példaképül szolgálni embertársainknak, mert lelketek nemesége, szorgalmatok követendő példa gyanánt fog ragyogni a ti szeretet iskolátok ifjúsága előtt!

5. *Tanszerek.* Minden egyes szertár, főleg a fizikai és természetrajzi, értékes tárgyakkal gyarapodott. A gyarapodásról a »Szertárak« c. rovatunkban számolunk be részletesen.

A tanári könyvtárnak főleg a tanári önképzéshez szükséges műveket és folyóiratokat szereztük be. Az ifjúsági könyvtár, amelynek

gyarapítására az új tandíj szabályzat értelmében minden tanuló után évi 1 K-t fordíthatunk, kötelező olvasmányokkal, szórakozásra és önképzésre szánt egyéb művekkel kellőképp gyarapodott. Mindezekről részletesen a Tanári és Ifjúsági Könyvtár c. rovatunkban számolunk be.

6. *Segélyezési ügy.* Az Intézethez kötött alapítványok egy új jutalomalapítvánnyal gyarapodtak. Szeged egykori nagynevű főrabbi-jának, Löw Lipótnak emlékét országos ünnep keretében ünnepelte a folyó tanévben a szegedi zsidó hitközség. A nap emlékére Löw Lipót családja 3000 koronás alapítványt tett.

Az alapítólevél 2. és 3. pontja szerint:

»Az alapítvány jövedelme évenként a tanév végén a kegyesrendiek vezetése alatt álló szegedi városi főgimnázium VIII. osztályának két szegénysorsú tanulója közt osztandó meg, kik magaviseletükkel és szorgalmukkal erre érdemeseknek bizonyultak.

Az ösztöndíjra érdemes tanulókat az előljáráóság jelöli ki aképen, hogy az egyik ösztöndíjas zsidó, a másik keresztény legyen«.

Részint a város, részint az egyházmegyei hatóság vagy a szegedi kegyesrendi ház által kezelt alapítványokból e tanévben is több ifjú nyert jutalmat. (L. Az iskolai év bezárása c. fejezetet.) Az ifjúsági segélyegylet működéséről Segélyegylet c. rovatunkban számolunk be. A kegyesrendi társház hét szegényebb sorsú vidéki tanulóknak adott teljes ellátást. Több névtelen jótévő ruhasegélyben részesített néhány szegény tanulót.

Intézetünk állandó jótöveje, *búziási Eisenstädter Róbert*, 10 drb. ezüst és ugyanannyi bronzérmét veretett az önképzőkör 2—2 legbuzgóbb tagjának évi jutalmazására; két teljes festőkészlettel tüntette ki a 2 legjobb rajzoló, 1 drb. aranyat küldött a zenekar egy tagjának jutalmazására és boldogult Cserép Sándor igazgató halálának napján 30 K-t egy szegény tanuló ruházására; *Kókay Béla* magánzó 100 K-t ajánlott fel a fizikai múzeum gyarapítására; *őzv. Vladár Mihályné* öméltsága értékes kézimunkákat készített az intézeti kápolnának (4 díszes oltárpárna, 2 oltár antependium és oltárterítő, 1 értékes miseing), a szegedi kath. oltáregylet 2 drb. ministráns-ruhával, a szükséges corporálékkal, kehelytörlőkkel, pallákkal, humerálékkal szerelte fel az intézeti kápolnát; boldogult Tokár Mária szegedi lakos 1 drb. ezüst örökméceszt hagyományozott a kápolnának; intézetünk egykori kitűnő tanítványa, dr. Szécsi István orvos úr, a Reizner—Kulinyi Szeged Történetét ajándékozta díszes bőrkötésben a tanári könyvtárnak, Jedlicska Pál praelatus-kanonok, érseki helynök a gróf Pálffy-család okmánytárához c. művet; Balassa József szerkesztő ur 1 drb. 20 K-ás aranyat ajánlott fel intézetünk egykori nagyérdemű tanárának, Váradi Károly székesfehérvári tank.

kir. főigazg. philologiai működésének megíratására; pályaművek jutalmazására Tóth Péter nagykereskedő úr 30, dr. Leitner Vilmos szemkórházi igazgató-orvos úr 20 K-t küldött. A Szent-István-Társulat jutalomkönyveket ajándékozott. Békefi Remig tanítványai a Békefi-émlékkönyvet küldötték meg a tanári könyvtárnak, Müller Miksa építész mérnök úr 1 aranyat küldött a kiváló rajzoló jutalmazására.

A Segélyegyletnek, könyvtáraknak, szertáraknak küldött többi ajándékot Értesítőnk hasonló című rovataiban mutatjuk ki.

Fogadják az összes jótevők a nagylelkű adományokért intézetünk hálás köszönetét.

B) Az intézet működése.

1. *Vallás-erkölcsi nevelés.* A vallás-erkölcsi alap lévén a nevelésnek egyedüli és biztos alapja, a tanári testület ennek ápolására kiváló gondot fordított. A róm. kath. vallású ifjúság hétköznapi napokon, a késő őszi és téli hónapokat kivéve, fél 8 órakor szentmisén vett részt, vasárnaponként a szentmise után 3 csoportba osztva szentbeszédet hallgatott s a vallási tanok fejtegetése kapcsán vallási, iskolai, társadalmi kötelmeinek teljesítésére buzdított; az előírt időben (szeptember, december, húsvét és június) elvégezte a szentgyónást és áldozást, megtartotta a nagyheti szent gyakorlatokat, jelen volt az anyaszentegyházról rendelt fontosabb nyilvános ájtatosságokon és körmeneteken, a farsang 3 utolsó napján tartatni szokott szentségimádáson, testületileg vett részt apostoli királyunk ő Felségének névünnepén a hálaadó istentiszteleten, június 8-án a koronázás évfordulója alkalmából tartott öröm-istentiszteleten. Megünnepeltük február hó 2-án a kegyes-tanítórend alapítójának: Kalazanti szent Józsefnek emlékünnepét.

Jótekonnyan hatott ifjúságunk vallás-erkölcsös nevelésére szeretett főpásztorunk, *dr. Glattfelder Gyula*, megyéspüspökünk atyai látogatása, aki első ízben október hó 2-án jelent meg ifjúságunk között, amidőn reggel 8 órakor szent misét mondott neki s utána a díszteremben valláskülönbség nélkül egybegyűlt ifjúságnak magas szárnyalású beszédet tartott, amelyben vallásosságra, hazafiasságra és munkaszeretetre buzdította őket, meghagyván, hogy hálások legyenek azon intézet iránt, amelynek eszük kiművelését, szívük nemesedését köszönik, amely hálás emlékekben őrzi ő maga is egykori nevelőit, a budapesti piarista főgimnázium volt tanárait. Másodízben november 16-án jelent meg közöttünk szeretett főpásztorunk. Az nap délutánján meggyóntatta s másnap az ifjúságnak mondott szent mise alatt megáldoztatta intézetünk VIII. osztályának róm. kath. ifjúságát. Főpásztori buzgólkodása meg fogja teremni nemes gyümölcseit, fára-

dozását pedig meg fogja jutalmazni isteni Mesterünk, aki őt küldötte, hogy tanítson sokakat az igazságra.

Az ájtatos társulatok közül intézetünk az »Élő rózsafüzér« társulatot honosította meg, amelynek a négy felsőbb osztályból 75 tagja van. Az alsóbb osztályok róm. kath. tanulói a Jézus szent szíve Társulatába íratkoztak be.

Ellenőrizzük az ifjúság olvasmányait, a könyvtárba csak oly könyvet sorozunk be, amelyet a felügyelő-tanárok először elolvastak. Az Ifjúsági Folyóiratok közül is csak kifogástalan irányúakat járathat az ifjúság. Legtöbb előfizetője (350) van a »Zászlónk« c. ifjúsági lapnak.

Nem kath. vallású tanulóink saját lelkeszeiktől nyertek vallási oktatást és mindnyájan tartoznak a saját vallásuk szerint rendezett istentiszteleteken szigorú ellenőrzés mellett megjelenni.

Mivel a hazaszeretet és vallásosság csak együtt virulhat a szívben, istentisztelettel vették kezdetüket az október 6-án, március 15-én és április 11-én tartott hazafias ünnepélyek is, melyeket azonfelül hazafias költemények szavalása vagy ilyen tárgyú felolvasások és beszédek által iparkodtunk az ifjúság erkölcsi érzületére gyümölcsözőkké tenni.

2. Fegyelemtartás. Megnyugvással és elismeréssel nyilatkozhatunk tanuló-ifjúságunknak ez év folyamán tanúsított magaviseletéről és fegyelmi állapotáról. Találkoztak ugyan egyesek, akik illetlen magaviseletük és kisebb fegyelmi vétségük miatt osztályfőnöki vagy igazgatói megrovásban részesültek, de a többség a jó rend, tisztaság és az intézet törvényeinek követelményeit dícséretesen szem előtt tartotta. A gondjainkra bízott nagyszámú ifjúság sikeres nevelése céljából igyekeztünk is felhasználni mindent, ami erkölcsi fejlődésüket, az erényekben való gyarapodásukat előmozdíthatta. Az eljárás egyöntetősége szempontjából mindjárt az első alakuló-gyűlésünkön mind a házi rend és fegyelem, mind az oktatásra és nevelésre vonatkozó főbb szabályokat megállapítottuk és jegyzőkönyvbe foglaltuk. A beíratások alkalmával kiosztottuk az intézet fegyelmi szabályainak nyomtatott példányait a tanulók között, hogy azokról tudomást vegyenek s hogy láttatás végett a szülőknek bemutassák; ezenfelül osztályonkint felolvastuk azokat s a tanulók értelmi fejlettségéhez képest megmagyaráztuk.

A fegyelmezést illetőleg tekintettel volt az iskola, amennyiben lehetséges volt, a tanulók külső viszonyaira is. A vkm. 154.201.1908. számú rendeletét újra emlékeztetükbe idézzük a szülőknek és szállásadóknak. Ezen rendelet hangsúlyozza, hogy a tanári kar kövessen el mindent a szülőkkel karöltve a tanuló ifjúság testfejlesztő és erköl-

csi nevelése érdekében. Különösen ajánlja a nem szülői háznál elhelyezett tanulók külső viszonyainak (lakás, ellátás, fegyelem) szem előtt tartását s megtagyja, hogy a tanári kar tegye meg óvó és orvosoló intézkedéseit, a tanulók testi egészségét és erkölcsi épségét veszélyeztető hatások ellen. Ezért kötelességévé teszi a tanári kárnak, különösen az iskola-orvosnak, hogy időnkint ellátogasson szállásadóknál lakó tanítványai tartózkodási helyeire, hogy tudomást vehessen a netalán egészség- és testfejlődés ellenes, valamint erkölcsi veszélyt rejtő körülményekről. Fontos kötelessége az iskolának, hogy óvó befolyását érvényesítse az erkölcsi fejlődés biztosítására és az erkölcsi tisztaság épsége érdekében. A tanári kar köteles a szülők, vagy gyámok figyelmét felhívni a fenyegető, vagy mutatkozó erkölcsi bajokra, hogy a család és iskola együttműködése az erkölcsi nevelés terén lehetőleg biztosíttassék. Az óvás és ellenőrzés munkájának megkönnyítéséhez a külső tényezők hathatós támogatását is megígéri a vkm. Intézkedett, hogy *a rendőrség figyelmeztesse a korcsmák tulajdonosait, hogy helyiségeikben tanulót meg ne tőrjenek és a tilalom ellen vétő tulajdonosokat a törvény egész szigorával büntesse. Eltiltotta a szemérmert sértő képeknek és nyomtatványoknak árúsitását és terjesztését.*

A nevelés és oktatás egyik sarkalatos föltétele a rendes iskolába-járás lévén, az igazolatlan óramulasztások csökkenése céljából a szülőket és szállásadókat gondos ellenőrzésre hívtuk fel.

3. *Oktatás. a) A tanítás menete általában.* A Nm. vkm. 48.397/1902. sz. engedélye folytán intézetünkben az egyhuzamban való tanítás lépett életbe s így a rendes tárgyakból az előadás a délelőtti órákban folyik. Az egyfolytában való tanítás behozatalával, valamint a közlekedési eszközök fejlődésével mind nagyobb számmal találkoznak tanulóink között, akik a szomszédos községekből vagy a tanyáról járnak be naponkint az iskolába. Ez év folyamán 36-an használták a vonatokat és mőtoros kocsikat. *Előmenetükre károsan hat az a körülmény, hogy a vonat indulásáig a várótermekben sok időt töltenek s némely részüknek az állomástól a lakóhelyükig kocsin, vagy gyalog hosszabb útat kell megtenniök. Hátrányukra szolgál az is, hogy társaik nem minden munkájában vesznek részt, a délutánokra eső rendkívül: tárgyakat például nem tanulják, istentiszteletre, szentbeszédre az intézetben nem járhatnak. A különböző egyénekkel és sokszor vásott gyermekekkel való érintkezés-utazásuk alkalmával károsan hat nevelésükre. A legnagyobb szükség előtt hajlunk csak meg, miáön az ilyen iskolábajárást tanulóinknak megengedjük. Ezen engedélyt is csak addig adhatjuk meg, amíg a vonatok indulása összeegyeztethető a tanítás kezdetével és végével. Ha a vonatké-sések gyakorikká lesznek, az engedélyt meg kell vonnunk, mert a*

tanulók nem lévén itt az előadási órák kezdetén, elmaradnak hársaiktól, sőt későnjövésükkel az előadást is zavarják.

Az ifjúságnak utazás alatti magaviseletének ellenőrzésére kérjük a vasúti személyzet legszigorúbb felügyeletét és minden kihágásnak pontos bejelentését.

b) Az elvégzett tananyag. Tanításunkban a 43.381/1903. sz. min. rendelettel kiadott tanterv és az Utasítások voltak az irányadók, melyek alapján készítettük az állandó tanmenetet, ennek értelmében az előírt tananyagot minden osztályban az összes tárgyból elvégeztük. A tananyag helyes beosztására és a helyes módszer megállapítására módszeres tanácskozást tartottunk.

Tankönyvekül kizárólag engedélyezett könyveket használtunk, a melyek nagyjából jónak bizonyultak s a tanítást megkönnyítették.

A tanítás eredményét, hány tanuló volt osztályonként és együttesen jeles, jó, elégséges, egy, két és több tantárgyból elégtelen, az Értesítő statisztikai táblázata tünteti fel.

Az osztályozás eredménye az 1910—1911. tanévvel összevetve, most is megnyugtató, amiről a statiszt. tábla számadatai tanuskodnak.

c) A testi nevelés terén elért eredmény szintén megfelelő. A tornázás céljaira téli helyiség és tágas udvar áll rendelkezésre, melynek a tornateremmel szomszédos területén mászórúdak, nyújtó, két korlát s más szükséges tornaszerek állanak.

A tornaoktatást azonban mindjárt a tanév elején megzavarta az államilag alkalmazott tornatanár, Schindlberger József betegsége, aki már az alakuló gyűlésre betegen érkezett s súlyos idegbaja miatt a tanítást meg sem kezdhette. Miután a nm. vkm.-tól első ízben 3, később újabb 3, összesen 6 havi szabadságot kapott, tanóráit Timina Ödön városi tornatanárnak osztottuk be, aki így márc. hó 1-ig, Schindlberger József felgyógyulásáig az összes osztályokban maga tanította a tornázást. A tanítás menetében beállott ezen változás miatt nem jelentkezhett intézetünk a f. é. június havára Pécsre összehívott kerületi versenyre. A tanítás eredményének bemutatására ezért tornavizsgálatot tartottunk a helybeli atletikai klub újszegedi versenypályáján és pedig a IV—VII. osztályoknak jun. hó 17-én, az I—III. osztályoknak jun. hó 18-án d. u. 4—7 óráig a következő sorrend szerint:

Délután fél 4 órakor indulás a városi főgimnázium tornaudvaráról, oszlopokban, zászló alatt, kürt és dobszó mellett az atletikai klub újszegedi versenypályájára.

Délután 4 órakor díszfelvonulás a szülők és vendégek előtt és osztályonként felállás oszlopokban.

Ének. (Himnusz.)

1. A tanulók tagszabadszabályai.

2. Versenytorozás nyújtón, korlátón és tornalovon.

3. Egyéni versenyek: magasra-, távolra-ugrásban, súlyemelésben, súlydobásban és futásban.

4. Tömeges verseny: kötélhúzás.

Ének. (Szózat.)

Visszavonulás a versenytérről oszlopokban, zászló alatt, kürt- és dobszó mellett a főgimnázium udvarára s onnan indulás haza.

Az I—III. a) oszt. tanulók közül a tornavizsgálaton tanúsított jeles eredményért bronzérmét és elismerő okiratot nyertek: Bózsó József I. a), Patak Gyula I. b), Keczer Béla I. c), Grüner Miklós II. a), János Péter II. b), Scherer Ferenc II. c) és Nagy Sándor III. a) oszt. tanulók.

Elismerő oklevelet kaptak: Kertész Mihály, Kende László, Mihájlovits Vojiszláv és Dobó István I. a), Illés Jakab, Kalmár Péter, Ördögh Béla és Begyik Antal I. b), Juhász Ferenc, Reisz Vilmos, Mixich Nándor és Klier Alajos I. c), Simon Ákos, Czérna László, Csikos István és Eck Ferenc II. a), Kovács István, Mészáros Imre, Brachtl Károly és Agócsi István II. b), Fürst Béla, Weiszmandl Jakab, Kolling János és Robicsek Imre II. c), Bauer Antal, Bittó István, Mixich József és Somlyódy Ferenc III. a) oszt. tanulók.

Kötélhúzás-versenyben győzött a II. b) és III. a) oszt. csapata.

80 m.-es futás. III. b) o. I. Varga Sándor (k. ezüst), II. Bencsik Endre (bronz), IV. a) o. I. Nováky József (k. ezüst), II. Csávossy Béla (bronz), IV. b) o. I. Weil Pál (k. ezüst), II. Magyar Károly (bronz).

100 m.-es futás. V. oszt. I. Wagner Jenő (k. ezüst), II. Koch Andor (bronz), VI. oszt. I. Órhalmi Károly (k. ezüst), II. Lengyel László (bronz), VII. oszt. I. Bali Pál (k. ezüst), II. Vastag Ferenc (bronz).

Rúdászás. III. b) o. I. Bója László (k. ezüst), II. Szalay József (bronz), IV. a) o. I. Kopp Antal (k. ezüst), II. Jambrik István (bronz), IV. b) o. I. Magyar Károly (k. ezüst), II. Fehlberg Vilmos (bronz), II. Schwartz Lajos (bronz).

Súlydobás. VII. oszt. I. Sándor József (892 cm.) (ezüst), II. Mészáros Ferenc (830 cm.) (bronz).

Távolugrás. V—VI. oszt. I. Hegyi Márton VI. o. (522 cm.) (ezüst), II. Schäfer Kristóf V. o. (484) (bronz).

Magasnyújtóverseny. VI—VII. oszt. I. Sándor József VII. o. (nagy ezüst), II. Szegfi László VI. o. (kis ezüst), III. Mészáros Ferenc VII. o. (bronz), IV. Dovics István VI. o. (bronz).

Magasugrás csapatverseny. III—IV. o. I. IV. b) 5-ös csapata (Schmidt Károly, Magyar Károly, Berecz Gyula, Fehlberg Vilmos,

Dávid Imre); $635+0=635$ cm.; a csapat minden tagja oklevéllel díjazva.

2. III. b. o. 5-ös csapat. ($605+25=630$ cm.) V—VI—VII. oszt. 1. VI. oszt. 5-ös csap. (Ujj Béla, Blau Marcel, Zakar Zoltán, Lengyel László, Őrhalmi Károly; $650+25=675$ cm.; a csap. minden tagja bronzéremmel díjazva. 2. VII. oszt. 5-ös csapata ($670+0=670$ cm.)

Magasugrás egyéni verseny. III—IV. oszt. I. Magyar IV. b) o. 145 cm. (kis ezüst), II. Varga Sándor III. b) oszt. $135+5=140$ cm. (bronz), III. Nováky József IV. a) oszt. 135 cm. (oklevél).

V—VII. oszt. I. Bali Pál VII. o. 150 cm. (ezüst), II. Eszes István VII. o. 140 cm. (bronz), II. Ujj Béla VI. o. 140 cm. (bronz).

Kötélhúzás. III—IV. oszt. I. a IV. b csapata, II. a III. b csapata, V—VII. oszt. I. a VII. oszt. csapata, II. az V. oszt. csapata.

Labdarugó mérkőzés az V—VI. oszt. komb. csapata és VII. oszt. csapata között 0:0 eldöntetlen.

Vívást most is többen tanultak Armentani Ede okl. vívómestertől.

A *játékaélutánokat* ez iskolai évben is Schnidberger József, okl. rendes tornatanár vezette Fekete Ipoly, Floderer Imre és Babos Dezső kísérő tanárok felügyelete mellett szept., okt., ápr., máj. és jún. hónapokban. E játékaélutánokon az ismertebb játékokat gyakorolta az ifjúság. A három I., a két II., a két III., a két IV., az V—VI. osztályok összevonásával a tanulók 5 játzó-csoportot alkottak. A csoportok egy-egy délután 4—6 óráig játszottak. Játékterül az Erzsébet-ligetnek 7500 négyszögméteres gyepes tere szolgál, mely minden oldalról fával szegélyezett.

d) *Az egyes tárgyakból elvégzett tananyagot* Értesítőnk VII. rovata tünteti fel.

4. *Vizsgálatok.* Az érettségi vizsgálatok írásbeli része május hó 15., 17. és 18-án folyt le, a jelentkező ifjak száma 44 volt. Az írásbelire kijelölt tételeket és azok kidolgozásának eredményét, nemkülönben a szóbeli vizsgálatok lefolyását Értesítőnk XI. rovatában tüntetjük fel. A szóbeli vizsgálatok június hó 10—15. napján folytak le dr. Szele Róbert tank. kőr. főigazgató elnöklete alatt, Sziójártó Miklós miniszteri biztos jelenlétében.

Június hó 7-én kezdődtek vizsgálataink a vallástaniakkal, melyeket Jászai Géza c. püspök úr, püspöki megbízott elnökölt. A többi tantárgyakból a nyilvános tanulókat június 15—23. vizsgáltuk meg. A tárgyak a vizsgálatokra szakcsoportokra voltak osztva.

A magánvizsgálatokat jún. hó 19. és 20. napjain tartottuk meg. Összesen 6 magántanuló jelentkezett, akik közül 1 osztályismétlésre utasított, 5 pedig sikerrel végzett.

Nem kötelezett tantárgyakul előadtuk: a francia nyelvet, a gyors-

írást, a szabadkézi rajzot és a műéneket, a két elsőt mérsékelt díjért, a két utóbbit díjtalanul. Az intézeti énekkart és zenekart Prelogg József tanár vezeti. A rendkívüli tárgyakból a vizsgálatokat június hó 16-án tartottuk. Kötelező rendkívüli tárgynak az egészség-tant adtuk elő a VII. és VIII. osztályban heti 1—1 órában. Ebből a vizsgálatot június hó 11-én tartottuk meg. A tanítás eredményét a VII. és VIII. osztály érdemsorozatának Egészségtan c. rovata tünteti fel.

5. *Érintkezés a szülőkkel.* Intézetünk áthatva annak tudatától, mily fontos az iskolai nevelésnek harmónikussá tétele a házi neveléssel, eddig is mindenkor érintkezésbe lépett a szülőkkel és szállásadókkal; amidőn a szükség azt kívánta. Szülői értekezleteket intézetünk nem tartott, mivel azok nem bizonyultak célravezetőknek azon iskoláknak csaknem egyértelmű tanúsága szerint, melyek velük kísérleteztek. Készséggel tettünk azonban eleget a vkm. rendeletének, amely hivatalos fogadóórákat rendel a szülőkkel való érintkezésre. Ezen rendelet értelmében fogadóhelyiségül az intézeti Tanácstermet jelöltük ki, amelyben minden tanár a hét folyamán egyszer kiszabott időben fogadja a tanulók szülőit vagy szállásadóit. A fogadás idejé a tanácsterem ajtájára állandóan kifüggesztett táblácskán olvasható. Örvendetesen tapasztaljuk, hogy az érdeklődés a szülők részéről a jelen tanévben újra fokozódott.

6. *A tanárok társadalmi és irodalmi működése.* A tanárok anyagi áldozattal és szellemi közreműködésükkel támogatták a nemesebb társadalmi törekvéseket és azon köröket, egyesületeket, társaságokat, melyek tudományos, művészeti, nevelési vagy jótékonyági célok szolgálatában állanak. A tanári kar tagjai gondos önművelésük mellett szép irodalmi munkásságot is fejtettek ki, cikkeik helyi és fővárosi lapok hasábjain vagy önálló füzetekben és könyvekben jelentek meg. A művelt közönségnek felolvasásokat és előadásokat tartottak.

A nagybőjt vasárnapjainak délutánjain sorozatos előadásokat rendeztünk. Floderer Imre, Úti emlékek címen tartott előadást vetített képekkel illusztrálva a látott nevezetességeket; Kövesi Lajos, A szépről a költészetben értekezett, szemelvényekkel gazdagon illusztrálva állításait; Czimmermann Pál, Magyarország földrajzi helyzetét és a Délvidéki Felföld szépségeit ismertette képvetítés kíséretében; Hogyor József nagyszünidői tanulmányútjáról számolt be tudományos értekezésben, vetített képekkel illusztrálva a német kultúrvárosok fontosabb emlékeit; Kiss István, Korszerűség és hazafias szellem a magyar irodalomban címen értekezett; Biró Imre, A szülői ház és iskola együttes működésének fontosságát fejtegette; Révész László, A római nő helyzetét ismertette a császárok korában; Tóth Lajos, A hang színezetéről tartott érdekes kísérletekkel illusztrált fizikai

előadást; Balanyi György dr., Assisi szt. Ferenc nagy érdemeit ismertette.

7. Az ifjúsági könyvtár szervezete és forgalmi kimutatása. Az ifjúságnak gazdag és hozzáférhető könyvtár áll rendelkezésére. A könyvtár ifjúsági kisebb (II.—IV. oszt.), ifjúsági nagyobb (V—VIII.), kötelező olvasmányok I—VIII. és önképzőkori könyvtárra oszlik. A könyvtárakat három tanár kezeli. A II. osztály havonként, a III—IV. és V—VI. oszt. tanulói kéthetenként, az önképzőkör tagjai hetenként kapnak könyvet. A kötelező olvasmányokat a tananyaggal kapcsolatban kapják ki a tanulók. Az ifjúsági könyvtár forgalmát a következő táblázat mutatja ki:

Az ifjúsági könyvtár forgalma.

Könyvet kapott	Osztály	Tanulók száma	Olvasott	Ifj. irod.	Tud. mű	Szépirod.	Összesen	Egy tanuló nál	
								max.	min.
Havonként . . .	II. a)	56	22	183	—	—	183	11	1
	II. b)	35	20	144	—	—	144	10	1
	II. c)	55	21	171	—	—	171	11	1
Kéthetenként . . .	III. a)	59	54	521	—	212	733	29	1
	III. b)	63	62	537	—	223	760	30	1
	IV. a)	40	35	319	—	247	566	36	1
	IV. b)	48	39	343	—	276	619	39	1
Kéthetenként . . .	V.	65	54	30	146	332	508	29	3
	VI.	63	56	14	112	269	395	32	4
Kéthetenként . . .	VII.	55	50	23	159	268	450	49	6
	VIII.	44	44	9	100	150	259	47	8
Összesen . . .	—	583	457	2294	517	1977	4778	—	—

Az I. osztályok tanulói a tananyaggal kapcsolatban kaptak olvasmányokat.

8. Ifjúsági egyesületek. a) Önképzőkör. Az önképzőkör 1911. okt. 1-én tartotta meg 72. alakuló gyűlését 97 rendes és 55 pártoló taggal. A kör ügyeinek intézésére tisztviselőket választott. Elnök lett Molnár Miklós, VIII. o. t., főjegyző Kerner Imre, VIII. o. t., pénztáros Thanoffer Emil, VIII. o. t., főkönyvtáros Kovács György, VIII. o. t., jegyzők Eszes István és Berger László, VII. o. t., könyvtáros Halasi Antal VII. o. t.

A kör célja a lehetőleg sokoldalú önképzés volt, amit a tagok lehetőleg sok irányú és alapos munkásságával törekedett elérni.

Az alakuló és egy bizottsági gyűlésen kívül 19 rendes, 4 ünnepélyes gyűlést, 5 ünnepélyt és 2 hangversenyt tartott, amelyeken a tagok 253 tárgyjal szerepeltek. Ezek között volt 9 ünnepi beszéd, 53 szavalat, 13 szabadelőadás, 24 költemény, 59 bíráló, 49 egyéb dolgozat, értekezés, fejtegetés, tanulmány, ismertetés, elbeszélés, jellemrajz, elmélkedés, műfordítás, rajz és a rendes gyűlések keretében előadott 46 zenemű. Az értekezések közül több nagyobb terjedelme miatt két-három gyűlésen keresztül folytatódott.

A szív nemesítése céljából az ifjak zenekart alakítottak, amelynek 34 tagja volt, akik közül sokan az önképzőkör rendes gyűlésein is szerepeltek zeneszámokkal.

Névsoruk: Bogdán Iván, Fischhof György, Goldschmidt Imre, Urbán István, VIII. o. t., Miskolczy Jenő, Szarka István, VII. o. t., Klucsik István, Somlyódy Árpád, VI. o. t., Vajda György, V. o. t., akik első hegedűt; Márki Szilveszter, VI. o. t., Kovács Oszkár, V. o. t., Kovács István, Schäfer János, IV. A) o. t., Böhm Pál, III. B) o. t., Bokor Gyula, Klauber Leó, Klein Béla, Tirczka Lóránt, Schwarcz János, III. A) o. t., László Mihály, II. A) o. t., Hajdú Antal, I. C) o. t., Holló Pál, I. B) o. t., Széll János, I. A) o. t.; akik második hegedűt: Tirczka Kolos, Öhler Dezső, VI. o. t., akik mélyhegedűt; Répás Béla, VI. o. t., Koch Andor, V. o. t., Somlyódy Ferenc, III. A) o. t., akik gordonkát; Roboz József, VII. o. t., aki klarinetsípot, Rafner Béla, VIII. o. t., Vastag Ferenc, VII. o. t., Halasi Ferenc VI. o. t., akik nagybőgőt játszottak; fuvalások: Huszár Nándor, VIII. o. t., Lengyel László, VI. o. t.

A tanári kar és a nagyközönség állandóan élénk érdeklődéssel kísérte az önképzőkör működését. A tanári kar tagjai a rendes gyűléseket is meglátogatták, ünnepélyes gyűlésein pedig a tanári kart több tagja képviselte. A kör nyilvános ünnepein zsúfoltságig megtöltötte intézetünk dísztermét az érdeklődő közönség, mely anyagi áldozatokkal is hozzájárult az ifjúság szorgalmának és előremenetelének jutalmazásához. Februári hangversenyünkön 315 korona gyűlt össze a pályamunkák és buzgó zenekari tagok jutalmazására.

Szeged város nemeslelkű alapítványából kapja évente egy tag a Kisfaludy-díjat, 42 korona értékű szépirodalmi művet.

Buziási Eisenstädter Róbert úr bőkezűségéből 20 alkalommal adtuk ki az idén az ezüst és bronz érmeket. A Szegedi Takarékos és Hitelbank Részvénytársaság 20 koronát adományozott a kör céljaira. Tóth Péter úr 30 koronát tűzött ki két pályamunka, Leitner Vilmos dr. szemkórházi igazgató úr pedig 20 koronát egy pályamunka jutalmazására, Szeless József dr. úr két dolgozat jutalmazására 30 koronát. Ugyanezen célra szolgált a Bakos Pali alapítvány 16 korona kamata.

Körünk nemesszívú jótevőinek itt is hálás köszönetet mondunk. Az önképzőkör február 18-án *szavalattal egybekötött hangversenyt* is rendezett a következő műsorral:

1. Hermann: Arany korona. Nyitány. Előadja a főgimnázium zenekara.

2. Krüger: A nagy Prokóp. Szavalja Molnár Miklós, VIII. o. t.

3. Kjerulf—Rietly. Hardangeri nászút. (Norvég dal.) Előadja a főgimnáziumi énekkar.

4. Hubay: Magyar dalok. Hegedűn előadja Goldschmidt Imre, VIII. o. t., zongorán kíséri Havas Dezső, III. o. t.

5. Arany: Pázmán lovag: (Víg ballada). Szavalja Somlyódy István, VIII. o. t.

6. Aggházy: Elegia. Zongorán előadja Thanhoffer Emil, VIII. o. tanuló.

7. Huszka: Mujkó nótája a Gül-Babából. Előadja a főgimnázium énekkara, a szoprán szólót éneklé Bencsik Endre, III. o. t.

8. Czobor—Váradi: Az öreg asszony meséje. Melodráma. Szavalja Jakobcsics Imre, VII. o. t., hegedűn kíséri Somlyódy Árpád, VI. o. t., zongorán Ujj Béla, VI. o. t.

9. A fotografusok. Humoros elbeszélés. Irta és felolvassa Jakobovits Gyula, VIII. o. t.

10. Népdal-egyveleg. Előadja a főgimnázium zenekara.

Az önképzőkör tagjai közül buzgóságukért külön dicséretet érdemelnek: Erdélyi Gyula, Firtás Oszkár, Fischhof György, Goldschmidt Imre, Huszár Nándor, Jakobovits Gyula, Kátay Lajos, Keczer Géza, Kern Dezső, Kerner Imre, Kovács György, Kray Pál, Molnár Miklós, Somlyódy István, Thanhoffer Emil VIII., Berger László, Jakobcsics Imre, Kelemen László, Korláth Kálmán, Kreiker Jenő, Ráner Ödön, Székely Sándor VII. és Fellegi Andor, Lengyel László, Répás Béla, Schachtitz János, Somlyódy Árpád, Ujj Béla, VI. osztályú tanulók.

Szavalóversenyeinket április hó 28-án és május 5-én tartottuk meg. A rendes tagok versenyén a VIII-ik osztályos tagok közül a komoly szavalat első díját, 10 koronát Somlyódy István, a második 10 koronát Molnár Miklós, a harmadik 10 koronát Kray Pál nyerte el.

A hetedik osztályos versenyzők közül első Muszil Vilmos lett. jutalma 10 korona. Jakobcsics Imre dicséretben részesült.

A vígszavalat első díját, 10 K-át a VIII. osztályos versenyzők közül Molnár Miklós nyerte el. Dicséretben részesült Somlyódy István.

A rendkívüli tagok szaváló versenyén a komoly szavalat első díját, 10 K-t a kör Schachtitz Jánosnak ítélte. Dicséretben részesült

Lengyel László. A víg szavaltában első Lengyel László lett, aki 10 korona jutalomban részesült.

A tanári kar a nemes ambíció fokozására ez évben is több pályatételt tűzött ki, amelyekre negyvenegy dolgozat érkezett be.

Az eredménnyel járt pályatételek és pályanyertes kidolgozóik a következők:

1. A *vallástanból* kitűzött tétel: *Krisztus igazi Isten és igazi ember*. Pályázott négy dolgozat. A »Jesus homo Salvator« jeligés a tételt tartalmasan, meggyőző hangon, kerek szerkezetben, értelmesen ismerteti. Az első díjra, 10 korona, érdemes.

Szerzője: Huszár Nándor, VIII. o. t.

A »Credo« jeligés a forrásmunkák anyagát ügyesen rendezte el, széles stílusban ír és lelkesen érvel. A második díjra, 10 kor., érdemes.

Szerzője: Kerner Imre, VIII. o. t.

Az »Én vagyok az út, igazság és az élet« jeligés dolgozat első felében csak a tényeket csoportosítja stilizálás és bizonyító magyarázat nélkül, a második felében érvel és lelkesebben ír. Dicséretet érdemel.

Szerzője: Kelemen László, VII. o. t.

A »Tu es Christus, Filius Dei vivi« jeligés dolgozat szerzője a szentírást szorgalmasan áttanulmányozta s bőven idéz belőle, csak hogy a jelentősebb apoloiai ismereteket nem használja fel. Dicséretet érdemel.

Szerzője: Reök Iván, VIII. o. t.

2. Az *egyház történelemből* kitűzött tételre egy dolgozat pályázott, »Ecclesia reformanda in capite et in membris« jeligével. A forrásmunkákból nagy szorgalommal összegyűjtött anyagot terjedelmesen, világos stílusban és rendszeresen ismerteti. 10 kor. jutalomra érdemes.

Szerzője: Reök Iván, VIII. o. t.

3. A *magyar irodalomtörténeti* tételre: *Csokonai drámái*, két dolgozat érkezett be.

Az »Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas« jeligés Csokonai drámaírói munkásságát a korviszonyok közé helyezkedve tárgyalja és így állapítja meg irodalomtörténeti és esztetikai értékét. Az egyes darabokat részletesen, minden szempontot figyelembe véve tárgyalja. 10 korona jutalomra érdemes.

Szerzője: Kátay Lajos, VIII. o. t.

Az »Emlékezzünk régiekről« szintén alapos dolgozat, de inkább az egyes típusokra és a darabok korfestésére van figyelemmel,

míg a drámának szerkezetét és felépítését nem tárgyalja eléggé. 10 korona jutalomra érdemes.

Szerzője: Kallós Károly, VII. o. t.

4. *A szabadon választott témájú költemény-pályázatban 7 dolgozat vett részt.*

A »Sors bona, nihil aliud« jeligés költemény alap gondolata szép, feldolgozása, hangulatfestése poétikus 10 kor. jutalomra érdemes.

Szerzője: Székely Sándor, VII. o. t.

A »Daloltam egy-két dalt nyugtalan álmomban« jeligés dolgozat négy kis verset foglal magában, melyek szintén hangulatosak, de nem elég kiforrottak. Dícséretet érdemelnek.

Szerzőjük: Kreiker Jenő, VII. o. t.

Az »Ut desint vires« jeligés költemény egyes versszakait szépen fűzi össze a refrain és emeli ki az egységes alaphangulatot, de az utolsó versszak prózaivá lesz. Dícséretet érdemel.

Szerzője: Székely Sándor, VII. o. t.

A többieknek sem tartalma, sem formája nem felel meg.

5. »Szombat délután« címmel pályázott a *Vörösmarty életéből merített elbeszélésre* a »Rendületlenül« jeligés dolgozat. Hibája, hogy nincs egységes, kerek szerkezete; itt-ott nyelvezete sem elég kifejező; jellemzése és csattanója azonban szépen sikerült. Dícséretet érdemel.

Szerzője: Kellner Dániel, VII. o. t.

6. *A latin nyelvből kitűzött tétel: Horatius sabinumi birtokán.* Beérkezett két dolgozat. A »Licet sub paupere tecto reges et regum vita praecurrere amicos« jeligés tárgyilagosságával és vonzó előadásával rokonszenvet kelt Horatius falusi élete iránt. Kiterjeszkedik mind magánéletére, mind költői munkásságára. 10 korona jutalomra érdemes.

Szerzője: Bózsó István, VIII. o. t.

A »Hoc erat in votis« jeligés dolgozat tiszta, folyékony előadásban Horatiusnak inkább testi, mint szellemi sabinumi életét rajzolja. Dícséretet érdemel.

Szerzője: Huszár Nándor, VIII. o. t.

7. *Műfordítása latinból magyarra kitűzetett Horatius Epistolarinak első könyvéből az ötödik költői levél.* Beérkezett négy dolgozat.

A »Me doctarum« jeligésben megvan a verses fordítástól megvárható tartalmi bőség és verselési ügyesség. Jutalma 10 korona.

Szerzője: Kreiker Jenő, VII. o. t.

A »Fortunam Priami...« jeligés több helyen vét a metrikai szabályok ellen. Előadása világos, nyelvezete szép. Dícséretet érdemel.

Szerzője: Erdélyi Gyula, VIII. o. t.

Az »Inter spem« jeligés dolgozat verselése gyarló, fordítása hű; az »Omnem crede« jeligés tartalmi hűsége sem megfelelő.

8. A görög nyelvből kitűzött tételre: Priamus és családja, egy dolgozat érkezett »Αγχων αγαθος« jeligével. Mellőzi Priamus családjának egyes fontosabb tagjait, de a család életére, sorsára döntő befolyással bíró személyek jellemzésében kifejtett szorgalmáért dícséretet érdemel.

Szerzője: Bózsó István, VIII. o. t.

9. A lélektani tételre: »A tanulás és olvasás helyes módja pszichologiailag okadatulva« — beérkezett 3 pályamunka közül a »Nosce te ipsum« jeligés dolgozat tárgyal a legszélesebb látókörrrel és figyel leginkább a lélektani alapra; szerkezete is helyes. 10 kor. jutalomra érdemes.

Szerzője: Ráner Ödön, VII. o. t.

A »Mondd meg nekem, mit olvasol s megmondom, ki vagy« jeligés dolgozat szintén lélektani alapon áll, de stilizálása gyengébb. Szintén 10 kor. jutalomra érdemes.

Szerzője: Kovács György, VIII. o. t.

A »Hass, alkoss, gyarapíts!« jeligés praktikus felfogású, de a lélektani megokolás hiányzik belőle. Dícséretet érdemel.

Szerzője: Somlyódy István, VIII. o. t.

10. A német irodalomból kitűzött pályatétel: Schiller »Harmiók« c. drámájának viszonya a »Sturm und Drang« korszakhoz.

Az »Ein freies Leben führen wir, ein Leben voller Wonne« jeligés értékes dolgozat. A művet jól ismeri, megértette. A kor irányító eszméit kritikus szemmel nézi és helyesen ítéli meg. Jutalma 10 kor.

Szerzője: Tanhoffer Emil, VIII. o. t.

A »Juventus ventus« jeligés alapos forrástanulmány alapján készült sikerült dolgozat. Jutalma 10 korona.

Szerzője: Berger László, VII. o. t.

Az »Ami tetszik, az a szép« jeligés szintén gondos munka. Tárgyát eléggé kimeríti, felfogása helyes, stílusa könnyed és jellegzetes. 10 korona jutalomra érdemes.

Szerzője: Kelemen László, VII. o. t.

A »Wohltätig ist des Feuers Macht« jeligés dícséretet érdemel.

Szerzője: Kray Pál, VIII. o. t.

11. A kath. egyház államfentartó tevékenysége Árpád-házi királyaink alatt című tételre beérkezett két dolgozat.

Az »Εστι ελεοθεον τοτο το εθνος« jeligés érdeme a világos szerkezet és áttekinthető beosztás; kár, hogy kissé szűk keretek közt mozog. Így is érdemes a dr. Szeless József úr adományából kitűzött mozog. Így is érdemes a dr. Szeless József úr adományából kitűzött 20 kor. jutalomra.

Szerzője: Kern Dezső, VIII. o. t.

A »Keresztény kultúra élteti a hazát« jeligés dolgozat valamilyen többlet nyújt, de szerkezete nem áttekinthető. Előadása általában lelkes, de néha tulságosan fellengős. Jutalma dr. Szeless József úr adományából 10 kor.

Szerzője: Reök Iván, VIII. o. t.

12. *A renaissance hatása a politikára* c. tételre egy dolgozat érkezett be, mely nem egészen felel meg a tételnek. Egyébként elég olvasottságról tanuskodik; előadása általában folyékony. Dícséretet érdemel. Jelígeje: A művészet egyszerűen azért művészet, mert nem természet.

Szerzője: Halms Sándor, VII. o. t.

13. *A magyar történelemből kitűzött pályatételre: A Hunyadiak szerepe és jelentősége hazánk történetében* — két dolgozat érkezett be.

A »Csatába szálltam szent eszmék után« jeligés dolgozat a megnevezett forrásmunkák jelkiismeretes felhasználásával, nagy szorgalommal készült. A Hunyadiak korával, mint történelmünk legkimagaslóbb korával szeretettel foglalkozik. Kár, hogy stílusa nem könnyen folyó és néha nem elég magyaros. 10 kor. jutalomra érdemes.

Szerzője: Fírbás Oszkár, VIII. o. t.

A »Dicsőség a halhatatlanoknak« jeligés szintén ügyesen és lendülettel megírt dolgozat, azonban kevés és nem épen megfelelő forrásmunkát használ. Egyébként a feldolgozott anyag ügyesen van csoportosítva. Jutalma 10 kor.

Szerzője: Kelemen László, VII. o. t.

14. *A természetrajz köréből kitűzött: »A gyémánt előfordulása és felhasználása«* c. tételre beérkezett négy dolgozat közül »CIV.« jeligés dolgozat a tárgyat helyesebben fogta fel és a bő tárgyismeretre vajló anyagot helyes csoportosítással, világosan adja elő. Jutalma 20 korona.

Szerzője: Vladár Ernő, VIII. o. t.

Az »Adamasz« jeligés dolgozat egyes hiányosan kidolgozott résztől eltekintve, a tárgyat helyesen fogta fel és érthetően adja elő. Jutalma 10 korona.

Szerzője: Mészáros Ferenc, VII. o. t.

A másik két dolgozat az anyag hiányos feldolgozása miatt ezek mellett nem vehető figyelembe.

15. *A fizikai pályatétel: Ohm törvénye; az áramelágazás problémája kísérletekkel.* Két dolgozat érkezett be. Valójában mind-egyik megoldja feladatát, de a »Lelkem vágytól remeg, belátni a természet műhelyébe« jelíges elméleti része szélesebb alapokon nyugszik. A praksziból vett szép példái helyes belátásról tanuskodnak. Jutalma 25 kor.

Szerzője: Thanhoffer Emil, VIII. o. t.

Az »Ohm« jelígejű dolgozat jutalma 15 kor.

Szerzője: Huszár Nándor, VIII. o. t.

16. *A scrok konvergencia kritériuma: című matematikai pályatételre* egy dolgozat érkezett be »Kétséges rang-e hát a szellem és tudás« jelíge alatt. Pár stiláris hibát figyelembe nem véve, az egymagában álló dolgozat, Leitner Vilmos dr. úrtól kitűzött 20 kor. jutalomra érdemes.

Szerzője: Thanhoffer Emil, VIII. o. t.

A pályázatok eredményét a május hó 26-án tartott ünnepélyes zárógyűlésen hirdette ki intézetünk igazgatója alkalmi beszéd kíséretében, nagy és díszes közönség jelenlétében. Ezen ünnepélyünk másora a következő volt:

1. Títl: Alpesi virág. Előadja a főgimnázium zenekara.
2. Kiss József: A csengő vizekről. Szavalja: Lengyel László, VI. oszt. tanuló.
3. Kühmstett: Ima. Előadja a főgimnázium ének-kara.
4. Beszéd. Mondja: Molnár Miklós, VIII. oszt. tanuló, az önképzőkör elnöke.
5. Tschaikowszky: Chanson triste. Előadják: első hegedűn: Somlyódy Árpád, VI. oszt. tanuló, második hegedűn: Tirczka Lóránt, III. a) oszt. tanuló, mélyhegedűn: Tirczka Kolos, VI. oszt. tanuló, gordonkán: Répás Béla, VI. oszt. tanuló, harmoniumon kíséri: Thanhoffer Emil, VIII. oszt. tanuló.
6. Beszámoló az önképzőkör egész évi működéséről:
 - a) titkári jelentés. Felolvassa: Kerner Imre, VIII. oszt. tanuló.
 - b) a pályázatok eredményének kihirdetése.
7. Scharwenka: Lengyel tánc; Sindling: Tavasz zsongás. Zongorán előadja: Thanhoffer Emil, VIII. oszt. tanuló.
8. Vörösmarty: Hedvig. Legenda. Szavalja: Kray Pál, VIII. oszt. tanuló.
9. Kücken-Rietly: Normann dala. Előadja a főgimnázium ének-kara.

Az önképzőkör tevékenységében kifejtett szorgalmukért külön jutalomban részesültek: Molnár Miklós, VIII. o. t., aki az önképzőkör ezüst érmét, Kerner Imre, VIII. o. t., aki a negyvenkét korona

értékű szépirodalmi művet és Thanhoffer Emil VIII. o. t., aki az önképzőkör bronzérmét kapta.

Az önképzőkör rendes tagjainak gazdag könyvtár állott rendelkezésére, mely az idén a M. T. Akadémia kiadványaival, a Századok, Természettudományi Közlöny és Akadémiai Értesítő ez évi évfolyamaival gyarapodott.

A könyvtár állománya 1527 munka 3539 korona 31 fillér értékben.

Ez évben az önképzőkör összegyűjtött tőkéjéből egy pianinót vásárolt 800 kor. értékben, melyhez egy megfelelő szekrényt is készíttetett, értéke 190 kor.

b) *Gyorsírókör*. A Gabelsberger—Markovics-féle gyorsírási endszert művelő és terjesztő gyorsírókörünk 1911. évi szept. hó 28-án tartotta meg XXXV. alakuló közgyűlését *Torma Károly* okl. gyorsírás-tanár elnöklete alatt. A kör tisztviselőivé választottak: ifj. elnök: Jakobovits Gyula VIII., titkár: Neff Mátyás VIII., főjegyző: Blau László VIII., jegyző: Halasi Antal VII., főkönyvtáros: Sélley László VII., levelező: Czinner Andor VI., ellenőr: Répás Béla VI., aljegyzők: Blau Marcel és Fellegi Andor VI., alkönyvtárosok: Koch Andor és Vermes Imre V., pénztárosnak pedig Kellner Dániel VII. oszt. tanulót nevezte ki a tanárelnök. Előadók a tanárelnök esetleges akadályoztatása esetére Jakobovits Gyula és Kellner Dániel. Az ügykezelés megkönnyítése végett a vezetőtanár osztályjegyzőkül ki-nevezte Pollner Kálmán III. a., Havas Dezső III. b., Kopp Antal IV. a., Fellegi György IV. b., Kovács Oszkár V., Czinner Andor VI., Kallós Károly VII. és Bózsó István VIII. oszt. tanulókat.

A körnek e lefolyt tanévben volt 13 gyakorló, 33 haladó és 65 kezdő, összesen 111 tagja, a lefolyt 35 év alatt összesen 3380 tagja.

A kör az év folyamán tartott 1 alakuló, 3 rendes, 1 felolvasó és 1 záróközgyűlést. Ugy a kezdők, mint a haladók és gyakorlók 60—60 órában foglalkoztak a gyorsírással és így az önképzéssel. Az órák hetenkint csütörtökön d. u. 3—5-ig, kezdők részére pedig pénteken d. u. 4—5-ig és vasárnap d. e. 10—11 óráig voltak.

A kör összes kiadásait a négy koronás tagsági díjakból fedeztük; ugyanennek fejében kapta minden tag a kör hivatalos lapját, a »Szegedi Gyorsíró«-t, mely gyakorló és olvasókönyvül szolgált.

A tandíj egész évre 12 korona volt. Teljes tandíjmentességben részesült 43 tanuló, féltandíját fizetett 10. A tagsági díj fizetése mindenkire kötelező volt.

Nevezetesebb mozzanatok gyorsírókörünk ez évi életében:

I. Körünk a tagok képzettségének előmozdítására s könyvtárának gyarapítására az összes hazai szaklapokat járatta, a »Szegedi

Gyorsíró«-t pedig mint hivatalos lapot, a kör minden egyes tagja tagsági díja fejében kapta.

II. Ez évben is beléptünk a Gyakorló Gyorsírók Társaságába, valamint az Orsz. Diákgyorsíró Szövetségbe, ezenkívül alapító tagja körünk az Orsz. Magy. Gyorsíró Egyesületnek és a Szegedi Gyorsírók Egyesületének. Ez utóbbi egyesületnek, körünk vezetőtanára ez évben is főjegyzője volt.

III. A Gyakorló Gyorsírók Társasága által nov. 4. és 5-én Budapesten rendezett írásversenyen körünk tagjai a következő eredményei vettek részt: A 160 szótagos kettes csoportversenyen Kellner Dániel VII. 0. 0. 0. és Bózsó István VIII. 2. 1. 0. hibával dícsérő oklevélet nyertek. A 150 szótagos egyéni versenyen Rothbart Emil VI., a 120 szótagos versenyen pedig Koch Andor, VI., Rothbart Emil VI., Roboz József VII. és Kovács Oszkár V. kaptak jó dolgozataikért elismerő okleveléket.

IV. Kezdők részére a tanítás folyamán minden összefüggő rész befejezése után tartottunk szabatos versenyeket s ezen alkalmakkor a legjobb dolgozatokat adták be: Dobóczky Antal IV. a., Beck István III. b., Csala Albert III. a., Babiczky Béla IV. b., Steiner Imre III. b., Weber Miklós V., Kopasz István III. a., Csehák Sándor III. b., Balogh István IV. a., Berger István IV. b., Horváth Lajos IV. a., Juhász Endre IV. a., Schwarcz János III. a., Szivessy Endre III. b., Vig Pál V., Pollner Kálmán III. a., Schäffer János IV. a., Forbáth Frigyes IV. a., Kovács László III. b., Klein Béla III. a., Kráuter Miklós V., Papp Gyula III. b., Bózsó Imre III. b., Havas Dezső III. b., Roboz László III. a., Blau Oszkár IV. b. oszt. tan.

V. Nov. 16-iki ülésünkön megemlékeztünk gyorsírárendszerünk nagy halottjáról, *Maywald József*, kegyesrendi tanárról. A tanárelnök méltatta kiváló érdemeit és indítványára a kör jegyzőkönyvében örökítette meg őket.

VI. A kör értékes könyvtárát ez évben a Szegedi Gyorsírók Egyesülete könyvtárának fölös példányaival vétel útján a lehetőség szerint kiegészítette és véglegesen rendezte a kör vezető tanára. A kör tagjai közül különösen Sélley László könyvtarost illeti elismerés, aki az új katalógus elkészítésében volt a tanárelnök nagy segítségére. A könyvtár állománya 640 mű (ezek közül 262 duplum), 485 kötetben. A gyakorlók részére diktáló könyvül ez évben is új »Országgyűlési Értesítő«-ket szereztünk, melyekből immár 35 kötet áll a tagok rendelkezésére. A könyvtárt használták 45-en, a használati forgalom 223 kötetre terjed ki.

VII. A kör vezető tanára, hogy a tagokat az ujonnan rendezett könyvtár minél intenzívebb használatára buzdítsa, két pályadíjat tűzött ki. A gyakorlók részére kitűzött tétel címe: »A rövidítések

fejlődése«. E tételre két igen tartalmas és magas színvonalon álló dolgozat érkezett be, melyek közül a »Markovitstól Fabróig« jeligéjű különösen mélyreható rendszerességével, az »Az eszme maradandó, csak az eszköz változik« jeligéjű pedig minden részletre kiterjedő alaposágával tűnik ki. Az első dolgozat szerzője Kellner Dániel VII. o. t., a második Barabás Ervin VI. o. t., kik mindketten megkapták a kitűzött 10 koronás díját.

A kezdő vitairók részére rendszerünk alapítójának, ill. átültetőjének életrajzát tűzte ki tételül tanárelnök, rövid, de ügyes összefoglalásban, mérsékelt vitairással leírva. E tételre 6 dolgozat érkezett be, amelyek közül magasan kiemelkedik az »Eszmét s élőszót röptében a térhez igazni« jeligéjű. Ugy tartalmilag, mint az alkalmazott rövidítések tekintetében kiváló dolgozat. Szerzője Fellegi Andor VI. oszt. tan., aki a 10 kor. jutalmat meg is kapta. Mint ennél gyengébb, de azért szorgalomra és törekvésre valló dolgozatok, dícséretet érdemelnek a »Gabelsberger szelleme örökké él« jeligéjű (szerzője Kallós Károly VII.), továbbá a »Röptében a szót« (Halmos Sándor VII.) és »Élj az idővel« jeligéjű (Fellegi György IV. b). Két dolgozat nem sikerült. Elhatározta a kör, hogy e szép sikerű pályázat jutalmazott és dícséretre érdemes munkálatait beköteti és könyvtárába helyezi.

VIII. A kör tagjai általában az iskolai magyarázatok leírásánál és jegyzetek készítésénél érvényesítették gyorsírási tudásukat, de külön kiemelendők Kellner Dániel VII. és Barabás Béla VI. oszt. tanulók, akik Hegedüs Lorántnak a Gyáriparosok Országos Szövetsége szegedi fiókjának dec. 3-iki gyűlésén a drágaságról tartott beszédjét írták le mint hivatalos gyorsírók. Ugyanők írták le a szegedi gyorsíróverseny alkalmával tartott jubileumi díszgyűlés beszédeit is.

IX. Dec. 7-én és 14-én tartotta meg körünk pénz- és könyvjutalmakkal összekötött házi versenyét, mely alkalommal 20 fillér nevezési díjakat szedtünk a pénzjutalmak kiegészítésére. A verseny eredménye a következő:

A 220-as fokon I. Kellner Dániel VII., 0. 2. 6., II. Barabás Ervin VI. és III. Bózsó István, VIII. o. t.

A 180-as fokon I. Czinner Andor VI., 0. 0. 3., II. Fellegi Andor VI. 2. 2. 1. III. Sélley László VII. 2. 3. 0. Dícséretet érdemeltek Kovács Oszkár V., Klucsik István VI., Rothbart Emil VI. és Kallós Károly VII. o. t.

A 150-es fokon I. Halmos Sándor VII., 0. 0. 3., II. Rothbart Emil VI., 1. 5. 2. III. Fellegi Andor VI., 2. 1. 1. Dícséretben részesültek: Fellegi György IV. b., Kovács Oszkár V., Klucsik István VI. és Szöke Mihály V. o. t.

A 120-as fokon I. Weiszer Viktor VII., 0. 0. 1. II. Blau Marcel VI., Fellegi György IV. b., és Halasi Ferenc VI., 0. 1. 1., III. Erczbrucker Aladár VII., 0. 1. 2. Dícséretet kaptak: Göndöcs Jenő VI., 1. 0. 0., Schwartz Sándor VI., 1. 0. 1., Berger László VII., 1. 1. 1., Vermes Imre V., 1. 2. 1., Kopp Antal V., Hirsch Béla IV. b., Kovács István IV. a., Hauptvogel János VII. és Szőke Mihály V. o. t.

X. »Az Írás« szabatos pályázatán körünk tagjai is résztvettek és pedig a vitaírási pályázaton oklevéljutalmat nyertek Barabás Ervin, Fellegi Andor VI. és Koch Andor V. oszt. tanulók; a levelezőírási pályázaton díszkönyvet nyert Koch Andor V., oklevelet Ginder Nándor V., dícséretben részesült Fellegi György IV. b. és Szőke Mihály V. oszt. tanulók.

XI. Május 2-ikán megtartott felolvasó ülésünkön elsőnek Kellner Dániel VII. értekezett mélyrehatóan a »Gyorsírás és a diákság« címen a gyorsírásversenyekről, az általuk kifejlesztett túltengésről, a gyorsírókörök fontosságáról s a gyorsírási újításokról. Utána Barabás Ervin VI. tartott szép előadást a logikai rövidítésekről, levezetve azok származását s bőséges példákkal illusztrálva azok különböző formáit.

XII. A »Gyorsírasi Szemle« szabatos vitaírási pályázatán Barabás Ervin VI. nyert szép dolgozatával könyvjutalmat.

XIII. Márc. 30—31-én tartotta meg a Szegedi Gyorsírók Egyesülete 10 éves fennállása alkalmával jubiláris országos írásversenyét, melyen körünk tagjai a következő eredménnyel vettek részt:

A 250-es fokon Barabás Ervin VI. 1 aranyat, Kellner Dániel VII. oklevelet nyert.

A 220-as fokon Kellner Dániel VII. 0. 5. 6. hibával I. díjat: 5 aranyat nyert, jó dolgozatot adott be Barabás Ervin VI.

A 180-as fokon Bózsó István VIII. jó dolgozatot adott be, de mivel előző évben már nyert e fokon, díjat nem kapott.

A 150-es fokon Fellegi Andor VII., 0. 0. 1., 1 aranyat, Kovács Oszkár V., 0. 1. 3, 5 koronát, Klucsik István VI. könyvet nyert. Oklevéljutalomban részesültek: Halmos Sándor VII., Répás Béla VI., Czinner Andor VI., Sélley László VII. és Fellegi György IV. b. oszt. tanulók.

A 120-as fokon 1—1 aranyat nyertek: Berger László VII. és Fellegi György IV. b., 0. 0. 1., könyvjutalmat Göndöcs Jenő VI. 0. 1. 1., dícsérő oklevelet Erczbrucker Aladár VII., Kovács Oszkár V., Halmos Sándor VII., Weiser Viktor VII., Jakobovits Jenő IV. b., Kordás Sándor VII., Kopp Antal IV. a., Szőke Mihály V. és Vermes Imre V. Jó dolgozatot adott még be Hirsch Béla IV. b. Többen felsőbb fokon nyertek s így e fokon dolgozataik figyelembe nem vétettek.

A 100-as fokon 5—5 koronát kaptak: Szőke Mihály V., Tóásó Aurél V., Erczbrucker Aladár VII., Kovács István IV. a., 0. 0. 1. hibás dolgozataikkal. Dícsérő oklevelet kaptak Hirsch Béla IV. b. és Hauptvogel János VII.

A 180—250 szótagos politikai rekord csoportversenyben Kellner Dániel VII. adott be jó dolgotat (1. 2. 3.), amiért ő és az intézet elismerő oklevelet nyert.

A 150 szótagos csoportversenyen intézetünk I. csapatja nyerte meg az I. díjat, a Markovits ezüst érmét. A csoport tagjai voltak: Kellner Dániel VII., 0. 0. 0., Barabás Ervin VI., 0. 0. 2., Répás Béla VI. és Bózsó István VIII., 0. 1. 1., Jakobovits Gyula VIII., 0. 2. 4., kik mindnyájan dícsérő oklevelet nyertek. Jól dolgoztak még a II. csapatból Kallós Károly VII., 1. 1. 2., Halmos Sándor VII., 1. 2. 3., Fellegi Andor VI., 2. 0. 2. és Sélley László VII., 2. 1. 7.

A 120-as csoportversenyen szintén intézetünk I. csapatja lett győztes, de mivel felsőbb fokon már nyert, e fokon díjra nem tarthatott igényt. Elismerő oklevelet nyertek: Erczbrucker Aladár VII., Weiser Viktor VII., 0. 0. 0., Berger László VII., Vermes Imre V., 0. 0. 1., Riesz Miklós V., 0. 0. 5., továbbá Halasi Ferenc VI., 0. 1. 0., Klucsik István VI., Göndöcs Jenő VI., 0. 1. 1., Hirsch Béla 0. 3. 7., Fellegi György IV. b., 1. 0. 2., Kovács Oszkár V., 1. 1. 0., Kopp Antal IV. a., 1. 1. 6., Rothbart Emil VI., 1. 2. 3., Tóásó Aurél V., 1. 3. 2., Koch Andor V., 2. 0. 1, Jakobovits Jenő IV. b., 2. 4. 0., Halasi Antal VII., 3. 0. 7., Hauptvogel János VI., 3. 1. 6. és Kovács István V. oszt. tanulók.

A szabatos vitairási versenyen oklevelet nyertek Barabás Ervin VI., Fellegi Andor VI. és Jakobovits Gyula VIII.

A szabatos levelezőirási pályázaton 5—5 koronát nyertek: Vermes Imre V. és Weiser Viktor VII., oklevelet Hauptvogel János VI. és Hirsch Béla IV. b.

A kezdők versenyén 5—5 koronát nyertek Beck István III. b. és Csala Albert III. a., könyvjutalmat: Dobóczki Antal IV. a., Kroó Imre VI., Steiner Béla III. b. és Kopasz István III. a., oklevelet nyert Csehák Sándor III. b.

XIV. Máj. 16-ikán telt le a Szegedi Gyorsírók Egyesülete által hirdetett országos szabatos verseny, melyen körünk tagjai a következő eredménnyel vettek részt: *A vitairási fokon* Kellner Dániel VII. első díjat: Markovits ezüst plakettet nyert, Barabás Ervin VI. pedig IV. díj fejében 5 koronát. Dícsérő oklevelet kaptak Koch Andor és Kovács Oszkár V. *A levelezőirási fokon* 5—5 koronát nyertek Dobóczki Antal IV. a. és Hauptvogel János VI., könyvjutalmat Csehák Sándor III. b., Kordás Sándor VII., Hirsch Béla IV. b.,

oklevelet pedig Beck István III. b., Böhm József VI., Roboz István III. a., Vermes Imre V., Kopp Antal IV. a., Kroó Imre VI. Dícséretet érdemelt Kovács László III. b. o. t.

XV. A miskolci országos írásversenyre a vizsgálatok közelsége miatt nem mehettünk el, de a szabatos versenyen többen résztvettek, kik közül Barabás Ervin a rövidítés-olvasási versenyen I. díjat: 2 aranyat nyert.

XVI. Kiváló szorgalmukért és előmenetelükért, a kör érdekében kifejtett buzgó munkásságukért és a házi versenyen beadott legjobb dolgozataikért elismerő oklevelet, ill. dícséretet kaptak: Erczbrucker Adár, Halasi Antal, Halmos Sándor, Kallós Károly, Kellner Dániel, Kordás Sándor, Sélley László, Weiser Viktor VII., Barabás Ervin, Czinner Andor, Fellegi Andor, Göndöcs Jenő, Halasi Ferenc, Hauptvogel János, Klucsik István VI., Ginder Nándor, Koch Andor, Kovács Oszkár, Kräuter Miklós, Riesz Miklós, Vermes Imre V., Balogh István, Dobóczki Antal, Kopp Antal, Kovács István, Fellegi György, Hirsch Béla IV., Csala Albert, Kopasz István, Pollner Kálmán, Beck István, Csehák Sándor, Steiner Imre III. oszt. tanulók.

XVII. Gyorsírókörünk 1912. jún. 16-án tartotta meg évről vizsgálatát Balanyi György dr. és Révai József dr. intézeti tanár urak elnöklése mellett. A vizsgálaton megjelent körünk szeretett védnöke, főt. Szinger Kornél igazgató úr és Schindlberger József intézeti tanár úr. A vizsgálat végén Révai József dr. tanár úr lelkes szavakkal buzdította a kör tagjait a további lelkes munkálkodásra. Vizsgálat után évről közgyűlést tartottunk, melyen a könyv- és oklevéljutalmakat osztottuk ki. Ugyanezen gyűlésen hívta fel tanár-elnök a tagok figyelmét a szünidei minél intenzivebb működésre, melynek sikeres eszközölése végett Kellner Dániel VII. és Barabás Ervin VI. oszt. tanulók vezetésével vakációi tanfolyamot létesítettünk a helybeliek számára.

XVIII. Pénztári jelentés:

<i>Pénztármaradék</i> 1910—11. tanévről	448.48 K
<i>Bevétel</i> tagsági díjakból á 4 kor.	444.— K
A házi verseny nevezési díjaiból	7.60 K
	<hr/>
	Összesen: 900.08 K

Kiadások:

Előfizetés 120 péld. »Szegedi Gyorsíró«-ra á 1.60 K	192.— K
Könyvtári költségek	71.80 K
Utazás: segély 2 tagnak az orsz. versenyre	20.— K
A házi verseny díjai	26.— K
Hozzájárulás a szegedi orsz. verseny költségeihez	50.— K
Iskolaszolgának	10.— K

Szünidei lapra	10.— K
A szünidei tanfolyam versenyének díjazására	15.— K

Összesen: 394.80 K

Pénztármaradék 1912—3. tanévre 505.28 K

mely összeg részint a 82802. sz. Szeged-Csongrádi takarékkönyvben, részint a Szegedi keresk. és iparbank 12319 .sz. betéti könyvében van főt. Szinger Kornél igazgató úrnál letétbe helyezve.

XIX .Tájékoztatásul felemlítjük, hogy a jövő tanévben is, mint eddig csakis III—VIII. oszt. tanulók lehetnek a kör tagjai. A tagsági díj 4 korona, melyért azonban a kör hivatalos lapját, a »*Szegedi Gyorsíró*«-t kapják a tagok olvasókönyvül. A tandíj egész évre 12 korona. Nem fizetnek tandíjat, *kik már három éven át fizettek*. Méltánylást érdemlő esetekben a körvezető tanár a tandíjat mérsékli, esetleg egészen elengedi. Ez iránt már a *beíratkozás alkalmával* írásbeli kérvényt kell a tanárelnökhöz beadni s a kérést indokolni. Aki a tanfolyamba beíratkozott, az évközben ki nem maradhat s mind a tagsági, mind a tandíjat köteles megfizetni. A tagsági díj fizetése alól felmentés nincs.

c) *Ijúsági segélyző-egyesület*. A segélyző-egyesület 1911. évi szept. hó 24-én alakult meg és 1912. évi május hó 16-án tartotta zárógyűlését. Az alapszabályok értelmében 1911. évi nov. hó 21-én választmányi gyűlés volt, melyen a szokásos karácsonyi ruhasegélyezés nyert elintézését.

A lefolyt tanévben a következő választott tisztviselők végezték az egyesület munkáját: Elnök: Draskovich Ferenc, VIII. oszt. tanuló; titkár: Kray Pál, VIII. oszt. tanuló; pénztáros: Bogdán Iván, VIII. oszt. tanuló; főjegyző: Sélley László, VII. oszt. tanuló; főkönyvtáros: Raner Ödön, VII. oszt. tanuló; ellenőr: Csávossy József br., VII. oszt. tanuló; első aljegyző: Pintér Ferenc, VI. oszt. tanuló; első alkönyvtáros: Devics István, VI. oszt. tanuló; másod aljegyző: Csávossy Endre br., V. oszt. tanuló; másod alkönyvtáros: Kanyó Béla, V. oszt. tanuló

Választmányi tagok száma a VIII. osztályból 5; a VII. osztályból 5; a VI. osztályból 3; az V. osztályból 2.

Ezen iskolai évben a segélyző egyesületnek tagjai voltak a VIII. osztályból: Bogdán Iván, Bózsó István, Devics Sándor, Diskay László, Draskovich Ferenc, Erdélyi Gyula, Firbás Oszkár, Fischhof György, Goldschmidt Imre, Görög László, Grosser Sándor, Huszár Nándor, Jakobovits Gyula, Kátay Lajos, Kerner Imre, Keczer Géza, Ketter Tibor, Kovács György, Kray Pál, Lasztovicza Andor, Mandl András, Mályusz Géza, Molnár Miklós, Motika Ottó, Neff Mátyás, Reök Iván, Somlyódy István, Thanhoffer Emil. A VII. osztályból: Balassa István, Babarczy József, Berger László, Burg Ete, Csávossy

József br., Eszes István, Fodor István, Garay László, Jakobcsics Imre, Kelemen László, Kellner Dániel, Kopeczky Károly, Kordás Sándor, Korláth Kálmán, Kreiker Jenő, Kúp László, Leopold Ede, Mamusich Béla, Máthé Gyula, Miskolczy Jenő, Ráner Ödön, Rapcsány Gyula, Sélley László, Szarka István, Szeles János, Tömörkény László, Pávai Vajna Elek, Végmann Béla. A VI. osztályból: Balassa Jenő, Boros Lajos, Blau Marcel, Czinner Andor, Devics István, Dermla Rezső, Fellegi Andor, Gerő Imre, Grosser Jenő, Hauptvogel János, Hegyi Márton, Klucsik István, Kroó Imre, Lengyel László, Limbek Géza, Máté Sándor, Pintér Ferenc, Óhler Dezső, Radványi Géza, Répás Béla, Schachtitz János, Svarcz Sándor, Somlyódy Árpád, Temesváry Ernő, Temesváry László, Ujj Béla. Az V. osztályból: Bruck Dezső, Csávossy Endre br., Dermla Arthur, Deutsch Ede, Frankó Gyula, Gróf Géza, Hegedüs Béla, Kanyó Béla, Kasza József, Katona Gyula, Leinzinger László, Lovassy Imre, Mahrer Sándor, Marchall Miklós, Máthé Jenő, Péter László, Riesz Miklós, Sztarcsevich László, Szakall Zoltán, Thold István, Vajda György, Vermes Gábor, Vermes Imre, Víg Pál, Wagner Jenő, Weber Miklós, A. IV. osztályból: Babiczky Béla, Berecz Gyula, Berger István, Besskó Árpád, Blau Oszkár, Csiky Dezső, Dávid Imre, Fehlberg Vilmos, Fellegi György, Gáspár Mihály, Gelsy László, Halász Béla, Havas Mátyás, Herczl Miklós, Hermann Vendel, Hirsch Béla, Jakobovits Jenő, Keczer László, Kemény Gábor, Kertész Lajos, Kienitz Lajos, Klein György, Klucsik Ferenc, Kovách Ernő, László Ágoston, Latzkovics Dezső, Maran Koriolán, Magyar Károly, Pető László, Rapcsán Vilmos, Reitberger István, Reitberger János, Schmidt Károly, Somogyi Jenő, Sutka József, Szabó Pál, Szász Mátyás, Szepes László, Villax Ernő, Villax Ferenc, Weil Pál. A IV. A) osztályból: Beck Dezső, Csávossy Béla br., Dungyerszky Sándor, Fodor Sándor, Forbáth Frigyes, Greskovics Lajos, Jerney Tibor, Korda Jenő, Mályusz Elemér, Radványi Sándor, Rádóczy László, Reök Andor, Schäfer János, Schultheisz Miksa. A III. b) osztályból: Beck István, Bencsik Endre, Bózsó Imre, Böhm László, Böhm Pál, Dús Endre, Falta László, Frank István, Kicsin Aurél, Majerik Dezső, Matók Ferenc, Miksa Jenő, Molnár Endre, Nagyfalusi Andor, Papp Gyula, Schatz György, Schultheisz Emil, Szalay József, Szeifert József, Szécsi Béla, Szivessy Endre, Szojka Ferenc, Szögi Endre, Sztarcsevich Jenő, Tóth József, Ujj József. A III. a) osztályból: Bokor Gyula, Fischer Sándor, Gróf Endre, Klauber Leó, Komarek Gyula, Kószó György, Löbl Oszkár, Próbáld Sándor, Steiner Gyula, Szabó Béla, Vermes Imre. Összesen: 211.

A segélyző-egyesület tőkije az 1910—11. tanév végén 1 drb 8484. sz. 23.600 korona n. é. 4%-os koronajáradék kölcsönkötvény,

1 drb 18.999 sz. 1.100 korona n. é. 4%-os koronajáradék kölcsönkönyv és a Szeged-Csongrádi Takarékpénztár 148043. sz. betétkönyvecskéjében 6.050 K 37 f készpénz, összesen 30.750 K 37 f.

Az egyesület pénzállapotát a folyó 1911—12. tanév végén a következő statisztikai kimutatás tünteti fel:

I. Bevétel.

1. Ajándékozásból:

A Szeged-Csongrádi Takarékpénztár ajándéka	120 K — f
A Szegedi Bankegyesület R.-T. ajándéka	30 K — f
A Szegedi Kereskedelmi és Iparbank ajándéka	30 K — f
A Szegedi Takaré- és Hitelrészvénytársaság ajándéka	25 K — f
A Szegedi Közuti Vaspálya Részvénytársaság ajándéka	30 K — f
Lollok Alajos regőczy földbirtokos ur ajándéka	7 K 25 f
Buziási Eisenstädter Róbert ur ajándéka boldogult Cserép Sándor halála évfordulóján koszoru megváltás címén	30 K — f
Vladár Ernő VIII. oszt. tanuló ajándéka	20 K — f
az összes ajándék	<u>292 K 25 f</u>

2. Kamatokból:

A 148,043. sz. betétkönyv 1911. év I. félévi kamata	88 K 42 f
A 8,484. sz. 4%-os koronajáradék 1911. év II. félévi kamata	472 K — f
A 18,999 sz. 4%-os koronajáradék 1911. év II. félévi kamata	22 K — f
A 148,043 sz. betétkönyv 1911. év II. félévi kamata	136 K 74 f
A 8,484. sz. 4%-os koronajáradék 1912. év I. félévi kamata	472 K — f
A 18,999. sz. 4 %/o-os koronajáradék 1912. év I. félévi kamata	22 K — f
Az összes kamat jövedelem tehát	<u>1,213 K 16 f</u>

3. Tagsági díjakból:

A múlt évi hátralékos tagsági díjakból befolyt	8 K — f
A jelen 1911—12. tanév folyamán beiratkozott 211 tanuló. A tagsági díjakból befolyt	<u>824 K — f</u>
Összesen	832 K — f

4. Mulatságból:

Az 1912. év végén érettségit tett ifjak báljának tiszta jöved.	<u>67 K 56 f</u>
Az összes jövedelem tehát az 1911—12. tanévben	2,404 K 97 f

II. Kiadás.

24 szegénysorsú tanuló téli ruhája	800 K — f
Uj könyvek beszerzése, kötése	473 K — f
A 148,043 sz. betétkönyv gyarapítása	<u>1,131 K 97 f</u>
Az összes kiadás az 1911—12. tanév végén	2,404 K 97 f

III. Pénzállapot az 1911—12. tanév végén.

Tőke volt az 1910—11. tanév végén	30,750 K 37 f
Hozzá tőkésítés az 1911—12. tanévben	<u>1,131 K 97 f</u>
Tőke álladék tehát az 1911—12. tanév végén	31,882 K 34 f

IV. Tőke elhelyezés.

A III. sz. alatt feltüntetett pénzüsszeg elhelyezése a következő:

1. Egy drb 8,484 sz. 23.600 korona n. é. 4 ^o / _o koronajáradék kölcsönkötvényben	23,600 K — f
2. Egy drb 18,999 sz. 1,100 korona n. é. 4 ^o / _o -os koronajáradék kölcsönkötvényben	1,100 K — f
3. A 148,043 sz. Szeged-Csongrádi Takarékpénztári könyvecske múlt évi álladéka	6,050 K 37 f

A jelen 1911—12. tanév végén 7182 K 34 f

Összesen 31,882 K 34 f

Az egyesületet könyvsegélyben részesítették ezen iskolai év folyamán: Draskovich Ferenc, VIII. oszt. tanuló 15 drb, Csávossy József br., VII. oszt. tanuló 3 drb, Gerliczy István br., VII. oszt. tanuló 27 drb, Kordás Sándor, VII. oszt. tanuló 4 drb, Pintér Ferenc, VI. oszt. tanuló 5 drb, Radványi Géza, VI. oszt. tanuló 6 drb, Gróf Géza, V. oszt. tanuló 25 drb, Csávossy Béla br., IV. a) oszt. tanuló 3 drb, Dungserszky Sándor, IV. a) oszt. tanuló 4 drb, Korda Jenő, IV. a) oszt. tanuló 3 drb, Flavas Dezső, III. b) oszt. tanuló 3 drb, Újhelyi János, III. b) oszt. tanuló 7 drb és Lazin Szava, II. oszt. tanuló.

Ezeken kívül dr. Arany Károlyné rajzeszközöket és tankönyveket; özv. Blanz Jenőné elhunyt fia III. oszt. tankönyveit küldte be a segélyzőnek. Reök Ivánné és Somlyódy Istvánné úrnők pedig tetemes ruhasegélyt bocsájtottak a vezetőség rendelkezésére. A tanév folyamán 166 tanulóknak 1582 drb tankönyvet bocsájtott a vezetőség rendelkezésére, 24 tanulót pedig 800 korona értékben meleg és új téli ruhával segélyezett. Kedves kötelességünknek tartjuk e helyen is köszönetet mondani az egyesület nemesszívű jötevőinek.

a) Matematikai és fizikai szeminárium. Mindazon felsőbb osztályú tanulóink számára, akik a reáltudományok iránt hajlandóságot éreznek magukban, hogy ezen a téren kölcsönös megbeszélés és útmutatás folytán minél eredményesebben haladhassanak, alakult meg a jelen évvel negyedszer intézetünk kebelében a matematikai és fizikai szeminárium. Ezen évben tagjai voltak VI., VII. és VIII. osztályú tanulók: szám szerint: a VIII. osztályból 43, a VII. osztályból: 54 és a VI. osztályból 26 tanuló. A tagok összes száma tehát 123.

Alakuló gyűlésünket 1911. okt. hó 2-án tartottuk. Ez a gyűlés választotta ez idei tisztikarát is, mely a következő:

Elnök: Lasztovicza Andor, VIII. oszt. tanuló; titkár: Thanhoffer Emil, VIII. osztályú tanuló; főjegyző: Bózsó István, VIII. oszt. tanuló; pénztáros: Huszár Nándor, VIII. oszt. tanuló; ellenőr: Kátay Lajos, VIII. oszt. tanuló; aljegyző: Schön Ferenc, VII. oszt. tanuló; könyvtáros: Sándor József, VII. oszt. tanuló.

A bíráló-bizottság tagjai: Furbás Oszkár, Neff Mátyás, Keczer Géza, Kovács György, Mályusz Géza, Molnár Miklós és Urbán István VIII., Halasi Antal, Matók András, Raner Ödön és Székely Sándor VII., Devics István VI. oszt. tanulók.

Az év folyamán 12 rendes gyűlést tartottunk, melyeken különféle példákat dolgoztunk ki. E példákat úgy választottuk meg, hogy a fizika, algebra és geometria törvényei egyaránt alkalmazást nyerjenek. Három gyűlést ezeken kívül a fizikumban tartottunk, ahol a potenciál-esés, galvanoplasztika és az elektromos influencia törvényét taglaltuk bő kísérletekkel. Bővebben foglalkoztunk az 1, 2, 3-ad és felsőbb fokú egyenletekkel, különösen azok grafikus megoldásával, az aritmetikai és geometriai haladványokkal, a hatvány mennyiségekkel, kamatos kamatszámítással, permutáció, kombináció és variáció különböző esetivel és a valószínűség-számítással. Megoldottunk különböző példákat a trigonometria és a testmértan köréből, végül szép és hasznos feladatokat oldottunk meg a fizika különböző ágaiból, de különösen az elektromosságban.

Az év folyamán több előadást is tartottunk. A kör vezető tanára a differenciálással kapcsolatban megismertette az integrálszámítás elemeit, Lasztovicza Andor elnök a mozgást tárgyalta differenciális alapon, Thanhoffer Emil titkár a 3, 4-ed általában az n -ed fokú egyenletek grafikus ábrázolásáról értekezett, végül Halasi Antal VII. oszt. tanuló a rezgő mozgást ismertette differenciális alapon. A nemes versengés és ambíció fokozására ez évben is tűztünk ki pályatételeket, melyek közül kettőt a VIII., kettőt a VII., egyet a VI. és egyet a VII. és VIII. oszt. tanulók számára jelöltünk ki. Azonkívül hogy a megfelelő arány is meg legyen, egyes tételekből a jeles tanulókat kizártuk. Pályatételeink voltak: Newton binomiális tételének általánosítása, az elektromosság történeti fejlődése, az alpműveletek összeüggése, a mechanika dinamikai alapegyenlete, az imaginárius és komplex számok szerepe az egyenlettanban, a logaritmus elmélete. Jutalmat nyertek: Neff Mátyás, Touttenuit Ferenc és Urbán István VIII., Kallós Károly és Ráner Ödön VII. oszt. tanulók.

Tagsági díj 2 korona volt, befolyt 202 korona, ehhez járult Vladár Ernő VIII. oszt. tanuló 20 korona ajándéka s így az összes jövedelem 222 korona volt. A múlt évről 140 kornona 44 fillér állt rendelkezésünkre s így az összes pénzösszeg 362 korona 44 fillér

jövedelem volt. Ezzel szemben a kiadás a következő: Járattuk a »Középiskolai Matematikai Lapok«-at öt (5) példányban (30 korona), pályadíjakra kiadtunk 35 koronát, egy tubus szénsav volt 10 korona, az indukált elektromosság bemutatására szolgáló készülék 55 korona, Grimshel-féle ejtőgép 65 korona, a Marconi-féle telegraf javítása 82 korona 50 f., ívlámpa-ellenállás 85 korona, szállítási költségek 5 korona, az összes kiadás tehát 367 korona 50 fillér. Ez a bevétellel szemben 5 korona 6 fillér túlkadás, melyet egy jövevő ajándékából fődöttünk.

e) *Történelmi szeminárium.* A mai pedagógiai irodalomban legtöbb eszmecserére alkalmat szolgáltató *sakkör-rendszer* gyakorlati kipróbálására a VI. osztály önként jelentkező növendékeivel egyelőre ideiglenes történelmi szemináriumot alapítottunk.

A szeminárium elé célul a történelmi érzék fejlesztését, a történelmi ismeretek kimélyítését és rendszerezését tűztük ki. Ezen cél elérésére az önként vállalkozó tagok és időnkint a körvezető tanár szabad előadásokat tartottak, illetve felolvastak olyan kérdésekről, melyek alkalmasak voltak az előadási órákon szerzett ismeretek teljesebbé és rendezesebbé tételére.

A szabad előadásokat és felolvasásokat bírálat, majd közös megbeszélés követte, hogy ekként a felvetett kérdés minden oldalról megvilágítást nyerjen. Mind az előadásoknál, mind a megbeszéléseknél különös súlyt helyeztünk az események okozati összefüggésének és genetikus történelmi jelentőségének kidomborítására. A tagok munkássága kiterjedt az egész nemzeti és világtörténelemre, de első sorban mégis a VI. osztály tananyaga által megszabott határok között mozgott.

A szeminárium dec. 8-án tartotta alakuló gyűlését, amelyen megállapította ideiglenes alapszabályait és megválasztotta tisztviselőit. Elnök lett: Halasi Ferenc, titkár: Czinner Andor, jegyzők: Blau Marcel és Devics István, pénztáros: Szegfi László, ellenőr: Fellegi Andor. Azontúl hetenkint tartottuk gyűléseinket, számszerint 14 rendes és 2 díszgyűlést, melyek programját 37 felolvasás és 23 szabadelőadás töltötte ki. A tagok közül szorgalmukkal leginkább kitűntek: Blau Marcel, Czinner Andor, Fellegi Andor és Halasi Ferenc.

A szeminárium munkásságának élénkítésére több pályatételt is tűztünk ki. Ezek közül a »Nagy Károly egyénisége, alkotása és világtörténelmi jelentősége« címűre Halasi Ferenc és Klucsik István adtak be jutalomra érdemes munkákat. »A Szentföld felszabadításának eszméje és az első kereszties háború« címűre kitűzött díjat Devics István nyerte el. Szegfi László pedig a »Wallenstein Albert« c. kitűzött pályakérdésre beadott munkájával a jutalom felül külön dícséretet is érdemelt szorgalmával és az anyag ügyes összeállításával. A jutalmakat a tagsági díjakból fedeztük.

Zárógyűlésünket jun. 9. tartottuk. Szinger Kornél igazgató úr, Babos Dezső és Révai József dr. tanár urak jelenlétében a következő

műsorral: 1. A lovagság. Szabad előadás. Tartja: Blau Marcel. 2. A trobadourok. Értekezés. Felolvassa: Cinner Andor. 3. Beszéd. Mondja: Halasi Ferenc, elnök. 4. Magyarország fejlődése az Árpádok idejében. Értekezés. Felolvassa: Szegfi László. 5. Titkári jelentés a szeminárium munkásságáról és a pályázatok eredményének kihirdetése. 6. Az egyházi és világi hatalom dualizmusa a középkorban. Szabad előadás. Tartja a körvezető tanár.

C) Általános ügyek.

1. *Látogatások.* Tankerületi kir. főigazgatónk, Szele Róbert dr., január 9., 10., 11., 12., 13., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 29., 30., és 31 én, összesen 46 teljes órában végezte hivatalos évi látogatásait. A tanítás menetének megfigyelése, az intézet helyiségeinek és szertárainak átvizsgálása után május hó 25-én értekezletet tartott a tanári testülettel s közölte vele látogatásai közben szerzett tapasztalatait.

Egyéb látogatások. Csanád egyházmegye lelkes püspöke, az ifjúság szerető atyja két ízben is szerencsétlente intézetünket látogatásával. (L. B) 1. Valláserkölcsi nevelés.) Május hóban Boncz Ödön min. tanácsos, az V. ügyosztály főnöke tisztelt meg bennünket, titkára, Németh Arthur dr. kíséretében látogatásával. A tanév végén Szijártó Miklós miniszteri biztosunk és Timár Pál dr., a helybeli áll. főgimnáziumhoz kiküldött érettségi elnök tekintették meg intézetünket.

Örömnépe volt intézetünknek máj. 26-ika, amidőn intézetünk 1912. évben végzett növendékei gyűltek össze 10 esztendő találokzóra, de *ritkább örömnépben lesz részünk július 26-án*, amidőn *60 éves érettségi találkozóra* jönnek össze azok, akik 1852-ben, tehát az érettségi rendelet kiadásának évében tettek érettségi vizsgálatot intézetünkben.

Ezen első érettségit a Szegedi Napló a következőkben közli 1912. június 6-iki számában:

Reszkető, öreges írás van előttünk. Pár sor az egész, amelyben Széchenyi József, nyug. királyi törvényszéki elnök, volt negyvennyolcas honvéd és országgyűlési képviselő július 26-ára találkozóra hívja osztálytársait, akik vele együtt érettségiztek Szegeden — 1852-ben. Régi könyvek, poros akták, elsárgult betűk őrzik már csak e 60 év emlékét. A piaristák rendházában régi iskolai anyakönyvek. Szinger Kornél, a városi főgimnázium igazgatója készséggel mutogatja a levéltár féltve őrzött kincseit. Sárga, kopott, márványpapír táblájú könyv az 1851—52. év anyakönyve. Tetejére fehér papirkéz van ragasztva, rajta sárgult tintával: »A szegedi nagy-gimnázium anyakönyve 1851—52.« Ebben vannak elkönyvelve a nyolcvan éves »fiúk«. Először is egy kis rövid összefoglalás:

»Szegedi Nagy Gimnázium. A nyolczadik osztály. Bejegyzett tanulók száma: 50. Az osztályt ismételte 1; előbbi osztályból lépett elő 41; kívülről jött 8. Kötüntetesseli első osztályú bizonyítványt nyert az első semesterben 14; a másodikban 10; első osztályú bizonyítványt nyert az első semesterben 29; a másodikban 38; második osztályú bizonyítványt nyert az első semesterben 7. Próbátét előtt kiléptek ketten.«

Az irodalomtörténetet Nagy Márton igazgató tanította, aki hosszú ideig volt a szegedi intézet igazgatója azokban a boldog időkben, amikor még Árvából, Trencsénből, a »szerb vajdaságból«, a temesi bánaságból és az ország minden részéből idesereglettek a tanulni vágyó ifjak. Mert akkor még nagyon kevés helyen volt ilyen nyolc-osztályos nagygimnázium, mint nálunk, Szegeden. Rohrer Antal tanította a bölcészetet és a görög nyelvet, Végh János a földrajzot és a történelmet, Tóth János, a reáliskola későbbi megalapítója és a tanyai iskolák apostola a természetrajzot, Hoffmann Ignác a németet, Való József a latint és Tegó Alajos a vallástant.

Azután következik egy fakó iratcsomó. Az érettségi jegyzőkönyv. Legelől a német nyelvű rendelet, mely elrendeli az érettségit és kinevezi miniszteri biztosul Grinaeus Alajos dr.-t, a pesti kerület iskoláinak inspektorát. Akkor még vallástanból, bölcseléből, világtörténetből is érettségizni kellett, de viszont két »non adaequat«, vagy egy »non sufficiens« mellett még át lehetett menni. S két »non sufficiens« is csak két hónapra vetette vissza a tanulót.

Íme a tanulók névsora:

Ábrahám György 21 éves, szegedi kereskedő fia, osztálybizonyítványa »Első osztályú 46.« Érettségije: maturus. Alföldy József 16 éves, (Baja) első osztályú 33. Asztaller Sándor 19 éves, (Buda), kötüntetesseli első osztályú 6; maturus. Bartha István ismétlő, 18 éves, szegedi, első osztályú 37. Böröcz Flórián 18 éves, szegedi szappanos fia, első osztályú 48. Bugárszky Miklós, 20 éves, (Zombor) első osztályú 22. Csápek Károly, 19 éves (Kalocsa), kötüntetesseli első osztályú 3; eximio modo maturus. Csikós Sándor, 18 éves, szegedi »polgár« fia, első osztályú 27. Csintalan József, 18 éves, (Offszenicza), kötüntetesseli első osztályú 9, Eleméry Máté, 18 éves, (Baja), kötüntetesseli első osztályú 4; eximio modo maturus. Farkas Gusztáv 17 éves, Farkas János szegedi városkapitány fia, első oszt. 16; maturus. Gábor László 18 éves (Boksán), első oszt. 20; maturus. Györfy János 17 éves, (Pécska), első osztályú 29. Hajvász Péter, 21 éves szegedi jegyző fia, első osztályú, 37. Házy Béla, 17 éves (Szakul), első osztályú 19; maturus. Házy Zsiga, 18 éves, (Kossova), első osztályú 47. Herczeg János 19 éves, (Zenta), kötüntetesseli első osztályú 2; eximio modo maturus. Hoffmann János, 18 éves, (Gyer-

tyámos), első osztályú 21; maturus. Ivanics Kálmán, 19 éves (Zombor), első osztályú 35. Kaincz Ferenc, 19 éves, szegedi »polgár« fia, első osztályú, 13. Kapusztják Ignác, 19 éves, (Podvilk), első osztályú 32. Kelemen István, 18 éves, szegedi tanító fia, kitüntetéssel első osztályú, 10; maturus. Kleszky Antal, 20 éves (Fehértemplom), első osztályú 26. Klinovszky Sándor, 19 éves (Rabcsicza), első osztályú 36. Kolb Ernő, 16 éves, Kolb Ádám szegedi törvényszéki ülnök fia, első osztályú 23; maturus. Kolena Endre, 20 éves (Usztya), első osztályú, 12. Konyovics János, 20 éves (Zombor), első osztályú 39. Korpás Menyhért, 19 éves, szegedi szücsmester fia, első osztályú 15; maturus. Lung Mihály, 19 éves (Dolacz), kitüntetéssel első osztályú 5; eximio modo maturus. Marinkovics Péter, 20 éves, (Gyála), első osztályú 38. Mattanovics Károly, 17 éves (Beckerek), első osztályú 40. Mészáros Károly 17 éves (Sükkösd), első osztályú 25. Nagy Antal, 18 éves, szegedi szücsmester fia, első osztályú 18; maturus. Ördög Ferenc 18 éves, szegedi »polgár« fia, első osztályú 14. Pachmann Flóri, 17 éves (Podola), első osztályú 24; két hónapra visszavetették. Pollák Bernát, 24 éves, (Klobusitz), első osztályú 28; maturus. Preneszil Móric, 18 éves, Preneszil Ernő szegedi kincstári számtartó fia, első osztályú 30; maturus. Reichard József, 18 éves, szegedi, felsővárosi csendbiztos fia, első osztályú 42. Répa Endre, 22 éves (Gezsény), első osztályú 45. Scheinberg Dávid, 17 éves, szegedi kereskedő fia, első osztályú, 31; maturus. Spenlák János, 20 éves (Jablonka), első osztályú 41. Széchenyi József, 19 éves (Nemesmilitics), első osztályú 11; maturus. Szláv Máttyás, 19 éves (Zombor), kitüntetéssel első osztályú 8; maturus. Szücs Imre, 19 éves (Zenta), kitüntetéssel első osztályú 7; maturus. Tamásy Miklós, 22 éves (Szabadka), kilépett. Tary Gyula, 18 éves, (Halás), első osztályú 17; eximio modo maturus. Tóth Károly, 18 éves, szegedi szabómester fia, első osztályú 43. Végh Ferenc 19 éves, (Temesvár), kilépett. Vein Lipót 19 éves (Oravicza), kitüntetéssel első osztályú 1; eximio modo maturus. Zákics János 17 éves, (Beckerek), első osztályú 44. Tripolszky Béla 19 éves (Óbecse); maturus.

Bennünket a sok név közül különösen kettő érdekel: Kelemen Istváné és Széchenyi Józsefé. Kelemen Istvánt, a daliás Kelemen Béla édesapját mindenki ismeri Szegeden. Széchenyi Józsefet pedig, mint előkelő, tiszteletreméltó férfiut mindenki ismeri Zomborban. Az öreg negyvennyolcas osztálybizonyítványát, illetve anyakönyvi lapját kiírtuk az iskolai anyakönyvből. A következőkép fest: »Széchenyi József, 19 éves, Nemesmilitics. Apja József, tanító, római katolikus. Lakása Iskola-utca 2605. szám; első osztályú 11. Viselete: jó, figyelem: éber, szorgalom: kitartó.«

A nagyidők tanúi voltak és sokan közülök életüket is kockáztatták a hazáért. Egyik itt, a másik ott van eltemetve, néhány élő szanaszét az országban. Mikor ők az Iskola-utcába az öreg gimnáziumba jártak, más világ volt még. Az Iskola-utca, az az öreg utcája Szegednek, ez maradt csak némikép a régi. A kis házikók ablakaiból itt-ott még kipiroslik a mosolygó muskátli, csak a bájos leányarc, amely mögüle kitekint az utcára, az más... Erre az utcára bizonyosan ráismernek az öreg fiúk, ha a 60 éves találkozóra jönnek.

Nemzetes Széchényi József uram, de szép, de megható is lesz a maguk hatvanéves találkozója! Néhány galambösz ember, akik a piaristák fehér asztalánál, vagy a régi tanteremben boldogságtól, szomorúságtól és emlékektől sírva borulnak egymásra. Akik — talán igaz se volt — valamikor pajkos fiúk voltak, a hazáért harcoltak, megvívta az élettel, látták társaik kidöltét és most összejönnek, hogy egy kicsit felidézzék a multat, egy kicsit beszámoljanak egymásnak régi vitás, de ma már megtapasztalt kérdésekről és — istenem, csak ez a szomorú — egy kissé el is búcsúzzanak egymástól. Uram, uram, Széchényi József uram, azért, ugye, szép az élet, még az elmúlásában is? És Szeged a régi ifjúsággal várja kegyedeket, öreg fiúk, július 26-án.

Az iskolafenntartó város magisztrátusa állandó érdeklődéssel kísérelte a jelen tanévben is intézetünk működését. A város polgármestere, Lázár György dr., a kultúrügyek tanácsnoka, Gaál Endre dr. és a sajtó képviselői is megjelentek iskolaünnepélyeinken és érettségi vizsgálatunkon. A szülők és a nagyközönség minden ünnepélyünkön igazi szeretettel és lelkesedéssel vesz részt, az évvégi záróvizsgálatokat is szép számban látogatják.

2. Iskolai ünnepélyek. Az ifjúság hazafias érzületének fejlesztésére vallásosságának, nemes lelkesedésének és kegyeletének ápolására több iskolai ünnepélyt tartottunk.

Október 6-án megünnepeltük az aradi tizenhárom vértanúságának évfordulóját (gyászistentisztelettel és iskolai ünnepélyvel.)

November 1-én kegyeletes ünnepélyt rendezett ifjúságunk az elhunyt tanárok sírjánál énekekkel és szavalatokkal. Másnap pedig megkoszorúzta Dugonics András sírját, hazafias beszéd, ének és szavalatok kíséretében.

November 19-én, Szent Erzsébet ünnepén ez idén is gyászistentisztelettel és iskolai ünnepélyvel áldozott az ifjúság az ország felejtethetetlen királynéja, Erzsébet királyné emlékének. Ugyanekkor gyűjtést rendeztünk a vakok javára; a gyűjtés eredményeképp befolyt összeget a szegedi vakok intézetének küldtük el.

Egyházi ünnepel ültük meg február 2-án Kalazanti Szt. Józsefnek, rendünk alapítójának, az emberiség egyik legnagyobb jótévő-

jének emlékünnepét. Az ünnepi beszédet az I—II. osztálynak Balanyi György dr., a III—IV. osztálynak Révész László, az V—VIII. osztálynak pedig Kiss István tartotta.

Március 12-én, a szegedi árvíz 32. évfordulóján, a város fogadalmi ünnepén, ünnepélyes istentiszteletben vett részt az ifjúság, utána az Önképzőkör tartott ünnepélyt.

Megünnepeltük a magyar szabadság születésének évfordulóját, március 15-ét, és április hó 11-ét, az 1848-as törvények szentesítésének évfordulóját.

Jún .8-án, a koronázás évfordulóján hálaadó isteni tiszteletet tartottunk.

Végül az »Önképzőkör« saját kebelében több kiváló írónk, költőnk kegyeletes emlékét újította fel, február hóban hangversenyt tartott, május 26-án pedig nyilvános évváró ünnepélyt rendezett, mely két ünnepély előkelő vendégei jelenlétében az intézet dísztermében folyt le. Mindezekről a bővebb tudósítás és az ünnepélyek sorrendje Értesítőnk »Önképzőkör« című fejezetében található. Ugyanezen alkalommal rajztanáraink a tanulók egész évi rajzaiból kiállítottak rendeztek, amelyet a záróünnepélyen megjelent közönség szép számmal tekintett meg.

3. *Kirándulások.* A nm. vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1905. évi 2472. eln. szám alatt elrendeli a tanulmányi kirándulásokat és utazásokat. Intézetünk a tanév folyamán többször tartott az egyes osztályokkal a város környékén természetrajzi és földrajzi kirándulásokat, megtekintette a városban és környékén elhelyezett ipartelepeket; a húsvéti szünetre pedig nagyobb tanulmányutat terveztünk Dalmáciba, Boszniába és Hercegovinába, amely azonban fáradságos előkészületek után elmaradt, úgyszólván az utolsó pillanatban, amidőn megérkezett a boszniai magyar egyesület jóakarató intelme, hogy a mindenfelé elterjedt magyarelles hangulat miatt ne kockáztassuk a tanulmányutat.

Azon elmaradt tanulmányútért kárpótlásul érdekes tátrai kirándulásra indul ifjúságunk a vizsgálatok után, jún. 24-én, jobb időkre halasztva a tervezett boszniai utat.

Könyv- és szertárak.

I. Könyvtárak.

a) Tanári könyvtár.

I. **Hittudomány.** 1. *Könyvek.* Prohászka: Magasságok felé. Budapest, 1911. — Szalézi szt. Ferenc: Theotimus, vagyis Az isteni szeretet könyve I. Pécs, 1911.

2. *Tudományos folyóiratok:* Hittudományi Folyóirat. Szerk. Kiss János dr. — Kath. Egyh. Zeneközlöny. Szerk. Járosy Jenő. — Religio. Szerk. Dudek János dr. — Szent Gellért. Szerk. Strommer Viktorin dr.

II. **Magyar nyelv és irodalom.** 1. *Könyvek:* Gyulai: Bírálólatok (1861—1903.) Budapest, 1911. — Kriza János: Vadrózsák I—II. Budapest, 1911.

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök:* Akadémiai Emlébeszédék XV. 4—10. — Akadémiai Értesítő. Szerk. Heinrich Gusztáv. — Budapesti Szemle. Szerk. Voinovich Géza. — Értekezések a nyelv- és széptud. köréből. Szerk. Szinnyi József. XXI. 9—10., XXII. 1—3. — Irodalomtörténet. Szerk. Pintér Jenő. — Irodalomtört. Közlemények. Szerk. Szilády Áron. — Képes Folyóirat. Szerk. Hoitsy Pál. — Magyar Nyelv. Szerk. Szily Kálmán. — Magyar Nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. — Nyelvtud. Közlemények. XLI. 1—2.

III. **Idegen nyelvek.** 1. *Könyvek:* Csengeri: Euripides drámái. Budapest, 1911. — Kálmán K.: Ossian költeményei magyar versekben. Budapest, 1911. (*A nm. vall. és közokt. min. ajándéka.*) — Lukács György: A modern dráma fejlődésének története. Budapest, 1911.

2. *Tudományos szakközlöny.* Philológiai Közlöny. Szerk. Császár Elemér és Láng Nándor.

IV. **Bölcészlet és neveléstan.** 1. *Könyvek:* A győri tank. IV. igazg. értekeztetének Jegyzőkönyve. Győr 1911. (*Ajándék.*) — A szegedi tank. IV. igazg. értekeztetének Jegyzőkönyve. Makó, 1911. (*Ajánalék.*) — Déry: A magy. University Extension Évkönyve

1908—9. (*A nm. vall. és közokt. min. ajándéka.*) — Dr. Juba Adolf: Az iskolák építése és berendezése Németországban és Svájcban. Budapest, 1898. (*A nm. vall. és közokt. min. ajándéka.*) — Kármán Mór: A közoktatás egysége és a tanulmányok szervezete. Budapest, 1911. — Kármán Mór: Közoktatásügyi tanulmányok II. k. Közoktatásunk multja. Budapest, 1911. — Kornis Gyula dr.: Okság és törvényszerűség a pszichológiában. Budapest, 1911. — Petronius Palltram: Paedagogik des hl. Joh. Baptist de la Salle. Freiburg, 1911. — Rousseau: Emil, vagy A nevelésről. Ford. Schöpflin Aladár, Budapest, 1911. — Schütz Antal dr.: Az anyag mivoltáról. Budapest, 1911.

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Értekezések a philos. és társad. tud. köréből. Szerk. Pauer Imre dr. I. 1. — Érték. a társadalomtud. köréből. XIV. 1—2. — Hivatalos Közlöny. — Magyar Középkola. Szerk. Prónai Antal dr. — Magyar Paedagógia. Szerk. Fináczy Ernő dr. és Weszely Ödön. — Magyar Társadalomtud. Szemle. Szerk. Apáthy István. — Orsz. Középkisk. Tanár-egyesületi Közlöny. Szerk. Lévay Ede dr. — Lehrproben u. Lehrgänge. Dr. Fries u. dr. Menge. Halle. — Literarisches Zentralblatt für Deutschland. Dr. Ed. Zarncke, Leipzig.

V. **Eszthetika és művészet.** *Könyvek*: Beöthy: A művészetek története. III. köt., I. rész. Ujkor. Budapest, 1912. — Botticelli. Masterpieces in colour. London. — Das Haus in der Sonne von Carl Larsson. Leipzig. — Deutsche Dome des Mittelalters von W. Pinder. Leipzig. — Deutsche Plastik des Mittelalters von Max Sauerlandt. Leipzig. — Grenze. Repr. in colour. London. — Griechische Bildwerke von Max Sauerlandt. Leipzig. — Greichenland: Land-Leute u. Denkmäler von Ad. Struck. I. B. Athén u. Attika. Leipzig, 1911. — Michelangelo von Max Sauerlandt. Leipzig. — Szigetvári: A komikum elmélete. Budapest, 1911.

VI. **Történelem és földrajz.** 1. *Könyvek*: A három Villani krónikája. Ford. Rácz Miklós. Budapest, 1909. — Andrássy Gyula gr.: A magyar állam fenmaradásának és alkotmányos szabadságának okai. III. köt. Budapest, 1911. — Dahlmann—Waitz: Quellenkunde der Deutschen Geschichte v. Erich Brandenburg. I—II. Leipzig, 1907. — Dino Compagni Krónikája saját koráról 1280—1312. Ford. Rácz Miklós. Brassó, 1902. — Görgy Artúr: Életem és működésem Magyarországon. I—II. k. Budapest, 1911. — Gardner: A régi Athén, Budapest, 1911. — János Minorita Nagy Lajosról szóló krónikatöredéke. Ford. Dékány K. Budapest, 1910. — Jordanes: A gótok eredete és tettei. Ford. Bokor I. Brassó, 1904. — Kulinyi: Szeged új kora. Szeged, 1901. (*Szécsi István dr. ajándéka.*) — Küküllői János: Nagy Lajos király viselt dolgai. Ford. Dékány K. Brassó, 1906. —

Lehrbuch der Historischen Methode u der Geschichtsphilosophie v. Ernst Bernheim. Leipzig, 1908. — Liudprand történeti munkái. Ford. Jurkovich Emil, Budapest. — Menander Protector tört. művének fennmaradt töredékei. Ford. Lukinich I. Brassó, 1905. — 'Műveltség Könyvtára X. kötet. Magyarország története. Irta: Marczali Henrik. Budapest, 1912. — Politikai Magyarország. Magyarország története az arany bullától 1795-ig. Budapest, 1912. — Reizner: Szeged története. I—IV. Szeged, 1899. (*Szécsi István dr. ajándéka.*) — Rimbertus Anskariusa. Ford. Oláh Mihály. Budapest, 1910. — Strindberg. Történelmi miniatűrök. Ford. Bálint L. Budapest, 1912. — Zichy Géza gr.: Emlékeim. Budapest, 1912.

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Archeológiai Értesítő. Szerk. Hampel József. — Értekezések a történelmi tudományok köréből XXIII. 1—2. — Földrajzi Közlemények. Szerk. Cholnoky Jenő dr. — Századok. Szerk. Gombos Albin dr.

VII. **Természetrájk és kémia.** *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Állattani Közlemények. Szerk. Soós Lajos. — Botanikai Közlemények. Szerk. Klein Gyula és Tuzson János. — Magyar Kémiai Folyóirat. Szerk. Ilosvay Lajos.

VIII. **Mennyiségtan és természettan.** 1. *Könyvek*: August--Sieberg: Der Erdball, seine Entwicklung u. seine Kräfte. München, 1908. — Hoitsy Pál: A meteorológia új alapjai. Budapest, 1911. — Kohlrausch: Lehrbuch der praktischen Physik. Leipzig u. Berlin, 1910. — Walther: A föld és az élet története. Budapest, 1911. — Williams: A modern technika nagy alkotásai. Átdolgozta: Péter Jenő. Budapest, 1912.

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Annalen der Physik. W. Wien u. M. Planck, Leipzig. — Mathem. és Természettud. Értesítő. Szerk. König Gyula. — Mathem. és Természettud. Közlemények. Szerk. Lengyel Béla dr. XXXI. 1—2. — Természettud. Közöny. Szerk. Gorka S. és Ilosvay Lajos. — Zeitschrift f. mathem. u. naturw. Unterricht. Dr. H. Schotten. Leipzig u. Berlin.

IX. **Vegyések.** 1. *Könyvek*: Berget A.: Léghajózás és röpjülés. Ford. Bogdánfy Ö. Budapest, 1911. — Juba Adolf dr.: Az iskolaorvosi intézmény Magyarországon. Budapest, 1911. (*A nm. vall. és közokt. min. ajándéka.*) — Mihalik: A múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának IX. jelentése 1910. évi működéséről. Budapest, 1911. — (*Ajándék.*) Ortutay István: Bűnös emberek. Szeged, 1911. — Révai Nagy Lexikon 3—5. kötet. — Richard: Oczeanográfia. Ford. Pécsi Albert. Budapest, 1912. — Serényi: Repülőgépen a föld körül. Budapest, 1912.

2. *Folyóiratok*: Herkules. Szerk. Porzsolt Jenő és Kálmán. — Jó Egészség. Szerk. Nagy Albert. — Katonás Nevelés. Szerk. Cerri Gyula. — Tornaügy. Szerk. Maurer J. és Ottó József dr.

A tanári könyvtár gyarapodása a folyó iskolai évben:

1. *Vétel útján*: a) önálló szakmunka 44 mű, 50 kötet, 450 kor. 96 fillér értékben; b) tudományos folyóirat 28 mű, 34 kötet, 431 füzet, 300 korona 20 fillér értékben. — Az Akadémiától: a) önálló szakmunka 4 mű, 4 kötet, 25 korona értékben; b) tudományos folyóirat 8 mű, 35 füzet, 20 korona értékben. — A Természettud. Társulat általánya fejében: 2 mű, 2 kötet, 15 korona értékben.

Összesen: 86 mű, 90 kötet, 466 füzet, 766 korona 16 fillér értékben.

2. *Ajándék útján*: 9 mű, 12 kötet, 147 korona értékben.

*

A tanári könyvtárban a múlt iskolai évben volt: 4114 mű, 5610 kötet, 27,081 korona 71 fillér értékben. A folyó iskolai évi gyarapodás: 95 mű, 102 kötet, 466 füzet, 913 korona 16 fillér értékben.

Eszerint a tanári könyvtár állománya az 1911—12. iskolai évben: 4209 mű, 5712 kötet, 27,994 korona 87 fillér értékben.

b) Ifjúsági könyvtár.

1. Az önképzőkori könyvtár az 1911—12. iskolai évben a M. T. Akadémia kiadványaival, a Századok, Természettudományi Közlöny és Akadémiai Értesítő ez évi évfolyamaival gyarapodott.

2. Az ifjúsági nagyobb könyvtár gyarapodása:

a) *Vétel útján*: Byron: Don Juan I—II. k. Czászár: A színjátszás művészete. Czuczor: Összes költői művei. I—III. k. Déryné naplója. I—III. k. Eötvös K.: Deák Ferenc és családja. I—II. k. Eötvös: Utazás a Balaton körül. I—II. k. Eötvös: A Bakony. I—II. k. Falk: Budapesttől Sanfranciskóig. Falk: Oroszország. Gaál: Összes munkái. I—III. k. Hermann O.: A magyar halászat könyve. I—II. k. Hevesi: Az előadás művészete. Lőrinczy: A rétek lelke. Molnár: Józsi. Molnár: Rabok. Molnár: A Pál-utcai fiúk. Murai: Bandi. Ormándy: A virágok beszélnek. Reviczky: Összes költeményei. Rostand: Cyrano de Bergerac. Rostand: A sasfiók. Rudolf trónörökös: Tizenöt nap a Dunán. Sárossy Gy.: Munkái. I—III. k. Sebők: Pusztai élet. Sienkiewitz: Öt kövessük. Vadnay: Kis tündér. Deák F.: Levelei. Herman: A magyar nép arca. Herman: A magyar ösfoglalkozás köréből. Lendl A.: Uti levelek. Magyar regényírók: Kemény Zs.: Zord idő. I—II. k. Jókai M.: A janicsárok végnapjai. Gyulai P.: Egy régi udvarház utolsó gazdája, Nők a tükör előtt, A vén színész. Pálffy A.: Egy mérnök regénye. Vas Gereben: Garasos arisztokrácia. Gárdonyi G.: A láthatatlan ember. Mikszáth: A Noszty-fiú esete Tóth Marival. I—II. k. Jókai: Az elátkozott család. Platz B.: Tudományos kalandozások. Sienkiewitz: A dicsőség mezején. A jászóvári prem. pap-

növendékek: A katolikus vallás alapigazságai. Temming T.: Sexuális élet.

3. Az ifjúsági kisebb könyvtár gyarapodása:

F. Cooper: A vadölő. Utmutató. Csengey G.: A mocsarak királya. E. De Amicis: A szív. Demény D.: Trifólium. Finn F.: Lightfoot Claude. Harry Dee: Fülöp, a kis énekes. Forster J.: Antonia. Földes G.: A búrok magyar vitéze. Gaal M.: A három kenyeres pajtás, Az utolsó lantos. Herchenbach: Oromaika. Horn E.: Magyarországi Szt. Erzsébet. Juventus III. évf. Kemény Gy.: Az 1001 év legszebb regéi. R. Kipling: Történetek az őserdőből. Kompóthy I. Dsung-hajóval Kinán keresztül. Jókai M.: A debreczeni lunátikus. Kis Dekameron. Krane—Hodács: Az Ember fiáról. Latkóczy M.: Magyar szentegyházak regéi. Lőrinczy Gy.: A bújdosók. May K.: A Balkánon át, A datolya honából. Móra F.: Rab ember fiai. Nagy B.: Kalászos András. Ormándy M.: A virágok beszélnek, Mesék a virágokról. Rolfus: Beppo, a lazzaroni fiú. Sas E.: A diadal, Hősök hőse. Sárányi J.: Titokzatos vizeken. Spillmann I.: Lucius Flavius I—II. Sziklay I.: A torony története. Tarczai Gy.: Masolino I—II. Vámbéri Ármin útazásai Ázsiában. Verne Gy.: Észak a Dél ellen. Waal A.: Két elbeszélés. Wisemann M.: Fabiola, Az örök lámpa.

b) Ajándék útján: Abonyi A.: A havasok ura. Klein B. III. a. o. t. aj.) Balogh B.: Három székely diák kalandos útazása. (Beck I. III. b. o. t. aj.) Barna J.: Kályhafütőből biboros. (Szojka F. III. b. o. t. aj.) Dickens: Copperfield Dávid. (Szilágyi K. III. a. o. t. aj.) F. Hentaller M.: Mesekincstár. (Erőssy J. III. b. o. t. aj.) Gaal M.: Vitézség és haza. (Kószó Gy. III. a. o. t. aj.) Gyököcssy E.: Palkó Debrecenben. (Erőssy J. III. b. o. t. aj.) Hegedűs P.: Rákóczi könyve. (Klein B. III. a. o. t. aj.) Jókai M.: A janicsárok végnapjai. (Dungyerszky S. IV. a. o. t. aj.) Kárpáthy Z.: Meseforrás. (Erőssy J. III. b. o. t. aj.) Koltai V.: Diáktörténetek. (Böhm P. III. b. o. t. aj.) Lengyel L.: A virradat napja. (Probáld S. III. a. o. t. aj.) Zászlónk II—IX. évf. (Torma K. kegyesrendi tanár úr aj.)

4. A kötelező olvasmányok tárának gyarapodása:

Apor P.: Metamorphosis Transsylvaniae (25 drb.) Arany J.: Buda halála (21 drb), Toldi estéje (18 drb), Cseri Mihály históriája (25 drb.) Eötvös J. br.: A falu jegyzője I—II. (3 pl.) Fáy András válogatott meséi (12 drb), Gaal M.: Hún és magyar mondák (6 drb), Magyar királymondák (6 drb). Gyulai P.: Vörösmarty életrajza (4 drb), Gvadányi J. gr.: A peleskei nótárius. (30 drb). Heltai Gáspár vál. meséi. (9 drb.) Jósika M. br.: Abafi (20 drb.) Kármán J.: Fanni hagyományai. (27 drb). Kemény Zs. br.: Zord idő (4 drb). Kisfaludy K.: Csalódások (15 drb), Irene (11 drb), Kölcsey F.: Parainesis (20 drb), Vál. versei (9 drb). Madách I.: Az ember

tragédiája ((11 drb). Tompa M.: Népregéi (7 drb). Vörösmarty M.: Zalán futása (5 drb), Két szomszédvár (13 drb), Cserhalom (11 drb), Csongor és Tünde (22 drb). Összesen 337 darab.

2. Szertárak.

a) Természettani szertár.

A természettani szertár gyarapodása az 1911—12. tanévben: 7 üveg-fotogram a földről (47 K), 1 lámpa ellenállás 8 lángra (28 K), 24 izzó lámpa (24 K), szabályozó ellenállás (11.50 K), flexibilis kabeldrót (5 K), Pentan hőmérő (31.50 K), Volt-Ampére méter (60 K), szénrudak a vetítőhöz (2.88 K), Röntgen cső (40 K), Küvetta a mágneses erővonalakhoz (26.60 K), Wehnelt áramszaggató (150 K), Vörös—Nagy-féle galvanometer (369 K), Wehnelt javítása s két chromsavas elem (33 K), 60 diapositiv kép a földrengésről (61.32 K). Összesen 889.80 K értékben.

A fizikai szeminárium részére szereztünk egy készüléket az indukált elektromosság bemutatására (55 K), egy Grimshel-féle ejtőkészüléket (65 K), egy ívlámpa ellenállást (85 K), Marconi javítása 82.50 K. A fizikai szemináriumra fordított összeg 287.50 K.

b) Természetrajzi szertár.

E szertár gyarapodása az 1911—12 tanévben: Cysticereus (14 K), Coenurus cerebr. (32 K), Röntgen-képek (15 K), a Lumbricus terrestris fejlődése (36 K), a Vicia faba csírázása (30 K), a mohok és zúzmók gyűjteménye (42 K), szívtipusok (36 K), gyomortipusok (36 K), tüdőtipusok (36 K), hűsevő növények gyűjteménye (48 K), 17 fafaj fejlődése dobozokban (119 K), a búza és árpa fejlődése (40 K), maggyűjtemények (11 K), madárlábak csoportokban összeállítva (18 K), üvegyártás (24 K), a méh fejlődése preparálva (10 K). A gyarapodás értéke 486 K.

c) Vegytani szertár.

E szertár gyarapodása az 1911—12. tanévben 12 drb. készülék a növényélettani kísérletekhez 133 K értékben.

d) Történelmi- és földrajzi szertár.

E szertár gyarapodása az 1911—12. tanévben: Gaebler—Cherven: Magyarország hegy- és vízrajzi térképe (21 K). Kogutowicz: Afrika térképe (21 K). Kogutowicz: Észak-Amerika térképe (21 K). Összesen: 63 K értékben.

e) Filológiai szertár.

E szertár gyarapodása az 1911—12. tanévben: Hamann: Die Frührenaissance. Illusztrált könyv. (7.20 K). Warnecke: Erläuterung zu Seemann's Bilder. 4 k. (14.40 K). Seemann: Wandbilder. XVIII. sorozat. (A chambordi kastély, A megsebzett oroszlán, A pihenő ökölvívó, A haldokló gallus, N. Sándor és Dareios, Krisztus és a hitetlen Tamás, Krisztus és a kisdedek, Hannibál útja, Sarah Siddons színésznő, Szökőkút Párisban.) 10 kép. (18 K.) 4 drb. domborművű szemléltető kép (Napoleon, Bismarck, Liszt, Wagner) 28 K értékben. Az összes gyarapodás értéke 67.60 K.

f) Ének- és zeneszerek.

Az énekszerek gyarapodása az 1911—12. tanévben vétel útján: hangjegyek: 20 K értékben. A zeneszerék gyarapodása vétel útján: hangjegyek 32 K értékben.

g) Érem- és régiséggyűjtemény.

Az éremgyűjteményt az 1911—12. tanévben adományaikkal gyarapították: Jászai Géza c. püspök úr 2 drb ezüstpénzzel, Leszl Mátyás II. c) oszt. tan. 4 drb ezüstpénzzel, Hrabovszky István I. c) oszt. tan. 7 drb ezüst- és 2 drb rézpénzzel, Nagyfalusi Jenő I.) oszt. tan. 12 drb ezüst- és 4 drb rézpénzzel, Jung István I. c) oszt. tan. 3 drb ezüstpénzzel.

h) Rajzszeretár.

E szertár gyarapodása az 1911—12. tanévben: 2 drb kitömött madár (22 K), 21 drb tengeri csiga (78 K), 28 drb gyümölcs-utánzat (69 K), 10 drb konyhavetemény-utánzat (42.20 K) értékben. Az összes gyarapodás értéke 211.20 K.

V.

Az intézet személyzete.

A) A kötelezett tantárgyak tanárai.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg.évei- nek száma	Tantárgyak, amelyek előadott	Osztályok, amelyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
1	Szinger Kornél r. tanár	24	Filozófiai prope- deutika	VIII.	3	Igazgató.
2	Babos Dezső r. tanár	6	Magyar nyelv és irodalom Latin nyelv Görögpótló iro- dalmi tanulmány	I. C. VI. VIII. VI. VII.	19	A VI. osztály főnöke, az ifj. önképzőkör vezetője, játéktfelügyelő.
3	Balanyi György dr. r. tanár	2	Vallásstan Történelem Földrajz Mennyiségtan Szépírás	II. B. II. C. IV. A. VI. VII. II. B. II. B. II. B.	19	A II. B. osztály főnöke, hitelemző.
4	Biró Imre r. tanár	5	Magyar nyelv Latin nyelv Szépírás	V. I. C. V. I. C.	16	Az V. osztály főnöke, értekezleti jegyző.
5	Bíte Béla r. tanár	18	Magyar nyelv Latin nyelv Görögpótló iro- dalmi tanulmány	III. A. III. A. VII. VI.	18	
6	Bontó József r. tanár	22	Latin nyelv Görög nyelv Német nyelv	VIII. VIII. III. A. IV. A. IV. B.	18	A VIII. osztály főnöke, a filológiai szertár őre.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg. évi- nek száma	Tantárgyak, ame- lyeket előadott	Osztályok, amelyekben előadott	Heti órai- nak száma	Észrevételek
7	Czimmermann Pál r. tanár	12	Vallástan Történelem Földrajz Természetrájz	I. A. I. C. III B. IV. B. VIII. I. A. I. A.	18	A földrajzl szertár gondnoka.
8	Fábián Imre r. tanár	9	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Szépírás	III. B. III. B. III. B IV. A. II. C.	19	A III. B. osztály főnöke, az ifjúsági nagyobb könyvtár gondnoka.
9	Fekete Ipoly r. tanár	28	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	II. A. I. B. I. B. VI.	18	A katonai gyakor- latok és célövés felügyelője.
10	Floderer Imre r. tanár	14	Vallástan Földrajz Természetrájz Szépírás	I. B. I. B II. C. I. B. II. C. IV B. VI. I. B.	19	Az I. B. osztály főnöke, a természet- rajzi és vegytani szertár öre, játék- felügyelő.
11	Hogyor József r. tanár	10	Mennyiségtan Természettan	I. B. III. B. IV. B. VII. VIII. VIII.	19	A természettani szertár öre, az ifj. segélyző-egylet fel- ügyelője, a meteo- logiai- és földrengés- jelző állomás vezetője.
12	Kátay Lajos, világi, r. tanár	28	Rajzoló geometria	I. C. III. A III. B.	7	Főreáliskolai rendes és gimnáziumi kisegítő rajztanár.
13	Kiss István r. tanár	9	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	V. VI. VII. VIII. I. A. I. A.	19	Az I. A. osztály főnöke, foglmln. hítségönök, a tanári könyvtár öre.
14	Kövesi Lajos r. tanár	12	Magyar nyelv Latin nyelv Görögpótló iro- dalmi tanulmány Szépírás	II. A. IV. A. II. A. V. II. A.	19	A II. A. osztály főnöke.
15	Nováky Bertalan világi, r. tanár	39	Rajzoló geometria Szabadkézi rajz	I. A. I. B. II. A. II. B. II. C. IV. B. V.—VIII.	25	A rajzszerár öre.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg. évei- nek száma	Tantárgyak, amelyek előadott	Osztályok, amelyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
16	Prelogg József r. tanár	14	Magyar nyelv és irodalom Német nyelv Görögpótló irodalmi tanulmány	VII. III. B. V. VII. VIII. VIII.	18	A VII. osztály főnöke, az ének- és zenekar vezetője.
17	Révai József dr. r. tanár	2	Magyar nyelv Latin nyelv Német nyelv Görög nyelv	II. C. II. C. VI. V.	19	A II. C. osztály főnöke, az ifjúsági kisebb könyvtár gondnoka.
18	Révész László r. tanár	4	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	III.A. IV. A. IV. B. IV. B. IV. B. VII.	19	A IV. B. osztály főnöke, hitelemző.
19	Salánky István r. tanár	23	Magyar nyelv Latin nyelv Történelem Szépírás	II. B. II. B. III. A. V. I. A.	18	Az érem- és régiségtár őre, az intézet évkönyvének vezetője, tandíjkezelő.
20	Schindlberger József világi, r. tornatanár	5	Testgyakorlás Játék	III. B. IV. A. IV. B. V. VI. VII. I—VI.	17	A játékszertár gondozója.
21	Timina Ödön világi, r. tornatanár	26	Testgyakorlás	I. A. I. B. I. C. II. A. II. B. II. C. III. A. VIII.	16	A tornaszerek felügyelője.
22	Torma Károly r. tanár	8	Földrajz Természetrész	I. C. II. A. I. C. II. A. II. B. IV. A. V.	18	Az I. C. osztály főnöke, a gyorsírókör vezetője.
23	Tóth Lajos r. tanár	2	Mennyiségtan Természetan Rajzoló geometria	I. A. II. C. IV. A. V. VII. IV. A.	20	A IV. A. osztály főnöke.
24	Vajda Imre r. tanár	6	Földrajz Mennyiségtan	III. A. III. B. I. C. II. A. III. A. VI.	19	A III. A. osztály főnöke.

B) A más vallású tanulók hitoktatói.

1. **Bereczk Sándor**, a szegedi ev. ref. egyház lelkésze, tanította az ev. ref. vallású tanulókat heti 8 órában, az állami főreáliskola helyiségében.
2. **Lőw Immánuel dr.**, Szeged² és kerülete főrabbija, tanította az izraelita vallású tanulókat heti 9 órában, az állami főreáliskola helyiségében.
3. **Nestor Romolus**, magyar-csanádi gör. kel. román segédlelkész, tanította a gör. kel. román tanulókat heti 2 órában, az állami főgimnázium helyiségében.
4. **Sevity Lázár**, szegedi gör. kel. szerb plébános, tanította a gör. kel. szerb tanulókat heti 8 órában, a városi főgimnázium helyiségében.
5. **Thomay József**, szegedi ág. hitv. ev. lelkész, tanította az ág. hitv. ev. tanulókat heti 8 órában, az állami főreáliskola helyiségében.

C) A nem kötelezett tantárgyak tanárai.

1. **Bite Béla**, főgimn. r. tanár, a francia nyelv képesített rendkívüli tanára, tanította a francia nyelvet heti 4 órában.
2. **Torma Károly** főgimn. r. tanár, okl. gyorsíró, tanította a gyorsírást heti 4 órában.
3. **Nováky Bertalan**, főgimn. rajztanár, tanította a szabadkézi rajzot heti 2 órában.
4. **Prelogg József**, főgimn. rendes tanár, tanította az éneket heti 4 órában.

D) Iskola-orvos és egészségtan-tanár.

Gidófalvy Béla dr., honvéd törzsorvos, az egészségtan képesített tanára, tanította az egészségtant a VII. és VIII. osztályban heti 2 órában.

E) Céllövés és katonai gyakorlatok.

Homor László, 5. gyalogezredb. honvédfőhadnagy, tanította a céllövést és katonai gyakorlatokat heti 2 órában a VII. és VIII. osztályban.

F) Vívómester.

Armentani Ede, okl. vívómester, tanította a kard- és törvívást heti 4 órában.

Tananyag.*

A) Kötelezett tantárgyak.

I. A tantárgyak osztályok szerint.

Első A), B) és C) osztály.

Osztályfőnökök: A) osztályban: *Kiss István*, B) osztályban: *Floderer Imre*, C) osztályban: *Torma Károly*.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Kis katekizmus. Tanárok: I. A) osztályban: *Czimmermann Pál*, I. B) osztályban: *Floderer Imre*, I. C) osztályban: *Czimmermann Pál*.

Magyar nyelv, heti 5 órában. Tankönyv: Acsay—Bartha—Madarász: Iskolai magyar nyelvtan és olvasókönyv. Tanárok: I. A) osztályban: *Kiss István*, I. B) osztályban: *Fekete Ipoly*, I. C) osztályban: *Babos Dezső*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv: Fodor—Székely: Liber Sexti latin nyelvkönyv. Tanárok: I. A) osztályban: *Kiss István*, I. B) osztályban: *Fekete Ipoly*, I. C) osztályban: *Biró Imre*.

Földrajz, heti 3 órában. Tankönyv: Körösi: Földrajz, I. r. Tanárok: I. A) osztályban: *Czimmermann Pál*, I. B) osztályban: *Floderer Imre*, I. C) osztályban: *Torma Károly*.

Természetráajz, heti 2 órában. Tankönyv: Ormándy dr.: Természetráajz. Tanárok: I. A) osztályban: *Czimmermann Pál*, I. B) osztályban: *Floderer Imre*, I. C) osztályban: *Torma Károly*.

Számтан, heti 4 órában. Tankönyv: Suták dr.: Számтан. Tanárok: I. A) osztályban: *Tóth Lajos*, I. B) osztályban: *Hogyor József*, I. C) osztályban: *Vajda Imre*.

Ráajzóló mérťan, heti 3 órában. Tankönyv: Huszka: Ráajzóló geometria, I. r. Tanárok: I. A) és I. B) osztályban: *Nováky Bertalan*, I. C) osztályban: *Kátay Lajos*.

Szépírás, heti 1 órában. Tanárok: I. A) osztályban: *Salánky István*, I. B) osztályban: *Floderer Imre*, I. C) osztályban: *Biró Imre*.

* A tananyag elméleti részét az Utasítások szerint végeztük el s így itt nem közöljük.

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: I. A), I. B) és I. C) osztályban: *Timina Ödön.*

Második A), B) és C) osztály.

Osztályfőnökök: A) osztályban: *Kövesi Lajos,* B) osztályban: *Balanyi György dr.,* C) osztályban: *Révai József dr.*

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Pokorny dr.: Őszövet-ségi bibliai történetek. Tanárok: II. A) osztályban: *Fekete Ipoly,* II. B) és II. C) osztályban: *Balanyi György dr.*

Magyar nyelv, heti 5 órában. Tankönyv: Acsay—Bartha—Madarász: Magyar nyelvtan és olvasókönyv, II. r. Tanárok: II. A) osztályban: *Kövesi Lajos,* II. B) osztályban: *Salánky István,* II. C) osztályban: *Révai József dr.*

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv: Fodor—Székely: Liber Sexti. Tanárok: II. A) osztályban: *Kövesi Lajos,* II. B) osztályban: *Salánky István,* II. C) osztályban: *Révai József dr.*

Földrajz, heti 3 órában. Tankönyv: Körösi: Földrajz, II. r. Tanárok: II. A) osztályban: *Torma Károly,* II. B) osztályban: *Balanyi György dr.,* II. C) osztályban: *Floderer Imre.*

Természetrájk, heti 2 órában. Tankönyv: Ormándy dr.: Természetrájk. II. osztály számára. Tanárok: II. A) osztályban: *Torma Károly,* II. B) osztályban: *Torma Károly,* II. C) osztályban: *Floderer Imre.*

Számтан, heti 4 órában. Tankönyv: Suták dr.: Számтан. Tanárok: II. A) osztályban: *Vajda Imre,* II. B) osztályban: *Balanyi György dr.,* II. C) osztályban: *Tóth Lajos.*

Rajzoló mértan, heti 3 órában. Tankönyv: Huszka: Rajzoló geometria, II. r. Tanár: *Nováky Bertalan.*

Szépírás, heti 1 órában. Tanárok: II. A) osztályban: *Kövesi Lajos,* II. B) osztályban: *Balanyi György dr.,* II. C) osztályban: *Fábián Imre.*

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Timina Ödön.*

Harmadik A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A) osztályban: *Vajda Imre,* B) osztályban: *Fábián Imre.*

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Pokorny dr.: Bibliai történet. Tanár: III. A) osztályban: *Révész László,* III. B) osztályban: *Fábián Imre.*

Magyar nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Acsay—Bartha—Madarász: Rendszeres magyar nyelvtan. U. a. Magyar olvasókönyv III. r. Tanárok: III. A) osztályban: *Bite Béla*, III. B) osztályban: *Fábián Imre*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv: Fodor—Székely: Liber Sexti. II. rész. Tanárok: III. A) osztályban: *Bite Béla*, III. B) osztályban: *Fábián Imre*.

Német nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Endrey—Szele: Német Nyelvkönyv, I. r. Tanárok: III. A) osztályban: *Bontó József*, III. B) osztályban: *Prelog József*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Jászai dr.: Magyarország története. Tanárok: III. A) osztályban: *Salánky István*, III. B) osztályban: *Czimmermann Pál*.

Földrajz, heti 2 órában. Tankönyvek: Kőrösi: Földrajz, II. r. és Vörös dr.: Matematikai és fizikai földrajz elemei. Tanár: III. A) és III. B) osztályban: *Vajda Imre*.

Számтан, heti 3 órában. Tankönyv: Suták dr.: Számтан. Tanárok: III. A) osztályban: *Vajda Imre*, III. B) osztályban: *Hogyor József*.

Rajzoló mértan, heti 2 órában. Tankönyv: Huszka: Rajzoló geometria. Tanár: *Kátay Lajos*.

Tornázás, heti 2 órában. Tanárok: III. A) osztályban: *Timina Ödön*, III. B) osztályban: *Schindlberger József*.

Negyedik A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A) osztályban: *Tóth Lajos*, B) osztályban: *Révész László*.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Gerely: Róm. kath. szer-tartástan. Tanár: IV. A) és IV. B) osztályban: *Révész László*.

Magyar nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Bartha—Prónai dr.: Stilisztika. — Arany János: Toldi. Magyarázta: Lehr. Tanárok: IV. A) osztályban: *Kövesi Lajos*, IV. B) osztályban: *Révész László*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv: Pirchala Imre: Latin mondattan. U. a. Latin olvasókönyv. Tanárok: IV. A) osztályban: *Fábián Imre*, IV. B) osztályban: *Révész László*.

Német nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Endrei—Szele: Német nyelvkönyv, II. rész. Tanár: IV. A) és IV. B) osztályban: *Bontó József*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Jászai dr.: Magyaror-

szág története, II. r. Tanárok: IV. A) osztályban: *Balanyi György dr.*, IV. B) osztályban: *Czimmermann Pál.*

Természetrajz, heti 3 órában. Tankönyv: Ormándy dr.: Növénytan. Tanárok: IV. A) osztályban: *Torma Károly*, IV. B) osztályban: *Floderer Imre.*

Algebra, heti 3 órában. Tankönyv: Suták dr.: Algebra. Tanárok: IV. A) osztályban: *Tóth Lajos*, IV. B) osztályban: *Hogyor József.*

Rajzoló mértan, heti 2 órában. Tankönyv: Huszka: Rajzoló geometria. Tanárok: IV. A) osztályban: *Tóth Lajos*, IV. B) osztályban: *Nováky Bertalan.*

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: IV. A) és IV. B) osztályban: *Schindlberger József.*

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: Biró Imre.

Vallás, heti 2 órában. Tankönyv: Titz dr.: Kath. hittan. Tanár: *Kiss István.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Bartha—Prónai: Retorika. Tanár: *Biró Imre.*

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv: Dávid: M. Tullii Ciceronis orationes Selectae. Cserép dr.: Szemelvények P. Ovidius Naso műveiből. Tanár: *Biró Imre.*

Görög nyelv, heti 5 órában. Tankönyv: Maywald dr.: Görög nyelvtan. Ugyanattól: Görög gyakorlókönyv. Tanár: *Révai József dr.*

Görögpótló irodalom, heti 3 órában. Szemelvények Tinódi, Gyöngyösi, Heltai, Kemény János, Cserei Mihály, Apor Péter és Bethlen Miklós gróf műveiből. Arany: Buda halála. Homeros Iliása, és Odysseiája. Szemelvények Herodotos I—IX. könyvéből. Tankönyv: Badics dr.: Magyar irodalmi olvasókönyv, I. r. Csengeri dr.: Homeros Iliása. Gyomlai dr.: Homeros Odysseiája. Geréb dr.: Szemelvények Herodotos történeti művéből. Schill: Görög régiségek és a görög művészet története. Tanár: *Kövesi Lajos.*

Német nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Endrei—Szele: Német olvasókönyv. Tanár: *Prelogg József.*

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Szölgvény: Az ókor története. Tanár: *Salánky István.*

Természetrajz, heti 3 órában. Tankönyv: Ormándy dr.: Állattan. Tanár: *Torma Károly.*

Mennyiségtan, heti 3 órában. Tankönyv: Suták dr.: Algebra és Lóky dr.: Geometria. Tanár: *Tóth Lajos.*

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan.*

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Schindlberger József.*

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: Babos Dezső.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Titz dr.: Erkölcsstan.
Tanár: *Kiss István.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Bartha—Prónai: Poetika olvasmányokkal; Shakespeare: Coriolanus. Ford. Petőfi, magyarázta Névy. Tanár: *Babos Dezső.*

Latin nyelv, heti 5 órában. Tankönyv: Bartal—Malmosi: Π. Livii ab urbe condita I. XXI. és XXII. Cserép dr.: Szemelvények Vergilius Aeneiséből. Tanár: *Babos Dezső.*

Görög nyelv, heti 5 órában. Olvasmány: Xen. An. I. 1. 1—8. 2. 1—5., 12—19., 3. 1—13., 4. 1—13., 5. 1—12., 6. 1—18., 7. 1—13. 8. 1—24. Xen. Mem. I. 4. I. 5. I. 6. 1—10. II. 21—34., II. 2. II. 4. III. 6. IV. 8. Szemelvények a görög lírikusokból. Tankönyv: Maywald dr.: Görög nyelvtan. U. a. Görög gyakorló- és olvasókönyv. Tanár: *Fekete Ipoly.*

Görögpótló irodalom, heti 3 órában. Szemelvények a görög és magyar líra termékeiből. Sophokles Antigonéja tartalmi és szerkezeti szempontból. Tankönyv: Badics dr.: Magyar olvasókönyv. Antigone, Sophokles tragédiája. Magy. Csiky. Schill: Görög régiségek és a görög művészet története. Tanár: *Bite Béla.*

Német nyelv, heti 3 órában. Olvastattak Goethe, Schiller, Uhland és Heine válogatott balladái: Erlkönig. Der Fischer. Der Sänger. Der Zauberlehrling. Der Ring des Polykrates. Der Graf von Habsburg. Die Bürgschaft. Der Schenk von Limburg. Der reichste Fürst. Die Lorelei. Tankönyv: Endrei—Szele: Német olvasókönyv, III. r. Tanár: *Révai József dr.*

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Szölgyémy: Középkor és Ujkor a westfaliai békéig. Tanár: *Balany György dr.*

Természetráajz, heti 3 órában. Tankönyv: Ormándy dr.: Ásványtan és Chémia. Tanár: *Floderer Imre.*

Mennyiségtan, heti 4 órában. Tankönyv: Suták: dr.: Algebra. Lóky dr.: Geometria. Tanár: *Vajda Imre.*

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan.*

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Schindlberger József.*

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: Prelogg József.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Titz dr.: Katholikus egyháztörténelem. Tanár: *Kiss István.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Prónai dr.: Magyar irodalomtörténet, I. k. Tanár: *Prelog József*.

Latin nyelv, heti 5 órában. Tankönyv: Bartal—Malmosi: C. Salustii Crispi libri De coniuratione Catilinae et de bello Jug. Dávid: M. T. Cic. orationes selectae. Cserép: Szemelvények Verg. Aeneiséből. Tanár: *Bite Béla*.

Görög nyelv, heti 5 órában. Homeros Odysseiájából. I. 1—144. V. 450—490. VI. 1—331. VII. 1—80. IX. 1—300. XI. 1—125. XVI. 150—200. XIX. 265—295. XXIV. 205—355. Herodotosból: Solon és Kroisos találkozása. Polykrates története. Scythia szokások. Tankönyv: Csengeri dr.: Homeros Odysseiája. Dávid: Herodotos műveiből való szemelvények. Tanár: *Révész László*.

Görögpótló irodalom, heti 3 órában. Olvasmány: a) A görög irodalomból. Thukyd. történeti műve. Demosthenes I. Olynth., I—III. Philippikai beszéde. b) A magyar irodalomból: A magyar pragmatikus történetírók. Szemelvények Budai E. és F., Virág, Bajza műveiből. Telekitől: Hunyadi János jellemrajza. Horváth M.-tól: A pragm. Sanctio története. Szalaytól: Magyar néposztályok Szent István idejéből. Salamon F.-tól: A török hódoltság Magyarországon. — Szónoklat: Felsőbüki Nagy Páltól: A lengyelek ügyében; Kölcseytől, Wesselényitől, Széchenyitől: A magyar ny. ügyében; Deák F.-tól a Húsvéti cikk. Tankönyvek: Jebb: A görög irod. története; Szilasì: Szemelvények Thukyd. műveiből; Földi dr.: Demosthenes vál. beszédei; Badics dr.: Magy. irod. olv. III. Tanár: *Babos Dezső*.

Német nyelv, heti 3 órában. Goethe. Hermann und Dorothea c. művének és Schiller Wilhelm Telljének fordítása. Az irodalomtörténeti anyaggal kapcsolatosan szemelvényeket olvastunk az írók műveiből. Tankönyv: Szemák dr.: Német olvasókönyv, IV. rész. Szele: Goethe's Hermann und Dorothea. Heinrich: Schiller's Wilhelm Tell. Tanár: *Prelog József*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Szölgyémy: Egyetemes történet 1648—1878-ig, III. r. Tanár: *Balanyi György dr.*

Természettan, heti 4 órában. Tankönyv: Vörös dr.: Kísérleti természettan. Tanár: *Tóth Lajos*.

Mennyiségtan, heti 3 órában. Tankönyv: Suták dr.: Algebra II. r. és Lóky dr.: Geometria II. r. Tanár: *Hogyor József*.

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Schindlberger József*.

Nyolcadik osztály.

Osztályfőnök: Bontó József.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Schütz dr.: Apologetika. Tanár: *Kiss István*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Prónai dr.: Magyar irodalomtörténet II. k. Tanár: *Babos Dezső*.

Latin nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Gyomlai dr.: Szemelvények P. Cor. Tac. tört. műveiből. Bartal—Malmosi: Qu. Horatii Flacci opera omnia. Tanár: *Bontó József*.

Görög nyelv, heti 4 órában. Költői olvasmány: Hom. Iliad. I. VI. 369—529. és XXIV. 188—439. Prózai olvasmány: Platon Kritonja és Apológiája I—X. Tankönyv: Csengeri dr.: Homeros Iliása; Szamosi dr.: Sokrates védelme és Criton. Tanár: *Bontó József*.

Görögpótló irodalom, heti 2 órában. Platon Apológiája, Critonja és Állama. Tankönyv: Alexander: Platon és Aristoteles. Jebb: A görög irodalom története. Schill: Görög régiségek. Tanár: *Prelog József*.

Német nyelv, heti 3 órában. Goethe Iphigenie auf Tauris c. művének fordítása. Az irodalomtörténeti anyaggal kapcsolatosan szemelvényeket olvastunk az írók műveiből. Tankönyv: Szemák dr.: Német olvasókönyv, IV. r. Szele: Goethe's Iphigenie auf Tauris. Prelog: Körner's Zrinyi. I—V. felvonás. Tanár: *Prelog József*.

Bölcseleti előtan, heti 3 órában. Tankönyv: Szitnyai: Lélektan és Logika. Tanár: *Szinger Kornél*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Jászai dr.: Magyarország oknyomozó történelme. Tanár: *Czimmermann Pál*.

Természettan, heti 4 órában. Tankönyv: Vörös dr.: Kísérleti természettan. Tanár: *Hogyor József*.

Mennyiségtan, heti 2 órában. Tankönyv: Suták dr.: Algebra II. r. és Lóky dr.: Geometria II. r. Tanár: *Hogyor József*.

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Tímna Ödön*.

2. Latin klasszikus olvasmányok.

III. osztály.

A »Liber Sexti« II. kötetének megfelelő olvasmányai: Sextus inter sodales. Consilia. Septicius Sexto suo salutem dicit. Novus Sexti amicus. Studia historica. — Epitome ex libris T. Livii. Horatii et Curiatii. Brutus. Primi consules. Coniuratio iuvenum. Horatius Cocles. Mucius Scaevola. Cloelia. Menenius Agrippa. C. Marcus Coriolanus. Fabii. Clades Alliensis. Capitolium liberatum. — Invitatio ad circenses. De recitationibus. Epigrammata. Apud bibliopolam. — Fabulae Phaedri: Ranae regem petierunt. Vacca, capella, ovis et leo. Cervus ad fontem. Vulpes et ciconia. Lupus et agnus.

Epitome ex libris Corn. Nepot̄is: In campo Marathonio. Pugna Marathonica. Proemium Miltiadis. Ingrati cives. Thermopylae. Dolus Themistoclis. De Aristide. De Epaminonda.

IV. osztály.

Julius Caesarból: Gallia felosztása. A helvetiusok kivándorlása. A gallok és germánok szokásai. P. Ovidius Nasoból: A világ négy kora. Az özönvíz. Daedalus és Icarus.

V. osztály.

M. T. Ciceronis oratio in Catilinam I. és IV. P. Ovidius Naso: Midas király. Janus. A Lupercalia eredete. Róma alapítása. Remus halála. Romulus halála. A Fabiusok hősi vállalata és halála.

VI. osztály.

T. Livius: Ab urbe condita liber XXI. P. Vergilius Maro Aeneidéből I. 1—107., 124—143., II. 1—370., 505—567., 633—804.

VII. osztály.

C. Sallustiusból: De bello Iugurthino 1—70. M. T. Cicero: In L. Catilinam oratio I. és II. P. Virgilius Maroból: Aeneis I. VI. 42—155., 264—330., 384—425., 450—476., 697—901., I. VII. 37—106., 192—340.

VIII. osztály.

Horatius: Carm. I. 1. 3. 15. 22. 24. 37. II. 2. 6. 7. 13. 17. III. 1. 3. 23. IV. 2. 8. Epod. 1. 9. 16. Epist. II. 3, szemelvényekben. Sat. II. 1. Tacitus: Ann. I. 1—5. II. 59—61. III. 53—54 V. 1—2. XIII. 15—18. Agricola 1—20.

3. Kötelező magyar irodalmi olvasmányok.

III. osztály.

Szemelvények Petöfi, Arany, Kölcsey, Vörösmarty vallásos és hazafias lírájából. Gvadányi Peleskei nótáriusa egészen, magyarázva és kivonatolva. Kisebbszövegek és leírások Jókaitól, Garaitól, Vas Gerebentől, Bársony Istvántól. Szemelvények Mikes leveleiből.

IV. osztály.

Arany: Toldi. Kisfaludy Károly: Mátyás diák. Pesti Gábor és Heltai Gáspár meséi. Szemelvények Mikes leveleiből. Három elbeszélés Faludytól. (Téli éjszakák.) Kölcsey és Berzsenyi válogatott versei.

V. osztály.

Jókai: Az új földesúr. Arany: Toldi estéje; szemelvények Toldi szerelméből. Pázmány, Kölcsey, Eötvös, Kossuth, Gyulai, Vaszary válogatott beszédei. Deák felíratí javaslatá. Szemelvények Csenger, Fraknoi, Kemény, Gyulai, Pauler, Salamon tanulmányaiból; Xenophon Memorabiliáiból, Plinius, Kazinczy, Arany leveleiből; Eötvös Károly, Herman, Tömörkény elbeszélő és leíró műveiből; Tinódi verses krónikáiból, Kazinczy Pályám emlékezete c. művéből és Széchenyi Hitel-éből.

VI. osztály.

Zrinyi: Szigeti veszedelem. Vörösmarty: Zalán futása, Cserhalom, Két szomszédvár. Arany: Buda halála. Sophokles: Antigone. Shakespeare: Coriolanus. Katona: Bánk-bán. Kisfaludy: Kérők, Csalódások. Csokonai: Dorottya. Arany balladá. Szemelvények Balassa Berzsenyi, Csokonai, Vörösmarty, Tompa, Arany és Petőfi lírájából.

VII. osztály.

Arany: Naiv eposzuk. Középkori legendáink. Tinódi históriás énekei. Balassa lírája. Szemelvények Pázmány Kalauzából. Zrinyi: Szigeti veszedelem. Gyöngyössy: Murányi Vénes és Kemény János emlékezete. Mikes levelei. A kurucvilág költészete; Faludy versei. Bessenyei Philosophusa és versei. Csokonai versei. Kazinczy: Pályám emlékezete, Tövisék és virágok. Kisfaludy Sándor regéi. Berzsenyi ódá. Kölcsey bírálata, emlékbeszéde Berzsenyiről és versei; Katona: Bánk-bán.

VIII. osztály.

Széchenyi: Hitel; Kisfaludy: Kérők, Csalódások, Sulyosdi Simon, Tihamér, balladá, kisebb elbeszélő költeményei. Vörösmarty: Zalán futása, Két szomszédvár, Cserhalom, Marót bán, Várnász, Csongor és Tünde, szemelvények kisebb elbeszélő költeményeiből és lírájából. Jósika: Abafi. Eötvös: A karthausi, A falu jegyzője. Kemény: Zord idő, A rajongók. Szemelvények Petőfi lírai költeményeiből,

Bolond Istók, Apostol, A helység kalapácsa, János vitéz. Arany: Buda halála, szemelvények balladáiból és lírai költeményeiből. Tompa: Vámosújfalusi jegyző, Szuhai Mátyás, Bosnyák Zsófia, szemelvények nép- és virágregéiből, lírájából. Jókai: Egy magyar nábob. Madách: Az ember tragédiája. Szemelvények Vajda János lírájából. Gyulai: Vörösmarty életrajza.

4. Írásbeli dolgozatok a magyar nyelvből és irodalomból.

IV. A) osztály.

1. Napirendem. Leírás. 2. A mi iskolánk. Leírás. 3. Miklós és a farkasok. Elbeszélés. 4. A tündes deák. Jellemzés. 5. Levél jóbarátomhoz olvasmányaimról. 6. Egy tetszésszerinti állatmese. 7. A karácsonyi ajándék. Elbeszélés. 8. A befagyott Tisza. Téli kép. 9. Olvád a hó. Költői leírás. 10. Toldi Miklós lelkiállapota a gyilkosság után. Jellemzés. 11. A templom és iskola. Párhuzamos leírás. 12. Mátyás deák c. vígjáték tartalma. 13. Verstani elemzés. 14. Egy délután a szabadban. Leírás. 15. Szerződés-minta.

IV. B) osztály.

1. A vasúti váróterem. Leírás. 2. A koldús. Életkép. 3. Aszfaltoznak. Utcai kép. 4. Miklósnak mely tulajdonságait ismerjük meg az első két Énekből? Jellemrajz. 5. Intézetünk másodemeleti folyosója. Leírás. 6. Szabadon választott tárgy. 7. Temetés. Leírás. 8. a) Befagyott a Tisza. Kép. b) Az édesanya. Jellemkép. 9. Egy nevezetes nap életemből. Elbeszélés. 10. Példaképem a történelemből. Jellemrajz. 11. Bence. Jellemrajz. 12. Az ablakos. Jellemkép. 13. Özv. Toldi Lőrincné. Jellemrajz. 14. Szabadon választott tárgy. 15. Gondolatok a tanév végén. Elmélkedés.

V. osztály.

1. Az öreg Rozgonyi. Jellemrajz Toldi Sz. I. éneke alapján. 2. Terveim az életre. Elmélkedés. 3. A Vezuv kitörése. Leírás Plinius levelei alapján (iskolai). 4. Az öreg Toldi. Jellemrajz Toldi E. alapján. 5. Tisza Lajos szobra. Gondolatok a szobor előtt. 6. Ünnepi beszéd Széchenyi Istvánról. 7. Deák Ferenc felíratí javaslatának gondolatmenete. 8. Szondi két apródja. Arany János költeménye alapján. 9. Tapasztalaim gyarapódása ebben az esztendőben. Levél (iskolai).

VI. osztály.

1. A költészet lényeges sajátosságai. Értekezés. 2. A mítosz és a mese. Értekezés. 3. Szabad tárgyú dolgozat. 4. A csodás elem a Zrinyiászban. Esztétikai értekezés. 5. Zalán futásának epizódja. Ismertetés. 6. A Zsóri Borcsa és Ágnes asszony c. balladák összehasonlító fejtegetése. 7. Petőfi leíró költeményei. Esztétikai értekezés. 8. A magyar hazafias líra fejlődése. Értekezés. 9. A szép és fajai. Értekezés. Iskolai dolgozat.

VII. osztály.

1. Irodalomtörténetünk, mint a nemzeti öntudat ébresztője. Értekezés. 2. Középkori irodalmunk gondolat- és érzésvilága. Értekezés. 3. Balassi egyénisége költészetében. Értekezés. 4. Epikai hagyomány a Zrinyiászban. Értekezés. 5. Mi dolgunk a világon? Küzdeni erőnk szerint a legnemesebbekért. Elmélkedés. Iskolai dolgozat. 6. Egy barát hálája jó barátja iránt, aki őt az erkölcsi süllyedésből kimentette. Levél. 7. A különböző költői irányok hatása nyelvünk és irodalmunk fejlődésére. Értekezés. 8. a) Szabadon választott tárgyú elbeszélés, valamely erkölcsi eszme feltüntetésével. b) Erkölcsi eszmék Berzsenyi ódáiban. 9. Miért kell olvasnunk, mit olvassunk és hogyan? Értekezés.

VIII. osztály.

1. Az erkölcs kultusza Széchenyi »Hitel«-ében. Értekezés. 2. Kisfaludy Károly elbeszélő költészete. Esztétikai értekezés. 3. Szabadon választott tárgyú értekezés a feldolgozott anyagból. 4. Vörösmarty ódája Liszt Ferenchez (iskolai). Fejtegetés. 5. Lélekrajz Kemény Zsigmond egyik regényében. Értekezés. 6. Petőfi elbeszélő költészete. Értekezés. 7. Arany lírája. Értekezés. 8. Madách: Az ember tragédiája IV. és V., vagy XI. és XII. színének összehasonlító fejtegetése.

B) Kötelező rendkívüli tárgy.

Egészségtan.

Az «Egészségtan» heti 2 órás tanításán a VII. és VIII. osztály összes tanulói részt vettek.

Tananyag: A VII. osztályban: A közegészségtan feladata és célja. Fertőző betegségek, azok felismerése; fellépésük, elterjedésük

legfőbb okai. Állatokról emberre átvihető fertőző betegségek. Védekezés a fertőző betegségekkel szemben. Fertőtlenítés. Egészséges város, falu, ház, lakás. Szellőztetés, fűtés, ürülék-anyagok eltávolítása. Ruházkodás.

A VIII. osztályban: Emberismerettan. Az egészség, betegség jelentősége. Táplálkozás; megromlott, meghamisított ártalmas tápszerek, italok. Az alkoholizmus és káros következményei, veszélyei. Vízszolgáltatás, vízvezeték. Foglalkozás, iparágak, iparbetegségek, gyáregészségügy. Testedzés, testünk ápolása. — Első segélynyújtás baleseteknél, rögtön támadt életveszélyeknél és megbetegedéseknél. Életmentés.

C) A nem kötelezett tantárgyak.

I. Gyorsírás.

Gabelsberg-Markovits-féle magyar gyorsírás tanítására hetenkint 2—2 órát fordítottunk mind a kezdőknél, mind a haladóknál és a gyakorlóknál. A kezdő gyorsírók száma 63, a haladóké: 35 és a gyakorlóké: 13, összesen 111. Tankönyvül Bódogh János tankönyveit, olvasó- és gyakorlókönyvül pedig a Szegedi Gyorsíró és a többi szaklapok évfolyamait, valamint a Kör tagjai által készített »Gyorsírási Olvasmányok«-at használtuk.

II. Műének.

A műének tanítására hetenkint 4 órát fordítottunk. A tanulók két csoportra voltak osztva. A kezdők tanítása a hangjegyek, ütemek, pauzák, módosító jelek ismertetésére terjeszkedett. A haladók Zsasskovszky négy szólamra alkalmazott magyar és latin egyházi énekeit tanulták, továbbá néhány darabot a »Palestrina« füzeteiből, az »Őseink buzgóságából«, Bogisichtól, stb. A betanult egyházi éneket ünnep- és vasárnap a tanuló-ifjúság szent miséjén énekelték. Az egyházi énekeken kívül világi műdarabokat is tanultak Harrach dr.: »Arion«, Zsasskovszky: »Egri dalok« c. gyűjteményéből és más gyűjteményekből és ezeket a főgimnázium ünnepélyein adták elő.

III. Szabadkézi rajz.

A tanfolyamban, mely egész évre kötelező, kezdők és haladók vettek részt heti 2 órában. A kezdők száma: 25, a haladóké: 21, összesen 46. A kezdők mértani ékítményeket készítettek egyszerű

festéssel, a haladottabbak pedig egyéni képességük szerint domborművek után árnyékoztak s természet után festettek víz- és olajfestékkel.

IV. Francia nyelv.

A tanfolyamban, amely egész évre kötelező, kezdők és haladók vettek részt, heti 4 órában. Tandíjul havonta 2 kor.-t fizettek, mely alól a szegényebb sorsú tanulók felmentést nyertek. A tanítás beszélgetés alapján történt. Tankönyv a kezdők számára: Berlitz: Premier livre; a haladók számára: Berlitz: Deuxime livre.

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata:

az előmenetel rovatában: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen;
 a magaviselet rovatában: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz.

Rövidítések magyarázata:

gör. kath. = görög katolikus vallású; — gör. kel. sz. = görög keleti szerb; — gör. kel. r. = görög keleti román; — ág. ev. = ágostai evangélikus; — ev. ref. = evangélikus református; — unit. = unitárius; — izr. = izraelita; — ism. = ismétlő; — öszt. = ösztöndíjas. — Ahol a név után a kötelezett tantárgyakból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római katolikus értendő. — A tornázás rovatában — = fölmentetett.

VII.

A tanulók érdemsorozata.

A) A kötelezett tantárgyakból.

Első A. osztály.

Osztályfőnök: Kiss István.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Balázs József	1	3	3	3	1	4	3	2	1	2
Bartulov Péter	3	4	4	4	3	3	3	3	3	1
Bazsánt János	3	4	4	3	3	4	3	3	1	2
Bán Lajos	1	2	2	3	2	3	3	2	2	1
5 Benyács Sándor, ág. ev.	2	3	2	2	1	3	2	2	1	1
Biácsi Béla	2	2	3	3	3	3	3	2	3	1
Bózsó József	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Brachtl Arthúr	2	3	4	4	3	4	3	3	1	1
Bruckner Endre, izr.	1	1	2	1	1	2	2	2	3	1
10 Czikoranyi Sándor, ág. ev.	1	2	3	2	2	3	3	3	2	1
Csauscher József	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1
Császny István	2	3	3	3	3	3	3	1	2	1
Cserzy István	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1
Császár Lajos	2	2	3	2	3	3	2	2	2	1
15 Csok Vilmos, ev. ref.	2	2	3	2	3	3	2	2	2	1
Darvas Árpád	2	2	2	2	1	3	1	1	2	1
Dobó István, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Dobra Miklós	3	3	3	3	3	3	2	3	2	1
Farkas Mihály	3	4	4	4	4	4	3	3	1	2
20 Fazekas Gáspár	2	2	2	3	2	3	2	2	2	1
Füstöss László	2	2	3	2	2	3	3	2	3	2
Galambos László	1	2	2	2	1	3	1	2	3	1
Gál Ferenc	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
Geiszler Miklós	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1
25 Glücksthál Miklós, izr.	2	4	4	4	3	4	4	2	3	1
Goldgruber Géza, izr.	1	3	3	3	2	3	3	2	3	2
Hille J. Oszkár	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Hirschfeld Ernő, izr.	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2
Holzer László, izr.	2	3	3	2	2	3	3	3	3	1
30 Hrabák Zoltán	1	2	3	2	1	3	3	2	2	1

A tanuló neve és vallása, őszlöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettárajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás	Tornázás	Magaviselet
Hulvák József	1	2	2	2	2	2	1	1	3	1
Janovják József	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Junker Imre	2	2	3	3	3	2	3	2	1	1
Katranecz Sándor	2	3	4	3	3	4	3	3	2	2
35 Kende László, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kertész Mihály	1	2	3	2	2	3	2	2	1	1
Kopasz Mihály*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kovács Ferenc	1	2	2	2	2	3	2	2	2	1
Kowalcze János	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
40 Kókay Béla	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1
Lábdí István, ism.	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1
Lázin György, gör. kel. sz.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mályusz Tibor, ág. ev.	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
Mihajlovics Vojiszláv, g. k. sz.	3	2	3	3	2	3	3	2	1	1
45 Nagy Mihály	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1
Nagyfalusi Jenő, izr.	1	1	2	1	1	3	2	2	3	2
Pálfy Lóránd	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1
Pilaszanovits József	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1
Raner Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
50 Rebecs László, gör. kel. sz.	2	3	3	2	2	3	3	2	2	1
Rozgonyi Andor	1	1	2	2	1	2	2	2	3	1
Rózsa Imre	3	3	3	3	3	3	3	3	—	2
Schultheisz István, ág. ev.	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1
Schwarz Miklós, izr.	2	2	3	1	1	2	2	2	2	2
55 Szánky Sándor	2	3	4	3	3	4	4	3	2	1
Szántó Dénes	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
Széll János, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szokolay István	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2
Tombác László	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
60 Vereb Mihály	1	1	2	1	1	2	2	1	3	1
Weisz Ferenc	3	4	4	4	3	2	4	3	2	2
Weisz Győző, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Zámbó Károly	3	4	4	4	3	4	4	3	2	2
Zihanyi József	1	1	2	2	1	1	2	1	3	1

Magántanulók:

65 Béres István
Kelner Endre, izr.

Összesen: 65

* Kimaradt

Első B. osztály.

Osztályfőnök: Floderer Imre.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Barabás Benő	1	2	3	2	1	3	3	2	3	1
Baurneind Pál	2	2	3	2	1	3	3	2	2	2
Begyik Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bene József	2	3	3	3	2	2	3	2	2	2
5 Berényi László, izr.	1	3	3	3	2	2	2	3	2	2
Berényi Sándor, izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Berger Rezső	2	2	2	2	2	3	3	2	3	1
Bite András	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Botos János, gör. kel. r.	3	3	3	3	2	3	3	2	3	2
10 Bovatsek Jenő	2	3	4	3	3	4	3	3	2	2
Galler Kristóf	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Gottschall Sándor	1	1	2	2	1	2	2	1	2	1
Grünbaum József, izr.	2	4	4	3	2	4	4	3	2	1
Gyurits István	1	3	2	2	1	2	3	1	3	1
15 Hack Béla*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hiel Jenő*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Holló György, izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Holló Pál, izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Hunyár Antal	3	3	4	3	3	4	4	3	3	1
20 Illés Ába, ág. ev.	3	4	4	4	3	4	4	3	1	2
Jezerniczky Ákos, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Juhász Jenő	1	2	2	2	1	2	1	1	2	1
Kalmár Péter	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Keller Béla	3	3	4	3	3	4	3	3	3	2
25 Kiss István	1	2	2	2	1	1	1	1	3	1
Komanov Obrad, g. k. sz.	2	4	4	4	3	4	4	3	2	1
Kotányi Andor, izr.	2	4	4	3	2	4	4	3	3	2
Lázár István	1	2	2	3	2	3	2	2	2	1
Messinger Dezső, izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
30 Mihajlov Hilétó, g. k. sz.	2	3	3	3	3	3	2	2	3	1
Mikula László	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1
Molnár Gábor	2	3	3	2	2	3	3	1	3	1
Novakov D., ism., g. k. sz.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Oláh Ernő	2	2	3	3	2	3	3	3	2	1
35 Ökrös Géza	2	4	4	3	2	4	4	3	3	2
Ördög Béla, ism.	2	3	4	3	3	3	3	3	1	2
Patak Gyula, ev. ref.	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1
Polgár József, izr., ism.	1	2	3	2	2	3	3	2	2	2
Polgár László, izr.	2	3	3	3	2	3	2	3	3	2

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíráás	Tornázás	
40 Réti Endre, izr., ism.	3	2	3	2	1	3	3	2	2	1
Réti László, izr.*	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Réti Sándor, izr.	3	3	4	4	3	4	4	3	3	2
Robichek György, izr.	2	3	4	4	3	4	4	3	3	2
Schäser Emil, ág .ev.	1	3	3	2	1	3	3	3	3	1
45 Schneider János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Schütz Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Soltész József	2	4	4	3	3	4	3	3	2	2
Stark György, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szegő Imre, izr.	1	1	2	2	1	2	2	2	3	1
50 Szlovenszki Géza	2	3	4	3	2	4	3	3	2	1
Tóth Imre	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
Tóth István, ev .ref.	2	3	3	2	2	3	2	2	2	1
Török Ferenc	3	3	4	3	3	4	4	2	3	2
Vad Imre	1	2	3	3	2	2	2	2	2	1
55 Varga József	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1
Vas József	3	3	3	3	3	3	3	3	—	1
Vasvári Imre, izr.	3	2	3	3	2	3	3	2	3	1
Waldek József	1	2	2	1	1	2	2	1	3	1
Wéber Ferenc	2	3	4	3	2	3	2	3	1	1
60 Zakar Ödön, ev. ref.	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Zollner László, izr.	1	3	4	3	1	4	4	2	3	1

* Kimaradt.

Összesen : 61

Első C. osztály.

Osztályfőnök: *Torma Károly.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismé lő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Balogh Lajos	1	3	3	2	2	2	3	3	3	1
Berkes Pál, izr.	3	3	3	2	2	3	3	3	3	1
Blau Dezső, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Böhm Endre, izr.	2	4	4	4	3	4	4	3	3	2
5 Buchnitz Zoltán	2	3	3	3	2	3	3	3	1	1
Calnicean Aurél, g. k. r.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dobóczy Mihály	3	4	4	4	4	4	4	3	1	1
Fodor Géza	3	4	4	3	2	4	3	2	2	1
Fuchs Lajos, ág. ev.	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1
10 Geisz Péter	2	2	3	2	1	2	3	3	2	1
Gelléri András, izr.	1	2	3	3	2	2	2	1	1	1
Glaser János	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1
Groszer Andor, izr.	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
Hajdú Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
15 Hinczinger Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hrabovszky István	1	2	1	1	1	2	1	2	2	1
Hrusztek Dezső	1	3	2	1	1	3	3	3	2	1
Juhász Antal	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1
Juhász Ferenc	1	2	1	2	1	2	2	2	1	1
20 Jung István, ism.	2	3	3	2	2	2	2	3	3	1
Kasza Ferenc	2	4	4	4	3	4	4	3	3	2
Keczer Béla	1	2	1	1	2	3	3	1	1	1
Kispéter Vince*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kiss Alfréd	3	4	4	4	3	4	4	2	2	1
25 Kiss Lajos	3	4	4	4	3	4	4	3	3	2
Klier Alajos	3	3	3	3	3	4	3	3	1	1
Kőrösi Pál	2	3	3	2	2	3	3	2	1	1
Lantos Mátyás	2	3	3	3	3	3	2	3	3	1
Lasancz József	3	3	4	3	3	3	3	3	2	1
30 László Pál, izr.	1	2	1	1	1	2	2	2	2	1
Lenhardt Mihály	1	2	3	1	1	2	2	3	2	1
Márki Imre	3	2	2	3	2	3	2	2	1	1
Mészöly Ödön, ev. ref.	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1
Mixich Nándor	2	3	3	2	2	2	3	3	1	1
35 Müller József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Németh Ödön	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Niederkirchner Vilmos	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Perczian Aladár, ág. ev.	2	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Rauschenberger Gyula	2	4	4	2	2	4	4	3	3	1

* Kimaradt

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
40 Reis Vilmos, izr.	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1
Répás Lajos	1	3	3	1	1	3	2	2	2	1
Roth Miklós	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1
Sári János	3	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Stollmayer János	2	3	3	3	2	2	3	3	1	1
45 Süle László	2	3	3	3	2	4	4	3	2	1
Szegszárdi Boldizsár	1	3	3	3	1	3	3	3	1	1
Szekerés Géza, izr.	1	3	3	2	2	2	2	3	3	1
Szécsi Dániel, izr.	1	3	3	2	2	2	2	3	2	2
Székely Árpád	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2
50 Szűj Ferenc, ev. ref.	2	3	4	3	2	4	2	3	2	1
Szilágyi Béla	3	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Szopós Géza	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1
Telbisz Rafael	3	3	3	2	2	3	3	3	2	1
Teodorovics Jenő	3	4	4	2	2	3	3	3	2	1
55 Tóbiás Mihály*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Udvardi Ferenc	1	2	2	2	2	2	2	3	3	1
Vajda Károly	2	2	3	2	3	3	2	2	3	1
Várda Aladár	1	2	3	2	1	3	3	2	2	1
Vecsernyés András	1	3	2	2	1	3	2	3	2	1
60 Vezér Ernő, ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Weéber Ödön*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wimmer Béla	1	3	3	2	1	3	3	3	3	1

Összesen: 62

* Kimaradt.

Második A. osztály.

Osztályfőnök: Kövesi Lajos.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Avedik-Domján Zoltán . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Back Károly	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2
Bácskay László	1	4	4	4	3	4	3	3	2	2
Becsei Imre, izr.	1	2	3	3	2	2	2	2	3	1
5 Besskó Dezső	1	4	4	4	3	4	3	3	3	2
Blázek Lajos	3	4	4	4	3	3	3	2	2	1
Bozsó Ferenc	2	3	3	3	3	3	3	1	1	1
Bozsó János	2	3	4	3	3	3	3	2	2	1
Chmelik János	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2
10 Czérna László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Csecs József	3	3	4	4	3	3	4	3	2	1
Csikós József	2	3	3	1	1	3	3	2	1	1
Dautner Ferenc	1	3	2	2	2	2	2	2	1	1
Dávid János, gör. kel. r. . .	1	1	2	3	2	2	2	2	2	1
15 Dobay Gyula	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1
Eck Ferenc	1	2	2	2	1	2	2	1	1	1
Fodcr Kálmán izr.	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Gerhardt Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Grúner Miklós, izr.	1	3	3	2	3	4	4	3	1	1
20 Havas Imre	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1
Herczeg Gábor, izr.	2	3	3	2	2	2	2	3	2	1
Joannovics Tiber	3	3	4	4	3	3	4	4	1	2
Junkert József	1	3	3	2	2	2	2	3	2	2
Kasza Gyula	2	2	2	2	3	2	3	2	1	1
25 Kálmán Viktor, izr.	3	3	3	2	2	4	3	2	2	1
Kemény Jenő, izr.	1	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Klucsik Gábor	2	2	2	2	2	3	1	1	1	1
Knotz Sándor	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Komarek Imre	2	3	3	2	2	4	3	3	2	1
30 Kopasz Ferenc, ism.	3	4	4	3	3	2	2	3	3	1
Korniss Andor	2	3	3	2	2	3	4	2	1	1
Kövesi Győző, izr.	1	2	2	1	2	1	2	2	1	1
Krebsz Jakab	1	3	3	2	2	3	3	2	2	1
Lantos Zoltán	2	3	3	2	2	3	2	2	3	1
35 László Mihály, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Lénárt Zsigmond, izr.	1	2	3	1	2	1	2	2	3	1
Mandl József	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
Mariné István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Márton Sámuel, izr., ism. . .	3	3	3	2	3	3	2	2	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudományok	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíró		Tornázás
40 Miskolczy Zoltán, ev. ref.	1	2	3	3	2	2	2	2	2	1
Ördögh Benő	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Ördög József	3	3	3	3	2	3	2	2	3	2
Pomázi István*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Princz István, izr.	1	3	3	2	2	2	2	2	3	1
45 Regdon József	2	4	3	4	3	4	3	2	3	1
Regdon Károly	1	2	2	2	2	3	2	2	2	1
Sallai Kálmán	2	3	3	3	2	3	3	2	3	1
Sandberg József, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Schütz László	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
50 Simon Ákos	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Spányi Ernő	1	1	1	2	2	2	3	2	3	2
Szász Ferenc, izr.	1	2	3	2	2	2	2	2	3	2
Tápai Antal, ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Tóth Kálmán	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1
55 Vukodínovity M., g. k. sz.	1	2	2	3	2	2	3	1	1	1
Zimmermann Vilmos	2	2	2	1	1	3	3	1	1	1
Zsinkó János	1	3	3	3	2	3	3	2	2	1

* Kimaradt.

Összesen : 57

Második B. osztály.

Osztályfőnök: *Balanyi György dr.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajz-ó mértan	Szépíráás		Tornázás
Adler Dezső, izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Agóczy István	3	3	4	4	3	4	4	2	1	2
Bokor János, izr.	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1
Börcsök Jenő*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Brachtl Károly	3	4	4	4	3	3	3	2	1	1
Buda Miklós	1	2	3	1	1	3	3	3	2	2
Fischhof Endre, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1
Fohsz Zoltán	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1
Glázy Antal, ism.	1	3	4	1	2	2	3	1	1	1
10 Glázy Miklós	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
Greskovits Gyula	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1
Guth Mátyás	1	3	3	3	2	3	3	2	3	1
Hunyadi János	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1
János Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
15 Jobszt Gyula	1	3	3	3	1	3	3	2	2	1
Kasza László	2	3	3	3	3	3	2	3	2	2
Korda László, izr.	2	4	4	3	3	3	3	3	3	2
Kovács Dániel, ág. ev.	2	2	3	3	2	3	3	3	2	2
Kovács István	1	2	3	2	2	2	3	3	1	2
20 Kovács József	1	1	2	1	1	1	2	3	—	1
Króó Imre, izr.	1	1	2	1	2	1	3	2	3	1
Lázin Száva, gör. kel. sz.	1	1	2	1	1	2	3	1	2	1
Lefkovics Imre, izr.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lichtneckert József	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1
25 Mészáros Antal	3	4	4	4	3	3	3	3	1	1
Minda Antal*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nikolits István, gör. kel. sz.	2	3	4	3	2	3	4	3	3	1
Nikolits Simon, gör. kel. sz.	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1
Orzechowski Sándor	1	1	1	2	1	2	2	2	2	1
30 Pórer Dezső	3	3	3	3	2	3	2	2	1	1
Radó István, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Seiler Ernő, izr.	2	4	4	3	2	3	3	3	3	2
Simanovics István	1	2	2	1	1	2	3	2	3	1
Sisák Mihály	3	3	4	4	1	2	3	2	1	1
35 Szabados László, izr.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Szabó Béla	2	3	3	2	2	3	3	2	2	2
Szmolén István	2	3	3	2	2	3	3	3	1	1
Urbán Imre	1	1	2	1	2	2	2	1	—	1

* Kimaradt.

Összesen : 38

Második C. osztály.

Osztályfőnök: Révai József dr.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudomány	Számítástechnika	Rajzoló mértan	Szépírási		Tornázás
Batta István, ev. ref.	1	3	4	4	3	3	3	3	3	3
Beretvás János	2	3	4	3	3	3	3	3	3	3
Bezdány Lajos*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Burger János	1	2	3	3	2	3	2	1	2	1
5 Csúri József	3	3	3	3	3	4	3	2	2	1
Dobó István	3	2	3	3	2	3	3	2	3	1
Ember László	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Fürst Béla	2	3	4	3	3	3	3	2	1	2
Guttmann Ádám	2	2	2	3	2	2	3	1	3	1
10 Halász Zoltán, ism.	1	2	2	1	1	3	2	2	2	1
Hoffmann György, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Cs. Holyba István	1	3	3	3	3	4	2	2	3	1
Huber István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Institutor Antal	2	3	4	3	3	3	3	2	3	2
15 Katona Sándor	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Keller Mihály	2	2	3	3	3	3	3	2	2	1
Kolling János	3	3	4	4	3	4	3	3	1	1
Kossik Adorján	1	2	2	3	2	3	2	3	2	2
Kovács Károly	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1
20 Lasz gallner Tibor, ág. ev.	2	3	4	3	3	3	3	3	2	2
Lábán Dezső	1	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Ledermüller Olivér	1	2	2	3	2	2	3	4	2	2
Leszl Máttyás	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1
Löfler György	1	2	3	3	3	3	3	2	2	1
25 Mahler Viktor, izr.	3	3	4	3	3	4	4	4	2	2
Mahr Rezső	1	2	3	3	2	3	3	2	3	1
Márki Nándor	1	1	2	1	1	2	3	3	3	1
Máté Tibor, izr.	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1
Messer Sándor, izr.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30 Müller Antal	3	3	3	3	3	4	4	3	2	1
Nagy Andor, gör. kath.	1	3	3	3	2	4	3	3	3	1
Nagy Béla	1	2	3	3	3	4	3	3	1	2
Nemess Sándor	1	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Neubauer István, izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
35 Neuwirth Ferenc, izr., ism.	1	2	2	3	2	3	2	2	3	2
Nicsovics István	4	4	4	4	3	3	4	3	3	2
Ördög Károly	3	3	4	3	3	4	3	3	3	1
Pataky László	1	2	2	2	2	3	3	3	3	1
Révész József, izr.	3	1	2	2	3	2	3	3	3	1

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t a r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudomány	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
40 Richter János, izr.	2	1	2	1	1	2	2	2	2	1
Robicsek Imre, izr.	1	2	2	2	2	3	3	3	3	1
Rónay Miklós	1	2	2	2	1	1	1	2	2	1
Scherer Ferenc	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Schott János	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1
45 Serbán M. György, g. k. r.	1	2	2	2	2	3	2	1	3	2
Stern Simon, izr.	3	3	4	4	3	3	3	3	3	2
Szabó Imre, izr.	1	3	3	3	2	2	2	3	3	1
Szapár Tibor	2	2	2	2	1	3	2	3	3	1
Vajas István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
50 Vas Béla	3	3	4	3	3	4	3	3	2	1
Vermes Andor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Vénig Gyula	2	3	3	3	2	3	4	3	2	2
Vincze Aladár	1	2	3	2	1	3	3	1	1	2
Weil Adám	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1
55 Weiszmandl Jakab	2	3	4	3	3	3	3	1	1	1
Zappe Mátyás	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1
Zámbó Imre	2	3	3	3	2	3	2	4	1	1

Összesen: 57

Harmadik A. osztály.

Osztályfőnök: Vajda Imre.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Aczél Ede	1	3	3	2	1	2	3	3	2	1
Ábrahám István	1	2	2	1	2	2	2	2	3	1
Bachó József*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Balogh Sándor	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
5 Baranyai László, ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bauer Antal	1	2	3	2	3	3	3	3	1	1
Benyács Aladár, ág. ev.	2	3	3	2	1	2	3	3	2	1
Bittó András	1	2	3	2	2	2	2	2	1	1
Bittó István	1	2	3	2	1	1	1	2	1	1
10 Bokor Gyula, izr.	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1
Csala Albert, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Cserzy Mihály	1	1	3	3	2	2	2	3	2	1
Dabasi Endre, izr.	3	3	3	3	2	2	3	3	3	1
Farkas Gyula	2	3	4	4	3	4	4	3	1	1
15 Fischer Sándor, izr.	3	1	2	3	2	2	3	3	1	1
Fohsz Jenő	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Glück Imre, izr.	3	3	4	3	2	2	3	2	3	1
Gróf Endre	1	1	2	2	1	1	2	1	3	1
Horváth György, ism.	1	3	3	1	2	2	3	3	1	1
20 Kakuszi Béla	2	3	3	2	3	2	2	3	2	1
Kapp Olivér	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Klauber Leó, izr.	3	2	3	3	3	3	3	3	3	1
Klein Béla	1	1	1	1	1	2	2	2	3	1
Komarek Gyula	2	3	3	2	3	2	3	3	2	1
25 Kondor János, gör. kath.	2	3	4	4	3	4	4	4	3	2
Kopasz István	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Kószó György**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kranczly Ferenc	3	3	3	3	3	3	4	3	3	1
Krausz Béla, izr.	2	1	2	2	1	1	1	2	3	2
30 Löbl Oszkár, izr.	3	3	4	3	2	3	3	4	3	1
Mányov Ráfael	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Máté Dénes, izr.	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1
Mixich József	3	3	4	3	3	4	4	4	1	2
Nagy Béla, ev. ref.	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1
35 Nagy Sándor, ev. ref.	2	3	3	3	2	3	3	3	1	1
Nedelko Milutin, g. k. sz.	1	2	3	2	2	3	3	3	3	1
Orincsák Miklós	1	3	3	2	3	2	3	3	3	1
Plskó János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Pollner Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

* Vizsgálatlan maradt.

**Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítan	Rajzoló mérten		Tornázás
40 Prohászka Kálmán, ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1
Próbáld Sándor	1	2	2	1	1	2	2	2	3	1
Roboz István, izr.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schwartz János, izr.	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Somlyódy Ferenc, ev. ref.	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1
45 Stark Emil, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Steiner Gyula, izr.	4	4	4	3	3	4	4	4	3	2
Steiner Miksa, izr.	1	1	2	1	1	2	2	2	—	1
Szabó Béla	1	2	3	3	3	3	3	3	2	1
Szabó László	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2
50 Szendrei János, öszt.	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1
Szilágyi Károly	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Szűcs Ferenc	1	3	3	3	2	2	2	2	2	2
Takács László	3	3	4	4	3	4	4	3	3	2
Tenk Imre	1	3	3	3	3	2	3	3	2	1
55 Tirczka Lóránt	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Tóth Géza, ev. ref.	1	2	2	1	1	1	2	2	3	1
Tóth Győző	1	2	2	2	2	1	3	3	2	2
Várady András	3	4	4	2	3	3	4	3	2	1
Vermes Imre	2	2	3	3	1	2	3	3	2	1
60 Weéber Elemér	2	3	3	2	3	3	3	2	1	1
Weéber Oszkár	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Zámbó Béla, ism.	1	3	3	3	1	3	3	3	2	2

* Kimaradt.

Összesen : 62

Harmadik B. osztály.

Osztályfőnök: *Fábián Imre.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Nemet nyelv	Történelem	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mértán		Tornázás
Ábrahám Ferenc	2	3	3	2	3	2	3	3	1	1
Beck István, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bencsik Endre	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
Bója László	3	4	4	4	3	4	4	3	2	2
5 Borovszky Jenő	1	3	3	2	3	2	3	3	1	1
Bózsó Imre.	1	3	3	2	1	2	2	2	1	1
Böhm László, izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	1	1
Böhm Pál, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Burger Béla, izr.	1	2	2	2	1	2	2	3	3	1
10 Csávási Béla, ev. ref.	1	2	2	2	1	2	2	3	—	1
Csehák Sándor	1	1	2	1	1	2	2	1	3	1
Dús Endre, ev. ref.	3	3	3	3	2	1	3	3	3	1
Erössy József	1	2	3	1	1	3	2	2	1	1
Edvy Gyula	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1
15 Falta László, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Farkas József	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Fodor István, izr.	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
Frank István, izr.	1	1	2	2	2	1	2	3	2	1
Füzesi Zoltán	2	1	3	3	2	2	3	3	2	2
20 Hajós József	1	3	3	2	3	2	2	3	3	1
Havas Dezső, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1
Herczeg Endre, izr.	1	2	3	1	3	2	3	3	2	1
Kahlesz István	2	3	3	1	2	2	3	3	—	1
Karászi Gyula	2	3	3	2	3	3	3	3	1	2
25 Kálmán Béla	1	3	3	3	2	2	2	2	2	1
Kicsin Aurél, gör. kel. r.	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Komlósi János	3	4	4	3	3	3	4	4	2	2
Kovács László	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1
Kroó György, izr.	2	3	2	2	3	2	3	3	3	1
30 Kulishich Pál	1	3	3	3	2	3	3	3	—	1
Lugosics Kálmán	1	2	2	2	2	1	2	1	2	1
Majerik Dezső, ág. ev.	1	3	3	3	2	2	3	3	1	2
Matók Ferenc	2	3	3	3	3	3	4	4	2	1
Miksa Jenő, gör. kath.	1	3	3	2	3	3	4	3	1	1
35 Molnár Endre	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Nagyfalusi Andor, izr.	1	2	3	2	1	1	3	3	2	1
Nyári István	1	3	3	2	3	2	3	3	2	1
Papp Gyula, gör. kath.	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1
Páthy Alajos	1	3	4	3	2	2	3	3	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számтан	Rajzoló mértán		Tornázás
40 Révész János	2	3	3	3	3	2	3	3	3	1
Saághy László	1	2	3	2	2	1	3	3	2	1
Savanya Ferenc	1	2	3	2	2	2	2	3	2	1
Schatz György, izr., ism.	2	3	4	3	3	3	4	3	3	3
Schultheisz Emil, ág. ev.	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
45 Schöler Andor	2	2	3	1	2	2	1	3	2	2
Steiner Imre, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Szalay József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szeifert József	1	2	2	1	1	2	2	2	—	1
Szécsi Pál, izr.	1	1	2	1	1	1	2	1	3	2
50 Szivessy Endre, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	3	2
Szojka Ferenc, ág. ev.	2	3	3	2	3	3	3	2	1	1
Szögi Endre	1	3	3	3	2	3	3	3	—	1
Sztárcsevich Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tóth János	1	4	4	3	3	3	4	3	3	2
55 Tóth József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tóth Pál	1	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Ujhelyi János, izr.	2	3	3	3	2	1	4	3	3	1
Ujj József	3	4	3	3	3	3	3	3	1	1
Vadász László, izr.	1	3	3	2	1	2	2	3	3	1
60 Vadkerti János	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1
Varga Sándor	2	3	4	3	3	3	3	2	1	1
Vida József	1	2	2	1	2	1	2	2	3	1
Vincze János, ev .ref.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2

Összesen : 63

Negyedik A. osztály.

Osztályfőnök: Tóth Lajos.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Balogh István	2	3	3	3	2	2	3	2	—	1
Beck Dezső, izr.	1	3	3	3	3	2	3	3	2	1
Blancz Miklós*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bock János	2	3	4	3	3	3	3	3	1	1
5 Borsodi Iván**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csávossy Béla, báró	1	2	3	2	2	2	3	3	3	1
Csikány Ferenc, ism.	2	3	4	3	3	3	3	2	3	2
Dobó János	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Dobóczki Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Dungyverszky Sándor, g. k.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Dús Miklós, ev. ref.	2	2	3	3	1	2	3	3	2	1
Fischer Ferenc, izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Fodor Sándor	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Forbát Frigyes, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
15 Friedl Ferenc	1	2	3	3	1	1	3	3	3	1
Greskovits Lajos	1	2	3	3	3	3	3	2	3	2
Hellmann Oszkár	1	3	3	1	1	2	3	2	3	1
Horváth Lajos	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
Jambrik István, ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
20 Jerney Tibor	3	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Juhász Endre	3	3	3	3	3	3	3	3	—	2
Kelemen Oszkár, ism.**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kopp Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Korda Jenő izr.	1	3	3	3	3	3	3	1	3	1
25 Kovács István, izr.	2	4	3	3	3	3	3	3	3	1
Kroó Lipót, izr.	1	3	4	2	3	3	3	3	3	1
Lászlóffy János	1	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Mályusz Elemér, ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Nagy Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
30 Nováky József	2	3	3	3	3	2	3	3	1	2
Pálfy István	1	3	3	3	1	1	2	1	2	1
Radványi Sándor	2	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Rádóczy László	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1
Reök Andor, ág. ev.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
35 Schäfer János, izr.	1	2	2	1	1	2	2	2	3	1
Schultheisz Miksa, ág. ev. . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Simonsich Béla	1	3	3	3	1	2	3	3	1	1

* Meghalt.

** Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetráajz	Algebra	Rajzoló mértán	Tornázás	Magaviselet
Skalka Zénó*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szakáll László	1	2	1	1	2	2	1	1	3	2
40 Tóth Kálmán	1	2	3	3	2	2	3	3	3	1
Vass György	1	3	3	3	3	3	3	3	—	2
Vasvári Miklós, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	3	1

Összesen : 42

* Kimaradt.

Negyedik B. osztály.

Osztályfőnök: Révész László.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Babiczy Béla	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Berecz Gyula	2	3	1	3	3	4	4	3	3	3
Berger István, izr.	1	1	1	1	2	1	2	1	3	1
Besskó Árpád*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Blau Oszkár, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Brunner Károly	2	3	3	3	3	2	3	2	3	1
Csiky Dezső*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dávid Imre, ism.	1	1	3	2	2	2	3	1	1	2
Dobóczy József	1	1	1	2	2	1	2	1	1	1
10 Fehlberg Vilmos	1	2	3	2	1	2	3	2	1	1
Fellegi György, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Gáspár Mihály, izr.	1	2	2	2	3	3	2	2	3	1
Gelsy László*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyuris Imre	3	3	4	4	4	4	4	4	2	1
15 Halász Béla	2	3	3	3	3	3	2	3	1	1
Havas Mátyás, izr.	1	3	4	3	3	3	4	3	2	1
Herczl Miklós, izr.	1	1	1	1	3	2	3	2	3	1
Hermann Vendel	1	2	2	1	3	3	2	1	1	1
Hirsch Béla, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
20 Ispánki Géza	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
Jakobovits Jenő, izr.	1	1	2	3	1	2	3	2	3	1
Keczer László	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Kemény Gábor, ág. ev.	2	2	3	3	2	2	3	3	3	1
Kertész Lajos	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
25 Kienitz Lajos	1	1	3	2	2	2	3	2	2	1
Kiss Mihály	3	3	4	3	3	3	4	3	1	1
Klein György, izr.	2	3	3	2	3	2	3	3	3	2
Klucsik Ferenc	2	1	3	3	3	3	3	1	1	2
Kosóczy Ferenc	1	2	3	3	3	2	2	2	2	1
30 Kovách Ernő	2	3	3	3	3	3	3	3	—	2
Kőrösi Gyula, izr.	2	2	2	3	2	3	2	2	3	1
Latzkovics Dezső*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
László Ágoston	2	3	3	4	3	4	2	3	3	1
Lindenfeld István, izr.	3	3	4	4	4	4	4	4	2	2
35 Magyar Károly	1	1	3	2	3	1	3	2	1	1
Maran Koriolán, gör. kel. r.	1	3	3	2	3	3	3	2	2	1
Murka István, öszt.	1	2	1	3	2	2	3	2	1	1
Pető László, izr.	2	1	1	1	2	1	3	2	—	1
Rapcsán Vilmos, ág. ev.	2	2	1	3	2	3	3	3	2	2

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, ősztondijas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
40 Reitberger István, ism.	1	2	3	2	3	2	3	2	2	1
Reitberger János	1	2	3	2	3	2	3	2	2	1
Schmidt Károly	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2
Schwarz Lajos, izr.	1	2	3	2	1	1	1	1	1	1
Somogyi Jenő, ev. ref.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
45 Sutka József	3	3	3	3	4	4	3	2	—	2
Szabó Pál, ism.	3	3	3	4	3	3	3	3	1	1
Szász Mátyás, izr.	1	3	3	3	3	2	4	3	2	1
Szepes László, izr.	2	3	3	3	2	3	4	3	2	1
Toutenui Sándor	1	3	3	2	2	2	3	3	3	1
50 Villax Ernő	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1
Villax Ferenc	1	3	3	3	3	2	3	3	1	1
Weil Pál, izr.	1	2	1	1	2	1	3	2	1	1

Magántanuló:

Nagy Géza

Összesen: 53

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: *Biró Imre.*

A tanuló neve és vallása, osztóndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
Berecz Árpád	1	2	2	—	2	2	2	1	3	3	2	1
Bihari István, izr.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1
Börcsök Ferenc	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2
Bruck Dezső, izr.	1	2	3	—	2	2	2	3	3	3	3	1
5 Csávossy Endre, báró	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	2	2
Cserveny Rezső	3	3	4	4	—	—	3	3	3	4	2	1
Csiky László	1	3	3	—	3	3	3	1	2	3	2	1
Csillag Sándor, önk. ism.	1	2	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1
Dermla Artúr	1	2	3	—	1	1	1	1	2	2	3	1
10 Deutsch Ede, izr.	2	1	1	1	—	—	2	2	1	1	3	1
Egresi Zoltán	1	2	3	—	1	1	3	3	2	3	3	2
Ferenczy Endre	1	2	2	3	—	—	3	3	3	3	—	2
Frankó Gyula	1	2	2	1	—	—	2	2	2	2	2	1
Garai Géza	3	3	4	4	—	—	3	3	4	4	3	2
15 Gerster Lajos, ism.	1	2	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1
Ginder Nándor	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1
Gróf Géza	2	3	3	—	3	3	3	3	2	3	3	1
Hegedüs Béla*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horváth Lajos	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1
20 Janik László	1	2	2	2	—	—	2	2	2	3	3	1
Kanyó Béla	1	1	2	1	—	—	1	1	1	2	3	1
Kasza József, öszt.	1	2	2	2	—	—	2	2	3	2	2	2
Katona Gyula	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1
Keczely Árpád	2	3	3	—	3	2	3	3	2	3	3	1
25 Kikindai Győző	3	3	3	4	—	—	3	3	3	4	1	1
Kiss Jenő	1	2	2	1	—	—	2	2	1	2	2	1
Klokker Ferenc	3	3	4	4	—	—	3	3	3	4	2	2
Koch Andor, izr.	1	2	2	2	—	—	1	2	2	2	3	1
Konrád Ede, izr., öszt.	1	2	1	2	—	—	2	1	2	3	—	1
30 Kovalik-Deák László	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1
Kovács Oszkár, izr.	2	3	4	4	—	—	3	4	3	4	2	1
Kókay László	2	3	3	4	—	—	3	3	4	4	4	2
Kókay Pál**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräuter Miklós	2	3	3	—	—	—	2	3	2	3	1	1
35 Lábán József	1	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	1
Lehotai Kálmán	1	2	3	3	—	—	3	1	1	3	2	2
Leinczinger László	1	2	2	2	—	—	2	1	1	2	2	1

* Kimaradt.

** Vizsgálatlan maradt.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
Lipták Jenő	1	2	2	1	—	—	2	1	1	2	3	1
Lovassy Imre, unit.	1	2	2	2	—	—	2	1	2	2	2	2
40 Marer Sándor, izr.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Markovich Béla, öszt.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	2	3	2
Matiza János	1	2	2	2	—	—	1	1	1	3	2	1
Máthé Jenő	2	3	3	—	3	1	3	2	3	3	2	2
Nánássy Endre, ev. ref.	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1
45 Nyáry András	1	2	2	3	—	—	3	2	3	3	2	1
Pertzián István, ág. ev.	2	3	3	—	2	2	3	3	3	3	3	1
Péter László, ev. ref.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Puskás Zoltán	2	3	4	—	3	3	3	3	3	4	2	3
Riesz Miklós	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1
50 Rietly Géza	2	2	2	3	—	—	3	2	2	3	3	2
Schäfer Kristóf, ism.	1	2	3	—	2	1	2	3	2	3	1	1
Schváb József, izr.	1	2	2	2	—	—	2	1	1	2	—	1
Stertz Mátyás	3	4	4	—	3	3	2	3	3	3	2	2
Szakall Zoltán	1	1	2	2	—	—	2	1	1	2	—	1
55 Szőke Mihály, öszt.	1	1	1	2	—	—	2	1	1	2	—	1
Sztarcsevich László	1	1	1	—	2	1	1	1	2	2	2	1
Szűcs Andor	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2
Thold István	3	3	3	4	—	—	3	4	4	4	2	2
Tóásó Aurél	1	1	2	2	—	—	2	2	2	3	2	1
60 Trifunác Sándor, g. k. sz.	1	2	3	3	—	—	3	3	2	3	3	2
Vajda György, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	2	1
Vermes Gábor	1	2	3	—	2	3	2	2	2	3	3	1
Vermes Imre, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1
Vékes Bertalan	3	3	4	3	—	—	4	4	4	4	2	2
65 Vig Pál, ev. ref.	2	3	3	3	—	—	1	3	2	3	4	2
Viola István	2	3	3	—	2	3	3	3	2	3	2	1
Wagner Jenő	1	1	1	2	—	—	1	1	1	2	1	1
Weber Miklós	1	2	1	3	—	—	1	1	2	2	—	2

Magántanuló :

Marschall Miklós

* Kimaradt.

Összesen : 69

Hatodik osztály.

Osztályfőnök : Babos Dezső.

A tanuló neve és vallása, osztályfőnök vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan		Tör. áras
					Irodalom	Rajz						
Balassa Jenő, izr.	1	3	3	2	—	—	3	3	2	4	3	1
Bartole János	2	3	3	3	—	—	2	3	2	3	—	1
Blau Marcel, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2
Boros Lajos, izr.	1	3	3	3	—	—	2	2	3	3	3	2
5 Böhm József, izr.	1	2	2	2	—	—	1	1	2	2	2	2
Czinner Andor, izr.	1	2	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1
Dermla Rezső	1	2	2	—	1	1	2	1	1	2	3	1
Devics István	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1
Dittert Gyula	2	4	4	—	3	2	3	3	3	4	—	1
10 Faragó Endre	2	4	4	—	3	2	3	3	3	4	2	1
Fellegi Andor, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	1
Flatz Béla	1	1	1	—	1	1	1	2	1	1	2	1
Gerő Imre, izr.	1	2	1	1	—	—	2	2	2	1	1	1
Gömöri Mihály, izr.	1	3	3	3	—	—	2	3	3	3	—	2
15 Göndöcs Jenő	1	1	2	1	—	—	1	2	1	2	2	1
Grosser Jenő, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1
Grünner László	1	2	3	—	1	2	3	2	2	1	2	1
Ha'asi Ferenc*.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hauptvogel János	2	2	3	2	—	—	3	3	2	1	3	1
20 Hegedüs Ferenc	1	3	3	2	—	—	3	3	2	3	4	1
Hegyí Márton	1	2	2	2	—	—	2	2	1	2	1	1
Horváth Gyula	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1
Horváth Jenő	1	3	3	—	1	2	2	1	2	3	3	1
Jordán Jenő, ism.	1	3	3	—	2	3	2	3	3	2	1	1
25 Kakuszi József	2	3	4	3	—	—	3	4	3	4	3	1
Kiss Géza, ev. ref.	1	1	2	1	—	—	2	1	1	1	2	1
Klinovszky Antal	1	2	3	1	—	—	2	2	1	2	2	1
Klucsik István	1	1	2	2	—	—	2	1	1	3	1	1
Kovács István, ism., ev. ref.	2	3	3	—	2	2	3	3	3	3	—	2
30 Kroó Imre, izr.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	4	—	1
Latzkovits Béla	2	3	3	3	—	—	3	4	3	3	1	2
Lengyel László, izr.	1	2	3	—	1	1	1	3	3	3	1	1
Lichtneckert Béla	3	4	4	—	3	3	3	4	3	4	—	2
Limbek Géza	1	2	3	2	—	—	2	3	3	3	3	1
35 Márki Szilveszter	1	3	3	2	—	—	3	2	1	3	3	1
Máté Sándor, izr.	1	2	3	3	—	—	2	2	1	3	2	2
Mikovics Dusan, g. k. sz.	1	3	3	2	—	—	2	2	3	2	1	1
Muth Endre, izr.	1	1	2	2	—	—	2	1	1	2	2	1
Müller Sándor	1	4	4	—	3	2	3	3	3	3	1	1

* Meghalt.

A tanuló neve és vallása, osztóndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Tö-ténelem	Természetráajz	Mennyiségtan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
40 Németh Jenő, ev. ref.	1	2	3	—	1	2	2	3	2	3	3	1
Ökrös Vilmos	1	2	3	3	—	—	3	2	2	3	—	1
Črdög Ottó	1	2	3	—	1	3	3	2	2	3	2	1
Öhler Dezső, izr.	2	2	3	3	—	—	2	2	2	3	1	1
Örhalmi Károly, ág. ev.	1	2	4	—	1	3	3	2	2	3	1	1
45 Pauer Tibor	1	3	3	—	2	2	2	3	2	3	3	2
Pintér Ferenc	2	3	3	—	2	2	3	3	2	3	2	1
Radványi Géza	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	1
Rajky Gyula*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Répás Bé!a	1	2	1	1	—	—	1	1	1	2	4	1
50 Réti István, ág. ev.	1	1	2	1	—	—	1	1	1	2	2	1
Rothbart Emil, izr.	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	—	2
Schachtitz János, izr.	1	1	1	2	—	—	2	2	3	2	4	1
Schwartz Sándor	1	2	2	1	—	—	2	3	1	2	1	1
Somlyódy Árpád, ev. ref.	1	1	3	—	1	1	3	1	1	2	—	1
55 Sütöry Jenő	1	3	3	—	2	2	2	3	3	3	2	1
Szarka László	2	2	3	—	1	3	3	3	3	4	1	2
Szegfi László	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Temesváry Ernő	1	2	3	—	1	3	3	2	3	3	3	2
Temesváry László	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	3	2
60 Tirczka Kolos	1	1	2	—	1	2	2	1	1	2	—	1
Tóth Géza, ism.	1	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	2
Ujj Bé!a	1	1	2	—	1	1	2	2	1	3	2	1
Winter Jenő, izr.	1	1	2	2	—	—	1	2	2	2	2	1
Zakar Zoltán, ev. ref.	1	3	3	—	1	1	3	3	2	3	1	1

Magántanulók:

Barabás Ervin, izr.**

Mann Jenő

Sisák Ferenc**

Összesen: 64

* Kimaradt.

** Vizsgálatlan maradt.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: *Prelog József.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k												
	Val ástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Égészségtan	Magaviselet
					Irodalom	Ra z							
Babarczy József	1	2	3	—	2	3	3	2	3	3	3	2	2
Balassa István, izr., ism.	1	1	3	—	3	2	2	3	3	3	—	1	1
Bali Pál	1	1	3	—	1	2	2	1	1	2	1	1	1
Balogh Lajos	2	3	3	—	2	3	3	3	3	3	3	1	1
5 Bánatfi Károly, izr.	1	2	3	3	—	—	2	2	3	3	2	3	1
Becsey Zoltán	2	3	3	—	3	3	3	3	3	2	3	2	2
Berger László, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	3	1	1
Bojinca Kornél, gör. kel. r.	1	3	3	—	3	3	3	3	3	4	2	2	1
Burg Ete	1	2	3	—	2	2	1	2	3	3	—	2	2
10 Csávossy József, báró	1	1	3	—	2	2	2	2	3	3	—	1	1
Erczbrucker Aladár	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	2	1	1
Ernszt János	2	2	3	—	2	2	2	3	3	3	2	1	2
Eszes István	1	1	2	—	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Fekete Gyula	1	1	3	2	—	—	3	2	2	2	2	1	1
15 Fodor István	1	2	3	—	3	1	2	3	3	4	3	1	2
Fráter Gyula	1	3	3	—	3	3	3	2	3	3	—	1	1
Garai László, izr.	2	2	3	—	2	3	2	3	3	2	2	1	1
Halasi Antal	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Halmos Sándor, izr.	1	1	3	—	1	3	1	1	2	3	3	1	1
20 Jakobsics Imre	1	1	2	—	1	2	1	2	2	2	—	1	1
Kallós Károly, izr.	1	1	2	1	—	—	1	1	1	1	3	1	1
Kálnai Gyula, izr.	1	3	3	3	—	—	3	4	3	3	1	2	2
Kelemen László, öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	1
Kellner Dániel, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	1
25 Kommesz János	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	3	2	2
Kopeczky Károly	1	1	2	1	—	—	1	1	3	2	—	1	1
Kordás Sándor	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	1
Korláth Kálmán, ev. ref.	1	2	3	—	1	3	2	2	3	3	2	2	2
Kreiker Jenő	2	1	3	2	—	—	2	2	2	3	3	2	2
30 Kúp László	2	2	3	—	2	2	3	3	4	3	3	2	2
Leopold Ede, izr.	1	2	3	—	2	2	3	2	3	3	2	1	1
Mamusich Béla	1	1	3	3	—	—	2	2	3	3	3	1	1
Matók Andor	1	1	2	1	—	—	1	1	2	1	1	1	1
Márton István	1	1	3	—	1	3	2	2	3	3	2	1	1
35 Máthé Gyula, ev. ref.	1	1	2	—	1	2	1	1	3	3	2	1	1
Mészáros Ferenc öszt.	1	1	3	2	—	—	2	1	2	2	1	1	1
Miksa János, gör. kath.	1	2	3	2	—	—	2	3	4	4	2	1	1
Miskolczy Jenő	1	2	3	—	1	3	3	3	4	4	1	1	1
Muszil Vilmos	1	2	3	—	2	2	3	2	3	4	3	1	1

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k												
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természetian	Mennyiségian	Tornázás	Egészségian	Magaviselet
					Irodalom	Rajz							
40 Prohászka Béla	2	3	3	—	2	1	3	3	3	3	1	1	1
Prungel Ferenc	1	1	2	1	—	—	2	1	1	1	2	1	1
Rapcsányi Gyula*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ráner Ödön	1	1	3	—	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Roboz József, izr.	1	1	3	—	1	3	2	2	3	3	2	2	1
45 Sándor József	1	1	3	1	—	—	1	1	2	2	1	1	1
Schön Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	1	1
Sélley László	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	2	1	1
Szarka István	1	2	3	—	2	1	1	3	3	3	2	2	2
Szeles János	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	2	1
50 Székely Sándor	2	3	3	1	—	—	3	3	1	1	3	1	2
Tessényi József*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tömörkény László	2	1	2	—	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Vajna Elek, ev. ref.	1	1	2	—	2	3	1	2	1	2	2	1	1
Vastag Ferenc	1	1	2	1	—	—	1	1	2	2	2	1	1
55 Vasvári Sándor, izr.	1	1	3	2	—	—	2	1	3	3	3	1	1
Végman Béla	1	2	3	—	1	3	2	1	3	3	3	2	1
Weiser Viktor	1	1	2	1	—	—	1	2	3	2	—	1	1

Magántanulók :

Gerliczy István, báró
Mann Jenő
60 Palotai Erzsébet
Tallián Jenő, báró

* Kimaradt.

Összesen : 61

Nyolcadik osztály.

Osztályfőnök: Bontó József.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k													
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Bölcsészet	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Egészségtan	Magaviselet
					Irodalom	Rajz								
Bánszki Tamás	1	1	2	—	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1
Bérczi István	1	2	3	3	—	—	2	2	2	3	2	1	2	1
Blau László, izr.	1	3	2	2	—	—	2	3	2	2	2	2	1	1
Bogdán Iván, gör. kel. sz.	1	2	2	2	—	—	1	2	2	2	1	2	1	1
5 Bontó László	1	1	2	2	—	—	1	2	1	2	2	2	1	1
Bózsó István	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1
Devich Sándor	1	1	3	2	—	—	2	2	1	1	2	1	1	1
Diskay László	1	3	3	3	1	1	2	2	3	3	3	2	2	1
Draskovich Ferenc	2	2	3	—	1	2	3	3	2	3	3	2	2	1
10 Erdélyi Gyula	1	1	2	3	—	—	2	2	2	3	3	2	1	2
Firbás Oszkár	1	1	2	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1	1
Fischhof György, izr.	1	3	3	—	1	2	2	2	1	2	3	—	1	2
Gergő András, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	—	1	1
Goldschmidt Imre, izr.	2	3	2	—	2	1	3	2	3	3	3	—	2	2
15 Görög László	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	2	1	1	1
Grosser Sándor, izr.	1	2	3	3	—	—	1	2	2	3	3	1	1	1
Hajós László	2	3	3	—	1	2	3	2	3	3	3	2	2	1
Huszár Nándor, öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1	1
Jakobovits Gyula, izr.	1	2	2	3	—	—	3	2	3	2	3	—	1	2
20 Kátay Lajos	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	1	1
Keczer Géza, öszt.	1	2	1	2	—	—	2	1	1	2	2	1	1	1
Kern Dezső, ág. ev.	1	2	2	3	—	—	—	1	2	3	3	1	1	1
Kerner Imre	1	1	2	—	1	1	2	1	1	2	2	—	1	1
Ketter Tibor	1	2	3	—	1	2	3	3	2	3	3	2	2	1
25 Kovács György	1	1	2	2	—	—	1	1	2	1	1	1	1	1
Kray Pál	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	—	1	1
Lasztovicza Andor	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1	1
Lichtfusz Antal	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	3	1	2	1
Mandl András	1	2	3	3	—	—	1	3	2	3	3	2	2	1
30 Mályusz Géza, ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1	1
Molnár Miklós	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1	1
Motika Ottó	2	2	3	3	—	—	2	2	3	2	2	2	2	1
Neff Mátyás	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	2	1	1
Ördög Ferenc Attila	1	2	3	3	—	—	3	2	2	2	3	1	1	1
35 Rafner Béla, öszt.	1	2	1	2	—	—	1	1	2	1	2	2	1	1
Reök Iván, ág. ev.	1	1	3	—	1	3	2	1	1	3	3	—	2	1
Simák Béla	2	3	3	3	—	—	2	2	2	2	2	2	2	2
Somlyódy István, ev. ref.	1	2	2	—	—	—	2	1	1	1	2	2	1	1
Takács Éde, öszt.	2	3	3	—	—	—	3	3	3	3	3	2	2	1

A tanuló neve és vallása, őszi öndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k											Magaviselet		
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Bölcsészet	Történelem	Természettan	Mennyiség-tan		Tornázás	Égészségtan
					Irodalom	Rajz								
40 Thanhoffer Emil	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1
Touttenui Ferenc	2	2	2	2	—	—	2	3	3	3	3	1	1	1
Urbán István	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	—	1	1
Vladár Ernő, ev. ref.	1	1	2	2	—	—	1	1	1	3	3	—	1	1
Zámbó György	2	3	3	3	—	—	3	3	2	3	3	1	2	1

Magántanulók:

45 Färber Sulamith, izr.
Frankó András
Polgár Gabriella
Spargely Imre*

* Vizsgálatlan maradt.

Összesen: 48.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Klein György	3	85 *Hauptvogel János	1
Reitberger János	3	Jordán Jenő	3
V. osztály.			
Cserveny Rezső	3	*Kiss Géza	2
60 *Ginder Nándor	1	*Klucsik István	1
*Koch Andor	1	Kroó Imre	1
*Kovács Oszkár	1	90 *Latzkovics Béla	2
Kräuter Miklós	1	*Ohler Dezső	2
Leinzinger László	3	**Répás Béla	1
65 Markovich Béla	3	*Rothbart Emil	1
*Marschall Miklós	kim.	*Schachtitz János	2
*Riesz Miklós	1	95 *Schwarz Sándor	2
*Szőke Mihály	1	VII. osztály.	
Thold István	3	*Berger László	1
70 *Tóásó Aurél	1	*Erczbrucker Aladár	1
Vermes Gábor	3	*Halasi Antal	1
*Vermes Imre	1	*Halmos Sándor	1
Víg Pál	3	100 **Kallós Károly	1
Weber Miklós	2	**Kellner Dániel	1
VI. osztály.			
75 **Barabás Ervin	1	*Kordás Sándor	1
*Blau Marcel	2	*Roboz József	2
*Boros Lajos	2	**Sélley László	1
*Bóhm József	2	105 *Weiser Viktor	1
**Czinner Andor	1	VIII. osztály.	
80 **Fellegi Andor	1	**Blau László	1
*Gerő Imre	2	**Bózsó István	1
*Göndöcs Jenő	1	**Fischhof György	2
*Grosser Jenő	2	**Jakobovits Gyula	1
*Halasi Ferenc	1	110 **Neff Mátyás	1
		**Thanhoffer Emil	1
		Osszesen: 111	

II. Műének.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
a) Kezdők.			
I. A) osztály.			
Bózsó József	1	Rauschengerger Gyula	1
Csauscher József	3	Répás Lajos	1
Dobra Miklós	1	40 Székely Árpád	1
Fazekas Gáspár	1	Teodorovits Jenő	1
5 Füstöss László	2	Várda Aladár	1
Kertész Mihály	2	b) Haladók.	
Nagy Mihály	2	II. A) osztály.	
Rozgonyi Andor	2	Bózsó Ferenc	1
Rózsa Imre	1	Chmelik János	1
I. B) osztály.			
10 Barabás Jenő	2	45 Dobay Gyula	1
Berger Rezső	1	Gerhardt József	1
Gottschall Sándor	1	Kasza Gyula	1
Gyurits István	1	Klucsik Gábor	1
Kalmár Péter	1	Komarek Imre	1
15 Keller Béla	2	50 Spányi Ernő	2
Ökrös Géza	3	Zimmermann Vilmos	1
Schneider János	2	Zsinkó János	1
Schütz Péter	2	II. B) osztály.	
Slovenszky Géza	1	Agócsi István	3
20 Török Ferenc	3	Fohsz Zoltán	1
Valdek József	3	55 Jobszt Gyula	1
Vass József	1	Mészáros Antal	1
Wéber Ferenc	1	Urbán Imre	1
I. C) osztály.			
Buknicz Zoltán	1	II. C) osztály.	
25 Fodor Géza	1	Csúri József	1
Glázer János	1	Holyba István	1
Hajdú Antal	1	60 Leszl Mátyás	2
Juhász Ferenc	1	Scherer Ferenc	2
Keczer Béla	1	Vajas István	1
30 Kiss Alfréd	1	Weil Ádám	1
Klier Alajos	1	III. A) osztály.	
Lantos Mátyás	2	Ábrahám István	1
Lasancz József	1	65 Bauer Antal	2
Márki Imre	1	Farkas Gyula	1
35 Mixich Nándor	1	Fohsz Jenő	1
Müller József	1	Gróf Endre	1
Niederkirchner Vilmos	1	Klein Béla	1
		70 Komarek Gyula	1
		Manyov Rafael	1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Pollner Kálmán	1	Flatz Béla	1
Somlyódy Ferenc	1	Göndöcs Jenő	1
Szilágyi Károly	1	105 Grünner László	1
75 Szűcs Ferenc	1	Halasi Ferenc	1
Vermes Imre	1	Jordán Jenő	1
III. B) osztály.		Klucsik István	1
Bencsik Endre	1	Márki Szilveszter	1
Bója László	2	110 Müller Sándor	1
Erőssy József	1	Ökrös Vilmos	1
80 Karászy Gyula	1	Radványi Géza	1
Kovács László	1	Répás Béla	1
Miksa Jenő	2	Somlyódy Árpád	1
Papp Gyula	1	115 Szegfy László	1
Szögi Endre	1	VII. osztály.	
85 Varga Sándor	1	Balogh Lajos	1
Vida József	1	Burg Ete	1
IV. A) osztály.		Eszes István	1
Bock János	1	Halasi Antal	1
Kopp Antal	1	120 Kopeczky Károly	1
Lászlóffy János	3	Kordás Sándor	1
90 Radványi Sándor	1	Mamusich Béla	1
IV. B) osztály.		Mészáros Ferenc	1
Babiczky Béla	1	Miksa János	1
Fehlberg Vilmos	1	125 Muszil Vilmos	1
Kiss Mihály	1	Prohászka Béla	1
V. osztály.		Szarka István	1
Csillag Sándor	2	Tömörkény László	1
95 Ferenczy Endre	1	Vastag Ferenc	1
Janik László	1	VIII. osztály.	
Kókay László	1	130 Devich Sándor	1
Puskás Zoltán	2	Huszár Nándor	1
Szöke Mihály	1	Kern Dezső	1
100 Sztárcevich László	1	Kerner Imre	1
VI. osztály.		Lichtfus Antal	1
Devich István	1	135 Somlyódy István	1
Dittert Gyula	1	Thanhoffer Emil	1
		Összesen: 136	

III. Szabadkézi rajz.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A) osztály.		25	Sutka József 3
Wéber Elemér	4		Villax Ernő 3
III. B) osztály.			V. osztály.
Bója László	2		Csiky László 3
Farkas József	3		Dermla Artúr 1
Tóth Pál	1	30	Egresi Zoltán 1
IV. A) osztály.			Puskás Zoltán 3
5 Bock János	1		Schäfer Kristóf 1
Dobóczki Antal	1		Stertz Mátyás 1
Greskovits Lajos	1		Sztárcsevich László 3
Juhász Endre	2		VI. osztály.
Kopp Antal	1		Devics István 1
10 Korda Jenő	1	35	Faragó Endre 2
Nováky József	2		Flatz Béla 1
Schultheisz Miksa	2		Horváth Jenő 3
Tóth Kálmán	1		Lengyel László 1
IV. B) osztály.			Pintér Ferenc 2
Babiczky Béla	2	40	Somlyódy Árpád 1
15 Berecz Gyula	4		Zakar Zoltán 1
Hermann Vendel	1		VII. osztály.
Kiss Mihály	3		Prohászka Béla 1
Klucsik Ferenc	1		Ráner Ödön 1
Lindenfeld István	3		VIII. osztály.
20 Magyar Károly	4		Bánszki Tamás 1
Murka István	2	45	Devics Sándor 1
Schmidt Károly	3		Draskovich Ferenc 1
Schwarz Lajos	1		Összesen: 46
Somogyi Jenő	4		

IV. Francia nyelv.

A *gal jelöltek haladók.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A) osztály.		Blau Oszkár	2
Bokor Gyula	1	Fehlberg Vilmos	1
Csala Albert	1	V. osztály.	
Klauber Leo	2	Deutsch Ede	1
Krausz Béla	1	30 Janik László	1
5 Löbl Oszkár	2	*Kanyó Béla	1
Mányov Ráfael	1	Sztárcsevich László	1
*Máté Dénes	1	*Weber Miklós	2
Mixich József	2	VI. osztály.	
Pollner Kálmán	1	Somlyódy Árpád	1
10 Próbáld Sándor	1	35 Szarka László	1
Schwartz János	1	Tirczka Kolos	1
Stark Emil	1	*Wirter Jenő	1
Tirczka Lóránt	1	*Zakar Zoltán	2
Wéber Oszkár	1	VII. osztály.	
III. B) osztály.		*Garai László	2
15 Bencsik Endre	1	40 *Halasi Antal	1
Böhm László	1	*Kelemen László	1
Böhm Pál	1	*Kordás Sándor	1
Schatz György	3	*Máthé Gyula	1
*Schüler Andor	1	*Ráner Ödön	1
20 Szécsi Pál	1	45 *Sélley László	1
Sztárcsevich Jenő	1	*Szarka István	1
Tóth József	1	VIII. osztály.	
Vadász László	2	*Huszár Nándor	1
IV. A) osztály.		*Somlyódy István	1
Beck Dezső	2	*Toultenui Ferenc	1
25 Csávossy Béla, báró	1	Összesen : 49	
IV. B) osztály.			
Berecz Gyula	3		

VIII.

Az iskolai év bezárása.

1. *Évzáró.* A tanévet június 29-én ünnepélyes »Te Deum«-mal zártuk be, mely után a tanulóknak kiosztottuk az odaítélt jutalmakat, továbbá a bizonyítványokat és értesítőket.

2 *Jutalmak és segélyek.*

a) *Ösztöndíjas tanulók:*

1. Halas Antal VII. oszt. tanuló a Makra-féle alapítványból 154 koronával.

2. Hegyi Márton VI. oszt. tanuló az Alapy-féle alapítványból évi 420 koronával.

3. Huszár Nándor VIII. oszt. tanuló a Bonnaz-féle alapítványból évi 172 koronával.

4. Kasza József V. oszt. tanuló a Sári Mihály-féle alapítványból évi 374 koronával.

5. Keczer Géza VIII. oszt. tanuló a Löwenburg gróf-féle alapítványból évi 600 koronával.

6. Kelemen László VII. oszt. tanuló a Kiss-Jankovich-féle családi alapítványból évi 150 koronával.

7. Konrád Ede V. oszt. tanuló a jövedéki bírság alapból évi 300 koronával.

8. Latzkovits Béla VI. oszt. tanuló a Sári Mihály-féle alapítványból 371 koronával.

9. Markovich Béla V. oszt. tanuló a Rudits József báró-féle alapítványból évi 800 koronával.

10. Mészáros Ferenc VII. oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból évi 200 koronával.

11. Molnár Endre III. B) oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból 200 koronával.

12. Murka István IV. B) oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból 200 koronával.

13. Muszil Vilmos VII. oszt. tanuló a Eötvös József báró-féle alapítványból 100 koronával.

14. Rafner Béla VIII. oszt. tanuló a Kárász Anna-féle alapítványból évi 800 koronával.

15. Szegfi László VI. oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból évi 200 koronával.

16. Szendrey János III. A) oszt. tanuló a váczy Mária Terézia-féle alapítványból évi 240 koronával.

17. Szőke Mihály V. oszt. tanuló a Kárász-féle alapítványból évi 400 koronával.

18. Zámbo György VIII. oszt. tanuló a Pap József-féle családi alapítványból 200 koronával.

Az évi ösztöndíj összesen: 5881 korona.

b) *Juta'mazottak.* I. A vallásban tanúsított jeles előmenetelért.

Thanhoffer Emil VIII. o. tanuló az Ebner-féle alapítványból 50 koronával.

II. A magyar nyelvben és irodalomban tett jeles előmenetelért:

Kerner Imre VIII. oszt. tanuló a Kisfaludy-Társaságtól alapított Kisfaludy-jutalomból 42 korona értékű magyar szépirodalmi művekkel.

III. A magyar nyelv elsajátításában tett jeles előmenetelért:

Kopp Antal IV. A) oszt. tanuló a »Magyar Gábor 30 éves tanári működésének emlékére régi tanítványai által tett alapítványból« 40 koronával.

IV. A magyar történelemben tanúsított jeles előmenetelért:

Lasztovicza Andor VIII. oszt. tanuló a »Szinger Kornél és Bakos Pali alapítvány«-ból 40 koronával.

V. Jó magaviselet és előmenetelért:

1. Kátay Lajos VIII. oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 50 koronával.

2. Vastag Ferenc VII. oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 50 koronával.

3. Erczbrucker Aladár VII. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 100 koronával.

4. Bózsó István VIII. oszt. tanuló Debreczeni János egri apát-alapítványából 100 koronával.

5. Göndöcs Jenő VI. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

6. Halasi Ferenc VI. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

7. Kopasz István III. A) oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

8. Csehák Sándor III. B) oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

9. Gergő András VIII. oszt. tanuló a Bamberger-féle alapítványból 80 koronával.

10. Roboz József VII. oszt. tanuló a Bamberger-féle alapítványból 80 koronával.

11. Mályusz Géza VIII. oszt. tanuló a »Régi szegedi főgimnáziumi tanulók alapítványá«-ból 88 koronával.

12. Urbán István VIII. oszt. tanuló az 1870-ben érettek jutalom-díjának ez évi kaamtaiból 60 koronával.

13. Marinč István II. A) oszt. tanuló a Cserveny-féle alapítvány 2 koronával. (Kiegészítve 10 koronára egy névtelen adományából).

14. Kiss Jenő V. oszt. tanuló Dobszay Antal pécsi olvasókanonok alapítványából 80 koronával.

15. Dobóczki Antal IV. A) oszt. tanuló Dobszay Antal pécsi olvasó-kanonok alapítványából 80 koronával.

16. Muth Endre VI. oszt. tanuló a Cajus Gábor és neje Abelesz Regina alapítványából 81 koronával.

17. Kovács János alapítvány 12 korona kamatából ruhasegélyben részesült egy II. B) oszt. szegény tanuló.

18. Az Eisenstädter—Cserép alapítvány jelen évi kamatait, 40—40 koronát a jövő tanévi iskolakönyvek, író- és rajzszerek beszerzésére Deutsch Ede V. és Hubert István II. C) oszt. tanulók kapják.

19. Kovács József dr. és neje Haday Kornélia alapítvány jelen évi kamatait, 40 koronát, a jövő tanévi iskolakönyvek, író- és rajzszerek beszerzésére Mályusz Elemér IV. A) oszt. tanuló kapja.

20. A ministrálásban kifejtett buzgóságáért jutalomban részesült: Tombác László I. A), Hajdú Antal I. C), Ördögh Benő II. A), Urbán Imre II. B), Csúri József, Márki Nándor és Weil Ádám II. C), Csehák Sándor és Kovács László III. B), Dobóczki József, Halász Béla és Ispánki Géza IV. B), Riesz Miklós és Kiss Jenő V. oszt. tanulók.

21. *A zene- és énekkar* buzgó tagjai: Bencsik Endre III. B), Fischhof György, Goldschmidt Imre, Huszár Nándor, Kern Dezső, Kerner Imre, Rafner Béla, Somlyódy István, Thanhoffer Emil VIII. oszt. tanulók 1—1 tíz koronás arany jutalmat kaptak. Thanhoffer Emil VIII. oszt. tanuló az intézet érdekében kifejtett zenei tevékenységéért 3 kötet orgona hangverseny munkát kapott.

22. *A rajzolásban* tanúsított jeles előmenetükért búiási Eisenstädter Róbert úr ajándékából egy-egy festő készletet kapott: Zakar Zoltán VI. és Egresi Zoltán V. oszt. tanuló. 1—1 arany jutalmat nyert a két legjobb rajzoló: Devich Sándor és Bánszki Tamás VIII. oszt. tanuló; 1 aranyat kapott még Fodor István VII. oszt. tanuló. Könyvjutalomban részesült: Prohászka Béla, Ráner Ödön, Eszes István és Szarka István VII., Flatz Béla, Devich István, Somlyódy

Árpád VI., Schäfer Kristóf V., Döbóczki Antal, Greskovits Lajos és Kopp Antal IV. A), Klucsik Ferenc IV. B) oszt. tanuló.

23. *Jó magaviseletért és jeles előmenetelért* könyvjutalomban részesültek: Széll János I. A), Schneider János I. B), Hinczinger Sándor I. C), László Mihály II. A), Radó István II. B), Vajdas István II. C), Csála Albert III. A), Szalay József III. B), Schultheisz Miksa IV. A), Nagy Géza IV. B), Vermes Imre V., Fellegi Andor VI., Halasi Antal VII. és Molnár Miklós VIII. oszt. tanulók.

24. *Az egyes tantárgyakban tanúsított szorgalomért és kiváló előmenetelért* könyvjutalomban részesültek a szaktanár urak szíves-ségéből: A magyar irodalomból Sélley László VII. oszt. tanuló; a magyar történelemből: Mályusz Elemér, Rádóczy László és Vasvári Miklós IV. A) oszt. tanulók; a földrajzból és számtanból János Péter II. B), a magyar és latin nyelvből Vermes Andor II. C) és Ráner Géza I. A) oszt. tanulók.

X. Statisztikai adatok az elmúlt iskolai évről.

1. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán										2. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása vallás szerint											
Osztály	Nyilvános tanulók								Magántanulók				Az osztályvizsgálatot tett tanulók összes száma								
	Az iskolai év folyamán																				
	Felvételt	önként kimaradt	tanács folytán távozott	kizárattott	meghalt	Az osztályvizsgálatról elmaradt	Junius, illetve május hónapban osztályvizsgálatot tett	Összesen osztályvizsgálatot tett	Felvételt		Osztályvizsgálatot tett			latin	görög	örmény	református	ágostai h. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita
									fiu	leány	fiu	leány									
I. A.	64	1	—	—	—	63	63	2	—	2	—	65	44	—	—	3	4	3	—	11	
I. B.	61	3	—	—	—	58	58	—	—	—	—	58	31	—	—	5	2	4	—	16	
I. C.	62	4	—	—	—	58	58	—	—	—	—	58	45	—	—	2	2	—	—	9	
II. A.	57	1	—	—	—	56	56	—	—	—	—	56	41	—	—	1	—	2	—	12	
II. B.	38	3	—	—	—	35	35	—	—	—	—	35	23	—	—	—	—	3	—	8	
II. C.	57	2	—	—	—	55	55	—	—	—	—	55	40	1	—	1	1	1	—	11	
III. A.	62	3	—	—	—	58	58	—	—	—	—	58	37	—	—	6	2	1	—	12	
III. B.	63	—	—	—	1	63	63	—	—	—	—	63	37	2	—	3	3	1	—	17	
IV. A.	42	3	—	—	1	38	38	—	—	—	—	38	25	—	—	1	3	1	—	8	
IV. B.	52	4	—	—	—	48	48	1	—	1	—	49	30	—	—	—	2	1	—	16	
V.	68	3	—	—	—	64	64	1	—	1	—	65	50	—	—	3	1	1	1	9	
VI.	64	1	—	—	1	62	62	3	—	1	—	63	36	—	—	5	2	1	—	19	
VII.	57	2	—	—	—	55	55	3	1	3	1	59	42	1	—	3	—	1	—	12	
VIII.	44	—	—	—	—	44	44	2	2	1	2	47	34	—	—	2	3	1	—	7	
Összesen .	791	30	—	—	2	2	757	757	12	3	9	3	769	515	4	—	35	26	21	1	167

A tanév folyamán beírt tanulók összes száma : 806.

769

3. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása anyanyelv szerint											4. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása nyelvismeret szerint														
Osztály	Az osztályvizsgálatot tett tanulók közül										Az osztályvizsgálatot tett magyar anyanyelvű tanulók közül														
	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz	cseh	bolgár	orosz	angol	összesen nem magyar	csak magyarul	más nyelven is	németül	tótul	oláhul	ruthénul	horvátul	szerbül	olaszul	bolgárul	egyéb hazai nyelven	
	anyanyelvű volt										tudott is tudott														
I. A.	58	2	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	7	34	24	14	2	3	—	—	4	1	—	—	—
I. B.	49	5	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	9	40	9	5	—	—	—	2	1	—	—	1	
I. C.	44	12	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	14	32	12	9	1	1	—	1	—	—	—	—	—
II. A.	49	5	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	7	41	8	4	2	1	—	—	1	—	—	—	—
II. B.	27	4	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	8	19	8	7	—	—	—	2	—	—	—	—	—
II. C.	43	9	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	12	33	10	8	—	3	—	—	—	—	—	—	—
III. A.	55	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	3	39	16	16	—	4	—	—	5	—	—	—	—
III. B.	60	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	3	47	13	12	—	1	—	—	—	—	—	—	—
IV. A.	35	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	27	8	8	—	1	—	—	1	—	—	—	—
IV. B.	46	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	29	17	16	1	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	58	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	38	20	17	2	—	—	—	1	—	—	—	—
VI.	59	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	31	28	24	3	—	—	—	2	—	—	—	—
VII.	54	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	40	14	13	—	1	—	—	—	—	—	—	—
VIII.	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	22	22	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Összesen . .	684	57	1	5	—	4	14	—	—	3	—	1	85	475	209	175	11	15	—	10	13	—	—	—	1
							85													225					

Ostály		5. Az osztályvizsgátatot tett tanulók megosztása szülőik (egyánjnk, ill. más törvényes gondviselőjük foglalkozása (társadalmi állása) szerint														6. Magaviselethől														
		Nagybirtokos, nagybérelő (1000 kat. holdon felül)	Középbirtokos, középbérelő (100 - 1000 kat. holddal)	Kisbirtokos, kisbérelő (100 kat. holdon alul)	Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász)	Gazdasági tisztviselő	Egyéb gazdasági segédszemély (földműves, napszámos, gazdasági cseléd)	Nagyiparos, bányanagyvállalkozó	Kisiparos, bányakisvállalkozó	Ipari v. bányászati tisztviselő	Egyéb ipari v. bányászati segédszemély (előmnknás, segéd, mnknás stb.)	Nagykereskedő, nagyvállalkozó	Kiskereskedő, kisvállalkozó	Kereskedelmi v. közlekedési tisztviselő	Egyéb keresk. v. közh. segédszemély (altiszt, segéd, szolgál)	Köztisztviselő (a papok, tanárok és tanítók kivételével) és közhivatalban alk. díjnokok	Pap	Tanár, tanító	Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész stb.) ilyeneknél alk. segéd, írnök stb.	Közhivatalban alkalmazott v. másféle értelmiségi altiszt v. szolgál	Katonatiszt (honvédtiszt, csendőrti-zt)	Katona altiszt (honvéd altiszt, csendőrti altiszt)	Különböző vagy közelebbri meg nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó napszámos	Nyugdíjas v. jövőbelétől élő tőkés, járadékos, háztulajdonos	Magánzó, eltartásos	Egyéb ismeretlen foglalkozású	Árvaházi, szeretetházi tanulók	Mindössze	osztályzatot kapott	
I. A.	1	4	4	6	1	1	3	2	2	4	4	4	4	10	6	3	3	5	2	1	1	2	2	2	8	2	65	48	15	—
I. B.	—	2	1	—	—	—	9	2	2	2	2	6	5	12	5	2	2	4	4	2	1	1	2	4	6	2	58	41	17	—
I. C.	—	—	11	—	—	—	2	—	—	—	—	6	4	6	6	—	5	4	4	2	—	—	—	—	—	—	58	53	5	—
II. A.	—	1	4	—	—	3	2	5	4	4	—	5	4	1	6	0	4	3	1	3	2	—	—	—	—	—	50	43	13	—
II. B.	—	—	5	—	—	—	1	2	1	1	—	9	5	9	4	7	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	35	27	8	—
II. C.	—	—	11	—	—	—	2	2	2	2	—	6	10	10	4	4	—	—	10	1	3	—	—	—	—	—	55	37	17	1
III. A.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	7	5	5	4	—	7	—	—	—	—	—	—	—	58	48	10	—
III. B.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	9	1	1	4	4	—	7	—	—	—	—	—	—	—	63	51	11	—
IV. A.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	6	2	2	2	—	12	—	—	—	—	—	—	—	49	38	10	—
IV. B.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	1	1	1	1	—	12	—	—	—	—	—	—	—	38	31	7	—
V. A.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	1	1	1	—	10	—	—	—	—	—	—	—	49	38	10	—
V. B.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	1	1	1	1	—	12	—	—	—	—	—	—	—	65	43	20	1
VII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	9	10	8	3	—	10	—	—	—	—	—	—	—	63	48	14	—
VIII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	9	9	7	7	—	13	—	—	—	—	—	—	—	59	43	12	—
Összesen	16	14	52	6	12	5	6	69	13	16	19	66	85	54	81	2	36	86	21	14	5	9	24	48	10	769	591	163	3	—
																757														

7. Az osztályvizsgátot tett tanulók illetőségének kimutatása															8. A nyilvános és magántanulók előmenetele a tanulásban										
Illetőségi hely	O s z t á l y														Összesen	Osztály	összes száma	k ö z ü l							
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.				minden	egy	két	több				
"endes tantárgyból"																									
jeles																									
egyalább																									
jó																									
elég.																									
elégtelen																									
osztályzatot kapott																									
Szeged	41	35	34	36	17	32	33	49	22	33	33	40	40	37	482	I. A.	65	5	20	29	1	2	8		
Abauj-Tornamegye	—	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	1	1	1	8	I. B.	58	5	12	26	2	3	10		
Árva megye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	I. C.	58	3	14	28	3	3	7		
Baranyamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II. A.	56	4	10	30	4	2	6		
Bars megye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	II. B.	35	3	9	15	1	3	4		
Bács-Bodrog megye	5	—	2	4	3	1	5	2	1	2	9	2	2	—	38	II. C.	55	4	5	28	10	5	3		
Békés megye	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	III. A.	58	8	14	27	2	1	6		
Biharmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	III. B.	63	5	15	33	5	2	3		
Csanád megye	1	1	—	2	—	1	1	2	2	2	1	—	2	3	18	IV. A.	38	6	6	21	5	—	—		
Csikmgye	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	IV. B.	49	2	6	30	4	5	2		
Csongrád megye	1	1	4	1	2	1	2	6	3	2	4	2	2	—	31	V.	65	1	19	35	—	3	7		
Fehérmegye	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	VI.	63	3	16	34	5	1	4		
Gömör- és Kis-Hont megye	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	VII.	59	3	15	34	4	3	—		
Háromszékmegye	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1										
Heves megye	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2										
Hunyad megye	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3										
Jász-Nagykun-Szolnok megye	1	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	1	—	—	6										
Krassó-Szörény-megye	1	2	—	—	1	2	3	1	—	1	—	1	1	1	14										
Nagy-Küküllő megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1										
Nógrád megye	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2										
Nyitra megye	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1										
Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye	1	3	2	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	10										
Somogy megye	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	4										
Szabolcs megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—										
Szatmár megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—										
Szeben megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—										
Temes megye	2	—	3	2	2	2	2	—	—	—	1	2	1	2	19										
Tolna megye	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2	1	1	1	7										
Torontál megye	2	9	7	6	3	10	9	2	7	1	12	8	8	2	86										
Trencsén megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1										
Túróc megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1										
	58	55	54	56	31	55	58	63	38	49	63	60	59	47	746	722	53	161	370	48	33	57			

7. Az osztályvizsgálatot tett tanulók illetőségének kimutatása															
Illetőségi hely	O s z t á l y													Összesen	
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	II. C.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.		VIII.
Áthozat	58	55	54	56	31	55	58	63	38	49	63	60	59	47	746
Veszprém megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Zalamegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Zólyom megye	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	3
Marostordamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Esztergom megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fiume	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hajdumegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pozsony megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ausztria	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Bukovina	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Horvát- és Slavonország	7	2	1	—	3	—	—	—	—	—	1	1	—	—	15
Románia	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Szerbia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	65	58	58	56	35	55	58	63	38	49	65	63	59	47	769

8. A nyilvános és magán tanulóknak előmenetele a tanulásban							
Osztály	összes száma	k ö z ü l					
		m i n d e n		e g y		k é t t ö b b	
		rendes tantárgyból		j e t e s		e l é g t e l e n	
		j ó		e l é g s .		o s z t á l y z a t o t k a p o t t	
Áthozat	722	53	161	370	48	33	57
VIII.	47	7	15	24	—	1	—
Ösz- szesen	769	60	176	394	48	34	57
		769					

III. Az 1911—1912. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye.

44	a)	Hányan jelentkeztek érettségi vizsgálatra?	
38	b)	Hány készítette el minden dolgozatát legalább elégséges eredménnyel?	
—	c)	Hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra?	
44	d)	Hányan bocsáttattak összesen szóbelire?	
—	e)	A szóbeli vizsgálat elől visszalépett	
10	f)	Hány lett jelesen	
16		Hány jól	
15		Hány egyszerűen	
3		Hány utasított javító vizsgálatra?	
—		Hány utasított ismétlő vizsgálatra a szóbeli alapján?	
—	g)	theologiai	
4		bölcsészi	
10		jogi	
7		orvosi	
5		mérnöki	
—		építészi	
—		gépészi	
—		vegyészi	
3		gazdasági	
—		erdészeti	
—		bányászati	
—		ipari	
3		kereskedői	
4		hivatalnoki	
4	katonai		
1	művészi		
—	gyógyszerészi		
—	még nem határozott		

X.

Érettségit tett tanulók kimutatása.

A lefolyt iskolai évben érettségi vizsgálatra jelentkezett 44 nyilvános tanuló. Mindnyájan tettek érettségi vizsgálatot. Az írásbelieket a tanulók május hó 15., 17. és 18-án végezték. Az írásbeli dolgozatok tételei a következők voltak:

1. A magyar nyelvből és irodalomból. A nemzeti eposz irodalmunkban. Irodalomtörténeti és esztetikai értekezés.

Eredmény: 20 jeles, 12 jó, 9 elégséges, 3 elégtelen.

2. A latin nyelvből és irodalomból. M. T. Cicero, In Verrem actio prima 4. 12—14. Verres kegyetlensége. Fordítás latinból magyarra.

Eredmény: 13 jeles, 16 jó, 15 elégséges.

3. A mennyiségtanból. a) Az algebrából: Egy kútba követ ejtünk. A víz loccsanása az elejtéstől számítva 12 másodperc múlva hallatszik. Ha a hang terjedési sebessége 333 m sec^{-1} , $g=9\cdot8 \text{ m sec}^{-2}$, határozzuk meg, milyen mély a kút s hány másodperc alatt teszi meg a hang ezt az utat?

b) A geometriából: Egy folyó partján áll egy magas ház. Ennek két merőlegesen egymás fölött lévő ablakából látható a túlsó part bizonyos pontja és pedig a felső ablakból $\vartheta=48^\circ 40' 20''$ -nyi depresszió szög alatt, az alsóból pedig $\vartheta_1=19^\circ 52' 32''$ -nyi depresszió szög alatt. Ha az ablakok e két észlelési pontjának egymástól való távolsága a = 12.52 m, milyen széles ezen épület előtt a folyó?

Eredmény: 17 jeles, 13 jó, 11 elégséges, 3 elégtelen.

A szóbeli vizsgálatokat június 10., 11., 12., 13. és 14. napján tartottuk meg Szele Róbert dr. tanker. főigazgató elnökletével, Szíjártó Miklós budapesti gyakorló főgimnáziumi tanár, miniszteri biztos jelenlétében. A szóbeli vizsgálatra bocsátott 44 tanuló közül jelesen érett 10, jól 16, érett 15, 3-at a szeptember hóban tartandó javító-vizsgálatra útasított a vizsgáló-bizottság.

Érettségi vizsgálatot tett tanulók névsora :

A tanuló neve és vallása	Születésének helye és ideje	Érettségének foka	Választott tudomány-szaka
Bánszki Tamás	Földeák, Csanádm. 1892. dec. 18.	jól	rajztanári
Bérczi István	Szeged, Csongrádm. 1893. ápr. 16.	érett	hivatalnoki
Biau László, izr.	Csorvás, Békésm. 1893. jún. 10.	érett	orvosi
Bogdán Iván, g. kel.sz.	Nagykikinda, Torontálm. 1894. máj. 11.	jól	jogi
5 Bontó László	Szomolnok, Szepesm. 1895. máj. 25.	jól	bölcsészeti
Bózsó István	Szeged, Csongrádm. 1893. dec. 25.	jelesen	orvosi
Devich Sándor	Dunaföldvár, Tolnam. 1894. dec. 1.	jól	művészi
Diskay László	Majsa, P.-P.-S.-Kiskúnm. 1892. jún. 3.	érett	gazdasági
Draskovich Ferenc	Kalocsa, P.-P.-S.-Kiskúnm. 1894. okt. 4.	érett	gazdasági
10 Erdélyi Gyula	Szeged, Csongrádm. 1894. jún. 4.	érett	technikai
Firbás Oszkár	Szeged, Csongrádm. 1894. márc. 12.	jól	bölcsészeti
Gergő András, izr.	Szeged, Csongrádm. 1894. dec. 17.	jól	jogi
Görög László	Mezőkovácsháza, Csanádm. 1894. aug. 10.	jól	jogi
Grosser Sándor, izr.	Szeged, Csongrádm. 1894. febr. 1.	érett	jogi
15 Hajós László	Felcsuth, Fehérm. 1894. jan. 28.	érett	hivatalnoki
Huszár Nándor, öszt.	Stajerlak, Krassó-Szörénym. 1892. jan. 30.	jelesen	technikai
Jakobovits Gyula, izr.	Szeged, Csongrádm. 1894. okt. 19.	érett	kereskedelmi
Kátay Lajos	Szeged, Csongrádm. 1894. szept. 5.	jelesen	jogi
Keczer Géza, öszt.	Sátorajauhely, Zemplénm. 1892. aug. 2.	jól	technikai
20 Kern Dezső, ág. ev.	Kula, Bács-Bodrogm. 1894. dec. 24.	érett	katonai
Kerner Imre	Bpest, P.-P.-S.-Kiskunm. 1894. máj. 15.	jól	kereskedelmi
Ketter Tibor	Békéscsaba, Békésm. 1893. dec. 16.	érett	katonai
Kovács György	Szeged, Csongrádm. 1894. jún. 4.	jelesen	technikai
Kray Pál	Balassagyarmat, Nógrádm. 1894. nov. 18.	jelesen	jogi
25 Lasztovicza Andor	Horgos, Csongrádm. 1894. júl. 18.	jelesen	orvosi
Mandl András	Ujszentanna, Aradm. 1894. okt. 4.	érett	gazdasági
Mályusz Géza, ág. ev.	Liptószentmiklós, Liptóm. 1894. dec. 30.	jelesen	technikai
Molnár Miklós	Szeged, Csongrádm. 1894. jan. 15.	jelesen	jogi
Motika Ottó	Szeged, Csongrádm. 1894. dec. 27.	jól	hivatalnoki
30 Neff Mátyás	Zádorlak, Temesm. 1892. dec. 20.	jelesen	jogi
Ördög Ferenc Attila	Szeged, Csongrádm. 1893. dec. 8.	érett	katonai
Rafner Béla, öszt.	Szeged, Csongrádm. 1894. márc. 26.	jól	jogi
Reök Iván, ág. ev.	Szeged, Csongrádm. 1894. máj. 16.	jól	orvosi
Simák Béla	Szeged, Csongrádm. 1894. nov. 27.	jól	orvosi
35 Somlyódy István, ev. ref.	Kisvárd, Szabolcsm. 1894. jún. 30.	jól	jogi
Takács Ede, öszt.	Szeged, Csongrádm. 1894. ápr. 10.	érett	hivatalnoki
Thanhoffer Emil	Báziás, Temesm. 1894. okt. 17.	jelesen	bölcsészeti
Touttenui Ferenc	Lovrin, Torontálm. 1894. máj. 5.	érett	orvosi
Urbán István	Nagyszentmiklós, Torontálm. 1894. ápr. 4.	jól	kereskedelmi
40 Vladár Ernő, ev. ref.	Nagyvárad, Biharm. 1894. júl. 23.	jól	orvosi
Zámbó György	Szeged, Csongrádm. 1895. febr. 3.	érett	katonai

XII.

Értesítés a jövő 1912—1913. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beiratások, mivel szeptember hó elseje vasárnapra esik, szeptember hó 2., 3. és 4. napján történnek. A felvétel szabályai a következők:

1. A jelentkezés ideje.

A tanintézetnek eddig fennállott párhuzamos osztályait a szükséghez képest a jövő 1912—1913. tanévre is fenntartjuk, vagyis 3 első, 3 második, 2 harmadik, 2 negyedik osztály lesz; a négy felső osztály azonban továbbra is párhuzamos nélkül marad.

Az 1883. évi XXX. t.-c. értelmében ezen osztályok mindegyikébe csak 60 tanuló vehető föl. *A helybeliek a fölvételnél előnyben részesülnek.* Ebből kifolyólag:

1. Szeptember hó 2-án és 3-án csak helybeliek iratkozhatnak be.

2. Szeptember hó 4-én a vidékiek.

3. A jelentkezés sorrendje:

a) Helybeliek: 2-án d. e. 8—12 óráig az I. oszt., d. u. 3—5 óráig a II. és 5—6 óráig a VIII. oszt. 3-án d. e. 8—10 óráig a III., 10—11 óráig az V. és 11—12 óráig a VI. oszt., d. u. 3—5 óráig a IV. és 5—6 óráig a VII. oszt.

b) Vidékiek: 4-én d. e. 8—9 óráig az I. oszt., 9—10 óráig a II. oszt., 10—11 óráig a III., 11—12 óráig az V. oszt. és 12—1 óráig a VI. oszt., d. u. 3—4 óráig a IV., 4—5 óráig a VII. és 5—6 óráig a VIII. osztály.

Valamint a helybeliek a vidékiek fölött, úgy azon vidékiek, kik már előbb is tanintézetünk növendékei voltak, az újonnan jelentkezők fölött a fölvételnél elsőbbséggel bírnak.

A magántanulóknak is már a tanév elején kell jelentkezniök, később csak főigazgatói engedéllyel vehetők fel magántanulóknak.

2. Bemutatandó okmányok.

A gimnázium első osztályába csak oly tanuló vehető föl, ki a 9-ik évét betöltötte s 12 évesnél nem idősebb, mely körülmény hiteles *születési bizonyítvánnyal* igazolandó; a róm. katolikusok *kereszlevelüket* is kötelesek bemutatni.

Az ismeretek mértékére nézve megkívántatik, hogy a tanuló a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal bírjon s erről hiteles iskolai bizonyítványt mutasson föl.

A beírásra *szülei*, vagy ezek megbízottja *kiséretében jelentkezik a tanuló* az igazgatónál s itt fölmutatja az előbbi tanévről szóló *iskolai bizonyítványát*, továbbá születési okmányát s szabályszerű *orvosi bizonyítványt* a sikeresen megtörtént *első himlőoltásról* s ha a tanuló 12 éves, az *újjraoltásról*. *Míg a tanuló ezen okmányokat be nem mutatja, addig magát az intézetbe véglegesen fölvettnek nem tekintheti.*

Az V. osztályba belépő tanuló szülője, illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-c. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-c. által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni.

3. A tandíjak.

Szeged szab. kir. város köztörvényhatósága 1911. évi 470. számú határozatával a fölvételi- és tandíjakat a következőkben állapította meg :

A beíratkozáskor a helybeli tanuló 4 K, a vidéki 8 K felvételi díjat fizet. *Ezen díj minden tanulóra nézve kötelező s ez alól fölmentésnek helye nincs.*

Helybelinek tekintendő azon tanuló, akinek szülei vagy gyámja Szeged város adófizető polgára.

A felvételi díjon kívül minden rendes és magántanuló minden iskolai évben köteles tandíjat fizetni; és pedig: a helybeliek 40, a vidékiek 60 koronát.

A tandíjat 4 részletben is lehet fizetni, de *az első negyedrészt a beíratáskor le kell fizetni*; a másodikat november 8-ig; a harmadikat február 8-ig; a negyediket április 8-ig kell fizetni, *de egyszerre, vagy félévi részletben is lefizethető*. A nyugtatványokat a tandíjkezelő állítja ki. Ezek gondosan megőrzendők és kétes esetekben előmutatandók.

Szegénysorsu, de jó magaviseletű és előmenetelű növendékek tandíjmentességért folyamodhatnak. *A folyamodványok Szeged szab. kir. város tanácsához intézendők s a tandíjkezelő tanárnál nyújtandók be legkésőbb szeptember hó 19-ig.*

A folyamodványhoz *szegénységi bizonyítvány* melléklendő, melynek egy évnél nem szabad régiebbnek lennie, továbbá jó előmenetelről szóló *iskolai bizonyítvány*.

Szeged város új tandíj szabályzata 18. §-a értelmében a főgimnáziumban *nem menthetőek fel az I. osztály tanulói az első félévre.*

4. Segélyezés.

Szegénysorsú, *legalább elégséges előmenetelű és „jó“ magaviseletű* tanulók írásbeli kérelemre az intézet kebelében fennálló ifjúsági segélyző-egyesület könyvtárából könyvsegélyt kaphatnak. Kérvényeiket augusztus 26-ától szeptember 1-éig kell beküldeniök a „Segélyzőegyesület Felügyelőségének“ Szeged. Kegyesrendi városi főgimnázium.

5. Javító- és pótlóvizsgálatok.

Hogy mind a helybeli, mind a vidéki illetőségű tanulók a kitűzött időben jelentkezhessenek a fölvételre, a fölvételi-, javító- és pótlóvizsgálatok idejéül augusztus hó 30-ik és 31-ik napja délelőtt 8—12-ig tűzetik ki. A magánvizsgálatokat augusztus hó 30-án délelőtt $\frac{3}{4}$ 8 órakor kezdjük.

Javító- és pótlóvizsgálatokra bocsáttatnak:

a) *Oly egy tantárgyból* bukott tanulók, kiket erre a tanári testület zárértekezleti ítélete följogosít, mely körülmény az iskolai bizonyítványban már jelezve van.

b) *A két tantárgyból* bukottak közül azok, kik erre a szegedi tankerület főigazgatóságától külön engedélyt nyertek.

Ezen engedély iránti kérvények 1 koronás bélyeggel ellátva s az iskolai bizonyítvánnyal fölszerelve *a tankerületi főigazgatósághoz intézendők s július hó 10-éig a gimnáziumi igazgatósághoz küldendők be.*

c) *Pótlóvizsgálatra* igényt tarthatnak azon tanulók, akik a tanév végén tartott *osztályvizsgálatokon orvosi bizonyítvánnyal már akkor igazolt betegség miatt* nem jelenhettek meg, *ha egyébként a tanév folyamán rendszeren járhattak az előadásra.* Sem a javító-, sem a pótlóvizsgálatért díj nem fizetendő. Akik azért nem vizsgázhattak, mert a tanév jelentékeny részét elmulasztották, azok csak magánvizsgálatot tehetnek, ha erre a tank. kir. főigazgatóságtól engedélyt nyernek. Az orvosi bizonyítvánnyal és félévi Értesítővel felszerelt, egy koronás bélyeggel ellátott kérvények a főgimn. igazgatóságánál július 10-ig nyújtandók be. Az év végén határidőt mulasztott magán-tanulóknak is újra kell folyamodniok a magánvizsgálati engedélyért.

Szeptember hó 5-én d. e. 8 órakor kezdjük meg a tanévet a Szentlélek ünnepélyes segítségül hívásával.

Figyelmeztetjük a szülőket és tanulókat, *hogy ódon könyvek vásárlásától óvakodjanak, vagy legalább is nagy körültekintéssel járjanak el; a használandó tankönyvek jegyzékében jelzett kiadásokra figyelemmel legyenek; elrongyolódott, nem eléggé tiszta körfyvek károsak a tanulók előmenetelére és egészségére. **Figyelmezteljük** továbbá a tanulókat arra is, hogy az iskolai fegyelmi szabályok a nagy szünidő tartama alatt is kötelezők s így azokhoz szigorúan alkalmazkodni tartoznak. Azon tanuló, aki ez ellen vét, a következő tanévben fölvételre nem számíthat.*

A vidéki szülők gyermekeik részére fölfogadandó szállás iránt az igazgatóságnál tudakozódhatnak. A szegedi konviktusok fölvételi és ellátási föltételeit jelen értesítők végén ismertetjük.

Szeged, 1912. június hó 29-én.

Szinger Kornél,
főgimn. igazgató.

XII.

A jövő tanévben használandó tankönyvek jegyzéke.

Első osztály.		K f.			K f.
Egri kis katekizmus, kötve . . .	—	.40	Rajztábla, $\frac{1}{4}$ íves teljes fel-		
Acsay-Bartha-Madarász: Magyar			szerezés	2.80	
nyelvtan, 2. kiadás	—	.70	Rajzeszköz	3.—	
Acsay-Bartha-Madarász: Magyar			Veszprémi: Magyar helyesírás .	—	.80
olvasókönyv, 2. kiadás		2.—			
Fodor-Székely: Liber Sexti, 2 kiad.		2.40	Harmadik osztály.		
Kőrösi: Földrajz, 9. kiadás		1.50	Pokorny: Újszövets. biblia . . .	1.20	
Kogutovicz: Földrajzi isk. atlasz,			Acsay-Bartha-Madarász: Rend-		
9. kiadás		2.—	szeres magyar nyelvtan	1.—	
Ormándy: Természetrajz, 3.			Acsay-Bartha-Madarász: Magyar		
kiadás		2.—	olvasókönyv	2.60	
Suták: Számтан, 8. kiadás		2.60	Fodor-Székely: Liber Sexti.	4.—	
Huszka: Rajzoló geometria,			Endrei-Szele: Német nyelvkönyv,		
3. kiadás		2.40	7. kiadás	2.60	
Zsaskovszky: Énekkönyv, 10 kiad.		2.40	Jászai: Magyarország története,		
Rajztábla, $\frac{1}{4}$ íves teljes fel-			2. kiad.	2.—	
szerezés		2.80	Kőrösi: Földrajz, 5. kiadás . . .	—	.80
Rajzeszköz		3.—	Kogutovicz: Földr. isk. atlasz,		
Rajztömb		—	9. kiadás	2.—	
Veszprémi: Magyar helyesírás . . .		—	Vörös: Fizikai földrajz, 2. kiad.	1.—	
			Suták: Számтан, 8. kiadás	2.60	
			Huszka: Rajzoló geometria,		
			2. kiadás	1.20	
			Zsaskovszky: Énekkönyv, 10 kiad.	2.40	
			Rajztábla, $\frac{1}{2}$ íves teljes fel-		
			szerezés	4.—	
			Rajzeszköz	3.—	
			Veszprémi: Magyar helyesírás . . .	—	.70
			Negyedik osztály.		
Második osztály.			Gerely: Róm. kath. szertartás-		
Pokorny: Ószövetségi biblia	1.20		tan, nagy kiad.	1.80	
Acsay-Bartha-Madarász: Magyar			Bartha-Prónai: Stilisztika, 3 kiad.	3.20	
nyelvtan	—	.70	Arany-Lehr: Toldi, 13. kiad.	2.40	
Acsay-Bartha-Madarász: Magyar					
olvasókönyv		2.20			
Fodor-Székely: Liber Sexti 2. kiad.		2.40			
Kőrösi: Földrajz, 7. kiad.		2.20			
Kogutovicz: Földr. isk. atlasz,					
9. kiadás		2.—			
Ormándy: Természetrajz, 2. kiad.		2.40			
Suták: Számтан, 8. kiadás		2.60			
Huszka: Rajzoló geometria, 2. k.		1.—			
Hauselmanns: Vorlagen, I—II		2.16			
Zsaskovszky: Énekkönyv 10 kiad.		2.40			

	K f.
Fodor-Székely : Liber Sexti	4.—
Endrei-Szele : Német nyelvkönyv, 7. kiadás	2.60
Jászai : Magyarország. tört., 2. kiad.	2.40
Ormándy : Növénytan, 2. kiadás	3.80
Suták : Algebra, 2. kiadás	2.60
Huszka : Rajzoló geometria, 2. kiadás	1.20
Zsaskovszky : Énekkönyv, 10 kiad.	2.40
Rajztábla, ¹ / ₂ íves teljes felszerelés	4.—
Rajzeszköz	3.—
Veszprémi : Magyar helyesírás	—80

Ötödik osztály.

Titz : Hittan, 4. kiadás	1.—
Bartha-Prónai : Retorika, 2. kiad.	3.20
Dávid : Ciceronis Orat. Sele- ctae, 2. kiadás	1.60
Cserép : Szemelv. Ovid. mű- veiből, 3. kiadás	2.—
Cserép : Római régiségek, 6. k.	3.60
Endrei-Szele : Német olvasókönyv, 4. kiadás	3.40
Maywald : Görög nyelvtan, 6. kiad.	3.—
Maywald : Görög gyakorló és olvasókönyv, 5. kiadás	1.80
Szölgvény : Világtörténelem, 3. kiadás	2.60
Kogutovicz : Történelmi iskolai atlasz, 3. kiad.	3.—
Ormándy : Állattan, 2. kiadás	5.—
Suták : Algebra, 2. kiadás	2.60
Lóky : Geometria, 2. kiadás	4.80
Zsaskovszky : Énekkönyv, 10. kiad.	2.40
Veszprémi : Magyar helyesírás	—80
Prónai : Magyar szavalókönyv	2.60

Azok részére, kik görög nyelvet nem tanulnak.

Badics : Magy. irodalmi olvasó- könyv, 6. kiadás	2.80
Geréb : Szemelv. Herodotosból 4. kiadás	1.80
Csengeri : Homeros Iliása, 3. kiadás	3.—
Gyomlay : Hemeros Odysseiája, 3. kiadás	2.80
Schill : Görög régiségek, 4. kiad.	2.80

Hatodik osztály. K f.

Titz : Erkölctan, 2. kiadás	1.60
Bartha-Prónai : Poetika, 2 kiad.	3.80
Shakespeare Petőfi-Névy: Corio- lánus, 5. kiadás	1.20
Bartal-Malmosi : Livius XXI— XXII. könyve, 5. kiad.	2.—
Cserép : Szemelvények Vergilius Aeneiséből, 4. kiadás	2.—
Cserép : Római régiségek, 6. k.	3.60
Endrei-Szele : Német olvasó- könyv, 4. kiadás	3.40
Maywald : Görög nyelvtan, 6. k.	3.—
Maywald : Görög gyakorló- és olvasókönyv, 4. kiadás	2.50
Szölgvény : Világtörténet, 3. kiadás	2.60
Kogutovicz : Tört. isk. atlasz, 3. kiadás	3.—
Ormándy : Ásványtan kémiával	3.60
Suták : Algebra, 2. kiadás	2.—
Lóky : Geometria, 2. kiadás	4.80
Lutter : Szorszámi és szögméрт. táblák, 15. kiadás	2.40
Zsaskovszky : Énekkönyv, 10. k.	2.40
Veszprémi : Magyar helyesírás	—80
Prónai : Magyar szavalókönyv	2.60

Azok részére, kik görög nyelvet nem tanulnak.

Badics : Magyar irod. olvasó- könyv, 6. kiadás	2.20
Sophokles-Csiky : Antigone, 3. k.	2.50
Schill : Görög régiségek, 4. kiad.	2.80

Hetedik osztály.

Titz : Egyháztörténelem, 2. kiad.	2.—
Prónai : A Magyar irod. tört.	4.80
Szinnyei : Magyar nyelv, 8. kiad.	1.—
Dávid : Ciceronis Orationes Se- lectae, 2. kiadás	1.60
Cserép : Szemelvények Vergilius Aeneiséből, 4. kiadás	2.—
Bartal-Malmosi : Sallustius	1.40
Cserép : Római régiségek, 6. k.	3.60
Csengeri : Homeros Odysseiája, 4. kiadás	3.80
Dávid : Szemelvények Herodotos műveiből, 4. kiadás	1.80

	K f.
Maywald: Görög nyelvtan, 6. k.	3.—
Goethe—Szele: Hermann und Dorothea	1.—
Schiller—Heinrich: Wilhelm Tell, 7. kiadás	1.20
Szemák: Német olvasókönyv, 5. kiadás	3.20
Szölgyémy: Világtörténet, 2. k.	2.60
Kogutovicz: Történelmi isk. atlasz, 3. kiadás	3.—
Vörös: Kísérleti természettan, 2. kiadás	5.—
Suták: Algebra, 2. kiadás	2.—
Lóky: Geometria	2.40
Lutter: Szorszámi és szögmértani táblák, 15. kiadás	2.40
Zsaskovszky: Énekkönyv, 10. k.	2.40
Veszprémi: Magyar helyesírás	—80
Prónai: Magyar szavalókönyv	2.60

Azok részére, kik görög nyelvet nem tanulnak.

Badics: Magyar irodalmi olvasókönyv, 5. kiadás	3.60
Földi: Demosthenes válogatott beszédei, 2. kiadás	1.50
Szilasi: Szemelvények Thukidides műveiből, 2. kiadás	2.80
Schill: Görög régiségek, 4. k.	2.80
Jebb—Fináczy: A görög irodalom története, 5. kiadás	1.80

Nyolcadik osztály.

Schütz: Apologetika	1.40
Prónai: A magyar irod. története	4.40

	K f.
Bartal-Malmosi-Csengeri: Horatii carmina et epodi, 3. kiadás	1.80
Bartal-Malmosi-Csengeri: Horatii satirae et epistulae, 3. kiadás	1.60
Gyomlay: Szemelvények Tacitus műveiből, 3. kiadás	3.20
Cserép: Római régiségek. 6. k.	3.60
Csengeri: Homeros Iliása, 4. k.	4.—
Platon-Szamosi: Sokrates védelme és Criton	1.60
Maywald: Görög nyelvtan. 6. k.	3.—
Goethe-Szele: Iphigenia auf Tauris	1.—
Körner-Prelogg: Zrinyi	1.
Szemák: Német olvasókönyv 5. k.	3.20
Jászai: Magyarország oknyomozó története, 2. kiadás	3.40
Vörös: Kísérleti természettan, 2. k.	5.—
Suták: Algebra, 2. kiadás	2.—
Lóky: Geometria,	2.40
Lutter: Szorszámi és szögmértani táblák, 15. kiadás	2.40
Szitnyai: Lélektan és Logika, 6. kiadás	3.20
Zsaskovszky: Énekkönyv, 10. k.	2.40
Veszprémi: Magyar helyesírás	—80
Prónai: Magyar szavalókönyv	2.60

Azok részére, akik görög nyelvet nem tanulnak.

Alexander: Szemelvények Platon és Aristoteles műveiből, 5. k.	3.—
Schill: Görög régiségek, 4. k.	2.80
Jebb—Fináczy: A görög irodalom története, 5. kiadás	1.80

Segédkönyvek.

Molnár Samu: Latin stílusgyakorlatok, I. r. (III – V. oszt.)	2.40
” ” ” ” ” II. r. (VI – VIII. oszt.)	3.20
Burián: Latin-magyar és magyar-latin szótár, 2 kötet	9.—
Schmidt: Latin-magyar és magyar-latin szótár, I., II. r.	4.40
Lévay-Vida: Magyar-görög és görög-magyar szótár, I., II. r.	9.—
Elischer—Fröhlich: Szótár Homeros két eposzához	4.40
Kelemen: Magyar-német és német-magyar szótár 13. kiadás	4.—
Kelemen: Jó magyarság	1.—

XIII.

Melléklet.

A szegedi konviktusok.

Felvételi és ellátási föltételek.

Szeged konviktusai a következők:

1. A *Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület nevelőintézete* a városi főgimnázium közvetlen szomszédságában épült s 200 növendékre van berendezve a modern pedagógiai és egészségügyi követelményeknek megfelelően. A felügyeletet az igazgató mellett 4 középiskolai tanárjelölt gyakorolja. Felvételért július 15-ig kell folyamodni. A kérvényhez melléklendő: 1. az utolsó iskolai bizonyítvány, 2. születési bizonyítvány, 3. egészségi bizonyítvány, 4. oltási, illetve újraoltási bizonyítvány. Az évi ellátási díj 450 korona, a felvételi díj 40 korona. Az intézet igazgatója: *Hauser Sándor* áll. felső ker. iskolai tanár, aki készséggel adja meg a szükséges felvilágosításokat. Cím: D. M. K. E. nevelőintézete, Szeged.

2. A *Délvidéki gazdák konviktusa* a Kálvária-utcában. Igazgató: *Striegl József* áll. főgimn. rendes tanár. A fölvételt a Délvidéki földművelők gazdasági egyesületének elnöksége eszközi Temesvárott. A fölvételt kérő folyamodványok oda címzendők. A fölvételi díj 32 korona, ebben foglaltatik az orvosi díj, bútorhasználat stb. A fölvételért való pályázat határideje július 15. Teljes ellátás egész évre 340 korona.

3. A *Gyertyámos községi, illetve magyar nyelvterjesztő egyesületi* 3 konviktus: *a)* a Kálvária-utcai. Jelentkezni lehet írásban július 31-ig Gyertyámoson. Cím: Községi konviktus gondnoksága. Igazgatója: *Varga Gábor dr.*, csanádegyházmegyei áldozópap, főreáliskolai róm. kat. hitoktató; *b)* a Szentháromság-utcai. Igazgatója: *Römer Péter* csanádegyházmegyei áldozópap, áll. főgimn. hittanár; *c)* a Kossuth-utcai. Igazgatója:

Lippay György dr. áll. főgimn. tanár. A fölvételt az intézetek igazgatósága eszközli írásbeli kérelemre Szegeden. Ellátási díj egész évre 400 korona, beiratási, orvosi, bútorhasználati díj 34 korona.

4. A *Magy. kir. államvasutak internátusa* a MÁV. alkalmazottjai gyermekeinek nevelésére.

5. *Szegedi Diák Otthon* a Tisza Lajos-köruton az államvasutak üzletvezetőségével szemben. Igazgatója: *Bohn Károly*. A teljes ellátás évi 450 korona. A kellőleg felszerelt kérvények Bohn Károly igazgatóhoz nyújtandók be július 31-ig.

6. A *szegedi zsidó hitközség felügyelete alatt álló »Tanulók Otthona* Szentgyörgy-tér 7. sz. Igazgatók: *Illy József* és *Derszib Béla* felső keresk. isk. tanárok. Ellátási díj havi 65 korona. Felvételi, orvosi és bútorhasználati díj egész évre 40 korona. A kellőleg felszerelt kérvények a konviktus igazgatóságához (Szentgyörgy-tér 7. sz.) nyújtandók be. Az intézet felvesz elemi-, polgári-, felső keresk. iskolai, gimnáziumi, reáliskolai, tanítóképző-intézeti és felső ipariskolai *bármily vallású* tanulókat. A felvételi kérvényhez születési, újraoltási bizonyítvány és a legutolsó évről szóló iskolai bizonyítvány csatolandó.

7. *Szent Gellért Konviktus* középiskolai kath. fiúnevelő intézet. Az intézet róm. kath. vallású középiskolai (gimnáziumi, reál-, polgári- és kereskedelmi iskolai) tanulókat vesz fel. Felvételre július 25-éig kell jelentkezni az intézet igazgatóságánál (Mayer Márton áll. főgimn. tanár). Melléklendő a legutolsó iskolai bizonyítvány, keresztlevél és orvosi bizonyítvány. Felvételi, orvosi és bútorhasználati díj fejében 35 koronát kell fizetni. A növendékek évi 700 korona tartásdíja havi 70 koronás részletekben előre fizetendő, Részletes utasítással szolgál a konviktus igazgatósága. (Berzsenyi-u. 1 b.)

TARTALOMMUTATÓ.

	Oldal
Ujabb pedagógiai törekvések a történettanítás terén	3
I. A történettanítás pedagógiai értéke és jelentősége	9
II. A történettanítás anyaga	23
A) Politikai történet és művelődéstörténet	30
B) Történettanítás és szociológia	40
III. Adatok az intézet történetéhez az 1911—1912. tanévben :	
A) Az intézet állapota	53
B) Az intézet működése. Az ifjúsági könyvtár. Ifjúsági egyesületek. a) Önképzőkör. b) Gyorsírókör. c) Ifjúsági segélyző-egye- sület. d) Matematikai és fizikai szeminarium. e) Történelmi szeminarium	58
C) Általános ügyek. 1. Látogatások. 2. Iskolai ünnepélyek 3. Ki- rándulások	85
IV. Könyv és szertárak	90
V. Az intézet személyzete	97
VI. Tananyag. 1. Tantárgyak osztályok szerint. 2. Latin klasszikus ol- vasmányok. 3. Kötelező magyar irodalmi olvasmányok. 4. Írásbeli dolgozatok a magyar nyelvből és irodalomból	101
VII. A tanulók érdemsorozata	115
VIII. Az iskolai év bezárása. Adományok. Ösztöndíjak. Jutalmak és segélyek	148
IX. Statisztikai adatok az elmúlt iskolai évről	152
X. Az érettségit tett tanulók kimutatása	158
XI. Értesítés a jövő iskolai évről	160
XII. A jövő évben használandó tankönyvek jegyzéke	165
XIII Melléklet. (A szegedi konviktusok, felvételi és ellátási feltételeik)	169

